

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**MACERA TURİZMİ İÇİN YATIRIM ALANLARININ
BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ**

ERDEM TÜRK

Danışman : Prof. Dr. Burhan SEVİM
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Fatih TÜRKMEN
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yasin DÖNMEZ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hasan Evrim ARICI
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Olcay ÖZİŞİK YAPICI

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Erdem TÜRK

ÖZET

DOKTORA TEZİ

MACERA TURİZMİ İÇİN YATIRIM ALANLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

ERDEM TÜRK

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: PROF. DR. BURHAN SEVİM

Bu çalışmada, Kastamonu ilinde macera turizmine yönelik yatırım alanlarının Analitik Hiyerarşi Sistemi (AHS) ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ile belirlenmesi ve haritalandırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kastamonu ilinin macera turizmi potansiyelinin yüksek olduğu Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçeleri uzman görüşleri ve alanyazın incelemeleri doğrultusunda belirlenmiş ve ilgili alanlarda yatırım alanları haritalandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak uzmanlara uygulanan anket, görüşme formlarının yanında bölgenin haritalandırma verilerini içeren dokümanlardan yararlanılmıştır. 01.10.2023- 31.05.2024 tarihleri arasında veriler toplanmış olup uzmanlardan alınan görüşler ışığında macera turizmine uygun yatırım alanlarının belirlenmesinde önem arz eden beş kriter; teknik altyapı uygunluğu, maliyet, jeolojik/jeofiziksel tehlike, topoğrafya ve yola yakınlık olarak belirlenmiştir. AHS ile belirlenen kriterlerin ESRI ArcGIS programına girilmesi ile yapılan CBS ağırlıklı çakıştırma analizleri sonucunda Daday ilçesinde büyüklükleri 17.883 m² ile 118.671 m² arasında değişen 3 yatırım alanı, Azdavay ilçesinde büyüklükleri 4.765 m² ile 21.025 m² arasında değişen 3 yatırım alanı, Cide ilçesinde büyüklükleri 4.765 m² ile 8.179 m² arasında değişen 3 yatırım alanı ve Pınarbaşı ilçesinde büyüklükleri 4.765 m² ile 32.951 m² arasında değişen 3 adet yatırım alanı belirlenmiştir. İlgili alanlara kamping alanı, karavan park alanı, otel, rekreasyon alanı, motel, oberj gibi turizm tesisi yatırım önerileri getirilmiştir. Araştırmada daha sonra yapılacak çalışmalara, Kastamonu'daki yerel paydaşlara, turizm sektör katılımcılarına, kamuya, yerel halka hem teorik hem de pratik olarak uygulanabilecek çeşitli öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELE: Macera Turizmi, Turizm Tesisi Yatırım Alanları, Analitik Hiyerarşi Süreci, Coğrafi Bilgi Sistemi.

Ekim 2025, 182 Sayfa

ABSTRACT

PH.D THESIS

A MODEL PROPOSAL FOR DETERMINING INVESTMENT AREAS FOR ADVENTURE TOURISM

ERDEM TÜRK

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT
SUPERVISOR: PROF. DR. BURHAN SEVİM**

This study aims to identify and map investment areas for adventure tourism in Kastamonu province using the Analytic Hierarchy Process (AHP) and Geographic Information System (GIS). In line with this objective, the districts of Daday, Azdavay, Cide, and Pınarbaşı, which have high adventure tourism potential in Kastamonu province, were identified based on expert opinions and literature reviews, and investment areas in the relevant fields were mapped. A qualitative research method was used in the study, and purposive sampling was preferred among non-probability sampling methods. In addition to questionnaires and interview forms administered to experts, documents containing mapping data of the region were used as data collection tools. Data was collected between October 1, 2023, and May 31, 2024. Based on the opinions of experts, five criteria were identified as important in determining investment areas suitable for adventure tourism: technical infrastructure suitability, cost, geological/geophysical hazards, topography, and proximity to roads. As a result of GIS-weighted overlapping analyses performed by entering the criteria determined by AHP into the ESRI ArcGIS program, 3 investment areas with sizes ranging from 17,883 m² to 118,671 m² were determined in Daday district, 3 investment areas with sizes ranging from 4,765 m² to 21,025 m² in Azdavay district, 3 investment areas with sizes ranging from 4,765 m² to 8,179 m² in Cide district, and 3 investment areas with sizes ranging from 4,765 m² to 32,951 m² in Pınarbaşı district. Investment suggestions for tourism facilities such as camping areas, caravan parks, hotels, recreation areas, motels and aberge were made for the relevant areas. Various suggestions that can be applied both theoretically and practically to the local stakeholders, tourism sector participants, the public and local people in Kastamonu were presented for the studies to be carried out later in the research.

KEYWORDS: Adventure Tourism, Tourism Facility Investment Areas, Analytical Hierarchy Process, Geographic Information System

October 2025, 182 Page

TEŞEKKÜR

Tez süresince her zaman yönlendirici ve yapıcı olan, engin tecrübesi ve bilgi birikimiyle bana her anlamda destek olan, saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Burhan SEVİM'e, tez izleme komitesinde yer alan, çalışma boyunca herşeyin daha iyi olmasına katkı sunan ve kıymetli bilgi ve birikimini benden esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Fatih TÜRKMEN ve Doç. Dr. Hasan Evrim ARICI'ya, ayrıca katkılarını sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Yasin DÖNMEZ ve Doç. Dr. Olcay ÖZİŞİK YAPICI'ya

Sadece tez döneminde değil ihtiyacım olan her yerde bana her türlü destek olan kardeşim Yakup ERDOĞAN'a;

Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda desteğini fazlasıyla aldığım abim Prof. Dr. Tarık TÜRK'e

Çalışmam boyunca veri topladığım bütün katılımcılara, yardım taleplerimi geri çevirmeyen akademisyenlere, iş arkadaşlarıma;

Ve bu uzun yolda bana her anlamda destek olan sevgili eşime ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Erdem TÜRK

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu	3
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1 Macera ve Macera Turizmi Kavramı	8
2.2 Macera Turizminin Tarihsel Gelişim Süreci	11
2.2.1 Kâşifler ve Maceracılar	12
2.2.2 Hac Ziyaretleri	13
2.2.3 Mevsimlik Göçler	15
2.2.4 Paralı Askerlik	15
2.2.5 Misyonerlik Faaliyetleri.....	16
2.2.6 Avcılık	17
2.2.7 Maceracı Seyahat Yazarlığı	18
2.2.8 Doğa Tarihçiliği	19
2.2.9 Öğrenci Değişimi	20
2.2.10 Son Dakika Turistleri	20
2.2.11 Gönüllü Yardımseverlik	21
2.2.12 Tüccarlık	22
2.3 Macera Turizmi Türleri	22
2.3.1 Sert Macera	24
2.3.2 Yumuşak Macera	24
2.4 Dünyada ve Türkiye’de Macera Turizmi	25
2.4.1 Macera Turizmi Gelişim Raporları	26
2.4.1.1 Macera turizmi gelişim raporu (Gelişmiş ülkeler)	28
2.4.1.2 Macera turizmi gelişim raporu (Gelişmekte olan ülkeler)	28
2.4.1.3 Macera turizmi karşılaştırmalı etkinlikler tablosu	29
2.4.1.4 Kıtalarla göre macera turizmi trend olan etkinlikler raporu.....	31
2.4.1.5 Bölgelere/ülkelere göre macera turizmi trend olan bölgeler raporu	32
2.4.1.6 En popüler macera turizmi faaliyetleri raporu	33
2.4.1.7 Birleşmiş milletler dünya turizm örgütü 2024 dünya turizm barometresi	33
2.4.2 Türkiye’nin Turizm ve Macera Turizmi İstatistikleri	35
2.4.2.1 Türkiye’nin doğa ve macera turizmi için güçlü ve zayıf yönleri	36
2.4.3 Kastamonu’da Turizm ve Macera Turizmi	37
2.4.3.1 Milli parklar	38

2.4.3.1.1	Küre dağları milli parkı.....	38
2.4.3.1.2	İlgaz dağı milli parkı.....	39
2.4.3.2	Kanyonlar.....	40
2.4.3.2.1	Valla kanyonu.....	40
2.4.3.2.2	Horma kanyonu.....	41
2.4.3.2.3	Çatak kanyonu.....	42
2.4.3.2.4	Aydos (Şehriban) kanyonu.....	43
2.4.3.3	Mağaralar.....	44
2.4.3.3.1	İlgarini mağarası.....	44
2.4.3.3.2	Mantar mağarası.....	45
2.4.3.3.3	Kılıçlı mağarası.....	45
2.4.3.3.4	Medil (Köklü) mağarası.....	46
2.4.3.3.5	Kuyluca (Kuyluç, Dağlı Kuyluca) mağarası.....	47
2.4.3.4	Yaylalar.....	48
2.4.3.4.1	Suğla yaylası.....	48
2.4.3.4.2	Kırkpınar yaylası.....	49
2.4.3.4.3	Diğer yaylalar.....	50
2.4.3.5	Şelaleler.....	50
2.5	Sürdürülebilirlik Kavramı.....	51
2.5.1	Çevresel Sürdürülebilirlik.....	53
2.5.2	Ekonomik Sürdürülebilirlik.....	53
2.5.3	Sosyal (Toplumsal) Sürdürülebilirlik.....	54
2.6	Sürdürülebilir Turizm ve Kastamonu İlindeki Olası Etkileri.....	56
2.6.1	Sürdürülebilir Turizmin Önemi.....	58
2.6.2	Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve Hedefleri.....	58
2.7	Turizm Tesisleri.....	61
2.7.1	Otel.....	62
2.7.1.1	Bulundukları yere göre otel işletmeleri.....	63
2.7.1.2	Mülkiyet durumlarına göre otel işletmeleri.....	63
2.7.1.3	Sundukları hizmet türüne göre otel işletmeleri.....	63
2.7.1.4	Çalışma sürelerine göre otel işletmeleri.....	63
2.7.1.5	Yerine getirdikleri konaklama ihtiyacına göre otel işletmeleri.....	64
2.7.1.6	Büyükliklerine göre otel işletmeleri.....	64
2.7.1.6.1	1 yıldızlı oteller.....	66
2.7.1.6.2	2 yıldızlı oteller.....	67
2.7.1.6.3	3 yıldızlı oteller.....	67
2.7.1.6.4	4 yıldızlı oteller.....	68
2.7.1.6.5	5 yıldızlı oteller.....	69
2.7.2	Tatil Köyü.....	70
2.7.3	Pansiyon.....	72
2.7.4	Motel.....	73
2.7.5	Çadır-Kamping.....	73
2.7.6	Bungalov.....	73
2.7.7	Oberj.....	74
2.7.8	Butik Otel.....	74
2.7.9	Hostel.....	76
2.8	Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) ve Turizmdeki Yansımaları.....	76
2.9	Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve Turizmdeki Yansımaları.....	86
3. YÖNTEM		98

3.1	Araştırmanın Örneklemi ve Katılımcıları.....	99
3.2	Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	100
3.3	Veri Toplama Süreci	102
3.4	Verilerin Analizi.....	104
3.4.1	Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS).....	104
3.4.2	Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS).....	107
3.4.2.1	CBS Bileşenleri.....	107
3.4.2.1.1	Yazılım.....	107
3.4.2.1.2	Donanım.....	108
3.4.2.1.3	Veri	108
3.4.2.1.4	İnsan.....	108
3.4.2.1.5	Yöntem.....	109
3.4.2.2	CBS'nin fonksiyonları	109
3.4.2.2.1	Veri toplama	109
3.4.2.2.2	Veri saklama	109
3.4.2.2.3	Veri sorgulama.....	110
3.4.2.2.4	Veri analizi.....	110
3.4.2.2.5	Veri görüntüleme	111
3.4.2.2.6	Veri çıktısı.....	111
4.	BULGULAR	113
4.1	Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli	115
4.2	Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli	116
4.3	Kelime Bulutu	117
4.4	Analitik Hiyerarşi Süreci Analizleri.....	118
4.4.1	Hiyerarşik Yapının Kurulumu	118
4.4.2	İkili Karşılaştırma Matrisinin Oluşturulması	119
4.4.3	İkili Karşılaştırma Matrisinin Normalize Edilmesi	120
4.4.4	Seçim Kriterlerinin Önem Derecelerinin Belirlenmesi.....	121
4.4.5	Tutarlılık Analizi.....	121
4.4.6	Genel Öncelik Sıralamasının Elde Edilmesi.....	122
4.5	Coğrafi Bilgi Sistem (CBS) Analizleri.....	127
4.5.1	Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Enerji Nakil Hat Haritaları	128
4.5.2	Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Yol Haritaları	129
4.5.3	Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Eğitim Haritaları	130
4.5.4	Daday Uygun Alanlar	131
4.5.5	Azdavay Uygun Alanlar	132
4.5.6	Cide Uygun Alanlar	134
4.5.7	Pınarbaşı Uygun Alanlar.....	135
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	137
5.1	Karar Alıcılara Yönelik Öneriler.....	142
5.2	Sektöre Yönelik Öneriler.....	143
5.3	Araştırmacılara Yönelik Öneriler	144
	KAYNAKLAR	146
	EKLER.....	174
	EK A Görüşme Soruları	175
	EK B Görüşme Formu.....	176
	EK C Ahs Kriterler Anketi	177
	EK D Etik Kurul Onayı	179

EK E Karayolları Genel Müdürlüğü Cevap Yazısı	180
EK F Azdavay Belediyesi Cevap Yazısı	181
EK G Orman Genel Müdürlüğü Cevap Yazısı.....	182

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Macera turizmi tarihsel gelişim şeması.....	12
Şekil 2.2 Etkinlikler: 2020-2023'ün karşılaştırılması	31
Şekil 2.3 En çok trend olan bölgeler	32
Şekil 2.4 En popüler macera faaliyetleri	33
Şekil 2.5 (UNWTO) Dünya turizm barometresi uluslararası turist varışları (% değişim 2019'a göre).....	34
Şekil 2.6 TÜRSAB Doğa ve macera turizmi raporu, 2014.....	37
Şekil 2.7 Küre dağları milli parkı.....	39
Şekil 2.8 Ilgaz dağları milli parkı.....	40
Şekil 2.9 Valla kanyonu	41
Şekil 2.10 Horma kanyonu.....	42
Şekil 2.11 Çatak kanyonu	43
Şekil 2.12 Aydos (Şehriban) kanyonu	43
Şekil 2.13 Ilgarini mağarası	44
Şekil 2.14 Mantar mağarası.....	45
Şekil 2.15 Kılıçlı mağarası.....	46
Şekil 2.16 Medil (Köklü) mağarası.....	47
Şekil 2.17 Kuyluca (Kuyluç, Dağlı Kuyluca) mağarası.....	48
Şekil 2.18 Suğla yaylası	49
Şekil 2.19 Kırkpınar yaylası.....	50
Şekil 2.20 Ilıca şelalesi.....	51
Şekil 3.1 Araştırmada izlenen akış şeması.....	98
Şekil 4.1 Kod-alt kod-bölümler modeli	115
Şekil 4.2 Hiyerarşik kod-alt kod modeli	116
Şekil 4.3 Kelime bulutu	117
Şekil 4.4 Kriterler sıralaması.....	119
Şekil 4.5 Kriterlerin yüzdelik ağırlıkları	123
Şekil 4.6 Enerji nakil hatları.....	128
Şekil 4.7 İlçelerin yol haritaları.....	129
Şekil 4.8 İlçelerin eğim haritaları.....	130
Şekil 4.9 Daday uygun alanlar	131
Şekil 4.10 Azdavay uygun alanlar	133
Şekil 4.11 Cide uygun alanlar	134
Şekil 4.12 Pınarbaşı uygun alanlar.....	136

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1 İlçelerdeki macera turizmine uygun alanlar.....	6
Tablo 1.2 İlçelerdeki macera turizmi faaliyetleri.....	6
Tablo 2.1 Macera turizmi türleri	23
Tablo 2.2 Macera turizmi seyahati için en iyi 10 ülke: 2018-2020'ün karşılaştırılması (Gelişmiş ülkeler)	28
Tablo 2.3 Macera turizmi seyahati için en iyi 10 ülke: 2018-2020'ün karşılaştırılması (Gelişmekte olan ülkeler)	29
Tablo 2.4 Bölgelere göre en çok trend olan etkinlikler.....	32
Tablo 3.1 Araştırmanın katılımcıları.....	100
Tablo 4.1 İkili karşılaştırma matrisi	120
Tablo 4.2 İkili karşılaştırma matrisinin normalize edilmesi	120
Tablo 4.3 Seçim kriterlerinin önem dereceleri.....	121
Tablo 4.4 Tutarlılık analizi.....	122
Tablo 5.1 Yatırım alanları nitelikleri	138

1. GİRİŞ

Turizm, genel çerçeveden bakıldığında kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan önem arz eden faaliyetler bütünü olarak görülmektedir. Ülkeler için ekonomik, insanlar için sosyal açıdan oldukça önemli olan turizm sektörünün gelişimi ve devamı için turizmle ilgili kavramların da kolaylıkla anlaşılması gerekmektedir.

Dünden bugüne değişik birçok turizm tanımının yapılmış olması, turizm kavramının çok yönlü ve son derece geniş olduğunun göstergesidir. Turizm teriminin kökü ile alakalı ortaya getirilen birçok yaklaşım vardır. Oxford'un İngilizce sözlüğüne göre etimolojik olarak kelime kökünün Antik Yunan'a dayanmakta olduğu "turizm" kelimesinin ortaya çıkış senesi olarak ise 1811 yılı verilmektedir. Turizm kelimesinin köklerinin eski sakson terimi Torn'dan (İngiltere) geldiğini söyleyebiliriz. Bu kelime Torn-us (dönüş veren) ve Torn-are (dönüş vermek) sözcüklerine kadar uzanmaktadır. "Torn" kelimesinin anlamı "geri dönme niyetiyle ayrılma" olarak çevrilebilir. Bu kelime 12. yüzyılda köylüler tarafından yapılan dinlenme (tatil) gezilerine atıfta bulunuyordu. Torn-us kelimesi 8. ve 14. yy. arasında Fransızca'da "tour" kelimesine evrilmiş ve günümüzde İngilizce diline de "tour" olarak aktarılmıştır. İngilizcede "tour" kelimesi ise zaman, başlanılan yere dönmek ve gezinti anlamlarında kullanılmaktadır (Gligorijević ve Stefanović, 2012). 18. yüzyılın ortalarında ise İngiliz asilzadeleri "turn" terimini eğitim, kültür keşfi ve araştırma için yapılan gezileri ifade etmek için kullanmışlardır. (Korstanje, 2007).

Turizm kavramı literatürde ilk defa Guyer Feuler (1905) tarafından tanımlanmıştır. Guyer-Feuler turizm kavramını; insanların sürekli artan hava değişimi ve dinlenme ihtiyaçlarının yanında sanata ve doğaya ait güzellikleri tanıma istekleriyle beraber ticaret ve sanayinin gelişimi, ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmesi sonucunda modern çağa ait bir olgu olarak tanımlamıştır (Kozak vd., 2014). Bir başka tanıma göre turizm; sürekli yaşanan yer dışında, maddi kazanç amacı gütmeyen gerçekleştirilen, 24 saatten fazla süren, seyahat etmeyi gerektiren ve seyahate bağlı konaklamalardan oluşan olay ve ilişkiler bütünüdür (Usta, 2011). 1963 tarihinde Birleşmiş Milletler 'in yaptığı tanımda turizm; "insanların 24 saatten az olmamak, sürekli kalışa dönüşmemek

ve gelir sağlayan herhangi bir meşguliyette bulunmamak kaydıyla, bireyin yolculuk ve/veya konaklamalarından ortaya çıkan olay ve ilişkiler bütünüdür.” (Tolungüç, 1999). Turizm en genel tanımını ile söylenecek olursa; “Devamlı ikamet edilen yer haricinde tatil, eğlence, kültür, dinlenme vb. ihtiyaçların giderilmesi amaçlı yapılan geçici konaklama ve seyahat hareketleridir.” (Sezgin, 1995).

Turizm kavramını altında yıllar içerisinde onlarca alt kavram ortaya çıkmış ve bu kavramlar da bu süre içerisinde kendilerine yer edinmiştir. Bu kavramlar içerisinde özel ilgi turizmi, alternatif turizm gibi kapsayıcı kavramlar birçok turizm çeşidini de isim çatısı altında barındırmaktadır. Tez başlığımız içerisinde yer alan “macera turizmi” de yer yer bu kavramlar içerisinde yer almaktadır. Turizm faaliyetleri içerisinde sosyal bir varlık olan “insanı” temel alan ve insanların sosyal faaliyetleri kapsamında değerlendirilen turizm, insanların hislerine yönelik etkileşimler barındırır.

Yamaç paraşütü yaparken havadaki tedirginlik, uçaktan atlarken turistlerin damarlarında dolaşan adrenalin, sıcak hava balonuna binerken yaşanan heyecan, bir şelalenin kenarında korku ya da bir ormanda yürüyüş yaparken hissedilen merak duygusu... Bu faaliyetlerin her biri, insanı macera turizmine katılmaya yönelten belirli bir duygu tarafından motive edilmektedir. Turizmde bir niş olan macera turizmi (Adriana, 2019), 2022 yılında küresel olarak elde edilen yaklaşık 324,9 milyar dolar gelire ön plana çıkarken, 2032 yılına kadar tahmin edilen 2 trilyon dolar geliri ile birlikte (%19,5 büyüme tahmini) geleceğin en hızlı büyüyen turizm pazarlarından biri olacağı öngörülmektedir (Adventure Travel Trade Association, 2022; Allied Market Research, 2022).

Macera turizminin tanımı, genellikle açık havada doğal bir ortamda gerçekleşen, risk veya kültürel yayılma içeren bir fiziksel aktivite yönünü içerir (Hall, 1992; Swarbrooke, vd., 2003; Buckley, 2007). Hem yeni başlayanlar için daha az risk içeren yumuşak maceraları (Beckman, vd., 2017) hem de daha yetenekli maceracılar için daha önemli zorluklar ve daha fazla risk içeren (Swarbrooke, vd., 2003) sert maceraları (Patterson ve Pan, 2007; Buckley, 2015) içerir. Buna rağmen, bireylerin macera turizmine katılma kararları, motivasyonlarını ve kısıtlamalarını da içeren karmaşık bir yapıya sahiptir. Motivasyon, bireyleri harekete geçiren itici güçtür (Schiffman ve

Kanuk, 2004). İtme ve çekme, macera turizminin hem iç hem de dış motivasyon kaynaklarına odaklanan motivasyon faktörleridir (Dann, 1997; Pomfret, 2006; Bindu, 2013). Genel olarak macera turizmi, bireyleri ve onların dünya algısını dönüştürerek hem fiziksel hem de zihinsel olarak yeni zirvelere ulaşmalarına olanak sağlama potansiyeline sahiptir (El Leithy, 2017).

İnsanların serbest olarak, kendilerinde bulunan fiziksel ve duygusal potansiyellerini gösterebilecekleri çevresel etkinlikler sonucunda, uç bir deneyime öncülük eden, rekreatif bir faaliyet (Haddock ve Wisheard, 1993) olan macera turizmi etkinliklerinin yapılabilmesi için rekreasyonun faaliyetlere dayanak olma yönünde özelliklerinin bulunması gerekmektedir (Sung, vd., 2000). Kastamonu Bölge olarak bu açıdan gayet zengin bir potansiyel barındırmaktadır. Bölgede dağ bisikleti, atlı safari, yamaç paraşütü, kaya tırmanışı, dağ yürüyüşü (hiking)-trekking, kamping gibi etkinlikler turistlere sunulmaktadır.

1.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu Kastamonu ilinde macera turizmi potansiyeli olan ilçelerin ve macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Potansiyel barındıran ilçelerin ve yatırım alanlarının belirlenebilmesi için aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur.

- Kastamonu ilinde macera turizmi potansiyeli var mıdır? Macera turizmi potansiyeli yüksek olan ilçeler hangileridir?
- Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide ilçelerinin yerel yöneticilerine göre macera turizmi potansiyeli var mıdır?
- Literatüre ve alan uzmanlarına göre turizm faaliyetlerinin sürdürülebileceği yatırım alanlarının belirlenmesinde gerekli olan kriterler nelerdir?
- Turizm yatırım alanları için belirlenen kriterlerin alan uzmanları görüşü ve AHS'ye göre önem sıralaması nasıldır?

- AHS ile belirlenen önem derecesi yüksek olan kriterler ve Daday, Azdavay, Pınarbaşı, Cide ilçeleri haritalarına göre CBS kullanılarak oluşturulabilecek yatırım alanları mevcut mudur?

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Kastamonu’da macera turizmine yönelik yatırım alanlarının analitik hiyerarşi süreci (AHS) ve coğrafi bilgi sistemi (CBS) ile belirlenmesidir. Ayrıca macera turizmine yönelik uygun alanların fazlasıyla bulunduğu Kastamonu ilinin turizme yönelik tesis eksikliğinin giderilmesi ve böylece turizmin 12 aya yayılarak yerli ve yabancı turistlere konforlu, güvenli, kaliteli turizm tesisi önerisi getirilerek il turizmine katkı sağlaması da amaçlar arasında yer almaktadır.

Turizmden daha fazla gelir elde etmeyi amaçlayan ülkeler, turizm çeşitliliklerini arttırarak, farklı turistik destinasyonlarını da değerlendirmek istemektedir. Bu yüzden, macera turizmi destinasyonlarının algılanma şekli ve bu destinasyonlara bakış açılarının tespiti önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Kastamonu’nun macera turizmi potansiyeline uygun olarak yatırım alanları planlamasının da yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca toplanan verilerle Kastamonu’ya yönelik macera turizmi literatürüne katkıda bulunulması da amaçlanmıştır.

Macera açısından zengin içeriği olan ve bu çerçevede büyük yatırım yapılarak tüketicilere sunulan macera turizmine yönelik faaliyetler ve ürünleri, kişilere eğlence, unutulmaz bir macera ve tatil imkânı sunması sebebiyle tercih edilmektedir. Macera turizmi gelişim endeksi sıralamasında gelişmekte olan ülkeler arasında kendisini ilk 20 de bulan ve dünyada macera turizmine yönelik zenginliklere sahip önemli destinasyonlar arasında yer alan Türkiye’nin, macera turizminden kazandığı toplam gelirin az olduğu ve macera turizminin ülkemizde gerekenden daha az ilgi gördüğü düşünülmektedir (TURSAB, 2014; ATDI, 2024).

Macera turizmi destinasyonunda bölgeyi turizm anlamında kalkındıracak temel turistik kriterlerin belirlenmesi o bölgeye yatırım yapılabilmesi için önem arz etmektedir. Çalışma ile sektörde önemli rol üstlenen kişi ve kuruluşların görüşleri doğrultusunda hangi kriterlere önem verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Böylece, araştırmanın temel sorunsalı hakkında sonuçlar elde edilmiş ve sonuçlar doğrultusunda sonrası için çözüm önerileri sunmak mümkün olmuştur.

Kastamonuda toplam 19 ilçe bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde, barındırdığı doğal güzellikler açısından ön plana çıkan, macera turizmi potansiyeline sahip ve macera turizmi faaliyetlerinin ağırlıklı olarak yapıldığına dair belirtiler olan ilçeler Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı olarak belirlenmiştir. Pınarbaşı ilçesi Küre Dağları'nın sınırları içindedir; dağlar, vadiler, yüksek şelaleler, mağaralar barındırmaktadır. Azdavay, Küre Dağları Milli Parkı sınırlarına yakın dağlık ve ormanlık alanlarla kaplı, Çatak Kanyonu gibi önemli doğal yapıların bulunduğu bölgedir. Cide'nin deniz ve dağ/doğa unsurlarını bir arada barındırması, kıyı ve su sporu alternatiflerinin yanında doğa yürüyüşü ve orman geçiş rotaları bulunması macera turizmi bakımından avantaj sağlamaktadır. Daday ise nispeten daha sakin doğa içi aktiviteler, geleneksel yayla yaşantısı-kırsal yaşantı, atlı turizm ve doğa yürüyüşü gibi orta zorluktaki macera etkinlikleri için uygun bir ara bölge sunmaktadır. (Öztürk, 2005; Yeşiltaş vd., 2009; Açiksöz vd., 2010; İbret vd., 2013; Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013; Belkayalı ve Kesimoğlu, 2015; Göktuğ ve Arpa, 2015; Çoban ve Aydınözü, 2016; İbret ve Cansız, 2016; Oktay vd., 2016; Zeren vd., 2016; Altunel vd., 2017; Sakıcı ve Çelik, 2017; Aydoğdu, 2018; Akkuş ve Akkuş, 2019; Aylar vd., 2019; Zengin vd., 2019; Cam ve Çılgınoğlu, 2023; Aydın, 2024; Küçükahmetoğlu ve Oktay, 2024; Yordam vd., 2024; Kastamonu Valiliği, 2025).

Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçe belediye başkanları, çevre ve imar müdürlük personelleri başta olmak üzere bu ilçelerin idarecileri ve mülki amirleriyle bulgular kısmında içerikleri ayrıntılı olarak verilmiş olan görüşmeler yapılmış ve ilçedeki macera turizmi potansiyeli teyit edilmiştir.

İlgili ilçelerde yer alan macera turizmine uygun alanlar Tablo 1.1'de, ilçelerde yapılan bazı macera turizmi faaliyetleri Tablo 1.2'de sunulmuştur.

Tablo 1.1 İlçelerdeki macera turizmine uygun alanlar

Daday	Pınarbaşı	Azdavay	Cide
Aşılı Şelalesi	Küre Dağları Milli Parkı		
Kaledere Kanyonu	Valla Kanyonu- Horma Kanyonu	Çatak Kanyonu	Aydos Kanyonu
Eflani Gölü	İlgarini Mağarası- Mantar Mağarası	Medil Mağarası	Kılıçlı Mağarası- Kuyluca Mağarası
Oluklu Yayla- Ballıdağ Yaylası	Suğla Yaylası		Deniz Kıyısı

Tablo 1.2 İlçelerdeki macera turizmi faaliyetleri

Daday	Pınarbaşı	Azdavay	Cide
Trekking- Camping			
Bisiklet- Dağ Bisikleti- Kuş Gözlemciliği			
Mağaracılık – Kaya Tırmanışı		Atlı Turizm	Mağaracılık
Atlı Turizm- ATV	Yaylacılık	Kano- Yaylacılık	Deniz Faaliyetleri

Çalışmada AHS ve CBS’den yararlanılarak, macera turizmine yönelik yatırım alanları için hangi kriterlerin önem arz ettiği veya kriterlerin önem derecesine göre nasıl sıralandığı belirlenmiştir. Kriterlerin önem derecesine göre sıralanmasıyla birlikte turizmde kamu ve özel sektör yöneticilerinin gelecekte macera turizmi destinasyonlarında yatırım alanlarını belirlerken karar alımlarında kolaylıklar sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca kriterlerin sıralanması ekonomik olarak yatırım maliyetlerinde azalmalar sağlayacaktır. Belirlenmiş olan kriterlerin dikkate alınarak CBS ile uygun yatırım alanlarının belirlenmesi yatırımcılara bir yol haritası çezecektir.

Bu çalışma, literatürde bugüne kadar Kastamonu ilinde turizm ve macera turizmi rotalarına yönelik yatırım alanları ile ilgili herhangi bir çalışmanın bulunmaması nedeni ile de özgün bir çalışma olma özelliği taşımaktadır. Kastamonu’nun sahip olduğu macera turizmi imkânları hakkında girişimcilerin, araştırmacıların ve ziyaretçilerin farkındalığının artırılması açısından da literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Turizm alanında AHS ve CBS ile ekoturizm tesislerine, ekoturizme uygun alanların, potansiyel turizm bölgelerinin, kültürel turizm alanlarının, turistik oteller için uygun alanların, macera turizmine uygun alanların, jeotermal turizm alanlarının, tur güzergahı alternatiflerinin, açık hava rekreasyon alanları ve doğal turistik cazibe merkezlerinin, bölgesel turizm çekim merkezlerinin, belirlendiği çalışmalar mevcuttur (Manap, 2006; Gülbay, 2007; Akbar vd., 2010; Abed vd., 2011; Bunruamkaew ve Murayam, 2011; Ghamgosar vd., 2011; Moharamnejad vd., 2013; Chen, 2014; Gökyer vd., 2015; Özşahin, 2015; Morteza vd., 2016; İlhan vd., 2017; Bektöre vd., 2018; Hoang vd., 2018; Firoozi, 2019; Ghorbanzadeh vd., 2019; Akın ve Gül 2020; Pazhuhan ve Shiri, 2020; Sahani, 2020; Zabihi vd., 2020; Montoya vd., 2021; Wang ve Yang, 2021; Acharya vd., 2022; Chaudhary vd., 2022; Gu vd., 2022; Das vd. 2023; Maaiah vd., 2023; Marzuki vd., 2023; Pagare, 2023; Pathmanandakumar vd., 2023; Akpınar ve Aydın 2024; Koca ve Kaymaz, 2024). Çalışma Türkiye’de ve Kastamonu’da hem AHS hem de CBS’den yararlanılarak turizm alanında yatırım alanlarının belirlendiği çalışmanın bulunmaması açısından son derece önem arz etmektedir.

Yukarıda verilen amaçlar doğrultusunda çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde giriş, araştırmanın konusu, araştırmanın amacı ve önemi, ikinci bölümünde kavramsal çerçeveyi oluşturan macera turizmi kavramı, macera turizm tarihsel süreci, macera turizmi çeşitleri, sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir turizm, turizmde taşıma kapasitesi, Kastamonu’daki doğal güzellikler, bazı istatistiki bilgiler ve turizm tesisleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmanın yöntemi, örnekleme, katılımcı bilgileri, sınırlılıkları, AHS ve CBS ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde çalışmanın temel konusu ve araştırılmak istenen ve ortaya çıkarılan bulgular ve bulgular sonucunda oluşan analizler yer almaktadır. Çalışmanın beşinci ve son bölümünde sonuç, analizlerin yorumlanması, tartışılması ve öneriler kısımları yer almaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Macera ve Macera Turizmi Kavramı

Macera turizminin kapsamını anlayabilmek için ilk olarak macera kavramının doğru anlaşılması gerekmektedir. Macera, Türk Dil Kurumunda; baştan geçmiş ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, avantür, sergüzeşt ayrıca olmayacakmış gibi görünen bir iş olarak da tanımlanmıştır (TDK, 2024). İngilizce Oxford sözlüğünde ise macera; heyecan verici veya tehlikeli deneyim, yolculuk veya olaylar dizisi, risk, ya da yeni heyecan arama, risk alma ve yeni fikirler denemeye istekli olma olarak tanımlanmaktadır (Oxford Sözlük, 2024). Bir başka tanımda ise macera; genellikle heyecan, adrenalin, meydan okuma, en yükseğe ulaşma isteği, risk, seyahat, sevinç, başarı, fetih, korku, cesaret gibi birçok duyguyu içerisinde barındıran kavram olarak tanımlanmaktadır (Swarbrooke vd., 2003).

Macera olgusunun zamanla, amaca ulaşmak için araç olmaktan çıkarak, kendisinin bir amaç haline gelmesi, maceranın turistik bir çıktı olarak şekil almasını sağlamıştır. İçerisinde macera olgusu olan seyahatlerin oluşması, macera ile ilgili çeşitli ürün bileşenlerinin hazırlanması, bu ürünlerle alakalı alt ve üst yapının planlanması, ürünlerin pazardaki güvenlik uygulamaları ve tutundurma faaliyetleri gibi birçok faaliyet, macera turizminin sektör olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Gülcan, 2004). Macera turizmi, fiziksel efor, risk ve yenilik duygusu içeren faaliyetlerle karakterize edilen, geniş turizm endüstrisi içinde hızla büyüyen bir alandır. Macera turizmi, turizm endüstrisinin fiziksel zorluklar, keşif ve risk unsuru içeren deneyimlerini vurgulayan bir alt kümesini temsil etmektedir (Jirásek ve Hanuš, 2022). Bu alan zaman içerisinde önemli ölçüde popülerlik kazanmış, yeni ve heyecan verici deneyimler arayan çok çeşitli meraklıları kendine çekmiştir. Bu özel turizm şekli, geleneksel gezi ve dinlenmenin ötesine geçerek, gezginleri konfor alanlarından çıkmaya, fiziksel ve zihinsel sınırlarını zorlayan faaliyetlere katılmaya teşvik eder (Hall, 1992).

“Macera turizmi” kavramı literatürde birçok kez tanımlanmıştır. Özellikle risk veya belirsizlik olgusuyla ilişkilendirilse de (Elsrud, 2001), doğal destinasyonlara sahip uzak bölgelere ulaşmak için yapılan seyahatler (Weber, 2001), zorlu fiziksel aktiviteler

ve doğal çevre ile etkileşim de bu alana dâhil edilmektedir (Giddy ve Webb, 2018). Macera turizmi; açık hava veya doğa temelli rekreasyon gibi dallarla da ilişkilendirilmektedir (Bailey vd., 2017). Dolayısıyla, seyahat etmenin ana fikri evden ayrılmak ve macera yaşamak için evden uzak bir yere gitmekse, o zaman macera turizmi kavramı ön plana çıkmaktadır. Macera turizmi, turistlerin yeni bir deneyim edinmelerine yardımcı olmanın bir yoludur. Schlegelmilch ve Ollenburg (2013) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucu, turistlerin çoğunluğunun günlük rutinlerinden kaçmak ve her zamankinden farklı bir şey denemek motivasyonu ile macera turizmine katıldığını ortaya koymuştur. Kane ve Tucker (2010), macera turizmi aktivitelerine katılmanın turistlerin rahatlamasına ve yeni bir destinasyonu keşfetmesine yardımcı olabileceğini belirlemiştir.

Macera turizmi daha geniş bir kapsamda yer alan ‘doğa temelli turizm’in şemsiyesi altında yer almaktadır (Laarman ve Durst, 1987; Kiper ve Arslan, 2007). Doğa temelli turizm, genel olarak turizm literatüründe geniş bir kategori olarak ele alınmakta ve “...öncelikle nispeten bozulmamış bir doğa olgusundan doğrudan keyif almakla ilgilenen” tüm turizm türlerini kapsamaktadır (Valentine, 1992). Macera turizmi, daha geniş bir yaklaşıma işaret eden gezi ve diğer daha pasif seyahat biçimlerini de içermektedir. Doğa temelli turizm üzerine yapılan araştırmalarda genellikle turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği doğal alana vurgu yapmaktadır. Nybakk (2009) tarafından yapılan doğa temelli turizm alanlarının tanımının kapsamına vahşi doğada veya vahşi doğayla ilgili hizmetler sunan işletmeler, kır evlerindeki konaklamalar, macera aktiviteleri, balıkçılık ve avcılık, gıda ile ilgili çeşitli aktiviteler girmektedir (Løseth, 2014). Macera turizmi üzerine yapılan teorileştirmeler dört temel unsur etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunlar; farklılık, belirsizlik, kişilik ve risk unsurlarıdır (Cater, 2013).

Farklılık; Cater (2013) farklılık terimini, modern yaşamın rutinlerinden aktif bir uzaklaşma ve bir kaçış biçimi olarak tanımlar. Macera ise gündelik deneyimlerden başka bir şeydir ve günlük hayat akışından ayrı tutulmalıdır.

Belirsizlik; Maceranın ikinci temel unsuru belirsizliktir (Mortlock, 1984; Cater, 2013). Maceracı, gündelik hayatın güvenli alanını terk ederken, çıkacağı seyahatte önünde ne

olduğu bilinmez. Bu belirsizlik hem yaşayacağı deneyimde hem de seyahatte olduğu süreçte olabilir. Macera turizmi faaliyetlerine katılanlar aynı anda hem güvende hem de risk altında olma gibi çelişkili bir algıyı hissedebilirler. Beedie (2013), bu algının, bir faaliyetteki belirsizliğin deneyimsiz bir katılımcıya nasıl maceracı görünebileceğini vurgularken; katılımcının bu belirsizliği öznel bir macera deneyimi olarak kabul etmesini de belirtmiştir.

Kişilik; Mortlock (1984) maceranın kişisel sorumluluğunun altını çizmektedir. Macera arama faaliyetleri gönüllü olarak yapılan bir seçimdir. Dolayısıyla her birey için macera inancı kendisine aittir ve bu inanç başkasına yüklenmemelidir (Cater, 2013). Cater ayrıca maceranın içsel yolculuğunun sadece belirsizlikle değil, aynı zamanda bir tür derin düşünce veya kaçınma ile de ilgili olduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak her bireyin kendi kişilikleri maceranın derinliklerini belirlemektedir. Bir insana tehlikeli ya da risksiz gelen bir davranış ya da olay bir başkasına tehlikeli ya da riskli gelebilir.

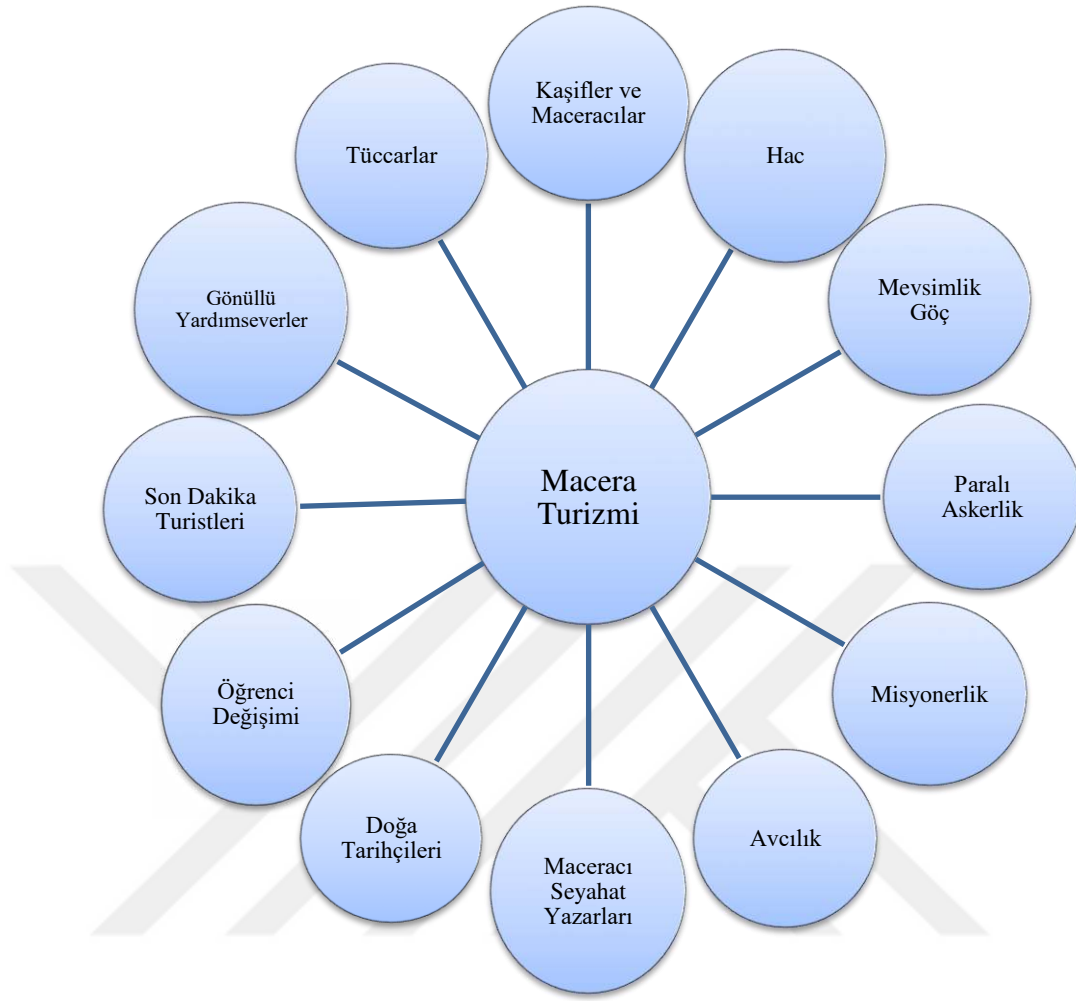
Risk; son unsur olarak gerçek veya algılanan risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Risk yaygın olarak değerli bir şeyi kaybetme potansiyeli olarak tanımlanabilir. Macera genellikle fiziksel riskle ilişkilendirilir, ancak bu tanım, tehlikede olanın özgüven veya kendine saygı gibi kişiliğin farklı yönleri ile gerçekleşebileceğini vurgular (Kane ve Tucker, 2004). Maceracı, değerli bir şeyi kaybetme riskini göze alarak, gönüllü olarak bir belirsizliğe doğru hareket eder. Macera turizmi katılımcıları genellikle belirli bir durumun gerçek riskini değerlendirmek için yeterli bilgiye sahip değildir. Risk seviyesini değerlendirmek veya algılanan risk yüksek olsa da gerçek riskin minimumda tutulmasını sağlamak organizatöre düşmektedir (Løseth, 2014).

Risk kavramı, Lipscombe'un (1995) macera turizmi sürekliliği olarak adlandırdığı kavramın da önemli bir unsurudur. Macera turizmi sürekliliği, macera turizmi faaliyetlerinin yumuşak maceralardan sert maceralara doğru bir süreklilik içinde konumlandırılabilmesi fikrine dayanmaktadır. Bu süreklilik farklı dereceleri içermektedir. Bunlar ise “zorluk, belirsizlik, ortama aşinalık, kişisel yetenekler, yoğunluk, süre ve kontrol algıları” olarak bilinmektedir. Macera turizmi faaliyetleri temel olarak sert ve yumuşak macera faaliyetleri olarak 2 grupta kategorize edilmektedir (UNWTO Global Report on Adventure Tourism, 2014). Yumuşak

macera turizmi aktiviteleri; riski düşük, daha az yoğun program içeren, kaliteli yemek, iyi ulaştırma ve kaliteli konaklamayı içeren farklı ve yeni yerlere yapılan aktiviteleri içermektedir. Daha fazla beceri ihtiyacı duyulan, yüksek risk etkeni barındıran ve yüksek yoğunlukta aktivitelerin olduğu yolculuklar ise sert macera turizmi aktiviteleri olarak kategorize edilir. Sürekliliğin yumuşak tarafı doğal olarak çoğu insanı cezbeden kısımdır. Risk maceranın tamamlayıcı bir özelliğidir (Hall 1992; Mykletun ve Gyimóthy, 2007).

2.2 Macera Turizminin Tarihsel Gelişim Süreci

Macera turizmi, modern turizm endüstrisinde önemli bir yer edinmiş olsa da kökleri uzak geçmişe uzanır. Macera turizmi geçmişten bu yana insanlığın varoluşundan beri var olan keşif ve keşfetme arzusuna dayanır. Antik çağlardan beri insanlar farklı amaçlarla bilinmeyen toprakları keşfetmek ve farklı kültürleri deneyimlemek, ticaret yapmak, yardımlaşmak, avlanmak, dini görevlerini yerine getirmek vb. sebepler ile devamlı seyahat ettiler. Tabii bu yapılan seyahatler, sadece ticari ve kişisel amaçlarla değıl, aynı zamanda bilinmeyene duyulan merak ve macera arzusuyla da gerçekleşmiştir. Tarih boyunca macera amacıyla seyahat edilen, macera turizminin geçmişini oluşturan bazı faaliyetler Şekil 2.1’de belirtilmektedir (Swarbrooke vd., 2003). Ayrıca her bir macera turizmi faaliyetinin tarihsel gelişim süreci başlıklar halinde detaylı olarak açıklanmıştır.

Şekil 2.1 Macera turizmi tarihsel gelişim şeması

2.2.1 Kâşifler ve Maceracılar

İnsanlığın keşif dürtüsü, tarihin her döneminde toplumları şekillendiren önemli bir unsur olmuştur. Büyük kâşifler, bilinmeyen toprakları keşfederken yalnızca coğrafi sınırları aşmamış, aynı zamanda kültürler arası etkileşimi artırmış ve gelecekte turizmin temellerini atmışlardır (Rogers. 2010). Yirminci yüzyılın ilk zamanlarında kâşifler tarafından kara ve denizlerin birçoğu keşfedilmişti, bundan dolayı macera arayışı içerisinde olanlar için yeni zorlu maceralar aranmalıydı. Keşfedilmemiş topraklar arayan cesaret sahibi kâşifler (ki bu tür kâşiflere Magellan, Cook, Columbus, Da Gama ve Raleigh'i örnek verebiliriz), yeni toprak arayışları peşindeyken genellikle sıkıntılar ve hatta ölümle karşı karşıya kaldıysa da ayrıca keşifleri sebebiyle zengin de olmuşlardır. Kâşiflerin açtığı yeni ticaret yolları, kültürel alışverişin yanı sıra ekonomik büyümeyi de hızlandırmıştır (Pomeranz, 2000). Vasco da Gama'nın

Hindistan'a yaptığı yolculuk, baharat ticaretini Avrupa'ya taşıırken, yeni kıtaların keşfi değerli madenlerin Avrupa'ya akışını sağlamıştır. Bu dönemde Avrupa'nın ekonomik büyümesi, turizmin de gelişmesini tetiklemiştir. Coğrafi keşiflerin ardından hızla gelişen ticaret yolları, ulaşımın iyileşmesine ve seyahatlerin daha erişilebilir hale gelmesine katkıda bulunmuştur (Subrahmanyam, 1997).

Hem güney hem de kuzey kutuplarının fethinden sonra keşif ruhu gökyüzüne yönelmiştir. Daha sonra bu kâşifler gökyüzünü fethetmeye uğraşmışlardır. Bu kâşifler arasında ise Alcock ve Brown, Bl'erot ve Lindbergh gibi öncüler örnek verebilir. Sonraki zamanlarda ise macera severler uçak ve helikopterleri çeşitli amaçlar için kullanmışlardır. Havadaki keşifler, uzayda seyahat edip Ay'a inen ve uzay istasyonlarının yörüngesini fırlatmaktan öteye gitmiştir. Jacques-Yves Cousteau gibi macera severler ise denizaltı ve derin deniz dalışları ile de denizin altını da keşiflemeye çalışmışlardır (Swarbrooke vd., 2003).

Kâşifler ve maceracılar, tarihteki önemli rollerinin yanı sıra turizm sektörünün de gelişimine doğrudan katkıda bulunmuşlardır. İlk başlarda yalnızca ticaret ve yeni yerlerin keşfi amacıyla yapılan seyahatler, zamanla insanların dünyayı gezme ve keşfetme arzusuna dönüşmüştür. Bugün ise kâşiflerin izleri, modern turizm rotalarının ve kültürel deneyimlerin merkezinde yer almakta ve seyahat severlere ilham vermeye devam etmektedir.

Turizmin ve seyahatin temellerini atan bu kâşifler, kültürel ve ekonomik bir miras bırakmış, modern dünyada turizmin gelişimine doğrudan etki etmiştir. Bu nedenle, kâşiflerin tarihi, sadece coğrafi keşifler değil, aynı zamanda turizmin de bir parçası olarak ele alınmalıdır (Fernández Armesto, 2006; Rogers, 2010).

2.2.2 Hac Ziyaretleri

Dini amaçlarla çeşitli yerlere yapılan hac ziyaretleri çeşitli risk ve maceraları içeren belki de en eski turizm türü olarak söylenebilir. Bu amaçlarla yapılan hac ziyaretleri genellikle duygusal bir macera ve bilinmeyen ruhani bir hedefe doğru yolculuk olmuştur. Hac sadece bir ibadet şekli değil, aynı zamanda tarih boyunca insanların seyahat alışkanlıklarını ve turizmi şekillendiren büyük bir etken olmuştur. Hac

ibadetine katılan milyonlarca insan, turizmin gelişmesinde de etkili olmuş ve bu kutsal seyahatler, macera temelli turizmin temelini oluşturmuştur (Eade ve Sallnow, 2000). Hac, sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel açıdan da önemli etkiler yaratmıştır. Farklı ülkelerden ve kültürlerden gelen insanlar, hac sırasında birbirleriyle etkileşime girmiş ve bu da kültürler arası anlayışı artırmıştır. Bu kültürel alışveriş, din ve turizmi farklı kültürler arasında bir köprü haline getirmiştir. Ayrıca, bu tür hac ziyaretleri, ülkelerin turizm destinasyonlarını tanıtmaya fırsatı sunmaktadır. Bu ziyaretlerde insanların hayata bakışları genelde keskin bir şekilde değişiklik göstermiştir (Stausberg, 2012; Coleman, ve Olsen, 2021). Ayrıca, hac ziyaretlerinin tehlike ve risk içermesi de macera ile bağlantılı olmasını kuvvetlendirmiştir. Geçmişteki tehlikeli ve risk barındıran hac ziyaretlerine, Orta Çağ'da St Jacques De Compostella'ya ziyarete giden hacılara soygun amaçlı yapılan saldırılar ve Fransa'daki Massif Central'ın vahşi doğasında yaşanan saldırılar örnek verilebilir. Zaman geçtikçe hac ziyaret etkileşimleri değişiklik göstermiş ve bu bağlamda fiziksel tehlike riskleri azalmıştır (Swarbrooke vd., 2003).

Önceki dönemlerde hac, dinler için önem arz eden yerleri ziyaret etmeyi amaçlayan insanlara hitap etmekteydi. Daha sonraları bu etkinliklere belirli bir din ile bağı bulunmayan “Batılı” seyyahların manevi olarak aydınlanmak umuduyla “Doğu'ya” seyahati ve dini alanları veya manastırları, stres azaltıcı, rahatlatıcı bir yaşam tarzı vaat eden yerler olarak görüp buraları da keşif etme amaçlı yolculukları da dahil edilmiştir (Swarbrooke vd., 2003).

Hac ve turizm, insanlık tarihinin manevi ve kültürel unsurlarını iç içe geçiren iki önemli kavramdır. Hac yolculukları, sadece bir ibadet şekli olmaktan öteye geçerek, turizmin temellerini atmış ve modern dönemde turizm sektörüyle birleşmiştir. Hac ibadetleri hem manevi bir tatmin kaynağı hem de kültürel ve ekonomik bir etkileşim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hac yolculukları, geniş turizm ağlarının ve hizmet sektörlerinin bir parçası haline gelmiş, bu kutsal seyahatler hem dini hem de turistik bir anlam kazanmıştır (Timothy ve Olsen, 2006; Raj ve Griffin, 2015; Peters, 2021).

2.2.3 Mevsimlik Göçler

Geçmiş zamanlardan bugüne insanlar dünyanın herhangi bir yerinden mevsimsel işler bulmak amaçlı göç etmişlerdir. Yine çiftçilikle uğraşan insanlar, zanaatları ile ek iş bulabilmek amaçlı mevsime bağlı göç etmişlerdir. Bu amaçlarla yapılan sezonluk göçler macera seyahati sınıfına dâhil olmuştur. Ayrıca göçmenlerin mevcut düzenlerini ve ailelerini geride bırakması, seyahat sürelerinin belirsiz olması da bu tür seyahatleri macera kapsamına almaktadır. Şöyle ki göçmenler amaçlarına yönelik olarak sık sık farklı dinlerin, dillerin, kültürlerin, gelenek ve göreneklerin bulunduğu farklı bölgelere gitmişlerdir. Bazı ülkelerdeyse kadınlar, mevsimlik göçmen olarak hasta bakıcı veya hizmetçi olarak çalışmışlardır. Bu çeşit seyahatler de kendi yaşam alanından ayrılmış olduklarından dolayı bir macera olarak adlandırılmıştır (Swarbrooke vd., 2003).

Mevsimlik göçlerin turistik bölgelere sağladığı katkı, sadece iş gücü temini ile sınırlı değildir. Aynı zamanda kültürel alışveriş, ekonomik canlanma ve sosyal yapı üzerinde de önemli etkiler yaratmıştır. Mevsimlik işçiler, çalıştıkları bölgelerin kültürel dokusuna katkıda bulunmuş, yerel halk ile mevsimlik işçiler arasında yeni sosyal ilişkiler gelişmiştir. Dolayısıyla bu durum kültürel etkileşimi artırmıştır. Ancak mevsimlik göçün getirdiği ekonomik yararlar kadar, yerel halk üzerinde yarattığı baskılar da söz konusu olmuştur. Özellikle konaklama ve altyapı konusunda yoğun mevsimsel talepler, yerel halkın yaşam koşullarını zorlamıştır (Cohen, 1972). Mevsimlik göçler, Kaliforniya veya Fransa'daki meyve toplayan insanlardan, turistik çekim merkezlerindeki işçilere kadar süregelen ve önemini koruyan bir olgudur (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.4 Paralı Askerlik

Paralı askerlik ve turizm, birbirinden oldukça farklı iki kavram gibi görünse de, tarih boyunca bu iki olgu arasında ilginç bağlantılar gelişmiştir. Yüzyıllar boyu adrenalin ve maddiyat insanlara asker olma istekleri için ilham veren iki güdüleyici etken olmuştur. Paralı askerlik yapan insanlar askerliğin doğasında olan savaş durumunda karşılaştıkları tehlikelerin yanında, farklı gelenek ve göreneklere sahip ülkelerde görev

yapmalarından kaynaklanan çeşitli kültürel değişikliklerle de karşılaşmışlardır. Örnek olarak, ortaçağ döneminde Vikinglerin İstanbul'da asker olarak görev yapması veya Avrupa çapında istihdam edilen Alman paralı askerlerin bulunması gösterilebilir. Paralı askerlik sadece geçmiş tarihe ait bir figür değildir. Ayrıca emekli askerlerin başka ülkelerde görev alması da macera olarak adlandırılabilir (Swarbrooke vd., 2003). Yine örnek olarak İtalyan paralı askerler (condottieri), Rönesans dönemi İtalya'sında savaştıkları şehirlerde yalnızca askeri varlıklarını değil, aynı zamanda bu şehirlerin sanat ve mimarisini de Avrupa'nın farklı bölgelerine taşımışlardır. Bu kültürel aktarım, daha sonra bu şehirlerin turistik cazibesinin artmasına ve turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır (Mallett, 2009). Tarih boyunca paralı askerlerin seyahatleri, keşifleri ve görevleri dolaylı olarak turizmin gelişmesine katkı sağlamış; modern dönemde ise savaş turizmi (militarizm turizmi) gibi yeni kavramlarla bu ilişki daha belirgin hale gelmiştir (Parrott, 2012). Paralı askerlerin bıraktığı miras, bazı yerlerde turizm merkezi haline gelmiştir. Örneğin, İsviçre paralı askerleri, Rönesans döneminde Avrupa'nın birçok yerinde savaşmış ve önemli bir askeri güç olarak tanınmışlardır. 21. Yüzyılda İsviçre Muhafızları, Vatikan'da Papalık'ın resmi koruma birliği olarak hizmet vermeye devam etmekte ve bu tarihsel miras, Vatikan'ı ziyaret eden turistlerin ilgisini çekmektedir. Benzer şekilde, paralı askerler tarafından inşa edilen kaleler, askeri yapılar ve savaş anıtları, tarih meraklıları için turistik cazibe merkezleri oluşturmuştur (Wickham, 1989; Tallett ve Trim, 2010).

2.2.5 Misyonerlik Faaliyetleri

Misyonerlik faaliyetleri yüzyıllardır insanların kendi benimsedikleri dini inancı duyurmak amacıyla yaptıkları farklı maceraları da içeren yolculuklar ile süregelmiştir. Bu yolculuklar boyunca yaşanan çeşitli sıkıntıların genel olarak insanların kendi inançlarını ciddiyetle test etmesi, gidilmesi hedeflenen bölgelerde zor koşullarda maddi durumu iyi olmayan insanlarla yaşanılması, seyahat boyunca soygun, şiddet, hastalık vb. tehditlerle karşı karşıya kalınması bu yolculukları macera niteliği barındıran yolculuklar olarak adlandırmak için başlıca sebeplerdir (Swarbrooke vd., 2003).

Misyonerler, gittikleri yeni bölgelerde sadece dinî faaliyetlerde bulunmamış, aynı zamanda bu bölgelerin coğrafi ve kültürel özelliklerini belgeleyerek batı dünyasında bu yerler hakkında farkındalık yaratmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, birçok misyoner hem seyahat ettikleri bölgelere dair yazılar yazmış hem de o bölgelerin tanıtımına katkı sağlamıştır. Misyonerlerin bu belgeleri ve hikâyeleri, ilerleyen yıllarda bu bölgelerin turistler için cazip hale gelmesine zemin hazırlamıştır. Örneğin, Afrika, Asya ve Pasifik Adaları'na giden misyonerlerin deneyimleri, bu bölgelerin keşfine ve turizmin gelişmesine katkı sağlamıştır (Stanley, 1990; Comaroff ve Comaroff, 2008).

Misyonerlik ve turizm arasındaki ilişki hem tarihsel hem de modern bağlamda karmaşık ve çok katmanlıdır. Misyonerlerin dini inançları yayma amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatler, aynı zamanda yeni coğrafyaların keşfi, kültürel alışveriş ve turizmin temellerinin atılması açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Modern dönemde ise misyoner turizmi, turizm ve inanç arasında yeni bir köprü kurarak hem dini hem de turistik bir deneyim sunmaktadır (Hanciles, 2008; Howell ve Paris, 2010).

21. yüzyılda gelişmekte olan ülkelerde yardım amaçlı bulunan misyonerler, her dönem önemli bir olgu olmuştur. İnsanların kendilerine seçtiği hedef bölgelerdeki terörizm faaliyetleri, hükümet baskısı gibi olumsuz durumlarla da karşılaşılabilme ihtimalleri, bu tür seyahatleri macera kapsamında değerlendirmek için yeterlidir (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.6 Avcılık

Avcılık ve macera turizmi, doğayla iç içe olmayı, fiziksel dayanıklılığı ve keşfi birleştiren iki önemli olgudur. Avcılık faaliyetleri, insanlara doğal çevrelerinde heyecan verici deneyimler yaşama, avlanma becerilerini geliştirme ve doğaya karşı duyarlılık kazandırma fırsatı sunmuştur. Avcılık, tarih boyunca insanoğlunun temel bir aktivitesi olmuş, modern dönemde ise hem bir spor hem de bir turizm faaliyeti olarak önemli bir yer edinmiştir (Adams ve McShane, 1996; MacKenzie, 1997).

Avcılık faaliyetlerinin macera olarak kategorize edilmesinin birçok nedeni vardır. Avcılık bazen insanların yiyecek aramasının bir yolu, bazen de bir eğlence faaliyetidir.

Avcılık alanlarının sıkıntılı çevresel koşullara sahip olması, vahşi ve tehlikeli hayvanlarla karşılaşılabılme ihtimalleri bu sebeplerden bazılarıdır. Bu çeşit av sahalarında mücadele gerekmektedir. Hatta avlanan insanın yaralanabileceği durumlarla da karşılaşılabilir. Birçok ÷lkede avcılık faaliyetleri toplum tarafından fazla kabul görmemesine ve bazı yerlerde yasaklanmasına rağmen macera turizmi faaliyeti olarak bu etkinlikler yapılmaktadır. Avcılık, birçok k÷lt÷rle derinlemesine i içe geçmiş bir macera seyahatidir (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.7 Maceracı Seyahat Yazarlığı

Seyahat yazarlığı, kişilerin deneyimlerini geniş kitlelere aktararak, okuyuculara farklı k÷lt÷rleri ve mekânları keşfetme fırsatı sunmaktadır. Maceracı seyahat yazarlığı, sadece turizm end÷strisine değil, aynı zamanda yazılı anlatımın g÷c÷yle insanların doğa ve macera deneyimlerine olan ilgisine de katkıda bulunmaktadır. Antik dönemde macera arayan seyahat yazarları seyahat ettikleri coğrafyaları, karşılaştıkları insanları ve doğal g÷zellikleri anlatmak için kaleme aldıkları eserlerle bu t÷r÷n temellerini atmışlardır (Fussell, 1982; Thompson, 2011)

Seyahatle ilgili t÷m medya mecraları ortaya çıktıkça, insanların gezi amaçlı seyahatlerinde yaşadıkları maceralarını seyahat yazarı olarak aktarmasına tanık olunmuştur. Bu insanlar yaşadıkları yerlerden uzaklaşıp, seyahatleri boyunca yaşadıkları macera dolu deneyimlerini yazıları aracılığıyla maceraperest gezginlerle çeşitli medya mecralarında paylaşmaktadırlar. Marco Polo'nun Asya'daki seyahatlerini anlattığı Marco Polo'nun Seyahatleri (1298), Batı d÷nyasında seyahat yazarlığının klasik örneklerinden biri olarak kabul edilir. 19. y÷zyılda ise, dönemin doğa ve keşif tutkusu ile birlikte seyahat yazarlığı giderek daha pop÷ler hale gelmiştir (Thompson, 2011). Yine bu t÷r yazarlara Eric Newby ve Wilfred Thesiger örnek olarak verilebilir. Ancak, g÷n÷m÷zde yeni maceracı seyahat yazarı biçimleri de g÷r÷lmektedir. Erkeklerin ağırlıklı olduğu bu t÷r seyahatlere kadınlar da dâhil olmuştur. Özellikle Dervla Murphy bu t÷r yazılarda önemli yer tutmaktadır. Bu t÷r yazarlar artık genellikle yeni bir bakış açısı veya farklı bir yaklaşım aramaktadırlar. Örneğin d÷nyayı bisikletle gezmek veya önceki nesil macera gezginlerinin ayak

izlerini takip etmek gibi belirli bir temayı izlemek bu yaklaşımda değerlendirilebilir (Swarbrooke vd., 2003).

Maceracı Seyahat yazarlığı, macera turizminin büyümesine ve popüler hale gelmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Macera turizmi deneyimlerini yazılı olarak aktaran yazarlar, okurlara bu tür deneyimleri yaşamadan önce bir ön izlenim sunmuştur. Özellikle ekstrem sporlarla ilgili yazılar, doğayla mücadele etme, tehlikelerle başa çıkma ve özgün anılar biriktirme gibi unsurları içeren anlatılarla doludur. Bu anlatılar, okuyucuların kendi fiziksel sınırlarını zorlamaları ve doğa içinde benzersiz maceralara atılmaları için motive edici bir rol oynar. Ayrıca, yazılar aracılığıyla, uzak ve egzotik coğrafyalardaki macera dolu deneyimler daha geniş kitleler tarafından keşfedilip turizm destinasyonlarının tanıtımı yapılmıştır (Holland ve Huggan, 1998; Lisle, 2006). Son olarak, macera seyahat yazılarındaki eğilimler sadece fiziki zorluklardan değil aynı zamanda insanların temelinde yer aldıkları mecralardan da etkilenmektedir. Örneğin, seyahatlerini genç, hedonist insanlarla yapanlar ya da futbol holiganlarıyla zaman geçirip bunları kaydeden yazarlar da bu türe girmektedir (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.8 Doğa Tarihçiliği

Doğa tarihçileri yüzyıllarca yeni fauna ve flora bulmak amacıyla seyahat ederek bir nevi macera turizmi çeşidini meydana getirmişlerdir. 19. yüzyılda, Avrupalı gezginler, Afrika, Asya ve Güney Amerika'daki egzotik topraklara seyahat ederek, burada buldukları bitki ve hayvan örneklerini Avrupa'ya getirmiş ve bu çalışmalar, doğa bilimlerinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır (Wulf, 2015). İnsanların böyle keşifler arama motivasyonu, onları çok bilinmeyen yerlere risk içeren yolculuklar yapmaya sevk etmiştir. Bu gezginlere en güçlü örnek Charles Darwin olarak söylenebilir. İnsanlar dünyanın doğal hazinelerini keşfetmek amacıyla, daha az risk içeren adımlar atarak, önceki doğa tarihçilerini takip etmiştir. Bunun sonucunda hem karada hem de denizde yeni farklı türler keşfedilebilmiştir. Doğa tarihçiliği bakış açısıyla macera turizmi, sadece fiziksel bir macera değil, aynı zamanda bilimsel bir keşif süreci olarak da değerlendirilebilir. Örneğin, bir dağ tırmanışı sırasında dağın jeolojik oluşumları, bitki örtüsü ve hayvan yaşamı hakkında bilgi edinilebilir. Aynı şekilde, bir sualtı dalışı

sırasında okyanusun ekosistemleri, mercan resifleri ve deniz yaşamı üzerine gözlemler yapılabilir. Bu tür deneyimler, hem turizm aktivitelerine katılan bireyler için eğitici bir deneyim sunar, hem de doğa bilimleri üzerine yeni bilgiler kazandırabilir (Weaver, 2001; Fennell, 2020). Doğadaki yaban hayatı izleme amaçlı turistik seyahatler ABD’de New England’da bulunan balinaları görmeyi, Galapagos Adaları’nda dev kaplumbağaları izlemeyi, Borneo’da (Kallimantan) orangutanları keşfetmeyi ve Avustralya’nın taşralarındaki tehlike içeren turlara katılmaya kadar kadar çeşitli şekillerde kendini göstermiştir. Doğa tarihçiliği ile macera turizmi arasındaki en güçlü bağlardan biri, doğa ortamında keşif yapma tutkusudur. Bu tür seyahatlere katılanların her biri kişisel bir macera ve bilinmeyene yolculuk etmektedir (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.9 Öğrenci Değişimi

Yükseköğrenimin dünya çapında büyümesi, uluslararası öğrenci değişimlerinde artışa neden olmuştur. Bu seyahatler öğrencilerin değişik bir kültür veya dilde eğitim gördüklerinde başarısız olma riskini kabul etmeleri anlamında bir macera turizmi biçimi olarak adlandırılabilir. Bu tür öğrenci değişim seyahatlerindeki risk, bilinmeyene giden gençlerin, ailesinden uzakta, bilmediği bir ülkede kendi başlarına yaşamakta zorlanacaklarını hissetmeleridir (Swarbrooke vd., 2003). Öğrenci değişimi ve macera turizmi, bireylerin kendilerini geliştirmelerine ve dünya ile daha derin bir bağ kurmalarına yardımcı olan iki önemli deneyimdir. Öğrenci değişim programları, bireylerin akademik ve kültürel olarak gelişmesine katkıda bulunurken; macera turizmi, fiziksel ve duygusal sınırları zorlayan bir keşif süreci sunar (Buckley, 2011).

2.2.10 Son Dakika Turistleri

Burada macera, varış noktasıyla veya yapılan aktivitelerle ilgili olmayıp; insanların nereye gideceklerini ya da bir tatil bulup bulamayacaklarını bilmeme riskine dayanır. Bu tür seyahatler risk unsuruyla beraber genelde düşük fiyata bir tatil bulacaklarını bekleyen insanlarla beraber artmaktadır. Bu tür tatiller özellikle günlük hayatlarından bir kaçış ve yaşam tarzlarında değişiklikler yapma isteğinde olan insanlar arasında popülerdir.

Son dakika turistleri için macera turizmi, adrenalini dolu keşifler ve beklenmedik destinasyonlarla dolu bir deneyim sunarken, spontane kararlar alarak dünyayı keşfetmek isteyenler için ideal bir seçenek haline gelmiştir (Swarbrooke vd., 2003; Buckley, 2011).

2.2.11 Gönüllü Yardımseverlik

Gönüllü yardımseverlik ve macera turizmi, gezginlerin dünyayı keşfederken aynı zamanda çevreye ve topluluklara fayda sağlayabilecekleri bir seyahat olarak ortaya çıkmıştır. Gönüllü yardımseverlik, bireylerin seyahat ederken gittikleri bölgelerdeki yerel topluluklara hizmet etmeleri üzerine kuruludur. Bu tür seyahatlerde gezginler, çevre koruma, eğitim, sağlık hizmetleri, tarım ve yerel kalkınma projelerinde gönüllü olarak çalışır. Genellikle uzun süreli ve derinlemesine bir etkileşim gerektiren bu projeler, katılımcılara daha anlamlı bir seyahat deneyimi sunar (Raymond ve Hall, 2008).

Gönüllü yardımseverlik ve macera turizmi, gezginlere hem fiziksel hem de manevi açıdan tatmin edici bir deneyim sağlar. Bu amaçlarla yapılan seyahatler, aynı zamanda “sorumlu turizm” kavramını destekler. Gönüllü yardımseverlik, bir yandan gezginlerin yerel topluluklarla etkileşim kurmasını sağlarken, macera turizmi bu deneyimi doğa ve ekstrem sporlarla zenginleştirir. Örneğin, Nepal’de dağcılık yaparken aynı zamanda bölgedeki okullarda gönüllü olarak öğretmenlik yapmak veya Güney Amerika’da bir ekolojik çiftlikte çalışmak gibi fırsatlar, bu iki seyahat türünün kesişimine güzel örneklerdir. Bu tarz deneyimler, gezginlerin seyahatlerini daha anlamlı hale getirirken, gittikleri yerlerdeki insanlar ve çevre üzerinde de olumlu bir etki bırakmalarını sağlar (Wearing, 2001).

Zamanla insanların gönüllü olarak bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi oldukça yaygınlaşmıştır. Özellikle Voluntary Service Overseas (Denizaşırı Gönüllü Hizmet) gibi kuruluşlar bu olguyu kurumsal hale getirmeye öncülük etmiştir. Ancak bu tür seyahatler risk taşımaktadır. Bu seyahatleri boyunca çok sayıda yardım görevlisi çeşitli terörist gruplar tarafından kaçırılıp öldürülmüştür. Bu yüksek riskle her zaman karşı

karşıya olmasalar bile, tüm yardım görevlileri gönüllü olarak üstlendikleri işi yapamayacakları korkusuyla ve riskiyle karşı karşıyadır (Swarbrooke vd., 2003).

2.2.12 Tüccarlık

Tüccarlık seyahatleri, hac seyahatleri kadar eskidir. Ticaretin sadece ekonomik bir etkinlik değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve siyasal etkiler yaratan unsur olduğu bir gerçektir. Özellikle Orta Çağ boyunca, tüccarlar farklı coğrafyalar arasında ürün ve fikir alışverişini sağlarken, yeni kültürlerin keşfi ve ekonomik fırsatların izinde yeni bölgelerle temas kurmuşlardır. MÖ 3000’li yıllara kadar dayanan ticaret yolları, özellikle Mezopotamya ve Mısır uygarlıkları arasında yoğunlaşmıştır. Tarihte tüccarlık, sadece mal alışverişi yapmakla kalmamış, aynı zamanda tüccarlar, farklı kültürlerin taşıyıcısı olmuşlardır. Örneğin, İpek Yolu ve Baharat Yolu, sadece çeşitli malların değil, fikirlerin, dinlerin ve teknolojik yeniliklerin de taşındığı bir rota olmuştur (Liu, 2010). Orta Çağ’da, özellikle Venedik ve Ceneviz gibi denizci şehir devletleri, deniz ticaretine hâkim olmuş ve bu şehirler birer ticaret merkezi hâline gelmiştir (Abulafia, 2019). Tüccarlar, risk alarak uzak diyarlara seyahat ederken aynı zamanda yeni ekonomik fırsatlar aramışlardır. Bu, bir anlamda modern macera turizmi ile paralellik taşır; çünkü tüccarlar da hem risk almakta hem de bilinmeyene doğru bir yolculuk yapmaktadırlar. Tüccarlık seyahatleri çeşitli sebeplerle macera turizmi olarak görülebilirler. Bu sebeplere, mallarını satmak amacıyla genellikle bilinmeyen yerlere tek başlarına gitmeleri, bu seyahatleri boyunca hem kendilerine hem de mallarına yönelik suç saldırılarına maruz kalmaları ve mallarını varış yerlerinde satamadıkları durumlarda tüm servetlerini kaybetme riskleri örnek verilebilir (Swarbrooke vd., 2003).

2.3 Macera Turizmi Türleri

Macera turizmi büyük bir ürün çeşitliliğini ve geniş bir insan grubunu içerisine alan bir kavramdır (Swarbrooke vd., 2003). Devamlı olarak gelişim içinde olan macera turizmi ve doğa temelli turizm bölümlerinin artış göstermesindeki nedenler ekolojik, doğal, organik ürünlere ilginin artması, stresli yaşam ortamından kaynaklı baskılardan kaçınma isteği ve doğa ile iç içe olma arzusu olarak sıralanabilir (Asan, 2020).

Tablo 2.1’de belirtildiği Macera turizmi gibi birçok hava, kara ve su tabanlı faaliyeti içerir. Bu etkinlikler genellikle yapıldığı ortama göre sınıflandırılırken ayrıca içerdiği belirsizlik, risk, korku ve heyecan duygusuna göre yumuşak ve sert macera olarak da kategorize edilmektedir.

Tablo 2.1 Macera turizmi türleri (Pomfret, 2006)

Kara Tabanlı macera faaliyetleri	Su Tabanlı macera faaliyetleri	Hava Tabanlı macera faaliyetleri	Karma (Kara-Su-Hava) macera faaliyetleri
Doğa Yürüyüşleri / Trekking	Dalga Sörfü	Balon Turları	Vahşi Yaşam İzleme
Mağaracılık	Kano	Bungee Jumping	Macera Yarışları
Bisiklet Sürüşleri (Düz Zemin)	Yelken	Kaya Atlayışı	Yaban Hayatı Koruma Gezileri
Sırt Çantalı Seyahat	Tüplü Dalış	Planörcülük	Kültür Turları
Dağ Tırmanışı	Şnorkelli Dalış	Yelken Uçuşu	Hazcılık Deneyimi (Hedonizm)
Köpekli Kızak Sürüşleri	Sörf	Mikro Kanatlı Uçuş	Manevi Aydınlanma Turları
Atv Turları/Sürüşleri	Su Kayağı	Yamaç Paraşütü	Hayırseverlik Turları
Avcılık	Rafting	Paraşütle Atlama	
Atlı Binicilik	Rüzgâr Sörfü		
Motosikletli Sürüşler	Kanyon Geçişi		
Dağ Bisikleti			
Dağcılık			
Yön Bulma (Orienteering)			
Halatlı Kaya İnişi			
Kayak			
Snowboard			
Kaya Tırmanışı			
Vahşi Doğa Gözlemciliği			

İnsanlar klasik turizm çeşitlerinden sık sık uzaklaşıp, daha farklı turistik faaliyetler aramaktadır. Buna istinaden macera turizmi türleri genellikle belirli bir grup veya kişiye yönelik olarak tasarlanmaktadır. Macera turizmi faaliyetleri genellikle üç bölüme ayrılır. Bu macera faaliyetleri sert macera, yumuşak macera ve doğa temelli macera olarak 3 bölüme ayrılmaktadır (Cloke ve Perkins, 1998; Buckley, 2006; Schneider ve Vogt, 2012; Rantala vd., 2016). Ancak bu tanımların tartışılabilir ve yoruma açık olduğunu, aktivitelerin bir süre boyunca gerçekleştiğini ve sınırların belirsiz olduğu konusunda genel bir fikir birliği olduğunu da belirtmek önemlidir

(Cloke ve Perkins, 1998; Swarbrooke vd. 2003). Bu macera türlerinin en önemli noktaları, fiziksel aktivite, risk ve beceriler ile ilgili olmasıdır (Cloke ve Perkins, 1998; Buckley, 2006).

2.3.1 Sert Macera

Önemli risk veya ağır fiziksel faaliyet içeren aktiviteler ‘zor macera’ olarak sınıflandırılır. Zor macera genellikle tehlikeli olarak adlandırılır ve sıklıkla yoğun fiziksel efor sarf etmeyi gerektirir (Buckley, 2007). Zor macera faaliyetleri yumuşak macera kategorisinden daha uç noktalarda kendisine yer bulur ve yumuşak maceradan daha zorlu olarak algılanır. İnsanlar; risk alma ve heyecan arayışı, sağlık ve esenlik, başka insanlarla, doğayla bağlantı, kişisel gelişim, eğlence vb. sebeplerle maceraya atılmaktadırlar (Rantala vd., 2018). Sert macera turizmi faaliyetlerinin katılımcılara hız, yüksek fiziksel efor veya bunların bir kombinasyonunu deneyimleme olanağı sağlaması ve bu sayede bunları uygulayan turiste risk algısı veya adrenalin yükselmesi hissi yaratması bakımından diğer tüm doğa temelli aktivitelerden ayrılır (Mason vd., 2016). Kara tabanlı macera turizmi faaliyetlerinden; ‘kaya tırmanışı, mağaracılık faaliyetleri, dağ tırmanışı, off road, dağ bisikleti, hızlı tırmanış’ faaliyetleri daha yüksek risk ve yetenek gerektirdiğinden dolayı ‘sert macera’ aktiviteleri arasında yer almaktadırlar. Hava tabanlı macera turizmi aktivitelerinden ‘bungee jumping, rüzgâr sörfü, kaya atlayışı, paraşütle atlama’ gibi etkinlikler ‘sert macera’ sınıfında yer almaktadır. Su tabanlı macera turizmi aktivitelerinden ise; ‘sualtı dalışı, derin tüplü dalış, nehirde rafting, motorbot sürüşü’ gibi aktiviteler ise ‘sert macera’ türlerinde yer almaktadır. Son olarak karışık macera faaliyetlerinden ‘vahşi yaşam izleme, çölde yürüyüş, zorlu arazi yürüyüşleri’ ise yine sert macera faaliyetleri içerisinde (Swarbrooke, 2003; Danielsen ve Agnarsson, 2018).

2.3.2 Yumuşak Macera

Yumuşak macera genellikle sert maceradan daha az risklidir ve daha az fiziksel aktivite gerektirir (Cloke ve Perkins, 1998; Hudson, 2003; Swarbooke vd., 2003; Patterson ve Pan, 2007). Yumuşak macera aktiviteleri genellikle acemi maceraperestler veya pasif faaliyetler isteyen insanlara (adrenalin bağımlısı

olmayanlara ve çevresine) hitap eder (Hudson, 2003). Yumuşak macera bazı macera unsurlarına sahiptir ancak tekne kiralama, orman yürüyüşleri vb. gibi yüksek düzeyde güvenlik ve eğlence ile karakterize edilir (Patterson ve Pan, 2007). Varley ve Semple (2015) yumuşak maceranın “mekân, topluluk, aidiyet ve sosyalliğin yanı sıra zaman içinde doğadaki gelenekleri hissetmeye, algılamaya ve bunlara yatırım yapmaya” dayalı bir kavramı temsil ettiğini vurgulamıştır. Kara tabanlı macera turizmi etkinliklerinden; ‘atlı safari, kuş gözlemciliği, kamp, doğa fotoğrafçılığı, doğa bisiklet sürüşü, doğa yürüyüşü, avcılık, ATV safari, okçuluk gibi faaliyetler, hava tabanlı macera turizmi etkinliklerinden ‘mikro kanatlı uçuş, sıcak hava balonu turları, helikopter gezisi gibi, faaliyetler, su tabanlı macera turizmi etkinliklerinden ise; ‘su kayağı, şnorkelli dalış, tüplü dalış, kano, yelken, kürek çekme, balık tutma, rafting ve sörf’ gibi faaliyetler yumuşak macera’ türleri arasında yer almaktadır (Swarbrooke, 2003). Karma macera faaliyetlerinde ise ‘kültür turları, gönüllü yardım turları, yön bulma (orienteering)’ etkinlikleri yumuşak macerada, ‘vahşi yaşam izleme, çöl yürüyüşleri, yaban hayatı koruma ve zorlu arazi yürüyüşleri’ gibi etkinlikler ise sert macera tarafında yer almaktadır (Swarbrooke, 2003; Danielsen ve Agnarsson, 2018).

2.4 Dünyada ve Türkiye’de Macera Turizmi

Genel olarak turizme hâkim olan insanların toplu hallerde seyahatlerini açıklayan kitle turizm anlayışı geçerliliğini sürdürmekteyken, 1970’li yıllarda bu turistik seyahatlerin doğayı tahrip eden sebeplerinin tartışılmaya başlanması, turizmde alternatif arayışları ön plana çıkarmış ve alternatif turizm bu şekilde literatürde yerini almaya başlamıştır (Gülcan, 2004). 1980’li yıllarda alternatif turizmin çeşitlerine yönelik çalışmaların artış göstermesi ve 1990’lı yıllarda ise uluslararası turizm hareketliliklerinde alternatif turizm altında kendine yer bulan macera turizmi hızla gelişim gösteren bir turizm çeşidine evrilmiş ve alan yazında kendine yer bulmuştur (Özşahin, 2015).

Araştırma perspektifinden bakıldığında, özellikle macera turizmine ilişkin literatür son yıllarda artmaktadır. Ancak araştırma hacmi hala sınırlıdır. Macera turizmi, seyahat, spor ve açık hava rekreasyonunu kapsayan daha geniş bir perspektifte değerlendirilmelidir (Beedie, 2002). Şöyle ki, bu kavramların İskandinav ülkelerinde deneyimsel öğrenme, açık hava macera rekreasyonu veya açık havada dolaşmak,

doğada gezmek (friluftsliv) başlıkları altında onlarca yıldır geliştirilen literatürde karşılığı vardır. Örneğin Norveç'e yapılan seyahatlerin çoğunda ana motivasyon faktörü doğa deneyimlemek olduğundan, bu seyahatler doğa temelli turizm olarak nitelendirilebilir. Doğa temelli turizm üzerine yapılan araştırmalar genellikle turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği doğal alanı vurgular. Macera turizmiyle sıklıkla örtüşen başka bir araştırma perspektifi ise ekoturizmdir. Dawson'a (2001) göre ekoturizm, yerel topluluklara fayda sağlayan, yerel doğal kültürel mirası koruyan ve hem turistlerin hem de operatörlerin etik standartlara uyulması beklenen bir turizm biçimidir. Macera turizmiyle son örtüşen araştırma alanı ise spor turizmidir. Çoğu macera aktivitesi spor turizmi tanımına girebilir (Løseth, 2014).

Dünyada alternatif turizm çeşitlerinin gelişmesi 1980'li yıllarda başlamışken, Türkiye içinde bulunduğu çeşitli sıkıntılardan dolayı bu yıllarda ancak turizm hamlelerinin başlangıç aşamasını gerçekleştirebilmiştir. Dünya ile kıyaslandığında geç kalınan turizm atılımları ile bu alanda geri kalan Türkiye, ülkenin deniz, kum, güneş turizmine yönelik yüksek potansiyel barındırmasından dolayı kitlesel olarak bu alana daha fazla yönelmiştir. Ayrıca 1982 yılında çıkarılan turizm teşvik kanunu da Türkiye'nin turizmde hızlanmasının temel taşlarından birisi olmuştur. Alternatif turizm çeşitleri anlamında da yüksek bir potansiyele sahip olmasına rağmen, Türkiye'nin bu alanda harekete geçmesi de gecikmeye uğramıştır. Bu gecikmeden kaynaklı olarak, macera turizmi, alternatif turizm vb. spesifik turizm çeşitleri Türkiye'de hem akademisyenler hem de uygulayıcılar arasında 1990'lı ve 2000'li yıllarda yeni yeni ele alınmaya başlamıştır (Gülcan, 2004).

2.4.1 Macera Turizmi Gelişim Raporları

Turizme yönelik seyahatlerin verilerini düzenli olarak toplayıp bunu her yıl rapor ile paylaşan ATTA (Adventure Travel Trade Association- Macera Seyahati Ticaret Birliği), UNWTO (United Nations World Tourism Organization- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü), WTTC (World Travel & Tourism Council - Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi) ülkemizde TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği), TÜROFED (Türkiye Otelciler Federasyonu), Turizm databank ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) kurumlarına ait istatistiksel verilerin detayları şu şekildedir.

İlk olarak 2008’de başlatılan ATDI (Adventure Travel Destination Index- Macera Turizmi Gelişim Endeksi), 190’dan fazla ülkede macera turizminin rekabet gücünü ve potansiyelini değerlendirmek amacıyla yapılan küresel bir sıralamadır. Endeks, ATTA ve GW IITS (George Washington International Institute of Tourism Studies- George Washington Üniversitesi Uluslararası Turizm Çalışmaları Enstitüsü) ortaklığıyla geliştirilmiştir. Özellikle macera turizmine yönelik veri toplayan ATTA, 2006 yılından bu yana her yıl büyüyen katılımcıları ile tur operatörleri veri tabanından da yararlanarak, macera seyahati tur operatörlerinden, iş operasyonları ve macera gezginlerinin demografisini, macera destinasyonlarını ve aktivitelerini, ilgili yıldaki trendler hakkında bilgilerini katılımcılarından toplayarak kendileri ile paylaşmaya davet eder. 2008 ve 2020 yılları arasında yine ATTA’nın düzenlediği ATDI raporları macera turizminin gelişimine katkı sunmuş ancak pandemiyle birlikte bu raporlamaya ara verilmiştir. Daha sonra pandemi sürecinin dünyadan etkisinin kalkmasından sonra 2024 raporuyla birlikte rapor yeniden endekslenmeye başlamıştır.

ATDI’nin temel bir yönü, aşağıda açıklanan 10 sütunda veri toplayarak rekabete dair bütünsel bir bakış açısı benimsemesidir. Seyahatte sürdürülebilirliğin yaygın olarak kabul edilen önemi nedeniyle, ATDI’nin birincil hedefi, destinasyonlar için sürdürülebilir uygulamalar hakkında mevcut en kapsamlı bilgileri toplamak olarak gelişmiştir. Sürdürülebilirliğe olan bu artan ilgi ve macera seyahatinin aşırı turizm, iklim etkisi, çevresel bozulma ve sosyal erozyon gibi potansiyel olumsuz etkilerini azaltma ihtiyacının artması nedeniyle bu sütunları güncellemeye devam etmektedir. ATDI’nin amacı sürdürülebilir turizm gelişimini teşvik etmek ve kolaylaştırmaktır. ATDI, 2008’den beri dünyanın dört bir yanındaki ülkelerdeki turizm planlamacıları tarafından stratejik planlama amacıyla bir kaynak olarak kullanılmaktadır (ATDI, 2024). ATDI ülkeleri değerlendirme sütunları; Sürdürülebilir Kalkınma Politikası, Güvenlik ve Emniyet, Sağlık, Doğal Kaynaklar, Kültürel Kaynaklar, Macera Aktivite Kaynakları, Girişimcilik, İnsani Gelişim, Turizm Altyapısı ve Macera İmajı/Markası başlıklarından oluşmaktadır. Tablo 2.2’de pandemi öncesi 2020 raporunda ülkelerin gelişim durumları görülmektedir. Raporlar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kategorisinde ayrı ayrı verilmiştir.

2.4.1.1 Macera turizmi gelişim raporu (Gelişmiş ülkeler)

Tablo 2.2 de yer alan Macera Turizmi Seyahati İçin En İyi 10 Gelişmiş Ülke Raporuna göre 2020 yılında ilk iki sırada olan İzlanda ve İsviçre yerlerini korumuştur. Yeni Zelanda ise 2018 yılına göre bir basamak yükselmiştir. Almanya ise bir basamak gerilemiştir. İzlanda, üst üste üç yıldır dünyanın en rekabetçi destinasyonu olarak zirvede yer almıştır. İzlanda özellikle Macera Aktivitesi Kaynakları konusunda yüksek puan almaktadır. İsviçre ise düşük işsizlik oranı ve Çevre Koruma Endeksi'ndeki yüksek puanı nedeniyle değerlendirme kriteri olan sürdürülebilir kalkınmada en yüksek puanı almıştır, ancak Macera Aktivitesi puanı, Uluslararası Doğa Koruma Birliği'ne (IUCN) göre tehlike altındaki türlerin artması nedeniyle nispeten düşük kalmıştır. Doğal Kaynaklar ve Macera Aktivitesi kaynakları puanından dolayı İngiltere ise ilk ondan düşmüş, Danimarka ise üç sıra yükselerek dokuzuncu sıraya yerleşmiştir.

Tablo 2.2 Macera turizmi seyahati için en iyi 10 ülke: 2018-2020'nin karşılaştırılması (Gelişmiş ülkeler) (ATDI, 2020)

Gelişmiş Ülkeler Sıralaması		
	2018	2020
1	İzlanda	İzlanda
2	İsviçre	İsviçre
3	Almanya	Yeni Zelanda
4	Yeni Zelanda	Almanya
5	Norveç	Norveç
6	İsveç	Finlandiya
7	Kanada	İsveç
8	Finlandiya	Kanada
9	İngiltere	Danimarka
10	Avustralya	Avustralya

2.4.1.2 Macera turizmi gelişim raporu (Gelişmekte olan ülkeler)

Tablo 2.3 te yer alan Macera Turizmi Seyahati İçin En İyi 10 Gelişmekte Olan Ülke Raporuna göre Çekya, üst üste dört yıldır gelişmekte olan ülkeler listesindeki en rekabetçi macera pazarı konumunu sürdürmüştür. Çekya değerlendirme kriterlerinde

hiçbir sütunda baskın değildir ancak genel olarak istikrarlı bir şekilde tüm değerlendirme kriterlerinden iyi puanlar almakta ve dikkate değer zayıf noktaları görünmemektedir. İsrail, gelişmekte olan ülkeler kümesinde ikincilikten beşinciliğe düşmüştür. Bu durum, nüfus yoğunluğundaki artış ve uzman görüşleri nedeniyle Doğal Kaynaklar puanındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. İsrail, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) içinde km² başına 410 kişi ile en yüksek nüfus yoğunluklarından birine sahiptir. 2020 yılı raporuna göre listede en çarpıcı değişiklikler ise Slovenya ve Şili'nin üst sıralara yükselmesi olarak görülmektedir. Kosta Rika, güvenlik ve kültürle ilgili olumlu uzman değerlendirmeleri nedeniyle 2013'ten bu yana ilk kez ilk ona girmiştir. Ürdün, doğal kaynaklardaki olumsuz durumlar, kentleşme oranında (%83'ten %90'a) ve m² başına düşen kişi sayısındaki (106'dan 112'ye) artış nedeniyle on sıra gerilemiş ve 2020 raporunda kendisine ilk 10'da yer bulamamıştır.

Tablo 2.3 Macera turizmi seyahati için en iyi 10 ülke: 2018-2020'ün karşılaştırılması (Gelişmekte olan ülkeler) (ATDI, 2020)

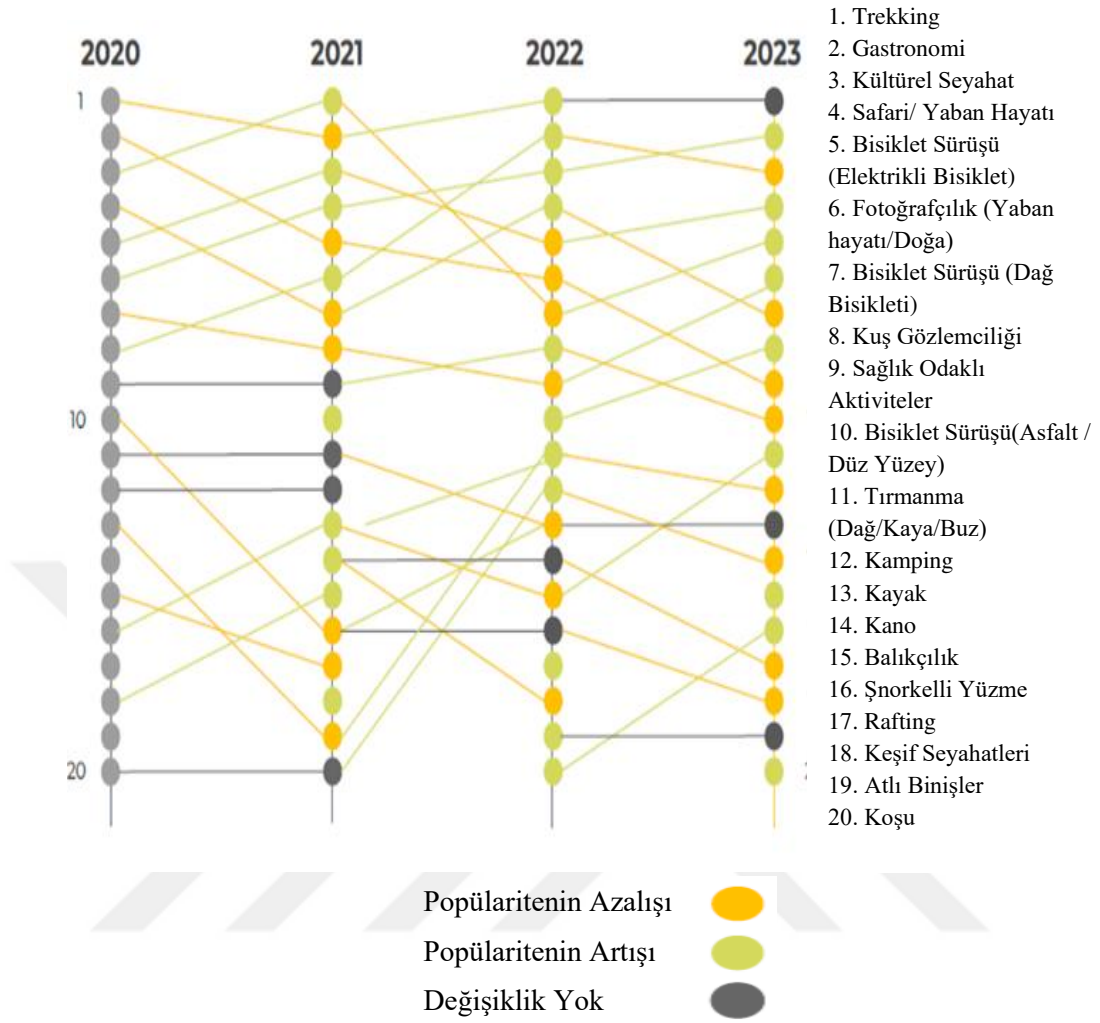
Gelişmekte Olan Ülkeler Sıralaması		
	2020	2018
1	Çekya	Çekya
2	Şili	İsrail
3	Slovakya	Estonya
4	Slovenya	Slovakya
5	İsrail	Polonya
6	Estonya	Şili
7	Polonya	Romanya
8	Bulgaristan	Bulgaristan
9	Romanya	Slovenya
10	Kosta Rika	Ürdün

2.4.1.3 Macera turizmi karşılaştırmalı etkinlikler tablosu

Şekil 2.2 de yer alan 2024 ATDI raporuna göre; Akdeniz, Batı Avrupa ve İskandinavya macera gezginleri için sürekli olarak en iyi destinasyonlar olsa da son araştırmalar daha soğuk iklimli destinasyonların (İskandinavya gibi) küresel sıcaklıklardaki artış nedeniyle özellikle daha popüler hale geldiğini de göstermiştir. Öte yandan, Orta

Doğu, Rusya ve Doğu Avrupa (Rusya'ya yakın bölgeler) gibi bölgesel çatışmaların yaşandığı dünya bölgelerinde turizme yönelik popülerlik azalmıştır. Raporda macera seyahati için en iyi aktiviteler ve motivasyonlar da birkaç istisna dışında nispeten istikrarlı kalmaya devam etmiştir. Bisiklet sürüşleri için elektrikli bisikletler (e-bisikletler) özellikle Avrupa'da popülerlik kazanmıştır. Mutfak/gastronomi aktiviteleri de son birkaç yıldır istikrarlı şekilde artan bir ilgiyle karşılaşmıştır. İklim değişikliğinin etkilerine dair farkındalık devam ederken raporda yer alan dikkat çekici bir nokta ise, “Son Şans Seyahati”nin bu yıl macera turizmi için en iyi motivasyonlar arasında yer aldığı olmuştur (ATDI, 2024)

2023 ATDI raporuna göre en çok ilgi gören aktiviteler yürüyüş/ trekking/yürüyüş, mutfak/ gastronomi, kültürel, safari/yaban hayatı izleme, elektrikli bisiklet sürme ve yaban hayatı/doğa fotoğrafçılığıdır. Yine bu rapora göre macera turizmi seyahatleri için insanların motivasyonları sırasıyla; yeni deneyim yaşama, alışılmışın dışına çıkma isteği, gidilen yerdeki insanlar gibi yerli olabilme deneyimi, sağlık amaçlı aktivitelere katılma, son şans seyahati, şımartılma ve lüks seyahat isteği, statü sembolü olarak macera seyahatlerine katılım isteği, dijital detoks ve adrenalin isteği ve meydan okuma olarak sıralanmıştır. ATDI'nin raporunda yer alan macera turizmi etkinliklerine olan taleplerin 2020-2023 yılları arasındaki karşılaştırma Şekil 2.2'de sunulmuştur.

Şekil 2.2 Etkinlikler: 2020-2023'ün karşılaştırılması (ATTA, 2024)

Şekil 2.2'ye göre 2020 yılından itibaren Trekking, Safari/ Yaban Hayatı Tırmanma (Dağ/Kaya/Buz) ve Koşu sürekli popülaritesi artan bir trend göstermiştir. Bunun yanı sıra Bisiklet Sürüşü (Dağ Bisikleti), Rafting, Keşif Seyahatleri ise azalan bir taleple karşılaşmıştır.

2.4.1.4 Kıtalaraya göre macera turizmi trend olan etkinlikler raporu

Tablo 2.4'e göre tüm bölgelerde Trekking/Yürüyüş etkinliklerinin popüler olduğu görülmektedir. Yine rapora göre Kültürel Seyahatlerde de bölgelere göre yoğun talep olduğu görülmektedir. Tabloda dikkat çeken bir unsur ise Asya bölgesinde Kamping ve Tırmanma (Dağ/Kaya/Buz) faaliyetlerinin çok popüler olduğudur.

Tablo 2.4 Bölgelere göre en çok trend olan etkinlikler (ATTA, 2024)

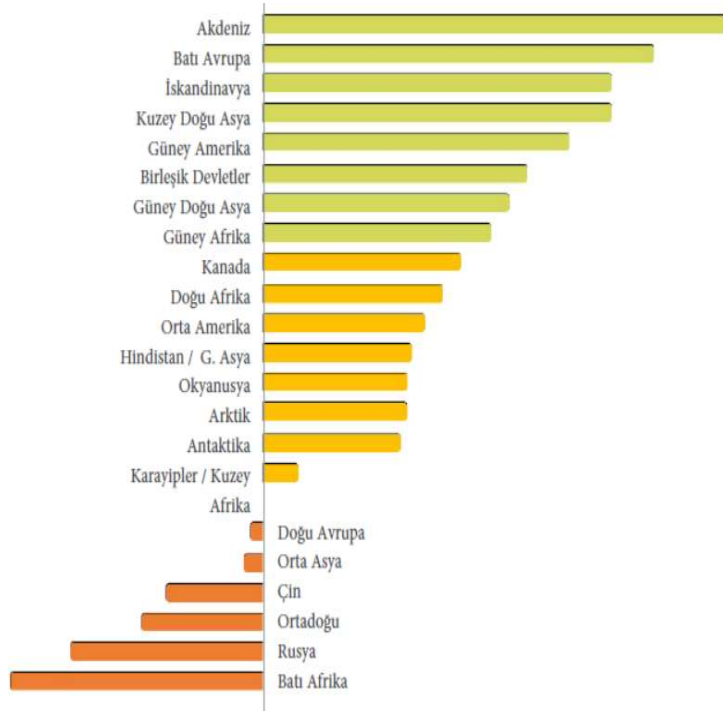
Şirket Merkezi	#1	#2	#3	#4	#5
Kuzey Amerika	Safari/ Yaban Hayatı	Trekking	Kültürel Seyahat	Mutfak	Bisiklet Sürüş (Elektrikli)
Güney Amerika	Trekking	Fotoğrafçılık (Yaban hayatı/Doğa)	Mutfak	Safari/ Yaban Hayatı	Kültürel Seyahat
Avrupa	Bisiklet Sürüş (Elektrikli)	Trekking	Bisiklet Sürüşü (Asfalt / Düz Yüzey)	Bisiklet Sürüşü (Dağ Bisikleti)	Mutfak
Asya	Trekking	★ Kamping	★ Tırmanma (Dağ/Kaya/Buz)	Mutfak	Kültürel Seyahat

*Yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olmayan bölgeler (Afrika, Orta Amerika/Karayıpler, Orta Doğu, Pasifik) bu tablodan hariç tutulmuştur.

★ Etkinlikler Bu Bölgede Benzersiz Şekilde Popülerdir.

2.4.1.5 Bölgelere/ülkelere göre macera turizmi trend olan bölgeler raporu

Şekil 2.3’de sırasıyla Akdeniz, Batı Avrupa, İskandinavya, Kuzey Doğu Asya, Güney Amerika, Birleşik Devletler, Güney Doğu Asya ve Güney Afrika bölgeleri önceki yıla göre ziyaretçi artışı olan bölgeler olmuşlardır. Şekile göre talep sayısında azalış olan bölgeler ise Doğu Avrupa, Orta Asya, Çin, Ortadoğu, Rusya ve Batı Afrika olmuşlardır.

Şekil 2.3 En çok trend olan bölgeler (ATTA, 2024)

2.4.1.6 En popüler macera turizmi faaliyetleri raporu

Şekil 2.4'ye göre en popüler 5 macera turizmi faaliyeti doğa yürüyüşü, kültürel seyahatler, bisiklet (yol/asfalt yüzey), safari/yaban hayatı izleme ve Bisiklet (elektrikli bisiklet) sürüşleri olmuştur.

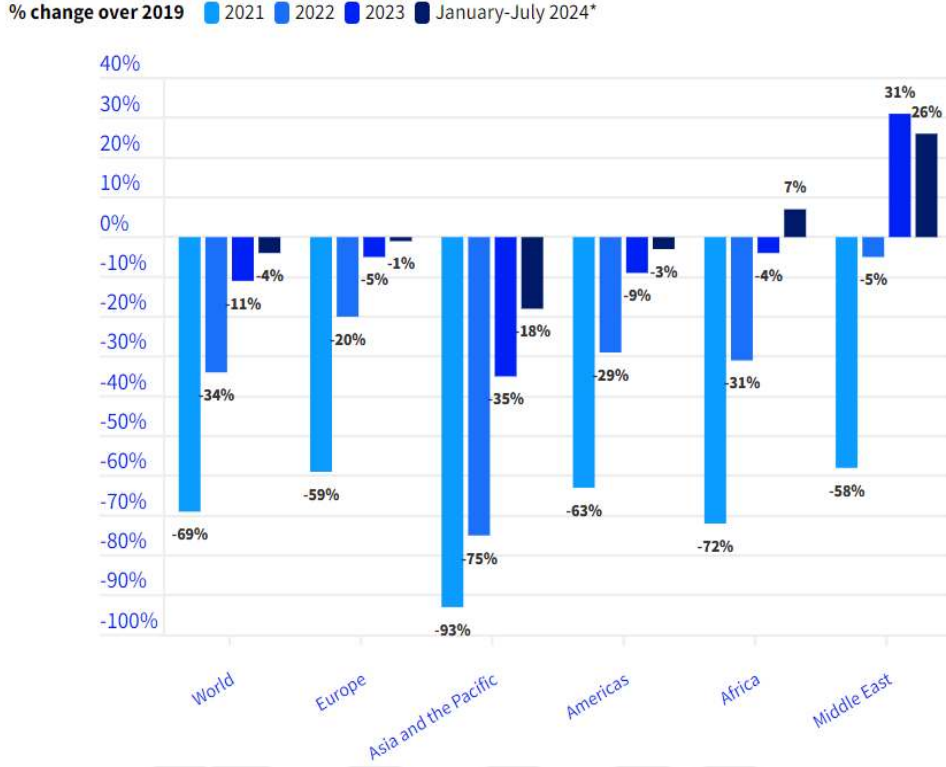

Şekil 2.4 En popüler macera faaliyetleri (ATTA, 2024)

2024 Macera Seyahat Endüstrisi Yıllık Durum anketi incelendiğinde, verilerin önceki yıllara benzerlik taşıdığı ve bu sonuçlara göre macera turizmi endüstrisinin pandeminin etkilerinden kurtulup istikrara kavuştuğu söylenebilir. Rapora göre ortalama gezgin sayısı 2019'dan bu yana önemli ölçüde artmıştır. Elbette, önemli çatışma veya savaşın olduğu bölgelere hizmet veren şirketler, pandemi döneminin ardından (COVID-19) ikinci bir zorluk dalgası yaşamıştır (Stowell, 2024).

2.4.1.7 Birleşmiş milletler dünya turizm örgütü 2024 dünya turizm barometresi

2024 yılının ilk Dünya Turizm Barometresi'ne göre, uluslararası turizm 2023'ü pandemi öncesi seviyelerin %88'inde, tahmini olarak 1,3 milyar uluslararası varışla tamamlamıştır. Kalan bastırılmış talebin serbest bırakılması, artan hava bağlantıları ile Asya pazarlarının ve destinasyonlarının daha güçlü bir şekilde toparlanması ile 2024'ün sonuna kadar global turizmde tam bir toparlanma beklenmektedir (Dünya Turizm Barometresi, 2024).

Şekil 2.5 (UNWTO) Dünya turizm barometresi uluslararası turist varışları (% değişim 2019'a göre) (UNWTO, 2024)

Şekil 2.5'e göre, sektörün 2023'teki performansına dair kapsamlı bir genel bakış sunulmuş ve küresel bölge, alt bölge, destinasyon bazında toparlanmayı gösteren çıkarımlar elde edilmiştir. Bu çıkarımlar şunlardır:

Orta Doğu, salgın öncesi seyahat seviyelerini aşan tek bölge olarak toparlanmaya öncülük etmiştir; orta doğuya varışların sayısı 2019'a göre %22 artış göstermiştir. Dünyanın en çok ziyaret edilen bölgesi olan Avrupa, bölge içi talep ve ABD'den gelen seyahatlerin desteğiyle 2019 seviyelerinin %94'üne ulaşmıştır. Afrika, pandemi öncesi ziyaretçilerin %96'sını geri kazanmıştır. Amerika'da ise bu oran %90'a ulaşmıştır. Asya ve Pasifik, çeşitli pazarların ve varış noktalarının yeniden açılmasının ardından pandemi öncesi seviyelerin %65'ine ulaşmıştır. Uluslararası turizm 2025 yılının ilk üç ayında uluslararası turist varışları (gecelemeli ziyaretçiler) 2024 yılının aynı dönemine oranla %5, pandemi öncesi dönem olan 2019 yılına göre ise %3 artmıştır (UNWTO, 2025)

Fortune business insights macera turizmi raporuna göre küresel macera turizmi pazarı büyüklüğü 2023 yılında 608 milyar ABD doları olmuştur. Bu küresel pazarın 2024

yılında 804,51 milyar ABD doları olduğu, 2032 yılına kadar ise 1.682,28 milyar ABD dolarına çıkacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca bu oran toplamda %9,66'lık bir bileşik yıllık pazar büyüme oranına denk gelmektedir (Fortune business insights, 2024).

2.4.2 Türkiye'nin Turizm ve Macera Turizmi İstatistikleri

Bu büyüklükte olan bir pazardan dünyadaki bütün ülkeler gibi Türkiye de macera turizmine yönelen seyahat severleri ülkeye çekmek istemektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açıklanan sınır giriş istatistiklerine göre, 2024 yılında ülkemize gelen yabancı ziyaretçi sayısı, 2023 yılına göre %9 oranında artış göstermiştir. Buna göre Türkiye'ye giriş yapan yabancı ziyaretçi sayısı, 2024 yılında 62 milyon 232 bin 447 kişiye yükselmiştir (TÜİK, 2024). Ocak-Aralık döneminde Türkiye'de turizmden elde edilen gelir, bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,3 oranında artış göstermiş ve 61 milyar 103 milyon 419 bin dolar seviyesine yükselmiştir.

WTTC Türkiye Seyahat ve Turizm Ekonomik Etki Araştırması raporuna göre Türkiye Seyahat ve Turizm sektörünü geçen yıl (2023) dört temel metrikte tüm rekorları kırarak kırmıştır. Türkiye'de turizm sektörü, 2023 yılında ekonomiye 3,11 trilyon TL katkıda bulunarak toplam GSYİH'nin %12'sini oluşturmuştur. Bu rakam, yine 2019'daki pandemiden önceki zirveden neredeyse %30'luk önemli bir artışı temsil etmiştir. Sektör ayrıca, ülke genelinde 2019 yılına göre %18'den fazla artış göstererek 3,2 milyondan fazla istihdamı desteklemiştir. Uluslararası varışların harcamaları 1,68 trilyon TL ve yerel ziyaretçi harcamaları da 761,3 milyar TL'ye ulaşarak önceki tüm rekorlarını aşmıştır. Uluslararası ziyaretçi harcamaları 2019 rekorunu neredeyse %36 oranında aşarken, yerel ziyaretçi harcamaları 2018'deki önceki rekorunu neredeyse %24 oranında aşmıştır. Sektörün 2024 yılında rekor kırmaya devam etmesi ve GSYİH katkısının ülke ekonomisinin neredeyse %12,5'ine ulaşması beklenmektedir. Seyahat ve turizm tarafından desteklenen istihdamın 3,3 milyonu aşması ve uluslararası ve yerli ziyaretçilerin harcamalarının da yeni rekorlar kırmaya öngörülüyor. WTTC'nin son araştırmasına göre, uluslararası ziyaretçilerin harcamaları önümüzdeki yıl 1,7 trilyon TL'yi aşabilir ve yerli ziyaretçilerin harcamaları 799 milyar TL'ye ulaşabilir.

TÜRSAB, Doğa ve Macera Turizmi Raporunda Türkiye'nin acil olarak macera ve doğa turizmi için stratejik plan yapması gerekliliği belirtilmiştir. Türkiye'nin Asya ve Avrupa kıtası arasında çok şanslı bir konumda olması fazlaca doğa ve kültür çeşitliliğine sahip olması, mağaracılık, hava sporları (yamaç paraşütü, sıcak hava balonu, paraşütlü atlama) dağ bisikleti, kanyoning, trekking, hiking, kano vb., denizaltı zenginlikleri, rafting parkurları, milli parkların olması gibi kayda değer artılarının olduğu belirtilmiştir. Bu gibi avantajların değerlendirilmesi gerekliliği önemle vurgulanmıştır. Türkiye'de macera turizmi çoğunlukla, orta ve üzeri gelirli, yüksek eğitim seviyesinde olan seyahat severler tarafından tercih etmektedir (TÜRSAB, 2014).

United Nations Environment Programme (UNEP) araştırmalarına göre, turistlerin üçte biri çevre hassasiyetinde olup bu tarz tatiller için %2 ila %40 arasında fazla harcama yapmaya gönüllü olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'ye rakip Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin hepsi ekolojik turizme yönelerek buna göre plan ve strateji geliştirmeye odaklanmıştır. Ayrıca dünyadaki diğer turizm bölgeleri de buna benzer yöntemler uygulamaktadır. Afrika'nın kuzey bölgeleri dışında bütün bölgelerde turizmin bugün ve yarını, sürdürülebilir macera turizmi ve doğa üzerine kuruludur. Yine Yeni Zelanda ve bazı Asya ülkeleri de turizm gelirlerinin büyük bir kısmını buradan sağlamaktadır. Örnek olarak Kosta Rika Karayiplerde bulunan bir ülke olmasına rağmen rotasını doğa ve macera turizmine çevirmiştir. Bu ülke bu stratejilerle son turizm gelirini büyük oranda artırmıştır (TÜRSAB, 2014).

2.4.2.1 Türkiye'nin doğa ve macera turizmi için güçlü ve zayıf yönleri

ATTA'nın düzenlediği ATDI (Adventure Tourism Development Index) pandemi öncesi son rapora göre Türkiye 2020 raporunda gelişmekte olan ülkeler arasında 163 ülke arasında 23. sırada kendine yer bulurken 2024 yılında ise 7. Sırada yer almıştır (ATDI, 2020, 2024). Türkiye'nin macera turizmi potansiyeli fazlasıyla mevcuttur. Bu potansiyeli açığa çıkarıp güçlendirmek amacıyla hazırlanan TÜRSAB Doğa ve Macera Turizmi Raporuna göre Türkiye'nin güçlü ve zayıf yönleri Şekil 2.6'da görülmektedir.

Şekil 2.6 TÜRSAB Doğa ve macera turizmi raporu, 2014

Macera turizmi etkinliklerinde hiking, trekking, kanyoning, dağ bisikleti, kano, yamaç paraşütü, rafting vb. faaliyetler yapılmaktadır (TÜRSAB, 2014). Macera turizmi gelişim endeksinde yıllardır gelişmekte olan ülkeler içerisinde ilk 25 ülke içinde kendisine yer bulan Türkiye macera turizmi potansiyeli açısından çok önemli bir yere sahiptir.

2.4.3 Kastamonu’da Turizm ve Macera Turizmi

Karadeniz’in batısında yer alan Kastamonu bölgenin en büyük illeri arasında yer almaktadır. Kastamonu’da bozulmamış, kirletilmemiş, halen bakir olan, birçok alan bulunmaktadır. Bu alanlar içerisinde şelaleler, mağaralar, yaylalar, dağlar, kanyonlar vb. birçok doğal güzellikler bulunmaktadır. Orman bakımından ise Türkiye’nin yüz ölçümüne oranla en çok ormanlık alan barındıran illeri arasında yer almaktadır. T.C. Kastamonu Valiliği ve T.C. Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğüne belirtilen verilere göre Kastamonu’nun 2023 yılı toplam ormanlık alanı %66 olarak açıklanmıştır (KASTABİL, 2024).

Kastamonu doğa ve macera turizmi potansiyeli bakımından oldukça önemli bir yerdir. Potansiyel olarak bakıldığında çeşitli farklılıkları bir arada bulunduran ve bunları koruyan nadir bölgelerdendir. Kastamonu’da el değmeyen birçok bölgenin ve talep gören, çoğunlukla bilinen bu doğal güzelliklerin farkındalığının yaratılması gerekmektedir (Oktay vd., 2016). Kastamonu’da bulunan doğal güzelliklere ilgili başlıklarda değinilmiştir.

2.4.3.1 Milli parklar

Kastamonu’da birçok doğal güzellik bulunmaktadır. Bu doğal güzellikler içerisinde milli park ilan edilen turistik alanlar şu şekildedir.

2.4.3.1.1 Küre dağları milli parkı

Kastamonu’da bulunan Küre Dağları Milli Parkı flora ve fauna bakımından çok zengin bir bölgedir. Ayı, kurt, tavşan, çakal, yaban domuzu, tilki, karaca, geyik, ötücü ve yırtıcı kuşlar ve farklı sürüngenler zengin fauna çeşitliliğini oluşturmaktadır. Küre Dağları Milli Parkı 2012 yılında, Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWFN) ve doğa turizmi alanında faaliyet gösteren Korunan Alanlar Ağı (PPAN) organizasyonunca Avrupa’da seçkin milli parklara verilen Pan Parks sertifikasını almaya Türkiye’den hak kazanan ilk milli park olurken, Avrupa’nın 13. PAN Parks sertifikalı alanı olmuştur (WWF, 2012). Ayrıca Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı, ulusal jeoparklar ağına dâhil olma hedefi doğrultusunda çok önemli bir projeye daha imza attı. Bölgenin kültürel ve doğal zenginliklerini geniş kitlelere ulaştırmayı ve tanıtmayı hedefleyen Gezici Ziyaretçi Tanıtım Merkezi, 2025 yılı içerisinde faaliyetlerine başlayacaktır (KUZKA, 2025). Ayrıca Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı (JEOKAR), Kastamonu'nun çeşitli ilçelerinde kırsal kalkınmayı destekleyip turizm hareketliliğini sağlamayı, bu hareketliliği mekânsal olarak yaymayı ve ilgili kriterlere ulaşip UNESCO miraslarından olan “küresel jeopark” adıyla uluslararası marka değerini tescil ettirmeyi hedeflemektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge, 2024). Türkiye’deki doğa yürüyüşü (Trekking) parkurları arasında çok önemli yere sahip olan Kastamonu’daki Küre Dağları Milli Parkı sadece bu özelliğiyle bile doğa ve macera turizmi değeri yüksek bir yer olarak ifade edilebilir. Küre Dağları Milli Parkı,

Avrupa’da korunması gerekli 100 orman noktası içerisinde yer almaktadır. Park, ev sahipliği yaptığı 129 kuş türüyle orman kuşları bakımından “Türkiye’nin Önemli Kuş Alanları” arasında yer almaktadır. Parkta ayrıca 1050 bitki türü bulunmaktadır. 43 bitki türü ise endemik tür olarak bilinmektedir (KDMPM, 2024).

Şekil 2.7 Küre dağları milli parkı (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024)

2.4.3.1.2 Ilgaz dağı milli parkı

Kastamonu’da yer alan doğa ve macera turizmi potansiyeli olan parklardan biri de Ilgaz Dağı Milli Parkıdır. Parkta bulunan zengin fauna ve flora çeşitliliği, benzersiz manzara güzellikleri, orman varlığı, çeşitli yaban hayatı ve iklimsel özellikleri ile doğa yürüyüşü (trekking), foto safari, dağ bisikleti, fauna gözlem, bitki gözlem ve kamping gibi doğa temelli macera turizmi etkinlikleri için mükemmel bir imkan sağlamaktadır (Göker ve Ünlüöner, 2019). Ayrıca milli parkta 1980’li yılların sonlarına doğru konaklama tesislerinin inşası ile beraber burası Türkiye’nin en önemli kış turizmi tesislerinden birisi haline gelmiştir (Göktuğ ve Arpa, 2015).

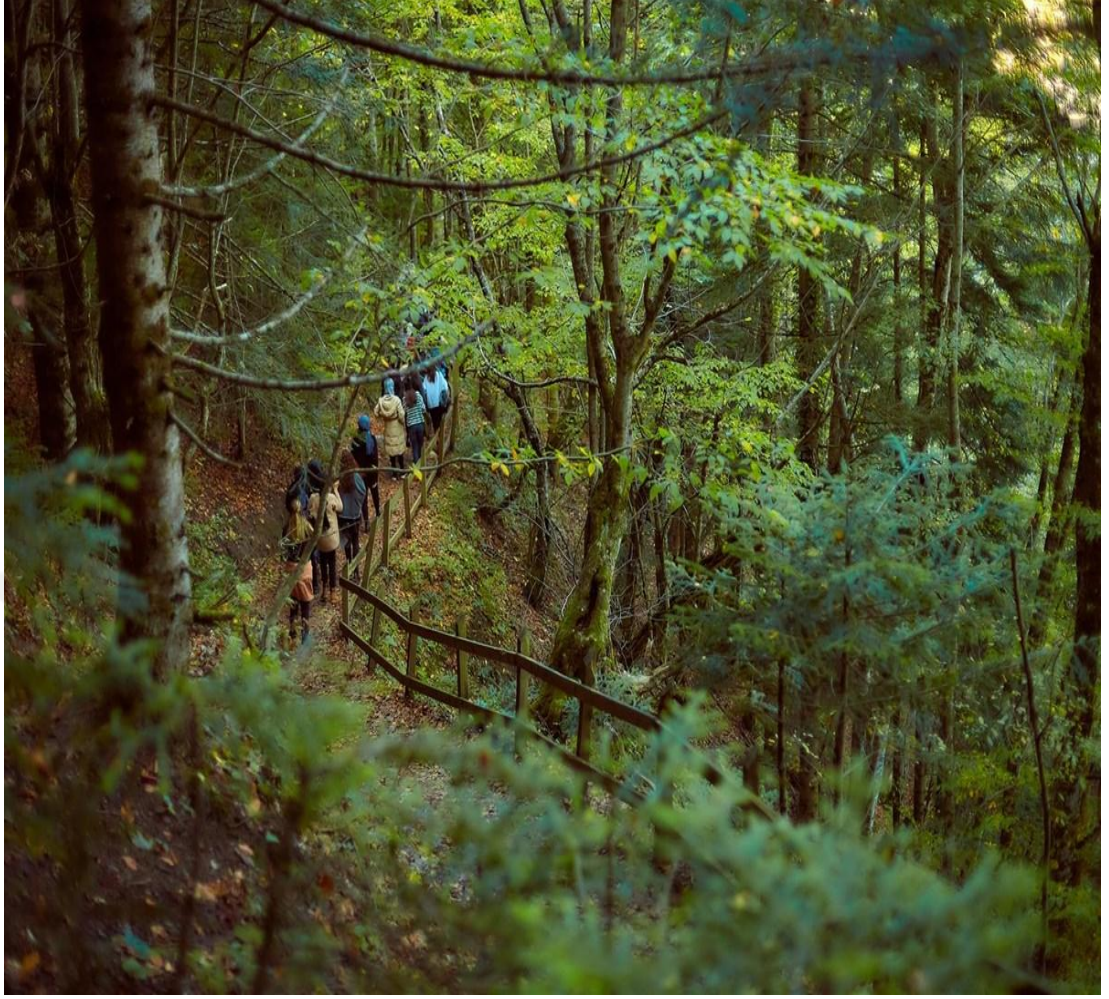
Şekil 2.8 Ilgaz dağları milli parkı (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024)

2.4.3.2 Kanyonlar

Kastamonu’da bulunan doğal güzellikler arasında kanyonlar da bulunmaktadır. Kanyonlar hakkında bilgiler şu şekildedir.

2.4.3.2.1 Valla kanyonu

Kastamonu’nun Pınarbaşı İlçesi’nin 26 km kuzeyindeki Muratbaşı Köyü yakınlarındaki Kanlıçay ve Devrekâni Çayı’nın birleştiği yerde başlayan Valla kanyonu bir başka macera turizmi merkezidir. Kanyonun başlangıç noktasına 1,5 km uzunluğunda ve fazlaca eğimli bir patika ile ulaşılabilir. Burası doğa yürüyüşleri, trekking, dağcılık, kamping gibi macera turizmi etkinliklerine müsait bir alandır. Kanyonun her iki tarafındaki kayalık uçurumların yükseklikleri 800–1200 metre arasındadır. Bu kayalıklar ve çevredeki alanlar ayı, yaban domuzu, geyik, kartal, şahin, akbaba vb. yırtıcı hayvanları da barındırır. Kanyonda bulunan turistik ürün çeşitliliği, kanyonun dikkate değer bir turizm potansiyeline sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Valla kanyonu Türkiye’nin en derin kanyonlarından biridir (Tanrısever vd., 2016; Büyükyılmaz ve Oğan 2020; Mergo Turizm, 2024; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024).

Şekil 2.9 Valla kanyonu (Pınarbaşı Kaymakamlığı, 2024a)

2.4.3.2.2 Horma kanyonu

Kastamonu'nun Pınarbaşı ilçesinde yer alan Horma Kanyonu, sahip olduğu doğal güzellikleri ve zenginlikleri ile Batı Karadeniz'in görülmesi gereken yerlerinden birisidir. Kanyon özel olarak düzenlenmiş doğal yürüyüş parkurlarına ve dinlenme noktalarına ev sahipliği yapmaktadır. Burada trekking için oldukça elverişli bir yapı vardır. Ayrıca kanyonda yapılabilecek çeşitli sporlar ve doğa fotoğrafçılığı için elverişli ortam vardır. İnsanların rahatlıkla yürüyebileceği 3 km uzunluğunda doğaya uygun yapılmış ahşap yürüyüş platformu bulunmaktadır. Ayrıca Horma Kanyonu doğal akvaryum niteliğinde olup, bölgeye özel endemik bitki çeşitleri ve etkileyici dev taş kazanlarla dikkat çekmektedir. Kanyon son zamanlarda Pınarbaşı'na büyük ölçüde turizm hareketliliği kazandırmıştır (Meydan vd., 2020; Pınarbaşı Belediyesi, 2024).

Şekil 2.10 Horma kanyonu (Pınarbaşı Kaymakamlığı, 2024b)

2.4.3.2.3 Çatak kanyonu

Kanyonlardan diğeri, Azdavay ilçesine bağlı olan ve ilçe merkezine 7 km uzaklıkta bulunan çatak kanyonudur. Kanyon uzunluğu 8 km ve duvar yüksekliği ise 400-880 m arasındadır. Kanyon, vahşi yaşam gözlemi için birçok yabani hayvana (ceylan kartal, atmaca,) ev sahipliği yapmaktadır. Kanyon'da macera severler için doğa yürüyüş parkuru da yer almaktadır. Ayrıca Karakuşlu Köyü sınırları içinde kalan, 250 kişi kapasitesi olan bir cam teras bulunmaktadır. Bu cam teras ise 33 m boyunda ve 10 m genişliğindedir. Terasın 15 m'lik kısmı kanyon boşluğunda yer almaktadır ve buradan 7 km uzunluğundaki kanyon boşluğu seyredilebilmektedir. Burası Azdavay ilçesine yakın olması ve ulaşım kolaylığı sebebiyle (2,5 km'lik düz orman içi yürüyüşünden sonra) fazlaca ziyaretçi çekmektedir (Kazancı, 2009; Akkuş ve Akkuş, 2019; Azdavay Kaymakamlığı, 2020; Büyükyılmaz ve Oğan, 2020).

Şekil 2.11 Çatak kanyonu (Türkiye Kültür Portalı, 2024)

2.4.3.2.4 Aydos (Şehriban) kanyonu

Bölgede bulunan Aydos (Şehriban) kanyonu güneyden kuzeye doğru akan Aydos Çayı boyunca akarak kanyonu oluşturmuştur. Kanyonun toplam yürüyüş mesafesi yaklaşık 10 km uzunluğundadır. Kanyon üzerinde küçük büyük birçok göl ve şelale bulunmaktadır. Burada trekking, kamping, doğa fotoğrafçılığı gibi etkinlikler yapılmaktadır. Kanyonun derinliği 150–200 m arasında değişmektedir. Burası doğa sporları ve macera turizmi ile ilgilenenlerin ilgisini çeken bir kanyondur (Kazancı, 2009; Mutlu, 2022).

Şekil 2.12 Aydos (Şehriban) kanyonu (Kanyon Araştırma Derneği, 2024)

2.4.3.3 Mağaralar

Bölgede yer alan ve en çok bilinen, ziyaret edilen kanyonlardan sonra Kastamonu İli, mağaraları ile de macera turizmi ve doğa turizmi açısından çok önemli bir potansiyele sahiptir (Zengin vd., 2019). Şehirde en çok talep gören mağaralar şu şekilde sıralanmıştır.

2.4.3.3.1 Ilgarini mağarası

Ilgarini Mağarası Küre Dağları Milli Parkı sınırlarında yer almaktadır. Uzunluğu 858 metre, derinliği 250 metredir. Girişte Bizans döneminden kalma olduğu tahmin edilen bir köy yıkıntısı vardır. Mağarada ayrıca bir su sarnıcı bulunmaktadır. Bu sarnıç zamanla tahribata uğramıştır. Mağarada M.Ö. 2000 yılına ait insanların yaşadığına dair izlere rastlanılmaktadır. Mağaranın belli kısımları nemli, el değmemiş ve epey dik bir yokuşa sahiptir. Burada yürüyüşler yapılmaktadır. Ayrıca yaban hayatı gözleme ve foto safari gibi etkinlikler de yapılmaktadır. Giriş kısmı çok büyük olan Ilgarini Mağarası, Türkiye'nin en derin 4. mağarası olarak bilinmektedir (Öztürk, 2009; Kastamonu İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2024).

Şekil 2.13 Ilgarini mağarası (Pınarbaşı Kaymakamlığı, 2024c)

2.4.3.3.2 Mantar mağarası

Sümenler köyü yakınlarında ormanlık arazide bulunan mantar mağarası, Pınarbaşı ilçe merkezine 30 km uzaklıktadır. Mağara ismini girişten yaklaşık 30 metre içeride yer alan büyük bir mantarı andıran 4 metre yükseklikteki kütleden almıştır. Mağara hem konumu hem de de mağara içi oluşumları nedeniyle rekreasyon ve macera turizmi açısından önemli bir mağara olarak bilinmektedir. Mağarada zorlu yürüyüş parkurları vardır. Bu açıdan macera turizmi potansiyeli yüksektir. (Kazancı, 2009; Öztürk, 2009; Aydoğdu ve Şevik, 2015).

Şekil 2.14 Mantar mağarası (Pınarbaşı Kaymakamlığı, 2024c)

2.4.3.3.3 Kılıçlı mağarası

Şehirde yer alan bir başka mağara ise farklı iklim özellikleri gösteren Kılıçlı Mağarasıdır. Mağara Cide Merkeze ortalama 40 km uzaklıktadır. Mağaranın, deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 300 metredir. Mağaranın taban kısmında farklı boyutlarda çeşitli havuzlar yer almaktadır. Kılıçlı Mağarası etrafındaki arazi çalışmaları sırasında toplanmış olan numune analizlerinden sonra birçok bitki türü tespit edilmiştir. Burası; mağaracıların, dağcıların, macera severlerin ve doğasever turistlerin fazlaca ilgi gösterdiği bir mağara olarak ön plana çıkmaktadır (Aylar vd., 2019; Cide Belediyesi, 2024).

Şekil 2.15 Kılıçlı mağarası (Cide Belediyesi, 2024a)

2.4.3.3.4 Medil (Köklü) mağarası

Başka bir turistik çekim merkezi olan Medil (Köklü) Mağarası, Azdavay ilçe merkezine 6 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mağaraya ulaşmak için 5,5 km araçla sürüş, 500 m ise orman içi patika yoldan yürümek gerekmektedir. Mağara Pamukkale'nin gün yüzüne çıkmamış türü olarak adlandırılabilir. Mağaranın M.Ö. dönemlerde ibadethane ve sığınak olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Mağarada, foto safari, trekking, bitki gözlemciliği, mağara turizmi gibi turistik faaliyetler yapılabilir (Sakıcı ve Çelik, 2017). Aylar vd. (2019) mağaranın turizm potansiyeline değinmişlerdir. Mağaranın arkeolojik değeri olması nedeniyle de turistik açıdan önemine dikkat çekilmiştir. Burada yapılacak çeşitli planlamalar ve düzenlemeler sonucunda, mağara çevresine ziyarete gelen turistlere yeme, içme, dinlenme amaçlı kamp alanları oluşturulursa, burada ayrıca, bisiklet turları, tırmanma, eğitici faaliyetler ve yerel ürünlere dayalı olarak işleyen çeşitli macera turizmi etkinlikleri de yapılabilir. Ayrıca yine mağara yakınındaki Devrekani Çayı da macera turizmi kapsamında değerlendirilirse, rafting ve balık avcılığı gibi etkinlikler de yörenin turizmine katkı sağlayabilir (Aylar vd., 2019).

Şekil 2.16 Medil (Köklü) mağarası (Aylar vd., 2019)

2.4.3.3.5 Kuyluca (Kuyluç, Dağlı Kuyluca) mağarası

İlgi çeken bir başka mağara olan Kuyluca (Kuyluç, Dağlı Kuyluca) mağarası, Dağlı köyü sınırları içinde yer almakta olup, Şenpazar’a 40 km mesafede bulunmaktadır. Dağlı Kuyluca olarak da bilinmektedir. Mağaranın ağzı Türkiye’nin en derin noktası Çukurpınar Düdeninin (1190 m.) ağzından daha da geniştir. Mağaranın girişinde iki akarsu birleşip cadı kazanı oluşturmakta ve mağara boyunca ilerleyen bir kol şeklinde devam etmektedir. Devam eden bu kol 40-50 metre sonra mağara ile yeniden birleşmektedir. Mağara içerisinde yaklaşık 100 metrede bir şelale bulunmaktadır, Dağlı Kuyluca mağarasında macera turizmi faaliyetlerinden foto-safari, trekking, bitki ve hayvan gözleme, dağcılık ve mağara turizmi yapılabilir (Sakıcı ve Çelik, 2017; Akkuş ve Akkuş, 2019; Aylar vd., 2019).

Mağara 400 metre derinliğinde olup, Türkiye’nin en derin mağaraları arasında 17’inci Kastamonu ve Karadeniz Bölgesinde derinlik açısından ilk sırada yer almaktadır. Bundan dolayı da mağara turizmi açısından görülmeye değer ve oldukça ilginç dikey bir mağaradır. Normal olarak inilmesi çok zor, duvarları taş ve kaya olan aralarında ağaçların da bulunduğu mağaranın dibinde su kaynağı olduğu ve bu suyun yine aynı çukurun dibinden yeraltına süzüldüğü belirtilmektedir (Sakıcı ve Çelik, 2017).

Şekil 2.17 Kuyluca (Kuyluç, Dağlı Kuyluca) mağarası (Mağara Araştırma Derneği, 2024)

2.4.3.4 Yaylalar

Kastamonu’da yer alan turistik çekim yerlerinden olan yaylalar da doğa ve macera turizmi için ilgi çeken yerler arasında ön plana çıkmaktadır (Yeşiltaş vd., 2009; İbret vd., 2015). Macera ve doğa turizmi faaliyetlerine ev sahipliği yapan bu yaylalardan ön plana çıkanlar hakkında bilgiler şu şekildedir.

2.4.3.4.1 Suğla yaylası

Azdavay’a 8 km, Pınarbaşı’na ise 12 km uzaklıkta bulunan Suğla Yaylası, doğa ve macera severler için önemli bir merkezdir. 2019 yılında T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda bulunan Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZA) tarafından, turizm altyapısının geliştirilmesi için mali destek programı kapsamında, “Doğa Turizminde Marka: Azdavay Suğla Yaylası Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında bölgeye 480 bin m² içine 10 adet kır evi, 250 kişi kapasitede olacak kır lokantası, 24 bin m² gölet, orman içi macera parkurları, her türlü spor için çeşitli sahalar, bisiklet ve yürüyüş yolları, kamp, çadır ve karavan alanları, gününbirlik piknik

alanları eğitim amaçlı kayak pisti gibi rekreasyon alanları yapılması planlanmıştır. Bu planlama ile ilgili çalışmalar çeşitli sebeplerle duraklasa da 2024 yılı içerisinde çalışmalara tekrar başlanmıştır (KUZKA, 2019; Zengin vd., 2019; Azdavay Belediyesi, 2024).

Şekil 2.18 Suğla yaylası (Anadolu Ajansı, 2024)

2.4.3.4.2 Kırkpınar yaylası

Bir başka turistik çekim merkezi olan Kırkpınar Yaylası Kastamonu'ya 45 km, Ilgaz'a ise 20 km uzaklıkta olup 1654 metre rakıma sahiptir. Yayla Çankırı'nın Ilgaz ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yaylada genellikle yazın kullanılan 32 adet yayla evi ve ayrıca bir de gölet bulunmaktadır. Yayla yaklaşık 450 civarında kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bu yüzden bölgede yapılan kuş gözlemciliği faaliyetleri önem arz etmektedir (Karaçar, 2016). Yayladaki turizm potansiyeline bakıldığında; manzara seyri, atlı yürüyüşler, doğa yürüyüşü, ATV gezileri, karavan, kamping, doğa fotoğrafçılığı, dağ yürüyüşü, kuş gözlemciliği, olta balıkçılığı veya botanik turizmi yapmak isteyenler için oldukça elverişli şartlara sahiptir (Mısırlı ve Dağıstan, 2017).

Şekil 2.19 Kırkpınar yaylası (Wikiloc, 2024)

2.4.3.4.3 Diğer yaylalar

Kastamonu’da ayrıca turizme ev sahipliği yapan yaylalardan bazıları; Daday İlçesi’ndeki Oluklu Yayla Mevkii, Ballıdağ Yaylası, Devrekâni İlçesi’nde bulunan Alaman Dağı Yaylası, Belovacık Köyü, Yaralıgöz Mevkii, Bozkurt İlçesi’ndeki Mamatlar Yaylası, Gürcü Yaylası, Göynük Dağı, Bakacaoğlu Yaylası, Sarıcaörük Yaylası, Karacaoğlan Yaylası, Asarbaşı Yaylası, Araç İlçesi’ndeki Dereyayla Bölgesi (Fındıklı, Sıragözü, Munay, Başköy, İki Oarnaz, Kirazlı Yaylaları), Küre ilçesindeki Ayrancı Yaylası, Belören Köyü Mevkii, Tosya İlçesi’ndeki Sekiler Yaylası, Kösen Çayırı Yaylası ve Dipsizgöl Yaylası’dır (Aydoğdu, 2008).

2.4.3.5 Şelaleler

Kastamonu’da ayrıca doğal oluşumların içerisinde yer alan şelaleler de bulunmaktadır. Bunlardan ilk akla gelen ılıca şelalesidir. Ilıca şelalesi Kastamonu’nun Pınarbaşı ilçesine bağlı olan Ilıca köyünde yer almaktadır. Şelale, Pınarbaşı ilçesine 11 km, Kastamonu İl merkezine ise 91 km uzaklıktadır. Şelalenin bulunduğu alan doğal oluşumlar açısından fazlaca zengindir. Ilıca şelalesi genellikle yakın çevreden gelen ziyaretçileri ağırlamaktadır. Buranın çevresinde konaklamaya yönelik hizmet veren bir tesis bulunmaktadır. Tesiste 56 yataklıdır 14 ahşap bungalov tipi ev bulunmaktadır. Burada doğa yürüyüşleri, doğal yaşam fotoğrafçılığı, rafting, kano gibi etkinlikler yapılabilir (Çoban ve Aydınözü, 2016; Merge Turizm, 2024).

Şekil 2.20 Ilıca şelalesi (Pınarbaşı Kaymakamlığı, 2024d)

2.5 Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, kavram olarak ilk kez 1712’de Alman Bilim adamı Hans Carl Von Carlowitz tarafından madencilik sahasına yönelik faaliyetler sonucu yaban hayatının, ormanların ve genel olarak tabiatın zarar görmesine dikkat çekmek amacıyla “Sylvicultura Oeconomica” adlı kitapta yer almıştır (Bozkurt, 2022). Kavram daha sonraları çevresel bozulmayı işaret eden farklı zaman ve farklı yerlerde kullanılmıştır (Kadiroğlu, 2023). Kelime olarak bakıldığında bu kavram Latince’de “sustain” kökünden türemiştir. İngilizce’de “sustainability”, Almanca’da “nachhaltigkeit” Fransızca’da ise “soutenabilité”, olarak kullanılmaktadır. TDK’ye göre sürdürülebilirlik, daimilik yeteneği, bir durumun veya bir şeyin kendine ait olan varlığını devam ettirmesi ve devamlı kılması anlamına gelmektedir (Şen, vd., 2018; Ballı, 2019; TDK, 2024).

Bir sistemin, bozulmadan, daima, tükenmesine izin vermeden, sistemi destekleyen kaynakları fazlaca kullanmadan işlemesi ve bu döngünün devamlılığı anlamına gelen sürdürülebilirlik ayrıca doğal çevre ve insani faaliyetler arasındaki denge ve ahenk olarak da ifade edilir (Middleton ve Hawkins, 1998, Çakılcıoğlu, 2013).

1960’lı yılların sonunda çağdaş çevre hareketinin meydana gelmesi, büyümenin sınırları tartışmalarıyla beraber çevreciler, kalkınmanın çevre sorunlarıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini ortaya çıkarmaya istekli olmuşlardır (Gönülal, 2024).

Sürdürülebilirlik, 1982 yılında Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliğince, (IUCN, International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) yayımlanmış Dünya Doğa Şartı Bildirisinde yer almış ve dünyanın insanlığa sunmuş olduğu doğal kaynakların akıllıca kullanılmasını ifade etmek amacıyla söylenmiştir (Eryılmaz, 2011).

Sürdürülebilirlik kavramı 1987’de Norveç’in eski Başbakanı Gro Brundtland’ın başkanlığında toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun (WCED), Brundtland raporu olarak da bilinen “Our Common Future” adlı raporda da tanımlanmıştır. Raporda, sürdürülebilirlik “sonraki nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak için bugünün ihtiyaçlarını karşılama yeteneği” olarak tanımlanmıştır (Reid, 1996). Raporun yayımlandığı yıllarda kalkınmanın ana eksikliği olarak sürdürülebilirlik vurgulanmış, ekolojik kaynakları kullanırken korumak ve bu korumayı sağlayacak kanuni tedbirlerin yönetimler tarafından alınmasının önemi belirtilmiştir (Brundtland, 1987).

1992 yılında Brezilya’nın Rio şehrinde düzenlenen, 178 ülke temsilcisi, birçok devlet başkanı ve STK temsilcilerinin katıldığı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında sürdürülebilirlikte dikkate alınması gereken alanlar değerlendirilmiştir. Değerlendirmede kalkınma merkezli yaklaşımın haricinde yerleşim merkezlerinde, tarım alanlarında, kırsal bölgelerde, ormanlarda, dağlarda da sürdürülebilir gelişimin ve kalkınmanın mecburiyeti vurgulanmıştır. Sonraki zamanlarda da Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği’nin düzenlediği etkinliklerde veya yayımladığı bildirilerde de sürdürülebilirlik kavramı fazlaca yer almış ve bu kavramın önemi sürekli olarak güncel kalmıştır (Eryılmaz, 2011).

Sürdürülebilirlik kavramı literatürde sadece bir tanım olarak kalmamış ve yıllar geçtikçe hem ulusal hem de uluslararası farklı birçok birlik, komite, kurul tarafından da yayımlanan plan, rapor, bildiri metinleri ve uygulanan politikalarda da yer almıştır. Sürdürülebilirlik kavramı olarak yukarıda da ifade edildiği üzere birçok şekilde tanımlanmış ve literatürde farklı şekillerde ifade edilmiştir. Ancak bütün tanımlamalara bakıldığında tanımlamaların özündeki düşünce benzerdir.

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-Operation and Development, OECD), sürdürülebilirliği çevresel, ekonomik ve toplumsal (Sosyal) kapsam olarak üç ana başlık altında toplamıştır (OECD, 2005).

2.5.1 Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik kavramının en temel dayanağı doğal kaynakların sınırlı olmasıdır. Bu kaynakların bir kısmı kendini yenileyebilme özelliğine sahipken, bir kısmı da yenilenebilme özelliğine sahip değildir ve bu kaynakların doğadaki miktarları sınırlıdır. Özetle günün birinde tükeneciklerdir. Çevresel sürdürülebilirlik, doğal sermayenin korunmasını gerektirir. Bu kapsamda doğal sermaye, faydalı mal veya hizmet akışı sağlayan doğal varlıkların (su, toprak, sulak alanlar, atmosfer vb) stoku olarak ifade edilmektedir (Sağır, 2020).

Çevresel sürdürülebilirlik, hem bugünün nesillerinin hem de gelecek nesillerin kaynaklarından, hizmetlerinden, ihtiyaçlarından ve bunları sağlayan ekosistemlerin sağlığından taviz vermeden karşılamaktır. Bir başka tanımla, ekosistemlerin hizmet üretim kapasitelerini aşmadan, biyoçeşitliliğe zarar vermeyen bir bakış açısıyla insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına müsaade edilmesidir (Morelli, 2011).

İnsanların ihtiyaçlarını, sürdürülebilir bir şekilde karşılaması ve uygulanacak eğitim politikalarıyla birlikte toplumun çevre bilincinin artırılmasının sağlanması, ihtiyaç duyulan ürünlerde dönüştürülmüş ya da dönüştürülebilir ürün kullanılması, yönetenlerin doğayı ve çevreyi korumaya yönelik politikalar sunması ve buna yönelik düzenlemeler yapması, tek kullanımlık ürünlerin yerine doğaya daha az zarar veren sürdürülebilir ürünlerin tercihi çevresel sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilmektedir.

2.5.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirlik kavramı dünya kaynaklarının kısıtlı olması, birçok kaynağın zamanla tükenecik olması, dünyadaki kıt kaynakların insanlık tarafınca verimli ve adil kullanılmasının zorunlu olduğunu vurgulayan bir kavramdır (OECD, 2005). Ekonomik sürdürülebilirlikte ekonomik faaliyetler yapılırken çevrenin ve

sosyal ögelerin varlığına zarar vermeden, uzun vadeye yayılarak yapılması önemlidir (Ergüven, 2011). Ekonomik olarak sürdürülebilir bir sistem, daimi olarak mal ve hizmet üretebilmeli, uygun düzeyde borç verebilme kapasitesi olmalı ve bütün üretim çeşitlerine zarar veren sektörel dengesizliklerden kaçınabilmelidir. Ekonomik sürdürülebilirlikte ayrıca gelir adaleti ve eşitliği gözetilerek iş imkânlarının oluşturulması, istihdam olanaklarının artırılması, tarımsal gelişmede dengesizliklerin ortadan kaldırılması ve insanların desteklenip, üretmesine katkı sağlayabilecek, kırsalda kalkınmaya destek verip bölgelerin taşıma kapasitesini de gözeterek ekonomik faaliyetlerin uygulanması önemli bir nokta olarak vurgulanmıştır (Harris, 2000).

2.5.3 Sosyal (Toplumsal) Sürdürülebilirlik

Harris (2000), Sosyal sürdürülebilirliği topluma, eğitim ve sağlık imkânları dâhil sosyal hizmetlerin yeterli derecede sunulması, bütün alanlarda eşitliğin sağlanması, politik katılımın olması ve kaynakların dengeli olarak bütün topluma dağılımının sağlanması olarak belirtmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik kavramı; toplumun bütün tabakalarında bütünleşmenin sağlanmasını, toplumun sahip olduğu; sosyal ilişkilerin, sosyal kimliklerin ve sosyal kurumların gelecekte ne kadarının devam edebileceğini kapsar. Ayrıca; eğitim, sağlık, beslenme, barınma, esenlik ve kültürel ifade gibi bireysel ihtiyaçların karşılanmasının devamlılığını da anlatır (Gedik, 2020). Şen vd. (2018) sosyal sürdürülebilirliğin ana hedeflerini şöyle ifade etmişlerdir:

- Yaşam Kalitesinde Artış; insanların temel ihtiyaçlara (konut, temiz suya erişim, gıda, iş imkânları vb.) ulaşımının sağlanması ve toplumun yaşam standartlarının yükseltilmesi,
- Sosyal Adalet; bireylerin, sağlanan imkânlara ulaşabilmesinde, kamu hizmetlerinden faydalanabilmesinde, var olan kaynakların kullanımında ve kamu hizmetlerinden yararlanmasında eşitlik.

BM (Birleşmiş Milletler) 2015 yılında bütün üyeler tarafından kabul edilen küresel bir ortaklıkla 17 ana başlık altında toplanan ve acil bir eylem çağrısı olan Sürdürülebilir

Kalkınma Hedefini (SKH) açıklamıştır (Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Ticaret Örgütü, 2015). Bu hedefler şunlardır;

- Her yerde her türlü yoksulluğun sonlandırılması
- Açlığın sonlandırılıp, gıda güvenliğinin, gelişmiş beslenmenin temini ve sürdürülebilir tarımın teşviği
- Toplumun sağlıklı yaşamasının sağlanması ve refahın teşvik edilmesi
- Kapsayıcı, eşit ve kaliteli eğitimin garanti altına alınması, yaşam boyu öğrenme fırsatlarının teşvik edilmesi
- Cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi
- Suyun bulunabilirliğinin, hijyen ve sanitasyonun, sürdürülebilir yönetiminin sağlanması
- Uygun fiyatlı, sürdürülebilir, güvenilir ve modern enerjiye ulaşımın garanti altına alınması
- Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tam ve üretken istihdamın ve insana yakışır işlerin teşvik edilmesi
- Dayanıklı altyapı inşa edilmesi, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin teşvik edilmesi ve inovasyonun desteklenmesi
- Ülkeler arası ve ülkelerin kendi içinde eşitsizliklerin azaltılması
- Şehirlerin ve diğer yerleşim yerlerinin güvenli, kapsayıcı, sürdürülebilir ve dayanıklı hale getirilmesi
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının sağlanması
- İklim değişikliği ve bunun etkileriyle mücadelede acil aksiyon alınması

- Sürdürülebilir kalkınma için okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunarak sürdürülebilir şekilde kullanımı
- Karasal ekosistemlerin sürdürülebilirliğinin korunması, restore edilmesi ve teşvik edilmesi. Ormanların sürdürülebilir yönetilmesi, çölleşmeyle mücadele, arazi bozulmasının önüne geçilmesi ve tersine çevrilmesi. Biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması
- Sürdürülebilir kalkınma için kapsayıcı ve barışçıl toplumların teşviği, adalete erişimin sağlanması ve her düzeyde hesap verebilir, etkili, kapsayıcı kurumların inşa edilmesi
- Sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın canlandırılması ve uygulama araçlarının güçlendirilmesi

Yukarıdaki maddelerden de anlaşılacağı üzere tüm insanlığa hem şimdi hem de gelecekte barış içerisinde ve refah dolu bir yaşam için ortak bir plan sunulmuştur.

2.6 Sürdürülebilir Turizm ve Kastamonu İlindeki Olası Etkileri

Turizm tüm dünyada çok önemli sosyal etkiye sahip olup ülkelerin gelişimi için büyük ekonomik bir güçtür. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütüne göre, 2023 yılında, seyahat ve turizmin küresel gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH) toplam katkısı, %9,1 olmuştur (UNWTO, 2024).

Birçok sektörle iş birliği içerisinde olarak turizm, sürdürülebilir kalkınma için de büyük öneme sahiptir. Turizmin sektör olarak birçok ekonomik bölümle etkileşim içinde olması, özellikle daha kırsal alanlarda istihdama olumlu etkisi sayesinde ekonominin çeşitlendirilmesini sağlayan birçok kazanç fırsatı da sunmaktadır.

Sürdürülebilir turizm, doğal kaynakları korumak ve insanların refahının yükseltilmesinin desteklenmesi yoluyla turizmin sürdürülebilirliğine imkân sağlamaya yoğunlaşan bir yaklaşımdır (Garda ve Temizel, 2016). Başka bir tanımda sürdürülebilir turizm; turizm sektöründeki tüm paydaşların, insanların ihtiyaçlarını

gelecekte de karşılayabilmesine zarar getirmeden günümüzdeki ihtiyaçlarını karşılayabilmesi olarak tanımlanmıştır (Swarbrooke, 1999). Başka bir ifade ile sürdürülebilir turizm, toplumsal maliyetleri en alt seviyede tutup, doğal kaynakların tüketimini, sosyal ve çevresel faydayı ön plana alıp düzenli olarak yapılan turizm faaliyetleri olarak da tanımlanabilir (Yılmaz vd., 2015).

Sürdürülebilir turizm kavramı, sürdürülebilir kalkınma kavramına dayanmaktadır (Wayne, 2019). Sürdürülebilir turizm, turist merkezli bir yaklaşım olup; ayrıca turizm destinasyon kaynaklarını koruyup turistlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanır. Sürdürülebilir kalkınma ise toplum merkezli bir yaklaşım olup destinasyonların gelişimine yöneliktir (Barmelgy ve Samy, 2005). Sürdürülebilir turizm; bir yandan doğal çevreyi koruma amacı güderken diğer yandan ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimlerin döngüsü içerisinde sürdürülebilirliğin geleceğini de teminat altına alan bir sistemdir. Kaynakların doğru kullanımı ve doğanın dengesinin sağlanması anlamında kitle turizmine tepki olarak doğan sürdürülebilir turizm kavramı çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda uluslararası turizm sistemlerine müdahil olmuştur (Arıca, 2020).

Kastamonu’da turistik tesislerin planlanması ve işletilmesi süreçlerinde sürdürülebilir turizm ilkelerinin benimsenmesi, hem doğal ve kültürel mirasın korunmasına hem de kırsal kalkınmanın desteklenmesine olanak tanır. Bölgedeki turistik tesislerin yerel mimariyle uyumlu olarak inşa edilmesi, ekolojik dengeyi gözeten uygulamaların benimsenmesi ve istihdam olanaklarının yerel halka sunulması, sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla bütüncül bir şekilde ele alındığını göstermektedir (Yiğit vd., 2017). Özellikle doğa temelli turizm, ekoturizm ve macera turizmi gibi alternatif turizm türlerinin desteklenmesi, yerel halkın turizm sürecine aktif katılımını teşvik ederek bölge ekonomisine doğrudan katkı sağlanmasına, aynı zamanda yerel toplulukların kültürel kimliğini koruyarak turizm faaliyetlerine entegre olmalarına imkân tanır (Sarkar, 2020). Bu bağlamda, Kastamonu’da geliştirilecek her turistik tesisin, sadece ekonomik getiri odaklı değil, aynı zamanda yerel halkın yaşam kalitesini artırmaya yönelik katılımcı ve sürdürülebilir bir yaklaşımla şekillendirilmesi önem arz etmektedir.

2.6.1 Sürdürülebilir Turizmin Önemi

Sürdürülebilir turizmin vizyonlarından biri, toplumun da katılımıyla çekici bir destinasyon yaratıp, sosyo-kültürel ve doğal bütünlüğün korunarak haneler için gelir akışını sürdürmektir (Miller vd., 2010). Bu görüş aslında hem mevcut hem de gelecek nesiller için turizm gelişiminin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine dayanan sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkelerini benimser. Harris vd. (2012)'ne göre sürdürülebilir turizm, doğal çekim merkezlerinin, yerel mirasın ve yerel halkın ilgisinin korunmasını amaçlayan turizm endüstrisinin temel geleceğidir. Sürdürülebilir turizm yalnızca yerel katılımcıların ekonomik refahına katkıda bulunmaz, aynı zamanda turistik destinasyonun mirasını ve kültürünü korumaya da yardımcı olur (Cascante vd., 2010). Sürdürülebilir turizmin ekonomik kalkınma ilkeleri, mevcut kaynakları verimli bir şekilde kullanarak ev sahibi destinasyona fayda sağlamayı amaçlamaktadır (McKercher, 2003). Ekonomik sürdürülebilirlik, turistik destinasyonun ekolojik çevresinin tam olarak dikkate alınmasıyla birlikte kalkınma ve büyüme hızının yönetilebilir bir düzeyde optimize edilmesini ifade eder. Ayrıca turizmin ekonomik faydalarının toplum genelinde adil bir şekilde dağıtılması da söz konusudur. Sürdürülebilir turizm yerel mirası, kültürü ve gelenekleri teşvik eder ve destinasyonu dış kültürün etkilerinden korur (Vallance vd., 2011).

Sürdürülebilir turizm doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerinde sorumlu olan bir turizm çeşididir. Bu bağlamda sürdürülebilir turizmle uyumlu olan turizm çeşitleri doğru şekilde planlanıp, yönetilip, geliştirilse, sürdürülebilir turizm doğal ve sosyo-kültürel kaynaklar üzerinde olumlu izler bırakır (Karadağ, 2016).

2.6.2 Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere çok kapsamlı ve gelecek için önemli kavramlardır. Turizmin gelecekte bir faaliyet olarak devam edebilmesi için koşulların doğru olduğundan emin olunması; toplumun ve çevrenin, turizmin etkilerini sürdürülebilir bir şekilde özümseyip bundan faydalanabilmesi gerekmektedir. Buna dayanarak, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Ticaret Örgütü sürdürülebilir turizm için, ekonomik, sosyal ve çevresel

etkileri de ele alan on iki amaç ifade etmişlerdir. Buradaki hedefler sürdürülebilir turizm için politikalar geliştirmek, turizmin toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek, turizmin yerel ekonomilere, doğal, kültürel mirasın korunmasına ve ev sahipleri ile ziyaretçilerin yaşam kalitesine olumlu, yaratıcı katkısını en üst düzeye çıkarmak olarak vurgulanmıştır. Sürdürülebilir turizm için belirlenen 12 hedef şunlardır (Birleşmiş Milletler Çevre Programı, 2005).

- 1- Ekonomik Uygunluk: İşletmelerinin ve turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliğini, rekabet gücünü sağlayarak uzun vadede gelişimlerine devam edebilmelerini sağlamak.
- 2- Yerel Refah: Yerel turizm ürünlerine ve hizmetlerine harcamaları teşvik ederek, destinasyonun ekonomik refahına katkıyı en üst seviyeye taşımak.
- 3- İstihdam Kalitesi: Turizm tarafından yaratılan istihdamın cinsiyet, ırk vb. şekillerde ayrımcılık yapılmadan sayısını, kalitesini, maaşlarını artırıp, aldıkları hizmetleri geliştirmek.
- 4- Sosyal Eşitlik: Turizm faaliyetlerinden kazanılan sosyal ve ekonomik getirilerin, turizm destinasyonunda eşit ve adil dağılımını sağlamak. Ayrıca nispeten düşük gelire sahip insanların gelirlerini ve aldıkları hizmetleri iyileştirmek.
- 5- Ziyaretçi Memnuniyeti: Ziyaretçiler arasında cinsiyet, ırk, engellilik vb. şekillerde ayrımcılık yapılmadan destinasyonu ziyaret eden herkese güvenli, doyurucu ve tatmin edici bir deneyim sağlamak.
- 6- Yerel Kontrol: Destinasyondaki diğer paydaşlarla istişare ederek, bölgedeki turizm faaliyetlerinin yönetimi ve gelişimi hakkında planlama, karar alma süreçlerine yerel toplulukları dâhil etmek ve desteklemek.
- 7- Toplum Refahı: Her türlü sosyal sömürden ve bozulmadan kaçınıp, yerel halkın yaşam standardını güçlendirerek halkın, bölgedeki imkânlardan, kaynaklardan ve yaşam destek sistemlerinden eşit şekilde faydalanmasını sağlamak.

- 8- Kültürel Zenginlik: Yerel halkın tarihi mirasına, geleneklerine, otantik kültürüne ve farklı özelliklerine saygı göstererek, bunları geliştirmek.
- 9- Fiziksel Bütünlük: Hem şehirlerde hem de kırsal alanlardaki doğal güzelliklerin kalitesini korumak, geliştirmek ve çevrenin fiziksel ve görsel erozyonunu önlemek.
- 10- Biyolojik Çeşitlilik: Doğal alanların, yaşam alanlarının ve yaban hayatının korunmasını desteklemek ve bunlara verilen zararı en aza indirmek.
- 11- Kaynak Verimliliği: Turizm tesislerinin, hizmetlerinin geliştirilmesinde ve işletilmesinde yenilenemeyen ve kıt kaynakların kullanımını en aza indirmek.
- 12- Çevresel Sıflık: Turizm işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından hava, su ve toprak kirliliğinin ve atık üretiminin en aza indirilmesi.

Hedeflerin çoğu, daha önce de belirtildiği gibi sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri ve bunların kombinasyonuyla alakalıdır. Şöyle ki; (Birleşmiş Milletler Çevre Programı, 2005).

- Turizmin ekonomik sürdürülebilirliği, büyük ölçüde doğal çevrenin kalitesinin korunmasına bağlıdır.
- Ziyaretçi memnuniyeti, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve fırsatlar sunmakla ilgilidir, ancak ekonomik sürdürülebilirlik için de çok önemlidir.
- Kültürel zenginlik genel olarak sürdürülebilirliğin sosyal alanına dâhil edilir. Ancak çevre ve toplumun doğayla etkileşiminin kültürel boyutları açısından çevre üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir.
- Esas olarak sosyal bir amaç olarak görülebilen toplum refahı (örneğin temiz suya erişim açısından) çevresel kaynak yönetimiyle güçlü bir şekilde ilişkilidir.

- İstihdam kalitesi ve yoksulluğun azaltılması gibi sosyal eşitlik konuları hem ekonomik hem de sosyal sürdürülebilirlik konularıyla yakından ilgilidir.

2.7 Turizm Tesisleri

Herhangi bir mekânın beşerî, fiziki ve kültürel potansiyeli, o mekânın konaklama türlerini ve turistik etkinliklerini büyük oranda belirlemektedir. Turizme yönelik ana konaklama çeşitleri içinde otel, tatil köyü, pansiyon, motel, karavan, çadır-kamping, bungalov, oberj gibi tesisler yer almaktadır. Bu tesisler Türkiye'nin her bölgesinde yoğun olarak yer almaktadır. Türkiye'de turizmde yer alan teşvik edici politikalar sebebiyle turistik konaklama tesislerinde 1980'li yıllardan itibaren belirgin artışlar görülmüştür (Ceylan ve Yakut, 2021). Nitekim T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tesis istatistiklerine göre 2025 yılı Nisan ayı itibariyle Türkiye'de turizm işletme belgeli, çevreye duyarlı belgeli, turizm yatırım belgeli, basit konaklama işletme belgeli ve belediye belgeli tesis olmak üzere toplam tesis sayısı 22.310, toplam yatak sayısı ise 2.245.207 olarak belirtilmiştir.

Kastamonu'da ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tesis istatistiklerine göre 2024 yılı itibariyle turizm işletme belgeli, çevreye duyarlı işletme belgeli, turizm yatırım belgeli, basit konaklama işletme belgeli ve belediye belgeli tesis olmak üzere toplam tesis sayısı 320, oda sayısı ise; 2082 olarak belirtilmiştir. Çalışmanın yapıldığı ilçelerden Daday'da turizm işletme belgeli toplam 5 tesis, 146 oda ve 286 yatak, Cide'de turizm yatırım belgeli toplam 3 tesis, 288 oda ve 576 yatak, Pınarbaşı'nda ise turizm yatırım belgeli toplam 3 tesis, 282 oda ve 564 yatak ve turizm işletme belgeli toplam tesis, 87 oda ve 174 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Azdavay ilçesinde ise turizm işletme belgeli ve turizm yatırım belgeli tesis bulunmamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı YİGM, 2024).

Kültür ve turizm Bakanlığı Yatırım ve işletmeler Genel Müdürlüğü istatistiklerine göre çalışmanın yapıldığı Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçelerinde 2024 yılı Bakanlık belgeli konaklama istatistikleri şu şekildedir;

Daday ilçesinde toplam 4741 tesise geliş sayısı, 8586 geceleme sayısı ile ortalama 1,81 kalış süresi; Azdavay ilçesinde toplam 3171 tesise geliş sayısı, 3308 geceleme sayısı

ile ortalama 1,04 kalış süresi; Cide ilçesinde toplam 11651 tesise geliş sayısı, 21525 geceleme sayısı ile ortalama 1,85 kalış süresi ve Pınarbaşı ilçesinde toplam 6087 tesise geliş sayısı, 11345 geceleme sayısı ile ortalama 1,86 kalış süresi görülmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı YİGM, 2024).

Kastamonu Valiliğinin açıkladığı resmi rakamlara göre 2024 yılının ilk 6 ayında Kastamonuya gelen ziyaretçi sayısı 126.039 kişi olarak kaydedilmiştir (Kastamonu Valiliği, 2024).

Konaklama sektörü olarak, turistlerin geçici olarak konaklama, eğlence, yeme-içme vb. sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı işletmelerin oluşturduğu bir sektördür. Turizm faaliyetlerine katılan turistlerin seyahat etme sebepleri, beklentileri, seyahat ediş şekilleri, zevkleri ve gelir düzeyleri farklılık gösterdiği için konaklama bileşenlerini oluşturan işletmeler de farklılık göstermektedir. Daha önce bahsedildiği üzere turizm konaklama tesisleri arasında otel, tatil köyü, pansiyon, motel, karavan, çadır-kamping, bungalov, oberj, butik otel, hostel gibi tesisler yer almaktadır. Bu tesislerin tanımı ve özellikleri şu şekildedir.

2.7.1 Otel

Seyahat halinde olan insanların, başta barınma olmak üzere yeme-içme, eğlenme vb. ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine yönelik belirli bir yapıda olan; uygulamaları, personeli, mimarisi, misafirlerle olan tüm ilişkileri belirli kural ve standartlara dâhil olan işletmedir. Otel, en yaygın ağı olan konaklama tesislerinden biridir. Genel olarak kısa süreli konaklama için kullanılır ve farklı kategorilere ayrılabilir. Oteller misafirlerine genelde oda, restoran, yüzme havuzu, spor salonu gibi hizmetleri sunar (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

Otel işletmeleri, birçok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Genel olarak kabul gören bu sınıflandırmalar; otellerin yerine, verdikleri hizmete, tesisin büyüklüğüne ve çalışma sürelerine göre yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalar şu şekildedir:

2.7.1.1 Bulundukları yere göre otel işletmeleri

Bu sınıflandırmada oteller, kuruldukları yerleşim birimi, turizmle ilgili doğal kaynaklar ve ulaşım yolları yakınında bulunmalarına göre sınıflandırılmaktadır. Örneğin, şehir otelleri, deniz otelleri, termal oteller, havaalanı otelleri, istasyon otelleri, liman otelleri, terminal otelleri gibi oteller bu gruplandırmaya örnek verilebilir.

2.7.1.2 Mülkiyet durumlarına göre otel işletmeleri

Bu sınıflandırmadaki oteller ise; bir kişiye, şirkete, derneğe, kamuya, vâkıfa veya sendikaya bağlı olarak çalışan oteller olarak yer almaktadır. Başka bir deyişle bu oteller kamu ve özel sektör otelleri olarak gruplandırılmaktadır.

2.7.1.3 Sundukları hizmet türüne göre otel işletmeleri

Bu sınıflandırma ise, otellerin ana hizmeti olan konaklama hizmetinin yanında sundukları başka hizmet çeşitlerine göre değerlendirilmektedir. Örnek olarak; sadece konaklama hizmeti olan oteller, bunun yanında eğlence, sağlık, spor, dinlenme, kongre gibi hizmetlere yönelik kurulan oteller bu gruplandırma içerisinde yer almaktadır.

2.7.1.4 Çalışma sürelerine göre otel işletmeleri

Bazı otel işletmeleri 12 ay hizmet verirken bazıları da belli dönemlerde ve mevsimlerde hizmet vermektedir. Bunun sebebi, turistik destinasyonların mevsimsel özellik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Örnek olarak, deniz kıyısında bulunan bir otel, genelde sadece yaz aylarında misafir ağırlayabilirken; kış sporlarının yapıldığı merkezlerde bulunan bir otel, kış aylarında tercih edilir. Bu sebeple otel işletmeleri, tüm yıl hizmet veren ve mevsimlik olarak hizmet veren oteller olarak gruplandırmaya tabi tutulmaktadır.

2.7.1.5 Yerine getirdikleri konaklama ihtiyacına göre otel işletmeleri

Otel işletmelerinin başka bir gruplandırma şekli de karşıladıkları konaklama hizmetine göre olmaktadır. Bu otellere dağ oteli, şehir oteli, termal otel, resort otel, kıyı oteli veya kongre otelleri örnek verilebilir.

2.7.1.6 Büyüklüklerine göre otel işletmeleri

Dünya genelinde kabul edilen genel sınıflandırmaya göre oteller çok küçük, küçük, orta ve büyük olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. “Bu sınıflandırmanın dayanağı, otellerin sahip olduğu oda sayısı ve hizmetlerin çeşitliliğidir. Bu sınıflandırmada, 25 ve daha az odaya sahip olanlar, çok küçük; 25-99 arasında oda sayısına sahip olanlar, küçük; 100- 299 arasında odaya sahip olanlar, orta; 300 ve daha fazla odaya sahip olanlar ise büyük otel işletmeleri olarak kabul edilmektedir.” Ayrıca otellerin sahip olduğu hizmet türleri bakımından da küçük, orta ve büyük biçiminde bir sınıflandırmaya tabi tutuldukları da görülmektedir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

Turistik belgeli oteller Turizm Bakanlığı’nın “Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri” yönetmeliğine tabi olan yıldızlama esasına göre sınıflandırılan otellerdir. Bu oteller 1 yıldızlı, 2 yıldızlı, 3 yıldızlı, 4 yıldızlı ve 5 yıldızlı oteller olarak sınıflandırılmıştır. Turistik belgeli otellerde yıldız sayısının fazlalığı, verilen hizmetin çeşitliliğini ve kalitesinin yüksekliğini gösterir. Öncelikle konaklama tesislerinin asgari nitelikleri belirlenmiştir. Bu nitelikler şunlardır (T.C. Resmi Gazete, 2019):

“a) Yatak odalarının düzenlenmesine ilişkin esaslar:

- 1) Yatak odaları; doğal ışık alacak şekilde ve banyolu olarak düzenlenir. Uygun tefriş elemanlarıyla rahat kullanım imkânı verebilecek şekilde dekore edilir. Odalarda teknik normlara uygun yatak, kişi başı bir yastık, yastık kılıfı, çarşaf, iklim koşullarına göre pike veya yorgan, yatak başucu sehpa veya benzeri düzenleme, genel aydınlatma, priz, gece lambası, çöp kutusu, elbise dolabı veya benzeri düzenleme, telefon, tül perde ve kalın perde veya benzeri düzenleme, nitelikli zemin kaplaması, bir ve iki yıldızlı oteller ile pansiyonlar hariç olmak üzere iklim

koşullarına göre klima bulunur. Bir ve iki yıldızlı oteller, pansiyonlar ve oda sayısı otuzun altındaki apart otellerin odalarında telefon aranmaz. Yatak odalarında mutfak ve mutfak nişi düzenlenemez. Oda kapılarında elektronik kilidin bulunmaması hâlinde ilave kilit sistemi yapılır. Odalarda duman dedektörü bulunur. Banyolarda, suyun yayılımını engelleyici önlemler alınır; vitrifiye, armatür, batarya, duş donanımı, ayna, priz, çöp kutusu, sabun, şampuan ile el, banyo ve ayak havlusu bulundurulur.

2) Banyo hariç; on m² ye kadar olan odalar tek, daha büyük olanlar ise iki kişilik olarak düzenlenebilir ve sadece müşterilerin talebi halinde ilave yatak konulabilir. Suit odalar, bir adedi oturma bölümü olmak üzere, sabit malzeme ile fonksiyonel ayrımı yapılmış şekilde, en az iki bölümden oluşur. Suit odaların yatak kapasitelerinin hesabında, banyo alanı dâhil altmış m² ye kadar olanlar iki yataklı, banyo alanı dâhil altmış m² üzerinde ve birden fazla yatak odası bulunanlar dört yataklı olarak değerlendirilir. Suit odaların oturma bölümlerinde içecek ve basit yiyecek ihtiyacını karşılayabilecek kapsamlı olmayan mutfak nişi düzenlenebilir. Suit odalar, oturma bölümlerinin yatak odası şeklinde düzenlenmesi halinde aile odası olarak adlandırılır. Suit odalar; oturma bölümlerine, yemek masası ve sandalyesi, ocak, davlumbaz, buzdolabı, yeterli pişirme ve servis malzemesi ile bunların depolanacağı dolaplar bulunan mutfak ilave edilmesi veya ayrı mutfak düzenlenmesi halinde apart oda olarak adlandırılır. Apart oda ve aile odası kapasite hesabında yatak odaları dikkate alınır. Suit ve apart odalarda oturma bölümü doğal aydınlatma olmaksızın düzenlenebilir.

3) Apart oteller hariç, konaklama tesislerinde yatak odalarının tümü suit oda ya da aile odası şeklinde düzenlenebilir.

4) Taban döşemesi mevcut arazi seviyesinin aşağısında kalan ve yeterli doğal ışık almayan katlarda müşteri yatak odası yapılamaz. Tesislerde aydınlığa bakan oda yapılabilir, ancak aydınlığın dar kenarı iki metreden, alanı ise altı m² den az olamaz ve yatak odalarının pencereleri mutfak, tuvalet gibi mahallerle aynı aydınlığa açılmaz.

b) Toplam kapasitesi seksen oda ve üzerinde olan tesisler ile dört ve beş yıldızlı oteller ve tatil köylerinde en az bir oda olmak üzere toplam oda kapasitesinin yüzde biri oranında odada, ayrıca tesis girişi, asansörler, genel tuvaletler ile en az bir adet yeme içme ünitesinde, günübirlik tesisler, mola noktaları ile eğlence merkezlerinde ise kendi türlerinin asgari niteliklerinde belirtilen şekilde erişilebilirlik düzenlemeleri yapılır. Bu düzenlemeler özel işaretlerle belirtilir.

c) Müşterinin ineceği veya çıkacağı kat sayısının; pansiyonlar, moteller, apart oteller, bir, iki ve üç yıldızlı oteller ve özel konaklama tesisleri için üç kattan, dört yıldızlı oteller için iki kattan, beş yıldızlı oteller ile butik oteller için ise bir kattan fazla olması durumunda müşteri asansörü düzenlenir. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki yapılarda yer alan tesisler ile yatak odası içerisinde birden fazla kat düzenlemesi bulunması durumu bu hükmün dışındadır. Asansörlerde alarm tertibatı ile havalandırma düzeneği bulunur.

Türün niteliklerinin belirtildiği maddede açık olarak izin verilenler hariç olmak üzere, konaklama tesislerinin konaklama birimleri, hareket kabiliyetinin ortadan kaldırılmış olup olmamasına bakılmaksızın, kısmen ya da tamamen mobil evlerden oluşturulamaz. Bu tesislere ilişkin belge talepleri reddedilir.”

Yönetmelikte yer alan yıldızlı otellerin şu şekildedir; (T.C. Resmi Gazete, 2019).

2.7.1.6.1 1 yıldızlı oteller

“Bir yıldızlı oteller, bu Yönetmelikte turizm tesisleri ve konaklama tesisleri için belirlenmiş asgari niteliklere ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan otellerdir. Bu otellerde;

a) En az beş oda,

b) Resepsiyon ile bekleme bölümünden oluşan lobi,

c) Oturma alanı ve bu alanda sıcak ve soğuk içecek hizmeti, bulunur.

2.7.1.6.2 2 yıldızlı oteller

İki yıldızlı oteller, bir yıldızlı otel niteliklerine ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan en az beş odalı otellerdir. Bu otellerde;

- a) Girişte rüzgârlık, hava perdesi, döner kapı veya benzeri düzenleme,
- b) Yönetim odası,
- c) Odalarda televizyon,
- ç) Odalarda saç kurutma makinesi,
- d) Yatak katlarında kat hizmetleri ofisi veya dolap,
- e) Genel mahallerde internet hizmeti, bulunur.

2.7.1.6.3 3 yıldızlı oteller

Üç yıldızlı oteller, iki yıldızlı otel niteliklerine ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan ve belgelendirme denetimi veya sınıflandırma çalışmasında bu sınıf için belirlenmiş puan barajını aşan otellerdir. Bu otellerde;

- a) Kahvaltı salonu (yeterli büyüklükte oturma alanı ve servis mutfığı veya lokanta bulunması durumunda bu mahaller kahvaltı verme amaçlı da kullanılabilir, yazlık tesislerde bu amaçla kullanılan salonun bir kısmı açık olabilir),
- b) İklim koşullarına göre genel mahallerde klima,
- c) Odalarda en az bir sandalye veya koltuk ve valizlik,
- ç) Odalarda kıymetli eşya kasası,
- d) Odalarda internet hizmeti,

e) amaşır yıkama ve tleme hizmeti ile bu hizmete ilişkin çamaşır torbası ve fiyat listesi, bulunur.

2.7.1.6.4 4 yıldışlı oteller

Dört yıldışlı oteller,  yıldışlı otellere ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan, 14'üncü maddede belirtilen ünitelerden tesisin bulunduğı yöre, müşteri profili, işletmecilik özelliklerine göre tercihe bağılı olarak bünyesinde bulunduran, belgelendirme denetimi veya sınıflandırma çalışmasında bu sınıf için belirlenmiş puan barajını aşan otellerdir. Bu otellerde;

- a) İlave bir yönetim odası,
- b) Tesis yatak kapasitesinin aynı anda en az yüzde otuzuna hizmet veren lokanta veya lokantalar,
- c) Yatak katlarında kat hizmetleri ofisi (ayrık, yaygın ve az katlı yerleşimler şeklinde düzenlenmiş tesislerde hizmetin aksamaması kaydıyla kat ofisinin her katta bulunması zorunlu değıldir),
- ) Bagaj odası ve bu mahalde emanet hizmeti ile bagaj taşıma hizmeti,
- d) Odalarda ve genel mahallerde klima,
- e) Odalarda ve banyolarda; bornoz, diş temizlik kiti, tıraş kiti, tırnak törpüsü, cımbız, tırnak makası, tek kullanımlık terlik, dikiş kiti, ayakkabı sileceğı, ayakkabı cilası, duş bonesi, duş köpüğü, duş jeli, vücut losyonu, sa kremi, makyaj temizleme pamuğı, kulak temizliğı pamuğı, hijyen poşeti, kutu kâğıt mendil, bloknot-kalem, uyku gözlüğü, şemsiye gibi toplam en az on çeşit buklet malzemesi,
- f) Kuru temizleme hizmeti ve bu hizmete ilişkin fiyat listesi,
- g) Toplam personelin en az yüzde on beşi oranında konusunda eğıtim almış veya sertifikalı personel,

ğ) Konusunda eğitimli veya en az beş yıl deneyim sahibi idari personel, bulunur.

2.7.1.6.5 5 yıldızlı oteller

Beş yıldızlı oteller, dört yıldızlı otellere ilave olarak aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan, 14'üncü maddede belirtilen ünitelerden tesisin bulunduğu yöre, müşteri profili, işletmecilik özelliklerine göre tercihe bağlı olarak bünyesinde bulunduran, belgelendirme denetimi veya sınıflandırma çalışmasında bu sınıf için belirlenmiş puan barajını aşan otellerdir. Bu otellerde,

- a) En az altmış oda,
- b) Kat sayısı itibarıyla müşteri asansörü zorunlu olanlarda servis alanları ile bağlantılı servis asansörü (Müşteri asansörü zorunlu olmayan tesislerde servis merdiveni yeterli görülür, konaklama üniteleri ayrık, yaygın ve az katlı yerleşimler şeklinde düzenlenen tesislerde servis merdiveni veya asansörü ile ilgili esaslar tebliğ ile belirlenir),
- c) Odalarda mini bar ile içecek türlerine uygun servis malzemesi,
- ç) Odalarda sehpa ile sofa veya kanepe ya da kişi başına bir koltuktan oluşan oturma grubu,
- d) Odalarda uluslararası kanal erişimi olan panel televizyon,
- e) Odalarda ve banyolarda ilave en az beş çeşit buklet malzemesi,
- f) Odalarda müşterinin sıcak içecek hazırlamasına imkân sağlayan donanım ve servis malzemesi,
- g) Odalarda boy aynası,
- ğ) Yatak başucunda priz,
- h) Yatak başucunda banyo hariç oda aydınlatmasının kontrolü imkânı,

- 1) Banyolarda resepsiyonla bağlantılı telefon veya odalarda telsiz telefon,
- i) Oda servisi hizmeti ve bu hizmete ilişkin bilgilendirme ile menü,
- j) Yatak kat koridorlarında resepsiyonla bağlantılı telefon,
- k) Toplam personelin en az yüzde otuzu oranında konusunda eğitim almış veya sertifikalı personel,
- l) Resepsiyondan ayrı bir mahalde konusunda eğitimli ve deneyimli personel tarafından verilen müşteri ilişkileri ve danışmanlık hizmetleri,
- m) Oda sayısının yüzde onu oranında otopark hizmetinin görevli personel aracılığıyla sağlanmasına yönelik hizmet,
- n) Müşteri girişinden ayrı personel ve malzeme girişi, bulunur.” (T.C. Resmi Gazete, 2019).

2.7.2 Tatil Köyü

“Tatil köyleri; doğal güzellikler içerisinde, doğal ve yöresel değerlerin korunmasına da özen gösterilerek nitelikli çevre düzenlemesi ile gerçekleştirilen, konaklama ve yeme-içme hizmetinin yanında çeşitli spor veya eğlence hizmetlerinin de sağlandığı yaygın yerleşim düzeninde, tüm cephelerinde en fazla üç katlı olarak görülen yapılardan oluşan tesislerdir.

Yönetmelikte turizm tesisleri ve konaklama tesisleri için belirlenmiş olan asgari niteliklere ek olarak aşağıda belirtilen nitelikleri sağlayan, 14’üncü maddede belirtilen ünitelerden, tesisin bulunduğu yöre, müşteri profili, işletmecilik özelliklerine göre tercihe bağlı olarak bünyesinde bulunduran, belgelendirme denetimi veya sınıflandırma çalışmasında sınıfı için belirlenmiş puan barajını aşan tatil köyleri, dört ve beş yıldızlı olarak sınıflandırılır. Tatil köylerinde;

- a) En az seksen oda,
- b) Tatil köyü sınırlarının emniyet altına alınması sağlanarak girişte kontrol ünitesi,
- c) Oda sayısının yüzde onu oranında otopark,
- ç) Müşterilere tesisin bütününe tanıtıcı ve tüm birimlere ulaşımını kolaylaştırıcı görsel doküman gibi hizmet sunumu,
- d) Diğer ünitelerin gürültü gibi rahatsız edici etkilerinden korunacak biçimde düzenlenmiş müşteri yatak odaları,
- e) Müşterilerin oda ve diğer ünitelere rahatça ulaşımını sağlayacak ve karanlıkta da görülebilecek nitelikte yönlendirme işaretleri,
- f) Resepsiyon ve bekleme bölümünden oluşan lobi (yazlık tesislerde bu amaçla kullanılan mahallin bir kısmı açık olabilir),
- g) Yönetim odaları,
- ğ) Tesis yatak kapasitesinin aynı anda en az yüzde otuzuna hizmet veren lokanta veya lokantalar,
- h) Oturma alanı,
- ı) Kat hizmetinin verilmesini sağlayacak sayıda kat ofisleri,
- i) Konaklama bloklarında resepsiyonla bağlantılı en az bir telefon,
- j) Bagaj odası ve bu mahalde emanet hizmeti ile bagaj taşıma hizmeti,
- k) Odalarda ve genel mahallerde klima,
- l) Odalarda ve genel mahallerde internet hizmeti,

- m) Odalarda sehpa ile en az bir sandalye veya koltuk,
- n) Odalarda valizlik,
- o) Odalarda televizyon,
- ö) Odalarda saç kurutma makinesi,
- p) Odalarda mini bar ile içecek türlerine uygun servis malzemesi,
- r) Odalarda boy aynası,
- s) Odalarda ve banyolarda, bornoz, diş temizlik kiti, tıraş kiti, tırnak törpüsü, cımbız, tırnak makası, tek kullanımlık terlik, dikiş kiti, ayakkabı sileceği, ayakkabı cilası, duş bonesi, duş köpüğü, duş j eli, vücut losyonu, saç kremi, makyaj temizleme pamuğu, kulak temizliği pamuğu, hijyen poşeti, kutu kâğıt mendil, bloknot-kalem, uyku gözlüğü, şemsiye gibi toplam en az on çeşit buklet malzemesi,
- ş) Çamaşır yıkama ve ütüleme hizmeti ile bu hizmete ilişkin çamaşır torbası ve fiyat tarifesi veya müşteri kullanımına yönelik çamaşır makineleri,
- t) Toplam personelin en az yüzde on beşi oranında konusunda eğitim almış veya sertifikalı personel,
- u) Konusunda eğitimli veya en az beş yıl deneyim sahibi idari personel, bulunur.”
(T.C. Resmi Gazete, 2019).

2.7.3 Pansiyon

“Pansiyonlar; bu Yönetmelikte yer alan turizm tesisleri ve konaklama tesislerinin asgari niteliklerini sağlayan, yönetimi basit, yemek ihtiyacının idare tarafından sağlanabildiği veya müşterilerin kendi yemeklerini bizzat hazırlayabilme imkânı bulunan, en az beş, en fazla yirmi beş odalı tesislerdir. Pansiyonlarda;

- a) Giriş holü,
- b) Oturma, yemek ve kahvaltı ihtiyacını karşılayabilecek kapalı mahal (yazlık tesislerde bir kısmı açık olabilir),
- c) Yemek ihtiyacının işletme tarafından verilmemesi durumunda, pansiyon mutfaklarında ihtiyacı karşılayacak sayıda; buzdolabı, pişirme ve ızgara donanımı, bulaşık yıkama, hazırlık ve malzeme istif yerleri, servis malzemeleri ve dolapları, bulunur.” (T.C. Resmi Gazete, 2019).

2.7.4 Motel

Motel; motorlu araçlarıyla seyahat edenlerin yol boyunca kurulmuş olan ve araçlarını park edecek yerlere sahip olan konaklama tesisleridir (Yetgin, 2018). Başka bir tanımla; daha çok uzun yola gidenlerin konakladığı, genellikle yol kenarına inşa edilmiş otel. 1920'lerde İngilizce "motor" (motorlu taşıt) ve "hotel" (otel) sözcüklerinden oluşturulmuştur (Oxford Sözlük, 2003).

2.7.5 Çadır-Kamping

“Kara yolları güzergâhları veya yakın çevrelerinde, kent girişlerinde, deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kurulan ve genellikle turistlerin kendi imkânlarıyla geceleme, yeme-içme, dinlenme, eğlence, spor ihtiyaçlarını karşıladıkları, en az 30 ünitelik tesislerdir. 8 Kamping alanı, kamping iç ve dış güvenliklerinin sağlanabileceği biçimde, çevre özelliklerine göre çit, duvar, yeşillik vb. ile çevreden tecrit edilir. Kamping alanı drene edilerek ağaçlandırılır. Boş alanlar çimlendirilir. Geceleme birimlerinin uzağında gerekli spor ve eğlence alanı veya tesisler düzenlenir. Kamping içinde araç yolları, iklim ve arazi şartları dikkate alınarak toz kaldırmayacak şekilde düzenlenir.” (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

2.7.6 Bungalov

“Tek katlı veya eğimli bir çatıya yerleştirilmiş ikinci bir kata sahip olan ve geniş verandalarla çevrili olabilen küçük bir ev veya kır evidir (Powell, 2006).

Bungalov terimi bangla kelimesinden türetilmiştir. (Bengal anlamına gelir) ve eliptik olarak "Bengal tarzında bir ev" anlamında kullanılır “(Online Etimoloji Sözlüğü, 2025).

2.7.7 Oberj

“Kış sporları yapmak, doğal güzelliklerden yararlanmak, avlanmak ve sakin bir ortamda dinlenme gereksinimlerini karşılamak üzere kırsal kesimde kurulan konaklama tesisleridir. Oberjlerin kullanım amacına uygun olarak donatılması gerekmektedir. Bu tip işletmelerin en az 30 kişinin barınabileceği kapasiteye sahip olmaları gerekmektedir. Oberjlerin en belirgin özelliği fiziki görünümlerinin çevre ile bütünlük sağlayacak şekilde inşa edilmeleridir.” (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

2.7.8 Butik Otel

“Butik oteller; bu Yönetmelikte turizm tesisleri ve konaklama tesisleri için belirlenmiş olan asgari nitelikleri sağlayan, deneyimli, konusunda eğitilmiş veya sertifikalı personel ile kişiye özel yüksek standartta hizmet verilen, en az on, en fazla altmış odalı otellerdir. Butik otellerde;

a) Üstün kaliteli, özel tasarım seri üretim, sanatçı tarafından tesise özel tasarlanarak üretilmiş veya antika ürünlerden oluşan tefriş, dekorasyon, donanım ve servis malzemeleri,

b) Alakart hizmet verilen lokanta,

c) Resepsiyon, lobi, yatak kapasitesinin yüzde yirmi beşi oranında oturma alanı,

ç) Yönetim odası,

d) Genel mahallerde klima,

e) Genel mahallerde ve odalarda kablosuz internet,

- f) Beş yıldızlı otel odaları için belirlenen nitelikleri taşıyan müşteri yatak odaları,
- g) Yatak katlarında kat hizmetleri ofisi veya dolap, ğ) Oda banyolarında aydınlatmalı büyüteçli ayna,
- h) Yatak odasını gece kullanımına hazırlama hizmeti, t) Oda servisi hizmeti ve bu hizmete ilişkin bilgilendirme ile menü,
- i) Kat sayısı itibarıyla müşteri asansörü zorunlu olanlarda servis alanları ile bağlantılı servis asansörü (Müşteri asansörü zorunlu olmayan tesislerde servis merdiveni yeterli görülür, konaklama üniteleri ayrık, yaygın ve az katlı yerleşimler şeklinde düzenlenmiş tesislerde servis merdiveni veya asansörü ile ilgili esaslar tebliğ ile belirlenir.),
- j) Bagaj odası ve bu mahalde emanet hizmeti ile bagaj taşıma hizmeti,
- k) Çamaşır yıkama, ütüleme, kuru temizleme ve terzi hizmeti ile bu hizmetlere ilişkin çamaşır torbası ve fiyat tarifesini,
- l) Görevli personel aracılığıyla sağlanan otopark hizmeti,
- m) Tesis müşteri yatak kapasitesinin en az yüzde ellisine denk gelen sayıda deneyimli, konusunda eğitimli veya sertifikalı personel ile konusunda eğitimli veya en az beş yıl deneyimli idari personel,
- n) En az elli kişi kapasiteli olmak üzere 14'üncü maddenin beşinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (g), (h), (ı) ve (i) bentlerinde belirtilen ünitelerden biri,
- o) 14'üncü maddenin beşinci fıkrasında belirtilen ünitelerden en az biri (aynı fıkranın (k) bendinde belirtilen ünite hariç), bulunur.” (T.C. Resmi Gazete, 2019).

2.7.9 Hostel

“Hostel, gençlik turizmine cevap verebilecek en az 10 odalı konaklama ve yeme-içme hizmeti veren veya müşterinin kendi yemeğini bizzat hazırlama imkânı sağlayan konaklama tesisleridir.” (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022).

Hosteller gezginler için uygun fiyatlı konaklama tesislerdir. Misafirler yatak veya ranza kiralayıp salon, banyo ve mutfak gibi ortak alanları paylaşırlar. Hosteller ucuz olmasının yanında otellere göre daha az resmidir. Bu tesislerde genellikle kahvaltı veya çeşitli yemekler de sunulmaktadır (Gahramanov, 2019).

2.8 Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) ve Turizmdeki Yansımaları

AHS, 1970’li yıllarda Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiş, belirli hiyerarşiye göre düzenlenmiş kriterleri barındıran, ağırlıklarını değerlendiren, alternatifleri birbiriyle karşılaştıran ve son olarak bu kriterlerin sıralanmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Hu ve Peng, 2008).

Saaty (2003) AHS’yi, insanoğlunun varlığından bugüne kadar hiçbir şekilde kendisine öğretilmemiş; ancak karar verme problemi ile karşılaştığında içgüdü olarak benimsediği bir karar mekanizması olarak tanımlamıştır. Bir başka tanımda AHS, önceden oluşturulmuş bir karşılaştırma ve puanlama çeşitliliği kullanan ve kararda etkili olan kriterlerin önem dereceleri açısından birebir karşılaştırılmalarına dayanan bir sistem bütünü olarak tanımlanmıştır (Demirer, 2017).

Son yıllarda, birçok değerlendirme kriteri içeren kompleks yapıdaki çalışmaların planlanma aşamalarında ve problem çözümlerinde çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemleri araştırmacılar ve karar vericiler tarafından sık olarak kullanılmaktadır. Araştırmacılar ve karar vericiler bu yöntemleri kullanıp çok sayıda kriteri de dikkate alarak çalışmaları için en verimli çözümü bulmak amacıyla çeşitli alternatifler üretmektedir (Uyan, 2011).

AHS’den yararlanılarak turizm alanında yapılan birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir.

Manap (2006) turizm merkezi seçimi sorununa AHS ile bir çözüm önerisi sunmayı amaçladığı araştırmada seyahat acentaları ile tatile gelen kişilerin, gidilmek istenen yerlerle ilgili beklenti ve bu beklentilerin öncelik değerlerini ortaya koydukları takdirde, AHS ile seçilen turizm merkezinde güzel bir tatil imkânı bulacakları sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu sonuçla seyahat acentalarının da müşteri memnuniyetini yükseltecekleri belirtilmiştir.

Murat ve Çelik (2007) Bartın'da faaliyet gösteren, turizm işletme belgesine sahip 3 yıldızlı otelleri hizmet kalitesi açısından değerlendirmeyi amaçladıkları araştırmada oteller karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve hizmet kalitesi açısından en iyi otel alternatifi tespit edilmiştir.

Adıgüzel vd. (2009) Antalya'nın Belek Bölgesinde faaliyet gösteren 5 yıldızlı altı konaklama işletmelerinden birinin tercih sıralamasını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında Club Alibey Oteli %24'le, ilk sırada, Kaya Select Spa Oteli 4 puan farkla ikinci sırada, Calista Luxury Resort ile Voyage Belek Oteli ise aralarında sadece 1 puan farkla üçüncü ve dördüncü olarak sıralamışlardır.

Bunruamkaew ve Murayam (2011) Tayland'ın Surat Thani Eyaletindeki potansiyel ekoturizm alanlarını AHS ve CBS kullanarak belirlemeyi ve öncelik sırasına koymayı amaçlamışlardır. Çalışmada arazi ekosistemleri içindeki uygunluğun göstergeleri olarak şu faktörler belirlenmiştir: manzara/doğallık, yaban hayatı, topoğrafya, erişilebilirlik ve yerel halkın özellikleri. Ekoturizm alanı için değerlendirme kriterleri ise, görünürlük, arazi kullanımı/örtüsü, korunan alanlar, alan çeşitliliği, yükseklik, eğim, kültürel alanlara yakınlık, yollardan uzaklık/yakınlık ve yerleşim büyüklüğü olmak üzere dokuz adet olarak seçilmiş ve çalışma bu kriterlere göre yürütülmüştür. Belirlenen faktörler, profesyonel uzmanların görüşlerine göre seçilmiştir. Çalışma sonucunda ortaya çıkan ekoturizm uygunluk haritasına göre potansiyel ekoturizme uygun alanın yaklaşık %69,68 olduğu ve bunların ilin orta kesiminde yer aldığı bulunmuştur. Orta derecede uygun alanlar ise yaklaşık %29,02'dir. Bu alanlar ise ilin doğu ve batı kesimlerinde yer almaktadır.

Ghamgosar vd. (2011) İran'ın Guilan bölgesinde turizme uygun alanların belirlenmesini amaçladıkları araştırmada topoğrafya ve jeolojik/jeofiziksel tehlike kriterlerine göre haritalandırma ve bölgenin çevresel değerlendirmesini yapmışlardır.

Baldemir ve Kurnaz (2013) Muğla ve ilçelerindeki turizm potansiyelini AHS ile incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, ilçeler arası sıralama yapılmış ve ilçelerin turizm sektöründe gelişebilmeleri için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Doğan ve Gencan (2013) Kapadokya Bölgesinde faaliyet gösteren dört adet 5 yıldızlı oteli incelemiş ve seyahat acenta yöneticilerinin bakış açısıyla, bu oteller arasından konaklanacak en uygun olanı belirlemişlerdir. Bu kapsamda öncelikle kaya otellerin diğer konaklama işletmelerine göre zayıf veya üstün yönleri ile sektör kaynaklı fırsat ve tehditleri SWOT matrisiyle belirlenmiştir. Kaya otellere ilişkin elde edilen bilgiler AHS kullanılarak en uygun strateji bulunmuştur. Çalışma sonucunda oteller için en uygun stratejinin “daha fazla tutundurma faaliyeti ile kaya otellerin eşsiz özelliklerini vurgulamak” olduğu belirtilmiştir.

Chen (2014) Tayvan'ın turizm tanıtımı için uygun festival etkinliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Tayvan'ın turizm tanıtımı için uygun festival etkinlikleri belirlenmiş ve araştırmacılar için kullanımı kolay bir AHS programı oluşturulmuştur.

Doğan ve Sözbilen (2014) Kapadokya Bölgesi'ne özgü kaya otel işletmeleri için durum tespiti yapmayı ve onların turizm sektörü içerisinde daha aktif olmaları için uygulayabilecekleri en uygun rekabetçi stratejiyi AHS ile belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda oteller için en uygun stratejinin “daha fazla tutundurma faaliyeti ile kaya otellerin eşsiz özelliklerini vurgulamak” olduğunu belirlemişlerdir.

Karaatlı vd. (2014) Isparta ilinde faaliyet gösteren beş yıldızlı bir otelin tur operatörü seçiminde göz önüne aldığı kriterlerin belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında tur operatörleri değerlendirilmiş ve otel için en iyi tur operatörü tespiti yapmışlardır. Çalışma sonucunda Jolly Tur ve ETS Tur güvenilirlik, sermaye ve zorunlu hizmet sigortası kriterleri açısından en yüksek değerleri almıştır. Tatil.com ise daha düşük riskle Jolly Tur ve ETS Tur'dan sonra yer bulmuştur.

Gündüz ve Güler (2015) dinlenme, sağlık ve eğlence hizmetlerini kapsayan termal turizm tesislerinin tedarikçi seçimine yönelik bir uygulama yapmışlardır. Uygulamada ürün bilgilendirmesi, ürün performansı ve kalitesi, ürün ulaştırma zamanı, fiyat, esneklik ve işbirliği seviyesi gibi kriterleri kullanmışlardır. Araştırma sonucunda AHS ve TOPSIS yöntemleri ile en uygun tedarikçinin seçilmesi ile ilgili öneriler sunulmuştur.

Ustasüleyman ve Çelik (2015) yurt içi ve yurt dışı turistik turlara katılımında kişilerin seçim kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesini ve tatil alternatiflerinin öncelik bakımından sıralanmasını amaçladıkları çalışmalarında ilk önce AHS ile faktörlerin ağırlıklarını hesaplamış ve elde edilen sonuçlara göre destinasyon seçimindeki en önemli kriterin değişiklik arayışı olduğunu belirtmişlerdir.

Yılmaz ve Surat (2015) Artvin iline bağlı Yusufeli ilçesinin alternatif ekoturizm etkinlikleri arasından en uygun alanının seçilmesini amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda Yusufeli ilçesinde yapılması gereken en uygun etkinliğin “Doğa Keşif Yürüyüşü” olduğunu belirtmişlerdir.

Morteza vd. (2016) İran’daki Entegre Kıyı Bölgesinde çeşitli turizm alternatifleri arasındaki en uygun turizm alanlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda; entegre kıyı bölgesinde yer alan Qeshm adasındaki mangrov ormanları, turizm için önemli bir kullanım ve işleve sahip olması sebebiyle potansiyeli olan farklı yerler arasından en uygun turizm yeri olarak seçilmiştir. Turizm altyapıları, yüksek rekreasyonel değer, yaygın kıyı yaşam alanları, yüksek biyoçeşitlilik ve çok çeşitli sucül türlerin bulunduğu bu bölge, bakir ve benzersiz bir optimum turizm yeri olarak seçilmiştir.

Dash ve Sharma (2018) AHS kullanarak Hint turizm acentalarının rekabet gücünü karşılaştırmayı amaçladıkları çalışmalarında kullandıkları kriterler arasında fiyat, süreç, erişim kolaylığı ve müşteri hizmetleri gibi kriterlere yer vermişlerdir. Çalışma sonucunda en önemli kriterin müşteri hizmetleri olduğu, ardından kolaylık, ürün ve son olarak fiyat kriterinin sıralandığı belirlenmiştir.

Hoang vd. (2018) Vietnam'ın Orta bölge yaylalarındaki turizm potansiyelinin çok kriterli bir değerlendirmesini ele almışlardır. Çalışma alanı, Güneydoğu Asya muson tropikal iklim bölgesinde yer almakta olup burada hem doğal hem de kültürel turizme yönelik potansiyel alanları belirlemeyi amaçlamışlardır. Sonuçlar, bölgenin yaylalarda potansiyel 99 eko-turizm ve 45 kültürel turizm alanıyla turizm gelişimi için önemli bir kaynağa sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Firoozi (2019) İran'da yer alan Ahvaz şehrindeki oteller için uygun yer seçimini amaçladıkları çalışmalarında uyumluluk, erişilebilirlik, fayda, verimlilik ve güvenlik kriterlerine göre değerlendirme yapmıştır. Çalışmanın sonucunda Ahvaz şehrinde otel yerleşimine uygun alanların ana kriterleri çıkarılmış ve uzman görüşlerine göre sınıflandırılmıştır. Araştırmanın sonuçları, “Kourosh (KuyehMellat)”, “KuyehSepidar”, “Azadegan”, “Kian Pars (ShahidChamran St.)”, “Naderi St. (Salman Farsi)”, “KuyehBustan”, “Amanyeh (Enghelab)” ve “KuyehTakhti” bölgelerinin yeni oteller inşa etmek için uygun alanlar olduğunu belirtmişlerdir.

Ghorbanzadeh vd. (2019) İran'ın Doğu Azerbaycan tarafında yer alan potansiyel doğa temelli turizm alanlarını AHS ve CBS ile belirlemeyi ve haritalamayı amaçladıkları çalışmalarında ilgili faktörleri belirleyip bölgedeki haritalandırmaları yapmışlardır.

Şahan (2019) kentsel gelişme alanları için uygun alanların belirlenmesini amaçlamıştır. Çalışma alanları olarak, Antalya ili içerisinde kentsel gelişimin en çok gözlemlendiği merkez ilçeler (Aksu, Döşemealtı, Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa) ve Serik ilçesi seçilmiştir. Araştırma sonucunda çalışma alanının %5,27'sinin kentsel gelişme için yüksek uygunlukta alanlar olduğu belirlenmiştir.

Kuşçu Şimşek vd. (2019) yamaç paraşütü alanları belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında CBS tabanlı AHS ile yamaç paraşütü alanları belirlemiştir. Bu alanlar model ölçütleri, uçuşlar için uluslararası teknik zorunluluklar ve deneyimli pilotların görüşleri yardımıyla belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlarda uçuş alanı olarak dokuz uçuş sahası belirlenmiştir.

Gülşen (2020) Edirne'de faaliyet gösteren üç restoranın hizmet kalitesinin AHS ve TOPSİS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution- ideal

alternatife görelî yakınlığı en fazla olan alternatifi seçme mantığı) yöntemleri ile değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çalışmada dört ana kriter ve on iki alt kriter belirlenmiştir. Turizm işletmeciliği ve otelcilik konusunda alanında uzman yedi akademisyenin anket yardımıyla kriterlerin önem derecelerini belirlemesi istenmiştir. AHS yöntemi ile yapılan analizler sonucunda dört ana kriter arasında önem derecesi en yüksek olan ‘güvenilirlik’ kriteri olarak belirlenmiştir. Güvenilirlik alt kriterleri arasında önem derecesi en yüksek olan fiyat ve kalitenin birbirine uygun olması ve sürekli olarak iyi hizmet verilmesi kriterleri, empati alt kriterleri arasında önem derecesi en yüksek olan çalışanların, müşterilerin özel istek ve ihtiyaçlarını anlaması kriteri, fiziksel özellikler alt kriterleri arasında önem derecesi en yüksek olan çalışanların temiz, düzgün ve bakımlı görünüyorması kriteri, müşteriye duyarlılık alt kriterleri arasında önem derecesi en yüksek olan personelin müşteriye karşı nazik ve saygılı davranması olarak belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında belirlenen üç alternatif arasında sıralama yapmak amacıyla AHS ile kriter ağırlıkları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ‘AYDIN’ ve ‘NİYAZİ’ isimli restoranların değerleri eşit olup bu restoranlar ilk sırada yer almıştır. ‘ÖZAKGÜNLER’ isimli restoran ise ikinci sırada yer almıştır.

Sahani (2020) Hindistan’ın Himachal Pradesh eyaletindeki Kullu bölgesinde AHS ve CBS kullanarak potansiyel ekoturizm alanını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu analiz için eğim, topoğrafik engebeler, bitki örtüsü, yükseklik, yüzey suyu erişilebilirliği, korunan alan, iklim, yola yakınlık, köye yakınlık, toprak, yeraltı suyu ve jeoloji gibi faktörler dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonuçları, bölgenin toplam coğrafi arazisinin %41’inin ekoturizm alanı gelişimi için uygun bölge olarak kabul edildiğini ortaya koymuştur.

Zabihi vd. (2020) ekoturizme uygun alanları belirlemek için fiziksel, çevresel, doğal ve sosyo-ekonomik faktörlerin göreceli önemini değerlendirmek üzere CBS ve AHS’den yararlanmışlardır. 35 ekoturizm ve arazi yönetimi uzmanının katıldığı çalışmada katılımcılara on bir faktörlü bir anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda bölgedeki ekoturizm alanları için en önemli faktörlerin topografik yapı, akarsuya uzaklık, sıcaklık ve yükseklik olduğu ortaya çıkarılmıştır.

İşler ve Akyurt (2021) Giresun ilinde ekoturizm kriterleri algılarının tespitini amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda seyahat acentası yöneticilerinden toplanan verilerin analizleri yapılmış ve Giresun'da bulunan ekoturizm destinasyonlarında belirlenen kriterler önem derecesine göre güvenlik, turizm tesisleri, doğal yaşam, kültürel yapı, ulaşım, coğrafi özellikler, altyapı, iklim ve fiyat olarak sıralanmıştır. Ekoturizm destinasyonlarına etki eden en önemli kriterin ise güvenlik olduğu belirlenmiştir.

Wang ve Yang (2021) Çin'de yer alan Xinjiang Tianshan bölgesindeki dağ tabanlı macera turizmi için uygun alanları belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonuçları, Xinjiang Tianshan bölgesinde profesyonel macera turizmi için uygun alanların Kurdening ve Tomur bölgelerini, macera turizmi için uygun alanların ise Tianshan Tianchi gölünü içerdiğini göstermiştir. Ayrıca, deneyimsel macera turizmi için uygun alanlar arasında Tianshan Tianchi gölü, Tianshan Büyük Kanyonu, Jiangbulak, Doğu Tianshan, Tuohurasu doğal alanı ve Gongliu yabani meyve ormanı bulunurken, kitlesel macera turizmi için uygun alanlar arasında Tianshan'ın orta ve düşük rakımlı bölgelerindeki geniş alanlar yer almaktadır.

Acharya vd. (2022) Hindistan'ın Batı Bengal eyaletinde jeo-ekoturizmin potansiyelini ve saha uygunluğunu coğrafi olarak analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada jeo-ekoturizm için uygun alanları belirlemek üzere AHS yöntemi kullanmış ve bunun için dokuz kriter belirlemişlerdir. Uygulamada her kriter yüksek, orta ve düşük uygunluk seviyelerine sahip olup etki oranları farklı olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda arazi kullanımı/arazi örtüsü (%30,33); plaj uzunluğu (%21,42); ve plajın köye olan uzaklığı (%17,05) en yüksek etki kapasitesine sahip kriterler olarak ön plana çıkmıştır. Ayrıca AHS analizine göre, her kriterin nihai puanına göre beş turizm bölgesi belirlenmiş ve bu bölgelere göre haritalandırma yapılarak ana hatları çizilmiştir.

Chaudhary vd. (2022) Hindistanda Garhwal Himalaya bölgesinde AHS ve CBS tekniklerini kullanarak potansiyel ekoturizm alanlarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın sonuçları %21,12 olan bir alanın ekoturizme çok uygun olduğunu göstermiştir.

Gu vd. (2022) doğa temelli destinasyonların turizm çekiciliğini değerlendirmek için AHS kullanarak yeni bir metodolojik yaklaşım geliştirmeyi ve uygulamayı amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları turistik cazibe merkezlerinin doğa temelli destinasyona katkıda bulunan en önemli boyut olduğunu, bunu erişilebilirlik ve geliştirme koşullarının izlediğini ortaya çıkarmıştır. Buna karşılık, doğal çekicilikler, kültürel çekicilikler, dış erişim, iç erişim, turizm olanakları, paydaş tutumu, güvenlik, sanitasyon, bilgi hizmetleri sıralamasında her bir faktör açısından en önemli olan özellikler topografya, coğrafya, tarihi kalıntılar, yol ağı, kiralık otobüsler, eğitim odaklı tesisler, yerel yönetim desteği, acil kurtarma sistemi ve ziyaretçi merkezleri olarak sıralanmıştır.

Kıpırtı (2022) Kütahya ili Yoncalı Termal Turizm Bölgesinde yer alan üç adet turizm işletme belgeli termal otelin AHS ile hizmet kalitesi kriterlerinin önem derecelerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında üç termal otelde konaklayan 393 müşteriden anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre ana kriterler karşılaştırıldığında kriterlerin önem düzeyleri güvenlik, heveslilik, ulaşılabilirlik, empati ve fiziksel ortam olarak sıralanmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilere göre termal otellerin hizmet kalitesini artırmak için en fazla önem vermesi gereken kriterin güvenlik olduğu da belirtilmiştir.

Akyurt ve Turpcu (2023) ekoturizm kapsamında engelli turistler için hangi kriterlerin önemli olduğunun AHS ile belirlenmesine yönelik uygulama yapmışlardır. Çalışma sonucuna göre ulaşım imkânları en önemli kriter olarak belirlenmiştir. Belirlenen diğer kriterler sırasıyla, erişilebilirlik, hizmet kalitesi, oda yapısı, evrensel tasarım, otopark, genel alan ve açık alan olarak sıralanmıştır.

Das vd. (2023) ekoturizm alanlarına uygun olası bölgeleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada AHS uygulanmış olup; uygun alanların belirlenmesinde eğim, topografik engebelik, yükseklik, yol yakınlığı, nehir yakınlığı ve korunan bir alana yakınlık gibi faktörler belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ekoturizm alanlarına uygunluk bölgeleri olarak; çok düşük uygunluk bölgesi %4,15'lik bir alanı, düşük uygunluk bölgesi %28,42'lik bir alanı, orta uygunluk bölgesi %32,02'lik bir alanı, yüksek uygunluk bölgesi %25,75'lik bir alanı ve çok yüksek uygunluk bölgesi

%9,66'lık bir alanı kapladıkları belirlenmiştir. Çok yüksek uygun alanlar, Hathi Parvat, Trishul Parvat ve Dronagiri Parvat gibi zirvelerden oluşan Nanda sıradağları çevresinde daha yoğunlaşmıştır. Yüksek uygun alanlar ise Alaknanda ve Dhauliganga nehirleri çevresinde olup Nanda milli parkı alanına dağılmıştır. Orta derecede uygun alan, kuzeydeki yüksek Himalayalardan güneydeki orta Himalayalara kadar çalışma alanının hemen hemen her yerine dağılmıştır. Çok düşük uygun alanlar çoğunlukla erişilemeyen yüksek Himalayalarda (Hindistan - Çin sınırına yakın) ve ayrıca çalışma alanının güney kısmında dağılmıştır.

Gündüz (2023) Konya-Meram Kilistra ve çevresi örnek alanı özelinde kapsamlı sosyal, fiziksel, tarihi, ekonomik araştırmalar ve tespitler yapmıştır. Çalışmada belirlenen temel faktörlere uygun olarak alt ölçütlerle detaylandırılmış turizm eksenli kırsal alan geliştirme stratejilerini AHS kullanarak değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik kaynaklar incelenmiştir. Doğal ve kültürel kaynaklar açısından koruma-kullanma stratejisinin benimsenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Maaiah vd. (2023) Ürdün'de doğa temelli turizm için turistik cazibe merkezlerinin mesafe ve maliyeti de dikkate alan bir haritasını üretmeyi amaçladıkları çalışmalarında AHS ve CBS'den yararlanmışlardır. Kullanılan faktörler manzara, erişilebilirlik, altyapı ve tesis varlığı olmuştur. 150 seyahat acentası personeliyle görüşülmüştür. Çalışma sonucunda ilgili bölgede haritalandırmalar yapılmıştır.

Özkan (2023) müşterilerin turizm deneyimlerinin hatırlanabilir olmasında müşteri-hizmet personeli etkileşiminin rolünü netnografi ve AHS yöntemleri ile belirlemeyi amaçladığı çalışmasında hatırlanabilir turizm deneyimlerinin misafirle hizmet personeli etkileşimine dayalı oluşumunda üç ana tema tespit etmiştir. Bunlar, hizmet sürecindeki etkileşimden, personelin genel tutum ve davranışlarından ve personelin nitelikleri ve iletişim biçiminden kaynaklı deneyimler ortaya çıkmıştır.

Pagare (2023) Hindistan'ın Maharashtra eyaletinin kuzeybatı kesiminde yer alan Nashik bölgesindeki turizm potansiyeli ve uygunluğu olan yerleri belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda bölgenin yaklaşık %8,95'inin (Nashik,

Trimbakeshwar ve Igatpuri) çok yüksek eko-turizm potansiyeline sahip olduğu, %13,72'sinin (Nashik, Trimbakeshwar, Paith, Surgana ve Igatpuri) yüksek eko-turizm potansiyeline sahip olduğu, %20,13'ünün eko-turizm için orta düzeyde potansiyele sahip olduğu, %26,82'sinin düşük ve %30,38'inin çok düşük eko-turizm potansiyeline sahip olduğu belirlenmiştir. Şehrin batı ve güneybatı topraklarının en yüksek eko-turizm potansiyeline, doğu bölgesinin ise en düşük eko-turizm potansiyeline sahip olduğu da belirlenmiştir.

Pathmanandakumar vd. (2023) Sri Lanka'nın Batticaloa Bölgesi'nde ekoturizm gelişimine uygun bölgeleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında CBS ve AHS'den yararlanmışlardır. Manzara, korunan alan, topografya, erişilebilirlik ve topluluk özellikleri gibi beş tematik katmana uygun faktörler belirlenmiş ve ağırlıklı katman analizi yoluyla CBS'ye entegre edilmiştir. Çalışma sonucunda beş potansiyel ekoturizm bölgesi belirlenmiştir.

Raha ve Gayen (2023) AHS ve ağırlıklı toplam teknikleri kullanarak Doğu Hindistan Bölgesi'nde bulunan Batı Bengal bölgesindeki yeşil turizm potansiyeli olan bölgelerin belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında bölgenin yaklaşık %23,75'lik alanının yüksek yeşil turizm potansiyeli bölgesi olarak tanımlandığı sonucunu belirlemişlerdir. %12,69'luk alanın düşük yeşil turizm potansiyeli bölgesi olarak tanımlandığı ve geri kalan %63,55'lik alanın orta yeşil turizm potansiyeli bölgesi olarak kabul edildiği sonucuna da varılmıştır.

Koca ve Kaymaz (2024) Çamlıhemşin'de ekoturizm için uygun alanlarının belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışma sonucuna göre nihai uygunluk modeli ile ekoturizme uygun olan bölgedeki alanlar belirlenmiş ve mevcut kullanımları değerlendirilerek, turizm alanında gerçekleştirilecek planlamalara ve uygulamalara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Saçlı ve Doğan (2024) Kapadokya Bölgesi'nde bulunan sıcak hava balon işletmelerinin hizmet kalitelerini değerlendirerek, işletmeler arasından en uygun hizmeti veren işletmeyi AHS yöntemi ile belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma

sonucuna göre en önemli kriterin güvenlik olduğu tespit edilmiştir. Diğer kriterler sırasıyla yanıt verilebilirlik, güvence, empati ve fiziksel intiba olarak tespit edilmiştir.

Jewpanya vd. (2025) AHS yönetimini kullanarak bireysel turist tercihlerini etkili bir şekilde yakalamak ve değerlendirmek için sürdürülebilir modeller önermeyi amaçladıkları çalışmada, üç ana kriter dikkate almıştır. Bu kriterler turizm türleri, turizm tesisleri ve turizm alanlarıdır. Turistler, bu kriterler ve alt kriterler için tercihlerini belirtmişlerdir. Çalışma sonucunda bu modellerin turizm sektöründe karar destek sistemlerini sürdürülebilir bir şekilde geliştirme potansiyelini vurgulayarak, turist beklentileriyle daha uyumlu, özel öneriler sunulmuştur.

2.9 Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve Turizmdeki Yansımaları

CBS, coğrafi alanlarla alakalı verilerin kullanılmasına yardımcı olan bilgisayar destekli sistemler bütünüdür. Bu sistem insanların grafikli şema, tematik harita, gibi görsel çalışmalara ihtiyaç duymasıyla ortaya çıkmıştır. CBS'nin temeli 19. yüzyılda Fransız Pierre Charles Duplin tarafından modern istatistiğin tematik başlangıcı olarak çeşitli siyah beyaz renklendirme ve çizim yapılan öğelerle başlamıştır. Bilgisayar destekli olmasa da bulunduğu dönemin ihtiyaçlarını bir süre bu çizimlerle gidermiştir. Daha sonra 1963 yılında Washington Üniversitesi, Coğrafya Bölümü'nde bilgisayar temelli olarak yapılan ilk CBS çalışması (CBS'nin babası olarak bilinen) Roger Tomlinson tarafından; istenilen verilere hızlı şekilde erişim hedefleyen, Kanada'nın arazi envanterinin çıkarılarak bilgisayar destekli ortamda depolanması, analiz edilmesi, arazi yönetimi ile ilgili istatistiksel dataların elde edilmesi amacıyla yapılmıştır (Uyguçgil, 2016). Sonraki dönemlerde CBS teknolojisinin çeşitli alanlarda ilgi uyandırması ve değişik uygulama alanlarının ihtiyaçlarına cevap vermesi ile birlikte CBS'nin uzmanlar tarafından kullanımı sürekli artış göstermiştir. CBS'nin kullanım alanlarının artması ile birlikte bu alanda birçok tanımlama yapılmıştır (Taşdemir ve Çam, 2024).

CBS'nin farklı tanımları şu şekilde ifade edilmiştir;

Stillwell ve Clarke (2004), CBS'nin tanımını; mekânsal verilerin belirli bir organizasyon dahilinde toplanıp, depolanması, analiz edilmesi ve görüntülenmesini

sağlayan bilgisayar destekli sistem olarak belirtmişlerdir. Aronoff (1989) ise CBS'yi, coğrafi olarak ihtiyaç duyulan verileri depolayıp, işlemek için manuel veya bilgisayar tabanlı olarak kullanılan bir prosedür kümesi olarak tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre CBS, çeşitli kaynaklardan elde edilmiş büyük miktardaki coğrafi olarak kodlanmış mekânsal veriyi yönetmek amacıyla tasarlanan bir yazılım sistemidir. Ayrıca CBS'nin önemli bir özelliği ise girilen verilerin saklanıp kullanıcının ihtiyacına göre depolanması, saklanması ve analiz edilerek tablo veya kartografik çıktı olarak elde edilmesidir (Shih, 1996).

Yomralıoğlu (2005), CBS'yi ekonomik, sosyal ve çevresel konularda meydana gelebilecek problemlerin çözümüne yönelik, konuma dayalı karar verme konusunda kullanıcılara yardımcı olmak amacıyla, coğrafi verilerin; temini, arşivlenmesi, işlenmesi, yönetimi, analizi, sorgulanması ve yayınlanması fonksiyonlarını yerine getiren yazılım, donanım, kullanıcı, konumsal veri ve yöntemler bütünü olarak tanımlamıştır.

CBS, mekânsal bilgileri yöneten, uzaktan algılama gibi coğrafi teknolojileri entegre edip, karar verme sürecini destekleyen bir sistemdir. CBS ve çok kriterli karar verme yöntemleri birbirlerini tamamlayan mükemmel iki araçtır (Yıldırım ve Yomralıoğlu, 2017).

CBS kullanılarak turizm alanında yapılan birçok çalışma mevcuttur. Yapılan bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir.

Türk ve Gümüştay (2004) İstanbul'da tarihi ve turistik mekânların fazla olduğu Eminönü ilçesinde turizm için CBS imkânlarından yararlanılarak bir CBS tasarımı ve ağ analizi yapmayı amaçlamışlardır. Çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi grafiksel veriler ve internet ortamında grafiksel olmayan veriler sağlamıştır.

Gülbay (2007) Muğla'nın Fethiye ilçesinde CBS yardımıyla turistlerin davranış modelleriyle etkileşimli; turistik potansiyelleri, konaklama tesisleri ve ulaşım üst yapısı ile bütünleşik, tur güzergâhı alternatiflerinin kişisel olarak çeşitlendirilebilmesine imkân veren turistik bir tur güzergâhı planlayıcısı tasarlamayı

amaçlamıştır. Çalışma sonucunda çeşitli kriterlerden yararlanılarak coğrafi veritabanı tasarlanmıştır.

Akbar vd. (2010) İran'da yer alan Tahran'ın kuzeyindeki Velenjak-Darakeh havzasındaki açık hava rekreasyon alanları ve doğal turistik cazibe merkezlerinin uygunluğunu incelemeyi, CBS yardımıyla bölge için çevresel ve alt yapısal parametre kullanarak bir turizm modeli sunmayı amaçlamışlardır. Çalışma, FAO (1991) ve Makhdoom (1993) karşılaştırmalı yöntemlerinin CBS yazılımına entegre edilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çevresel parametreler arasında eğim, yükseklik, iklim, toprak ve su kaynaklarının uygunluğu ile birlikte açık hava rekreasyon cazibe merkezlerinin uygunluğu dikkate alınmıştır. Ayrıca, şehre uzaklığın ve bağlantı yollarının uygunluğu alt yapısal parametreler olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, çevresel parametreler ve alt yapı haritalarının entegrasyonu ile açık hava rekreasyonunun nihai haritası üretilmiş ve teorik kombinasyon yöntemi ile sınıflandırılmıştır.

Bunruamkaew ve Murayam (2011) Tayland'ın Surat Thani Eyaletindeki potansiyel ekoturizm alanlarını CBS ve AHS kullanarak belirlemeyi ve öncelik sırasına koymayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan ekoturizm uygunluk haritasına göre potansiyel ekoturizme uygun alanın yaklaşık %69,68 olduğu belirlenmiştir.

Calbet (2011) Portekiz'e bağlı olan Atlas Okyanusu'nun ortasındaki Azor takımadaları için ZoomAzores projesi adı altında CBS yardımıyla bir Web uygulaması geliştirmiştir. Bu web uygulaması, Azor takımadalarında turistlere faydalı bilgiler sunmaya, doğa ve macera turizmi'nin tanıtımına odaklanan dinamik haritalar ve kullanıcı tarafından oluşturulan içerik özelliklerini ortaya çıkarmayı da hedeflemiştir.

Moharamnejad vd. (2013) CBS'den yararlanarak bölgenin ekolojik potansiyeli kullanılarak açık hava rekreasyon faaliyetleri için uygun alanların belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında, İran'da yer alan Shahrood bölgesinin açık hava rekreasyon potansiyelini belirlemek için arazi değerlendirmesi ve yer seçimi çalışmaları için en uygun yazılım olan CBS, IndexOverlaying (IO) ile birlikte kullanmıştır. Çalışma sonucunda, çalışılan alanın %68,8'inin kapalı alan rekreasyon

potansiyeli açısından yüksek uygunluk içerdği belirlenmiş ve bölge haritalandırılmıştır.

Chhetri (2014) Avustralya, Victoria'daki turizm ve misafirperverlik istihdamının coğrafi kümelenmesini incelemek için CBS yardımıyla mekânsal bir çerçeve geliştirmeyi amaçladığı çalışmada birbiriyle ilişkili 4 araştırma sorusuna cevap aramıştır. Bu sorularda; turizmdeki operasyonel hizmetler, misafirperverlik hizmetleri, eğlence hizmetleri ve tesis altyapı hizmetleri'nin yeterlilik dereceleri sorgulanmıştır. Çalışmanın sonucunda turizm operasyonel hizmetlerinin eyalet genelinde daha yaygın bir şekilde dağıldığını, misafirperverlik hizmetlerinin ise Melbourne ve diğer bölgesel şehir/kasabalarda daha yoğun olduğu belirtilmiştir. Melbourne merkezi iş bölgesi, eğlence hizmetleri için bir merkez olarak ön plana çıkmıştır. Tesis altyapı hizmetleri'ndeki istihdam ise turist hareketlerini desteklemek için büyük ölçüde havaalanları ve transit merkezleri etrafında toplanmıştır.

Gökçer vd. (2015) Bartın'da dağlık alanlarda ekoturizm faaliyetleri için uygun alanların CBS ile belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda uygun alanlar üretilen sayısal haritalar üzerinde belirlenmiştir.

Özşahin (2015) çalışmasında; Hatay'da macera turizmi potansiyelinin coğrafi açıdan incelenmesini amaçladığı çalışmasında Hatay'ın coğrafi özelliklerinin çok yüksek macera turizmi potansiyeli barındırdığı sonucuna varmıştır. Ayrıca şehrin %73'ünün macera turizmine en uygun ve uygun alanlardan oluştuğu da tespit edilmiştir.

Singh (2015) turizmde CBS uygulanmasına ilişkin bir literatür incelemesi sunmaktadır. Çalışmada kapsamlı olarak CBS ve turizm alanındaki çalışmalara değinilmiştir. Bu çalışmanın turizmde CBS konusunda hazır bir referans sağlaması ve araştırmacılar ile uygulayıcılar için gelecekteki çalışmaları için bilgilendirici bir özet seti görevi görmesi amaçlanmıştır. Okuyucuların hızlı ve anlamlı bilgiler çıkarmasına yardımcı olmak için referanslar çeşitli tablo biçimlerinde ve grafiklerde özetlenmiştir. Bu makalede toplam 201 uygulama makalesine atıfta bulunulmuştur ve bunların 53'ü eleştirel olarak analiz edilmiştir.

Rahayuningsih vd. (2016) Endonezya'nın batısında yer alan Bogor bölgesinin turistik çekiciliği ve erişilebilirliğini ortaya çıkaracak doğal turizm planlamasının mekansal bir modelini CBS yardımıyla geliştirmeyi amaçladıkları çalışmalarında bölgedeki turistik çekim yerlerini çeşitli kriterlere göre belirlemiş ve bölgeyi haritalandırmışlardır.

Wanyonyi vd. (2016) Kenya'da yer alan Kwale bölgesinde CBS ve AHS kullanarak yerli toplulukların sosyo-ekonomik statüsünü iyileştirmek için potansiyel ekoturizm alanlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada uydu verileri ve AHS'den gelen yardımcı verilerin ağırlıklı katmanları kullanılmış ve bunlar daha sonra Kwale Bölgesi'ndeki ekoturizm potansiyelini değerlendirmek ve ölçmek için diğer CBS veri kümeleriyle bütünleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, ekoturizm için oldukça uygun alanların çoğunlukla Shimba tepeleri, Mwaluganje fil barınağı ve Sheldrick Şelalesi'nin bulunduğu Matuga bölgesinde yer aldığını belirlemiştir.

İlhan vd. (2017) Artvin ili Ardanuç ilçesi Cehennem Deresi Kanyonu'nun alternatif turizm etkinliklerinden olan ekoturizm potansiyelini ortaya koymayı amaçladığı çalışmalarında araştırma alanı ve yakın çevresinin CBS'den yararlanılarak sayısal yükselti modeli haritası, eğim haritası, kabartma haritası ve genel drenaj ağı haritasını oluşturmuştur.

Alawer (2018) Suudi Arabistan'daki Najran bölgesini bir vaka çalışması olarak kullanarak arkeolojik miras turizmi ve planlamasında CBS'nin rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda turizmde yükselen Najran eyaletinde ulusal turizm politikası doğrultusunda turizmin geliştirilmesi için CBS tabanlı bir yönetim aracı geliştirilmiştir.

Bektöre vd. (2018) Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir ve Kütahya sınırları içerisinde yer alan ve çok geniş bir alana yayılan Frig vadisinin doğa turizmi açısından önemli bir bölge olduğunu, alanda bisiklete binme, doğa yürüyüşü, olta balıkçılığı, çadırli kamp piknik, gibi turizm etkinliklerinin yapılıyor olduğunu ve bölgenin kamping potansiyeli taşıdığını belirtmişlerdir. Çalışma sonucunda bu potansiyele sahip alanlar belirlenmiş ve haritalandırılmıştır.

Hoang vd. (2018) Vietnam'ın Orta bölge yaylalarındaki turizm potansiyelinin çok kriterli bir değerlendirmesini ele almışlardır. Çalışma alanı, Güneydoğu Asya muson tropikal iklim bölgesinde yer almakta olup burada hem doğal hem de kültürel turizme yönelik potansiyel alanları belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada CBS ve AHS'den yararlanılmıştır. Sonuçlar, bölgedeki yaylalarda 99 potansiyel eko-turizm alanı ve 45 potansiyel kültürel turizm alanıyla birlikte bölgenin turizm gelişimi için önemli bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Ghorbanzadeh vd. (2019) İran'ın Doğu Azerbaycan tarafında yer alan potansiyel doğa temelli turizm alanlarını AHS ve CBS ile belirlemeyi ve haritalamayı amaçladıkları çalışmalarında ilgili faktörleri belirleyip bölgenin haritalandırmasını yapmışlardır.

Kuşçu Şimşek vd. (2019) Sivas'ta yamaç paraşütü alanları belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında CBS ve AHS'den yararlanmış ve yamaç paraşütü alanları otomatik olarak belirlenmiştir. Model ölçütleri, uçuşlar için uluslararası teknik gereklilikler ve deneyimli pilotların uzman görüşleri yardımıyla belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlarda uçuş alanı olarak dokuz uçuş sahası belirlenmiştir. Belirlenen uçuş alanları haritalandırılmıştır.

Külekçi vd. (2019) Erzurum'a bağlı Oltu ve Olur ilçelerinin yayla turizmi potansiyelini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma alanının seçimi ve amacı belirlendikten sonra ilgili literatür ve arazi çalışmaları sonucunda CBS aracılığıyla veri sağlama ve harita oluşturma, yerel halkın eğilimleri ve beklentileri doğrultusunda çalışma alanında yayla turizminin olabilirliği araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, bölgenin dağ, yayla, tarım ve kültürel faaliyetlerinin geliştirilmesinin, kırsal bölgelerde var olan birçok sorunun çözümünde ve bu bölgelerin kalkındırılmasında oldukça önem arz ettiği ortaya çıkmıştır.

Akın ve Gül (2020) Isparta'nın Atabey İlçesindeki turizm amaçlı doğal, kültürel kaynak değerleri ve potansiyeli belirlemeyi amaçladıkları çalışmada CBS'den yararlanılarak ağ analizi yöntemi kullanmış ve ilçedeki kısa, orta ve uzun mesafeli turizm rotaları önermişlerdir.

Magige vd. (2020) turizm alanında CBS'nin işlevlerini ve kullanım potansiyellerini keşfetmeyi, Kenyada yer alan Masai Mara ve Nairobi Milli Parkı'na ilişkin CBS ve uydu uzaktan algılama görüntülerinin ekosistemin değişimlerini, değişimin nedenlerini ve önemli etkilerini değerlendirmek için nasıl uygulandığını araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada 2000 ve 2017 yıllarına ait Landsat uydu görüntü verileri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda belirli alanların tarım arazilerine ve yerleşim yerlerine dönüştürülmesi nedeniyle Mara ekosisteminin ana su toplama alanı olan Mau Orman Kompleksi'nin kapsamının %30,2 ve yeşil bitki örtüsünün %22,8 oranında azaldığını belirtmişlerdir. Nairobi Milli Parkı'nın analizinde ise, Kitengela yaban hayatı göç koridorunun insan yerleşimi ve madencilik faaliyetleri tarafından tamamen ihlal edildiğini ve böylece ekosistemin ciddi şekilde tehlikeye atıldığını ifade etmişlerdir.

Pazhuhan ve Shiri (2020) Regional tourism axes identification using GIS and TOPSIS model (Case study: Hormozgan Province, Iran) adlı çalışmalarında; turistik açıdan önemli potansiyele sahip bir bölge olan İran'ın Hürmüzgan Eyaletindeki bölgesel turizm çekim merkezlerini belirlemeyi ve tanımlamayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda bölgedeki çekim alanları haritalandırılmıştır.

Sahani (2020) Hindistan'ın Himachal Pradesh eyaletindeki Kullu bölgesinde AHS ve CBS'den yararlanarak potansiyel ekoturizm alanlarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında eğim, topoğrafik engebelik, bitki örtüsü, yüzey suyu erişilebilirliği, yükseklik, korunan alan, iklim, görünürlük, yola yakınlık, köye yakınlık, toprak, yeraltı suyu ve jeoloji gibi faktörleri dikkate almışlardır. Çalışma sonuçları bölgenin toplam coğrafi arazisinin %41'inin ekoturizm alanı gelişimi için uygun bölge olarak kabul edildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca bölge CBS yardımıyla haritalandırılmıştır.

Ünüvar (2020) Konya'da turizm girişimciliğine olan eğilimin tematik haritalar aracılığıyla mekânsal olarak yorumlanmasını amaçlamıştır. Veriler Map Info programına aktararak turizm girişimciliği eğilim haritalarına ulaşılmış ve ayrıca Konya turizm girişimciliği eğilim katsayıları belirlenerek eğilim haritaları oluşturulmuş, korelasyon hesaplamaları yapılmıştır.

Montoya vd. (2021) Ekvador'un merkezindeki Sangay Milli Parkı, Altar Yanardağı'nda yer alan turistik cazibe merkezlerini ve tesisleri CBS yardımıyla entegre ederek bir turist rotası ve güzergâhı tasarlamayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda bölgenin ana turistik cazibe merkezleri belirlenip, coğrafi olarak referanslanmıştır. Daha sonra CBS yazılımı kullanılarak bölgenin tematik bir haritası hazırlanmıştır. Toplamda 19 adet turistik cazibe merkezi ve alandaki çeşitli aktivitelerle etkileşime giren bir güzergâhı içeren turist rotaları elde edilmiştir.

Mango vd. (2021) Tanzanya'da toplanan verileri kullanarak turizm kaynaklarını yönetmek ve tanıtmak için dinamik ve etkileşimli haritalara sahip Web tabanlı bir CBS modeli tasarlamayı amaçlamışlardır. Modelde bölgenin tüm turizm verileri toplanıp işlenerek coğrafi veri tabanı oluşturulmuştur. Daha sonra bu veriler bulut bilişim teknikleri aracılığıyla haritalar şeklinde turistlere iletilmiştir. Başarılı bir şekilde tasarlanan Web CBS'ye erişim sağlanmış ve yazılımın pratik kullanılabilirliği gerçekleştirilmiş ve web haritaları etkileşimli hale getirilmiştir.

Matamoros ve Montoya (2021) Ekvador'un Posorja ve El Moro kırsal bölgeleri için turizm potansiyelini ve turizmle ilgili kalkınma fırsatlarını coğrafi olarak hesaplamayı ve görselleştirmeyi amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda turizm potansiyeline sahip yerlerin nihai haritası oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda turistik cazibe merkezlerinin ve turistik kaynakların çoğunun El Morro bölgesinde, özellikle Puerto El Morro ve El Morro kasabalarında, ardından Posorja ve Data de Posorja kasabalarında bulunduğu belirtilmiştir.

Mei vd. (2021) Malezya'da yer alan turistik Terengganu bölgesinin dünyaya yaygın olarak tanıtılamadığı, bölgedeki turizm operatörleri tarafından kullanılan tanıtım stratejilerinin, dijital medyaya kıyasla hala geleneksel medyayı kullandığı, TV ve radyo reklamları ara sıra kullanılsa da, tanıtım çabalarının uluslararası düzeyden çok yerel düzeye odaklandığını belirtmişlerdir. Buna istinaden bölgeyi uluslararası anlamda tanıtacak CBS tabanlı bir mobil uygulama geliştirmeyi amaçlamışlardır. Uygulama sonucunda analiz edilen veriler, turiste daha ayrıntılı nitelikler göstererek turistlerin ilgi alanı hakkında net bir resim veya bilgi vermek için haritaya yerleştirilmiştir. Harita çıktısı ise mobil uygulamayla entegre edilmiştir.

Chen vd. (2022) Tavyan’da yer alan Yılan bölgesindeki Lanyang ovasında, CBS yardımıyla turizm endüstrisinin optimum tesis konumu analizi yapmayı amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda bölgeye yapılabilecek dört ve beş yıldızlı otellere uygun optimum tesis konumları belirlenmiştir.

Scalabrini vd. (2022) CBS yardımı ile Portekiz’in kuzeyinde açık hava turizmini iyileştirme potansiyelini sunmayı amaçlamışlardır. Çalışma için, Kuzey Portekiz’de Web tabanlı CBS geliştirme üzerine vaka çalışması yürütülmüştür. Çalışma sonucunda, Web tabanlı bir CBS geliştirilmiştir. Ayrıca CBS’nin, turiste ayrıntılı bilgi sağlama ve seyahat planlamasını kolaylaştırmanın yanı sıra destinasyonun karar alma ve tanıtım süreçlerini de destekleyebileceğini belirlenmiştir.

Vuković (2022) CBS’yi sürdürülebilir turizmi yönetmenin yenilikçi bir yaklaşımı olarak sunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın konusu CBS’nin sürdürülebilir turizm yönetimi üzerinde olumlu etkileri olup olmadığını belirlemektir. Çalışma sonucunda, CBS uygulamasının sürdürülebilir turizmde karar alma süreci için yararlı olabileceğini gösteren birincil hipotez doğrulanmıştır.

Waleghwa ve Heldt (2022) kamu katılımlı CBS’nin genel olarak bir turizm destinasyonunda planlama ile ilgili verilerin toplanmasına yardımcı olmak için nasıl kullanılabileceğini ve özellikle bu verilerin ulaşım planlamasının ilk aşamasında nasıl yardımcı olabileceğini göstermeyi amaçlamışlardır. Çalışma, İsveç’in en büyük kayak turizmi destinasyonu olan Sälenfjällen’de yapılmıştır. Çalışmada çeşitli sorular ve haritalama görevleri içeren çevrimiçi ve görüşme tabanlı anketler kullanılarak yerinde örneklenen 162 ziyaretçinin verileri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda haritalanan veriler, en çok ulaşım iyileştirmesine ihtiyaç duyulan bölgenin Hundfjället ve Tandådalen çevresindeki bölgenin olduğunu göstermiştir. Ayrıca ziyaretçilerin coğrafi bilgisinin çoğunlukla aktivite alanları ve konaklama tesisleri ile sınırlı olduğu belirlenmiştir,

Bozdağ (2023) yılında yaptığı çalışmasında İzmir’in Çeşme ilçesinde son yüzyılda artan turizm hareketlerinin etkilerini CBS yardımıyla analiz ederek, şehrin turizm çekiciliğini kaybetmeden sürdürülebilir ilkelerle planlanmasına katkıda bulunmayı

amaçlamıştır. Çalışma sonucunda şehirdeki turizmin, liman ve kıyı şeridi, konut yerleşimi ve tarihi şehir dokusu üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Kruvaziyer turizmi ve kıyı turizminin kıyı şeridinin ekolojik yapısı için tehdit oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca evlerin yerleşiminin, kıyı şeridini ve şehrin tarihi silüetini olumsuz etkilediği, doğal koruma alanlarını tehdit ettiği de ulaşılan sonuçlardan biridir.

Han vd. (2023) Altay Dağları bölgesindeki sınır ötesi turizm işbirliğinin mekânsal örüntüsünü araştırma nesnesi olarak almayı amaçlamışlardır. Çalışmada 7 adet CBS uygulamasından yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları, CBS'nin Turizm yönetimi ve gelişiminde çok önemli uygulama değerine sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca turizm planlamasında CBS teknolojisinin tam olarak uygulanmasının, planlamanın bilimselliğini, işlerliğini ve uygulanabilirliğini büyük ölçüde iyileştirebileceği de belirtilmiştir.

Maaiah vd. (2023) Ürdün'de doğa temelli turizm için turistik cazibe merkezlerinin mesafe ve maliyeti de dikkate alan bir haritasını üretmeyi amaçladıkları çalışmalarında AHS ve CBS'den yararlanarak 50 seyahat acentası personeliyle görüşmüştür. Kullanılan faktörler manzara, erişilebilirlik, altyapı ve tesis varlığı olmuştur. Çalışma sonucunda ilgili bölgede haritalandırma yapılmıştır.

Marzuki vd. (2023) Malezya'da yer alan Pahang, Kuantan'daki Sungai Karang alt bölgesindeki kıyı tatil yerlerinin bölgelerini ve ekoturizmin sürdürülebilirliğini CBS yardımıyla belirlemeyi ve incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında ilgili bölgedeki ekoturizme uygun alanlarda haritalandırma yapmışlardır.

Mukherjee vd. (2023) Hindistan'ın Sikkim eyaletinde yeni turistik yerleri belirlemek ve aşırı turizmle ilgili sorunları çözmek için bilimsel yollarla CBS'den yararlanarak gelişim stratejileri önermeyi amaçlamışlardır. Çalışmada CBS tabanlı katman verileri ve gelişmiş CBS teknolojisinin yardımıyla planlamacıların mevcut arazi durumunu anlamalarına yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda yeni turizm yapılanması için kullanılabilecek açık alanları da gösteren “bütün sahayı kaplayan” bir bölge haritası oluşturmuştur.

Akpınar ve Aydın (2024) Kapadokya bölgesinde nitelik ve nicelik açısından üstün değerlere sahip Hristiyanlık dini mirası yapıları için CBS yardımıyla inanç turizmi rotaları oluşturmayı amaçlamıştır. Çalışmanın başka bir amacı ise inanç turizmi rotalarında değerlendirilecek dini yapıların envanterini oluşturmaktır. Bölgedeki dini yapılar tespit edilen özelliklerine göre kategorize edilmiş daha sonra bu yapıların coğrafi konumları CBS programlarına aktarılmış ve mekânsal analizler yapılmıştır. Çalışma sonucunda bölgedeki dini yapıların mekânsal dağılımı, yürüyüş süreleri, yürüyüş için uygun alanlar ve mesafeleriyle ilgili bulgular ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında 3 değişik rota önerisi geliştirilmiştir.

Aksoy (2024) doğal çevre ve kar güvenilirliği, erişilebilirlik, ekonomik uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik gibi faktörleri ele alarak kış turizmi için önemli alanlar belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, sayısal yükseklik modelleri, nüfus verileri, yol ağları, iklim verileri ve su kaynakları gibi çeşitli veriler kullanılarak analizler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Hakkâri ilindeki Cilo ve Sat Dağları kış turizmi için uygun alanlar olarak belirlenmiştir.

Güngör vd, (2024) Ankara'nın Çankaya ilçesinde turizm erişilebilirliğinin kapsamlı bir analizini yapmak ve analiz sonuçlarını nicel bir metodoloji çerçevesinde görselleştirerek CBS yardımıyla somut çıktılar sunmayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda Ankara ve çevresindeki turistik destinasyonlar titizlikle çizilmiş ve MapInfo Pro 2019.3 sürümü kullanılarak kartografik olarak tasvir edilmiştir. Bu sonuçlar hem yerli hem de yabancı turistlere, Ankara ve komşu bölgelerin sunduğu kültürel, tarihi ve doğal hazinelerin bolluğunu keşfetmeleri ve tadını çıkarmaları için hazırlanmış bir yol haritası sunmuştur.

Judijanto vd. (2024) CBS'nin sürdürülebilir turizmin büyümesi için ne kadar önemli olduğunu incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında CBS'nin turizm endüstrisinde ekonomik, çevresel ve sosyokültürel sürdürülebilirliği nasıl iyileştirebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca CBS'nin, disiplinler arası iş birliğine ve kullanıcı dostu platformlar oluşturulmasına, veri doğruluğu ve uzmanlığı gibi engellerin üstesinden gelmek için fırsatlar sunmasına fayda sağladığı da belirtilmiştir.

Piras vd. (2024) Sardunya'nın en büyük kentsel alanı olan Cagliari'deki turizm hareketliliğine odaklanmıştır. Çalışmada mevcut ve planlanan bisiklet yollarının plajlara ulaşmayı amaçlayan turistler için ne kadar alternatifli bir hareketlilik çözümü oluşturduğunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma özellikle, turistler için en çok ziyaret edilen ve çekici yerler arasında yer alan plajlara bisikletle ulaşmanın, bölgesel bisiklet turizmi ağı sisteminin uygulanmasından önce ve sonra sağladığı erişilebilirlik düzeyini değerlendirmeyi de amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda bölgesel bisiklet ağı uygulanmasının, Cagliari metropol alanındaki çeşitli bölgelerin plajlara erişilebilirlik seviyelerini önemli ölçüde artırdığı belirtilmiştir.

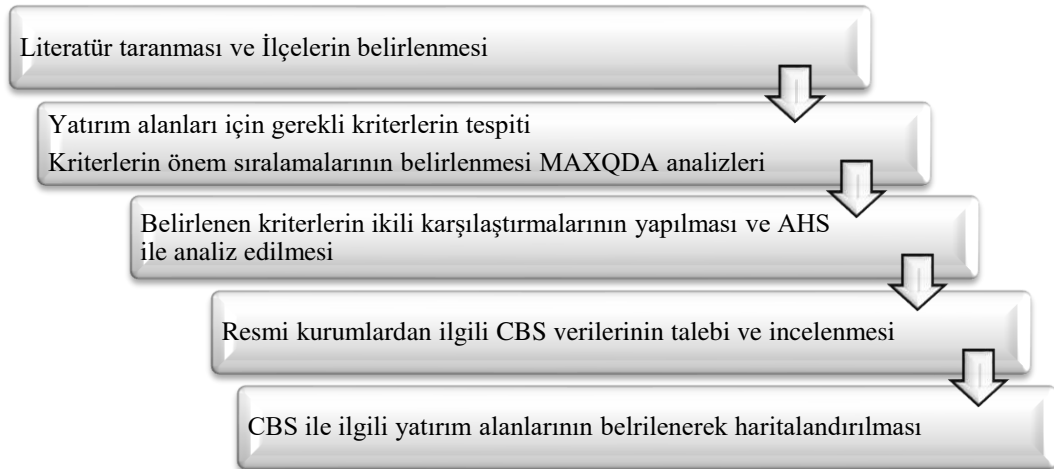
Yordam vd. (2024) Kastamonu'da macera turizmi ve doğa sporları için uygun alanlarını tespit ederek web tabanlı CBS ile turistlerin kullanımına açmışlardır. Bu uygulama <https://kastamonumacerarotalari.org> adresi ile turistlere hizmet vermektedir. Kastamonu'nun doğa sporları ve macera turizmi alanları; rafting, bungee jumping, motokros, dağ bisikleti, yamaç paraşütü gibi ekstrem sporlar ile doğa yürüyüşü (trekking), dağ yürüyüşü (hiking), kampçılık, atv turları gibi doğa sporları için uygun rotalarla haritalandırılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde Çalışmanın amacına ulaşması için kullanılmış olan yöntem, veri toplama araçları, veri toplama süreci açıklanmış ve toplanan verilerin analizleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bu araştırmada Kastamonu ilindeki macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinden yararlanılan nitel araştırma, olayların ve olguların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi biçimde ortaya konulmasına yönelik sürecin izlendiği araştırma çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmaların tasarımı ve uygulanması boyunca araştırmacılar hem esnek hem de dinamik bir çalışma alanına sahip olur. Araştırma süresince araştırmacıların yeni yaklaşım ve yöntemler geliştirip, araştırmanın etkisini arttırıcı farklı düzenlemeler yapabilmesi olarak ifade edilmiş olan esneklik, nitel araştırmanın sunduğu en temel özelliktir (Guba ve Lincoln, 1994). Nitel çalışmalar küçük çalışma grupları veya az örnekleme yürütülür (Marshall, 1996; Baltacı, 2018). Örneklemin az sayıda olması, araştırmacıya daha detaylı ve derinlemesine inceleme olanağı sağlar. Ayrıca hem maliyet hem de zaman açısından yürütülebilir bir çalışma yapmayı sağlar (Pope vd., 2006).

Araştırma kapsamında izlenen akış şeması Şekil 3.1 de sunulmuştur.

Şekil 3.1 Araştırmada izlenen akış şeması

3.1 Araştırmanın Örneklemi ve Katılımcıları

Çalışmanın ilk safhasında macera turizmine yönelik yatırım alanlarını belirleyecek faktörlerin ve kriterlerin oluşturulması için literatür taranmıştır. Araştırma, Kastamonu ilinde macera turizmine uygun ve sınırlarında birçok turistik çekim noktası bulunan Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerini kapsamaktadır. Çalışmada, örnekleme yöntemi olarak olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminde, araştırmacı kendi belirlemiş olduğu hedef doğrultusunda araştırma evreninden seçim yaparak örneklemini belirler. Amaçlı örneklemede ilgilenilen konu hakkında deneyimli ve bilgili bireylerin ya da grupların seçilmesini ve tanımlanması içerir (Palinkas vd., 2015). Örneklem belirlenirken, araştırmanın sorununa en uygun unsurların seçilmesine dikkat edilmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada veriler, alan uzmanlarından, akademisyenlerden ve macera turistlerinden elde edilmiştir. Niteliksel araştırmalarda doygunluk önemlidir. Amaçlı örneklem yöntemlerinde doygunluk, araştırmanın herhangi farklı bir veri elde edilmeyene kadar devam ettirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Palinkas vd., 2015). Nitel araştırmalarda doygunluğun kullanılma nedeni, örneklemin büyüklük açısından belirlenmesinin zorluğu ve örneklemin hesaplanmak için matematiksel bir yönteminin bulunmamasıdır. Bundan dolayı, örneklem büyüklüğü çalışmanın amacına ve mevcut kaynaklara göre değişiklik göstermektedir (Palinkas vd., 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Katılımcılar belirlenirken turizm, inşaat, topoğrafya, jeoloji, çevre yönetimi, mimarlık, coğrafi bilgi sistemi alanlarında görev yapan ve en az 10 yıl deneyimi olan uzmanlar seçilmiştir. Uzmanlarla yüz yüze, çevrim içi, telefon ve e-posta yoluyla iletişim sağlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.1’de detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 3.1 Araştırmanın katılımcıları

Eğitim Durumu	Çalıştığı Kurum	İşyerindeki Ünvanı	Deneyim Süresi	Uzmanlık Alanı
Ön Lisans	Kastamonu İl Özel İdaresi	Tekniker	10 Yıl	Teknik Altyapı
Ön Lisans	Azdavay Belediyesi	Tekniker	13 Yıl	Teknik Altyapı
Lisans	Kastamonu İl Özel İdaresi	Şef	11 Yıl	Teknik Altyapı
Lisans	Kastamonu İl Özel İdaresi	Şef	10 Yıl	Fen İşleri - İmar ve Şehircilik
Lisans	DSİ Genel Müd.	Şube Müdürü	18 Yıl	Yer Altı Suları Kanalizasyon - Altyapı
Lisans	Sivas Belediyesi	Harita Mühendisi	18 Yıl	Kadastro
Lisans	Dobedan Exclusive Hotel Spa	Müdür	22 Yıl	Macera Turizmi - Turistik Faaliyetler
Lisans	Kaya Uludağ Hotel	Restoran Müdürü	35 Yıl	Macera Turizmi – Turistik Faaliyetler
Lisans	DSİ Genel Müd.	Mühendis	28 Yıl	Yer Altı Suları - Topoğrafya
Lisans	DSİ Genel Müd.	Mühendis	25 Yıl	Jeoteknik Hizmetler
Lisans	Pansiyon – Apart Sahibi	Turizm Yatırımcısı	15 Yıl	Macera Turizmi – Turistik Faaliyetler
Yüksek Lisans	Seyahat Acentası Sahibi	Turizm Yatırımcısı	22 Yıl	Turistik Faaliyetler
Yüksek Lisans	Çevre Danışmanlık Şirketi	Çevre Mühendisi	10 Yıl	Toprak – Çevre Yönetimi – Çevresel Etki
Yüksek Lisans	DSİ Genel Müd.	Yüksek Jeoloji Mühendisi	30 Yıl	Yer Altı Suları - Jeoteknik Hizmetler – Emlak ve Kamulaştırma
Yüksek Lisans	Sivas Bld.	Yüksek Mühendis	14 Yıl	Altyapı ve İnşaat
Doktora	Kastamonu Üniversitesi	Profesör	22 Yıl	Mimarlık – Planlama - Tasarım
Doktora	Cumhuriyet Üniversitesi	Profesör	21 Yıl	Mühendislik - Altyapı
Doktora	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Doçent	35 Yıl	Turizm – Macera Turizmi
Doktora	Cumhuriyet Üniversitesi	Dr. Öğrt. Üyesi	15 Yıl	Uzaktan Algılama - Görüntü İşleme - Jeoloji Mühendisliği
Doktora	Cumhuriyet Üniversitesi	Dr. Öğrt. Üyesi	15 Yıl	Coğrafya - Altyapı

3.2 Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Çalışmada nitel verilerin toplanması için; görüşme ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır.

Görüşme, nitel araştırma yöntemlerinde fazlaca tercih edilen bir tekniktir. İnsanların olgular ve olaylar hakkındaki görüşleri, duygusal birikimleri, tecrübeleriyle, algı ve değerlerinin belirlenmek istediği durumlarda başvurulmuş bir tekniktir. Başka bir

tanımda görüşme, katılımcıya bir konu ile ilgili sorular yöneltip, onun konu hakkındaki düşüncelerinin toplanmasıdır (Kozak, 2017). Görüşme, araştırmacıya detaylı bilgi sunması ve uygulamadaki kolaylığı açısından tercih sebebi olmaktadır (Fossey vd., 2002; Seidman, 2006).

Doküman incelemesi, araştırmada incelenmesi hedeflenen olaylar veya olgularla ilgili bilgi içeren yazılı belgelerin, detaylı bir şekilde taranması ve daha sonra bu bilgilerden yeni bir bütünlük elde edilmesidir (Creswell, 2002). Doküman analizi çalışılan konu ile ilgili literatür taramasını da içerirken araştırmacının yaptığı görüşme ve gözlemle birlikte diğer belgelerin de sistematikleşmesine imkân sağlar (Merriam, 1998; Teddlie ve Yu, 2007).

Araştırmanın konusu olan macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi amacıyla öncelikle Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçe belediye başkanları, çevre ve imar müdürlük personelleri başta olmak üzere bu ilçelerin idarecileri ve mülki amirleriyle görüşmeler yapılmış ve ilçedeki macera turizmi potansiyeli teyit edilmiştir. Buna ilişkin görüşme formu Ekler kısmında EK A olarak sunulmuştur.

Çalışmanın amacı olan macera turizmine yönelik yatırım alanlarını belirleyecek olan kriterler literatür taraması sonrası belirlenmiş, görüşme formunun hazırlanması için pilot görüşmelerde seçilmiş üç uzman ve üç akademisyenin de görüşleri alınmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması tamamlanmıştır. Bu şekilde gerçekleşen görüşme yönteminin araştırmacıya sağladığı en önemli fayda, önceden hazırlanan forma bağlı kalınarak sürdürülmesinden dolayı daha sistemli ve kıyaslanabilir bilgi elde etmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Tamamlanmış olan görüşme formunda 10 adet kriter belirlenmiştir. Bu görüşme formu ekler kısmında EK B olarak sunulmuştur. Belirlenen kriterler, sıralama yapılması ve hangi kriterin neden önemli olduğunu açıklaması için uzmanlara sorulmuştur. Ayrıca katılımcılara eğitim durumu, çalıştıkları kurum, kurumdaki unvanları, kurumda kaç yıldır görev yaptıkları da sorulmuştur.

Görüşme formuna ilişkin gerekli etik kurul izinleri, T.C Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 08.06.2023 tarihinde

34 numaralı karar ile alınmıştır. Etik kurul kararı Ek D olarak ekler kısmında sunulmuştur.

Yapılan sıralama sonrası katılımcılara Saaty (1980) tarafından geliştirilmiş olan kriterlerin ve alt kriterlerin seçimlerini AHS ile ikili karşılaştırma analizi yapmak ve uzmanlara sorulmak üzere 1’den – 9’a kadar derecelendirip belirledikleri anket formu hazırlanmıştır. Bu adımda her bir kriter birbiriyle karşılaştırılmıştır. Bu anket formu ekler kısmında EK C olarak sunulmuştur.

3.3 Veri Toplama Süreci

Tez kapsamında Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçe belediye başkanları, çevre ve imar müdürlük personelleri başta olmak üzere Orman Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Karayolları Genel Müdürlüğü’nden uzmanlar, Kastamonu’da turizm faaliyetlerinde görev alan seyahat acentası müdürleri ve çeşitli üniversitelerden akademisyenlerle yüz yüze, çevrimiçi ve e-posta yoluyla görüşmeler yapılmıştır.

CBS analizlerinde kullanılacak olan; Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinin belediye başkanlıklarından, ilçe sınırları içerisinde bulunan bina, yol, yapı adası gibi varsa CBS ortamında veriler geodatabase veya shapefile formatında (*.shp, *. mdb, *.gdb), Orman Genel Müdürlüğü’nden çalışma alanındaki ilçelerin sınırları içerisinde yer alan orman sınırlarına ait CBS ortamında veriler (*.shp, *. mdb, *.gdb), Karayolları Genel Müdürlüğü’nden çalışma alanındaki ilçelerin sınırları içerisinde yer alan yol ağına ait CBS ortamında veriler, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’ndan (AFAD) CBS ortamında katman olarak (*.shp, *. mdb, *.gdb) Kastamonu il sınırı içerisine giren bütünselik tehlike haritalarının verileri, Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü’nden 1/250000 ölçekli NK-36-11 pafta sınırları içerisine giren CBS ortamında (*.shp, *. mdb, *.gdb) TopoVT’den bitki örtüsü (orman), ana münhane ve ara münhane katmanları, yol katmanı verileri talep edilmiştir.

Karayolları genel müdürlüğü tarafından gönderilen cevapta CBS veri tabanında veri bulunmadığı, İlçeler arası haritaların tarafımıza gönderildiği, Azdavay belediye başkanlığınca tarafımıza gönderilen yazıda *.shp, *. mdb, *.gdb uzantılı verilerin

kullanılmadığı, Orman Genel Müdürlüğü tarafından tarafımıza gönderilen cevapta talep edilen verilerin bilgi ve belge erişim ücretleri ödendiği takdirde tarafımıza gönderileceği iletilmiştir. İlgili belgeler EK E, F ve G olarak sunulmuştur

Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü'nden ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü'nden Kastamonu il sınırı içerisine giren bütünleşik tehlike haritaları, Sayısal Arazi Modeli, 1/25000 ölçekli CBS ortamında (*.shp, *, *.gdb) bitki örtüsü (orman), ana münhane ve ara münhane katmanları, yol katmanı verileri, Poi (Point of interest) katmanları, SRTM (Shuttle Radar Topography Mission) uzaktan algılama katmanları, Kentsel Dönüşüm Başkanlığından: kentsel yenileme alanları ve riskli alanlar, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü'nden Arazi Kullanımı (Arazi kullanım Önerisi Haritaları) (Yerbis) ve Yerleşime Uygunluk Haritaları, Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nden Hazine Parselleri, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nden doğal sit sınırları, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden Sit Alanı ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden Milli Parklar katmanları tarafımıza ulaşmıştır.

Talep edilen verilerden Milli Emlak Genel Müdürlüğü Hazine Parselleri, 29.08.2007 26628 numaralı Resmi Gazete'de yayımlanan "Coğrafi Veri Paylaşım Matrisleri" ne göre tarafımızla paylaşılmamıştır. Ayrıca jeolojik ve jeofiziksel tehlike oluşturacak riskli alanlar ve sit alanları verisi talep edilen yerden ellerinde veri olmadığı için tarafımıza gönderilmemiştir. Buna istinaden bu alanların hepsi (Ormanlık alanlar ve sit alanları) kısıtlı alan olarak ifade edilmiş ve dikkate alınmamıştır. Bunun dışındaki tüm veriler tarafımıza ulaşmıştır.

Literatür taraması ve uzman görüşleri sonucu AHS'de ikili karşılaştırma öncesi kriterler belirlenmiştir. Belirlenen kriterlerin sıralanması için uzmanlardan görüş alınmıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler MAXQDA programında analiz edilmiş ve kriterlerin sıralamaları belirlenmiştir. Sıralamalar sonrası AHS'de ikili karşılaştırma yapılması için yeniden uzmanlarla görüşülmüştür. Toplamda 10 kriter birbirleriyle karşılaştırılmış olup 5 adet kriter önemli olarak belirlenmiş ve CBS analizleri için kullanılmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Çalışmada yapılan literatür taramalarından da yola çıkılarak, faktörlerin ağırlıklarının bulunması için MAXQDA programından, çok kriterli karar verme yöntemlerinden AHS'den ve alan yer seçimlerinde de kullanılan CBS'den yararlanılmıştır.

Çalışmada toplanan veriler kademeli olarak MAXQDA, AHS ve CBS ile analiz edilmiştir.

MAXQDA, nitel ve karma yöntemler dâhilinde kullanılan etkin bir analiz programıdır. Program, “literatür incelemeleri, temellendirilmiş teori, pazar araştırması, karma yöntem ve metin analizleri yaklaşımı gibi her çeşit nitel araştırmalar” için kullanılmaktadır. Program, kullanıcılara nitel verileri sistematik bir şekilde değerlendirme ve yorum imkânı sunarak, teorileri test etmeye ve teori geliştirmeye uygun bir zemin hazırlar (Creswell, 2013).

3.4.1 Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS)

AHS, bir faktörün bir diğerine göre ortak bir özellik açısından baskınlığını temsil eden yargıların çiftler halinde karşılaştırılmasını kullanarak maddi olmayan faktörleri ölçen bir değer yaklaşımıdır. AHS yaygın kullanılan çok kriterli karar verme araçlarından biridir. AHS'nin yaygın olarak kullanılmasının sebebi, esnekliği, doğrusal programlama olanağı, bulanık mantık ve kaliteli fonksiyon dağıtımı gibi çoklu tekniklerle entegre olabilmesidir (Turan, 2022). AHS ile oluşturulan hiyerarşinin tüm kademelerindeki kriterlerin göreceli olarak önem seviyelerini belirlemek için, kriterler arasında ikili karşılaştırmalar yapılmaktadır. Daha sonra en iyi alternatife ulaşmak amacıyla hiyerarşideki en alt kademe olan alternatifler karşılaştırılmaktadır (Saaty, 2008).

AHS kullanımının çeşitli avantajları vardır. Bu avantajlardan bazıları şu şekilde ifade edilmektedir:

- Çeşitli yöntemlerle ele alınması zor ya da mümkün olmayan, ancak kararları etkileyen bu tür faktörleri de ele alabilmesi (Byun, 2001).

- Objektif ifadelerin yanında sübjektif ifadeleri de kapsayan karmaşık karar problemlerinin çözümünde başarılı şekilde uygulanabilir olması, kullanım kolaylığı ve karar vericiye rehberlik etmesi (Önder ve Önder, 2015).
- Farklı tekniklerle entegre olabilmesi (Vaidya ve Kumar, 2006).
- Mantıklı ve kapsamlı olması, teknik ve sezgisel yönden zayıf olan yöneticilere ifade kolaylığı sağlaması. Uzmanların yargılarına bağlı kalarak ikili karşılaştırmalar vasıtasıyla öncelikleri belirlemesi, problemin karmaşıklığını azaltması ve kararları basitleştirmesi (Punniyamoorthy, 2012).

Yukarıdaki avantajlardan dolayı AHS kullanım alanları artmakta ve kullanıcıların tercihi olmaktadır (Kuruüzüm ve Atsan, 2001; Mamat ve Daniel, 2007, Hanim vd., 2024).

AHS'nin başka yöntemlere göre daha kolay uygulanabilir olmasının sebepleri şu şekilde ifade edilmiştir (Saaty, 1994; Kuruüzüm ve Atsan, 2001; Hubner 2007):

- Teknik olarak ileri düzeyli bir seviyeye ihtiyaç duyulmaması,
- Uygulama aşamasında hem nicel hem de nitel kriterleri aynı anda bulundurması ve kullandırması,
- Uygun yer seçimi için uygulanabilirlik açısından kolay olması,
- Karar vericilerin tecrübelerini bilgi ve birikimlerini, sezgilerini karar verme sürecine dâhil etmesi,
- İkili karşılaştırma matris değerlerinin sadece yarısını gerektirmesi ve matrislerin diğer yarısının bu girdilerin tersi olduğundan dolayı karar vericiye daha fazla iş yükü yaratmaması,
- Uygulamanın karar vericiler açısından kullanışlı ve anlaşılır olması,

- Herhangi bir kriter sınırlamasının olmaması,
- Duyarlılık analizi ile birlikte alınan kararın esnekliğinin belirlenmesinin mümkün olması,
- Uygulamaların hem bireysel olarak hem de takım çalışması halinde uygulanabilir olması,
- Grup kararlarına olanak sağlaması,
- Kriterlerin ikili karşılaştırmalar ile aranması, tek seferde hedefe veya iki alternatifte odaklanması.

AHS birçok seçenek arasından en iyisinin seçildiği süreçtir. Bu süreçte karar vericilere, Saaty (1980) tarafından geliştirilen ölçek altında, kriterler ve alt kriterlerin seçimini yaptıkları ve bu seçimlerini 1'den 9'a kadar derecelendirilebildikleri anket formu uygulanır. AHS altı aşamada sonuca ulaşmaktadır. Bu aşamalar şu şekildedir (Saaty, 2008; Aydın vd., 2009):

Adım 1: Problemin tanımlanması ve hiyerarşik yapının kurulması,

Adım 2: İkili karşılaştırma matrisinin oluşturulması,

Adım 3: İkili karşılaştırma matrislerinin normalize edilmesi,

Adım 4: Kriterlerin öz vektör ağırlıklarının hesaplanması,

Adım 5: Tutarlılık analizinin yapılması,

Adım 6: Genel öncelik sıralamasının elde edilmesi.

AHS; yer, arazi uygunluk, pazarlama, enerji, eğitim, risk analizi, çevresel etki değerlendirme analizi, planlama, en iyi alternatif seçimi, kaynakların tahsisi, anlaşmazlıkların çözümü, finans, kamu politikaları, ekonomi, spor, sağlık, proje seçimi, mimarlık, mühendislik muhasebe ve turizm gibi pek çok alanda

kullanılmaktadır (Saaty, 1991; Min, 1994; Cheng ve Li, 2001; Davies, 2001; Ramanathan, 2001; Millet ve Wedley, 2002; Kim ve Min, 2004).

3.4.2 Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)

CBS, yol ağlarını, arazilerin özelliklerini, demografik bilgileri ve nüfus dağılımı gibi birçok bilgiyi kapsayan ve bu bilgileri katmanlar şeklinde düzenleyen bir sistem bütünüdür. Düzenlenen bu katmanlar, toplanmış olan verilerin analizini ve görselleştirmesini daha kolay hale getirir (Karaağaç, 2018). CBS verileri coğrafi bir boyuta sahip olup, konumsal verilerle birleştirilip daha da kapsamlı analizler yapılmasına imkân sağlar. CBS, sözel ve mekânsal verileri birleşik bir şekilde ortaya çıkarır. Bu veriler böylece, sistemli olarak toplanır, yönetilir ve analiz edilir. CBS ile kullanıcılar coğrafi veriler üzerinde sorgulamalar yapabilir, istatistiksel analizler gerçekleştirebilir, haritalar oluşturup, coğrafi bilgiyi başka veri türleriyle entegre edebilir (Meaden ve Aguilar-Manjarrez, 2013).

3.4.2.1 CBS Bileşenleri

CBS'nin oluşması için 5 temel bileşenin bir araya gelmesi gereklidir. Bu bileşenler yazılım, donanım, veri, insan ve yöntem olarak sıralanmaktadır (Yomralıoğlu, 2005; Akdemir, 2019). Bu bileşenlerin detaylı açıklamaları ilgili başlıklarda ifade edilmiştir.

3.4.2.1.1 Yazılım

Dünyadaki CBS piyasasının önemli bir bölümü buna yönelik yazılım geliştiren şirketlerin kontrolü altındadır. CBS yazılımı, ana görevi olan mekânsal verileri depolayıp, işleyerek, analiz edip son olarak görselleştirmek için CBS uygulamasına ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden CBS özellikle bilgisayar destekli bu tür programlarla bütünleşmiş durumdadır. Yazılımlar, genel olarak Windows veya UNIX işletim sistemleri ile çalışabilen uygulama yazılımlarından oluşur. Bu programlar içerisinde en yaygın olan CBS programları Arc/Info, Genesis, Intergraph, SmallWorld, MapInfo, Idrisi, Grass vb. programlardır (Yomralıoğlu, 2000; Küpçü, 2019). Bir CBS yazılımında temel fonksiyonlar içerisinde topoloji oluşturma, sayısallaştırma, modelleme, değişiklik, öznitelik belirleme, nesne tabanlı veri tabanı oluşturma, farklı

formatlarda saklama, veri depolama, mekânsal analizler yapma, öznitelik sorgulama, ölçme işlemlerini gerçekleştirme, farklı veri katmanlarını karşılaştırma ve görselleştirme gibi fonksiyonlar bulunmaktadır (Uyguçgil, 2019).

3.4.2.1.2 Donanım

Donanımlar CBS uygulamasının çalıştığı bilgi teknolojisi cihazlarını, bağımsız masaüstü bilgisayarlarını, merkezi sunucuları, kişisel bilgisayarları, mobil cihazları tarayıcıları ve çizicileri içerir. Bu bileşenler CBS'nin fiziksel alt yapısını oluşturur (Kaiser vd., 2003; Şimşek, 2018).

3.4.2.1.3 Veri

Veri bileşeni, uzmanlara göre elde edilmesi en zor olan ve CBS için temel faktör olarak belirtilen, bileşendir. Verilerin fazla olması, yaygın olması ve değişik yapılara sahip olması sebebiyle, toplanması çok fazla zaman almakta ve maliyetli olmaktadır. CBS'ye yönelik bir çalışmada sistem için gerekli zamanın ve maliyetin yaklaşık yarısından fazlası verileri toplamak için harcanmaktadır (Yomralıoğlu, 2000). Veriler konum, ölçü, alan, atama değerleri, istatistik gibi değişkenlerin coğrafi noktalarla ilişkilendirilmiş olarak değerlendirilen bir bilgi bütünüdür. CBS bileşenleri arasındaki en önemli bileşen veridir. Sonuç olarak veri, CBS temelinde araştırma yapılan bir problemin amaca uygun sonuç veya sonuçları ortaya çıkaracak ve doğru girdiyi sağlayacak olan bileşendir (Yıldız, 2023).

3.4.2.1.4 İnsan

İnsan bileşeni, CBS için belirlenmiş olan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin analizlerini yapmak için yeterli CBS yazılımı ile bilgisayar donanımını çalıştırmasını ve bütün işlemlerin gerçekleşmesini sağlayan kullanıcıyı ifade etmektedir (Yıldız, 2023). CBS'nin gerçek gücünü oluşturan teknik uzmanlar, kullanıcılar ve paydaşlardır. Bu bileşen, CBS'nin etkin bir şekilde kullanılıp geliştirilebilmesi için çok önemli bir role sahiptir (Yomralıoğlu, 2000).

3.4.2.1.5 Yöntem

Yöntem bileşeni; mekânsal verilerin amacına uygun analiz şeklinin belirlenip analizlerin gerçekleştiği bütün süreci tanımlamaktadır (Yıldız, 2023). Bileşenlerin CBS’de uyumlu bir şekilde beraber yönetilmesi gerekmektedir. Proje öncesinde, geliştirme aşamasında ve sonrasında projenin tüm kademelerindeki yöntemler, projedeki bütün veriler, kaynaklar, finans hareketleri, insanlar, riskler, standartlar ve zaman bileşenleri kurum içerisinde ve birlikte yönetilir. CBS’nin sürdürülebilir olması ve güncel kalması, belirlenmiş ya da belirlenecek ve uygulanacak yöntemlerle sağlanabilir (Campbell ve Shin, 2012).

3.4.2.2 CBS’nin fonksiyonları

Coğrafi bilgi sistemlerinin, gerçek dünyadaki ihtiyaçlara cevap verebilmesi için altı temel başlığa sahip olması gerekmektedir. Bu başlıklar bir coğrafi bilgi sisteminde, verilerin toplanması, verilerin saklanması, verilerin sorgulanması, analiz edilmesi, verilerin görüntülenebilmesi ve çıktı haline getirilebilmesi olarak adlandırılabilir (Medeiros ve Pires, 1994).

3.4.2.2.1 Veri toplama

Coğrafi bir veri tabanında, coğrafi özellikleri tanımlayan veriler mevcuttur. Coğrafi veri tabanı, bir Coğrafi Bilgi Sistemi’nin hem maliyetli hem de uzun vadeli bir bileşeni olarak kabul görmektedir. Bundan dolayı veri giriş süreci fazlaca önem arz etmektedir. Toplanan coğrafi veriler, CBS’de kullanılmadan önce kesinlikle sayısal formata dönüştürülmelidir. Verilerin harita ya da kâğıt ortamından bilgisayar ortamına dönüşümü sayısallaştırma olarak bilinmektedir. Giriş yöntemlerinin çeşitli olması, CBS’deki çok yönlülüğünü artırarak, farklı veri türleri ve veri kaynaklarından oluşan bilgilerin birbiriyle bütünleşmesini sağlar (Goodchild, 2011).

3.4.2.2.2 Veri saklama

CBS’de, verilerin saklanması temel olarak raster ve vektör modelleri üzerine kurulmuştur. Bu iki ana model, coğrafi verilerin farklı olarak temsil edilmelerini

sağlar. CBS çıktılarının etkin olabilmesi, hem raster hem de vektör coğrafi veri çeşitlerini depolama ve daha sonra işleme yeteneğine sahip olmasına bağlıdır. Bu fonksiyon, CBS'nin çeşitli veri formatlarını anlayabilmesi ve kullanıcılarına daha geniş veri opsiyonu sunabilmesi açısından önem arz etmektedir (Medeiros ve Pires, 1994).

3.4.2.2.3 Veri sorgulama

CBS, belirli özellikleri niteliklerine veya konumlarına göre belirlemek için çeşitli kaynaklar sunmalıdır. Genel olarak mantıksal ifadeler çerçevesinde formüle edilmiş olan sorgular, haritaların üzerindeki öğeleri seçmek ve veri tabanında bunlarla ilişkilendirilmiş bilgileri çekmek için kullanılmaktadır (Medeiros ve Pires, 1994). Mesela daha önce verisi depolanmış olan bir yolun adına, uzunluğuna, niteliğine kolaylıkla ulaşılabilir. Ancak CBS'de değişik katmanlar içerisinde sorgulamalar yapılabilir. Bir mahalle içerisinde yer alan evlerin ve okulların sayısına, arıtma tesisi, atık su merkezi, sanayi sitesi vb. yerleşim yerlerinin birbirine olan uzaklıklarına kolaylıkla erişilebilir. Bunun gibi sorgulamalar CBS'nin fonksiyonları arasında yer almaktadır (Aksoy, 2011).

3.4.2.2.4 Veri analizi

CBS üzerinde veriler görüntülenerek çeşitli analizler yapılabilmektedir. Konuma dayalı verilerden yararlanılarak yeni bilgiler üretilebilmektedir (Aksoy, 2011). Sorunların ele alınıp çözülmesi için, CBS'nin birkaç veri kümesi arasındaki mekânsal bağlantıları incelemesi gerekir. CBS'de birçok analiz türü olmakla beraber bunlar arasından ön plana çıkan 2 coğrafi analiz çeşidi bindirme analizi ve yakınlık analizidir (Aksoy, 2011; Krivoruchko, 2011).

- Bindirme analizi: farklı veri katmanlarının birbirleriyle olan entegrasyonunu sağlayan bir analizdir. Bu yöntem, bir ya da daha fazla veri katmanının fiziki olarak birleştirilmesi ile ortaya çıkacağı gibi, görsel bir işlem de olabilir. Bindirme analizi, özellikle eğim, toprak, arazi mülkiyeti veya bitki örtüsü gibi çeşitli coğrafi veri katmanlarını, değerlendirme verileriyle entegre etmek için kullanılır (Atmaca ve Akçay, 2021). Örneğin, bir bölgenin değerlendirme sürecinde, toprakların kullanımı,

bitki örtüsü, arazi mülkiyeti ve eğimi gibi etkenler önemlidir. Bu analizde, yukarıda yer alan faktörlerin içinde yer aldığı farklı veri katmanları birleştirilerek, değerlendirme verileriyle ilişkilendirilir. Sonuç olarak, bir arazinin değerini belirleme sürecinde daha detaylı bir analiz elde edilir. Bindirme analizi, genellikle mülkiyet değerlendirmesi, kentsel planlama ve doğal kaynak yönetimi gibi çeşitli alanlarda kullanılır. Ayrıca bindirme analizi, verilerin entegrasyonu ile elde edilen bütünsel coğrafi bilgilerin, daha iyi kararlar almak için kullanılmasını sağlar (Aktaş, 2023).

- Yakınlık analizi: Coğrafi bir objenin başka bir objeye olan uzaklığının analizidir. Bu analizin başka bir adı da tampon analizidir. Bu analizin amacı mesafeyi kullanarak çeşitli sorulara cevap bulmaktır (Ouma vd., 2011; Aslan ve Aydar, 2022). Bu analiz, genellikle düşük dereceli benzerlik oranına sahip coğrafi bölgelerin tanımı için kullanılır. Yakınlık analizi, coğrafi öğelerin arasındaki farklılıkları belirleyip, benzerlik düzeylerini de değerlendirir. Sonuç olarak da benzerlik oranı düşük veya yüksek bölgelerin tespitini yapar.

3.4.2.2.5 Veri görüntüleme

CBS, coğrafi özellikleri hem anlayıp hem de analiz etmek için, çeşitli sembolleri kullanır ve verileri görüntülemek için çeşitli araçlara gereksinim duyar. CBS analiz işlemleri genelde etkin olarak harita, rapor veya grafik gibi görsel format içerisinde sunulur ve anlaşılır duruma getirilir. Böylece, karmaşık olan coğrafi verilerin hem anlamlı hem de erişilebilir olarak temsil edilmesini sağlayıp, karar süreçlerine etkin bir şekilde katkı sağlar (Pundt, 2000).

3.4.2.2.6 Veri çıktısı

CBS üzerinde yapılan analiz ve sorgulama sonucunda oluşturulan haritalar istenilen şekilde, farklı renkler altında, yön okları, haritalar, grafikler, raporlar, lejant ve ölçekler eklenip dış ortama aktarılır. Çalışılan konu ile ilgili değerlendirmeler ve çıktılar, detaylı bir şekilde anlatılıp, araştırmacıya ya da proje sahibine karar verme aşamasında kolaylık sağlar. CBS'nin farklı çıktı seçenekleri, sonuç olarak elde edilmiş

coğrafi verilerin gerçek hedef kitleye anlaşılır ve doğru bir şekilde aktarılması için çok önemli bir seçenek sunar (Maguire, 1991; Aksoy, 2011).

CBS, turizm alanında da rotaların analiz edilmesi ve görselleştirilmesinde kullanılan, mekânsal verilerin birbirleriyle olan entegrasyonunu sağlayan dinamik ve çok katmanlı bir ortamdır. CBS içerisinde çeşitli turizm rotaları oluşturulurken, potansiyel olarak rotaya dâhil edilecek yerleri seçmek için farklı veri katmanlarını (ulaşım ağları, ilgi çekici noktalar (POI) ve topografik özellikler vb.) birleştirip, analiz etme imkânı sunmaktadır.

CBS'nin sağladığı derin veri analizi imkânı ve görselleştirme seçenekleri, turizm rotalarının yönetimi ve planlanması süreçlerinde turizm sektöründeki profesyonellere çok önemli kolaylıklar sağlamakta ve turizm sektörünün gelişimine olumlu katkı sunmaktadır. CBS, turizm destinasyonlarının ve turistik bölgelerin planlanması, yönetimi ve tanıtımı için çok önemli bir araçtır (Akpınar ve Aydın, 2024).

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, toplanan verilerin analizi ve çözümlemesi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Çalışmada Kastamonu ilinde macera turizmi potansiyeline sahip olan ilçelerin belirlenmesi amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda belirlenen macera turizmi potansiyeline sahip ilçeler Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı olarak belirlenmiştir (Öztürk, 2005; Yeşiltaş vd., 2009; Açiksöz vd., 2010; İbret vd., 2013; Orman ve Su işleri Bakanlığı, 2013; Belkayalı ve Kesimoğlu, 2015; Göktuğ ve Arpa; 2015; Çoban ve Aydınözü; 2016; İbret ve Cansız, 2016; Oktay vd., 2016; Zeren vd., 2016; Altunel vd., 2017; Sakıcı ve Çelik; 2017; Aydoğdu, 2018; Akkuş ve Akkuş, 2019; Aylar vd., 2019; Zengin vd., 2019; Cam ve Çılgınoğlu; 2023; Aydın, 2024; Küçükahmetoğlu ve Oktay, 2024, Yordam vd., 2024; Kastamonu Valiliği; 2025). Araştırmanın konusu olan macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi amacıyla öncelikle Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçe belediye başkanları, çevre ve imar müdürlük personelleri başta olmak üzere bu ilçelerin idarecileri ve mülki amirleriyle görüşmeler yapılmış ve ilçedeki macera turizmi potansiyeli teyit edilmiştir. İlgili görüşmelerin içerikleri şu şekildedir.

Cide belediye başkanı ile yapılan görüşmede kendisine “ilçenizde macera turizmi potansiyeli var mıdır, varsa bunlardan hangileri tercih edilmektedir?” ve “ilçenizde hangi turizm çeşidi geliştirilmelidir?” soruları yöneltilmiştir. Belediye başkanı cevap olarak: ilçede macera turizmi türlerinden Bisiklet – Dağ Bisikleti, Kampçılık, Trekking (Rotalı Uzun-Kısa Yürüyüş) gibi etkinliklerin faal olarak yapıldığını vurgulamıştır. Ayrıca ilçelerinde kültür sanat festivali, deniz turizmi ağırlıklı turizm çeşitlerinin de yapıldığını belirtmiştir. Doğa potansiyeli çok yüksek olan ilçenin bu yönüne ağırlık vererek de geliştirmek için çalışmalar yapmakta olduklarını eklemiştir.

Daday belediyesi ile yapılan görüşmede kendilerine; “ilçenizde macera turizmi potansiyeli var mıdır, varsa bunlardan hangileri tercih edilmektedir?” Sorularını yönelttiğimizde ilçede macera turizmi türlerinden özellikle atlı turizmin ağırlıkta olduğu, ATV turları, bisiklet binişlerinin de yapıldığı belirtilmiştir.

Azdavay belediye başkanı ile yapılan görüşmede kendisine; “ilçenizde macera turizmi potansiyeli var mıdır, varsa bunlardan hangileri tercih edilmektedir?” sorularını yönelttiğimizde ilçede macera turizmi türlerinden trekking (rotalı uzun-kısa yürüyüş), bisiklet – dağ bisikleti, atlı turizm, kampçılık, kanoculuk gibi etkinliklerin faal olarak yapıldığı vurgulanmıştır. Başkan ayrıca, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı’nın (KUZA) tanıtım, faaliyet, proje anlamında destek verdiği doğa ve macera turizminin uğrak noktası olan Suğla yaylasının da son yıllarda turistlerin ilgisini fazlasıyla çektiğini belirtmiştir. Belediye başkanı son olarak Azdavay’ın sermayesinin doğası olduğunu önemle vurgulamıştır.

Pınarbaşı belediye başkanı ile yapılan görüşmede kendisine; “ilçenizde macera turizmi potansiyeli var mıdır, varsa bunlardan hangileri tercih edilmektedir?” sorularını yönelttiğimizde ilçede macera turizmi türlerinden trekking (rotalı uzun-kısa yürüyüş), bisiklet – dağ bisikleti, mağaracılık, kaya tırmanışı, kampçılık gibi etkinliklerin faal olarak yapıldığını vurgulamıştır. Başkan, ilçede ağırlıklı olarak doğa temelli turizm olduğundan bu turizm türünün daha da geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. İlçede özellikle Horma Kanyonunun sahip olduğu doğal zenginlikleri ile Batı Karadeniz’in görülmesi gereken yerlerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Burasının son zamanlarda Pınarbaşı’ndaki turizmi de büyük ölçüde canlandırdığını belirtmiştir. Bölgede bir kısmı bulunan Valla Kanyonunun da doğa ve macera severler için odak noktası olduğu, ayrıca Ilgarini ve Mantar mağaralarının da ilçenin macera turizmi potansiyeli olan ve bu potansiyeli açığa çıkarmak için bekleyen merkezlerden olduğunu belirtmiştir. Belediye başkanı son olarak ilçede bulunan kanyonların tırmanma duvarlarına planlanan 1 er m² cam küpler şeklinde olan konaklama küplerini yapmak istediklerini de belirtmiştir.

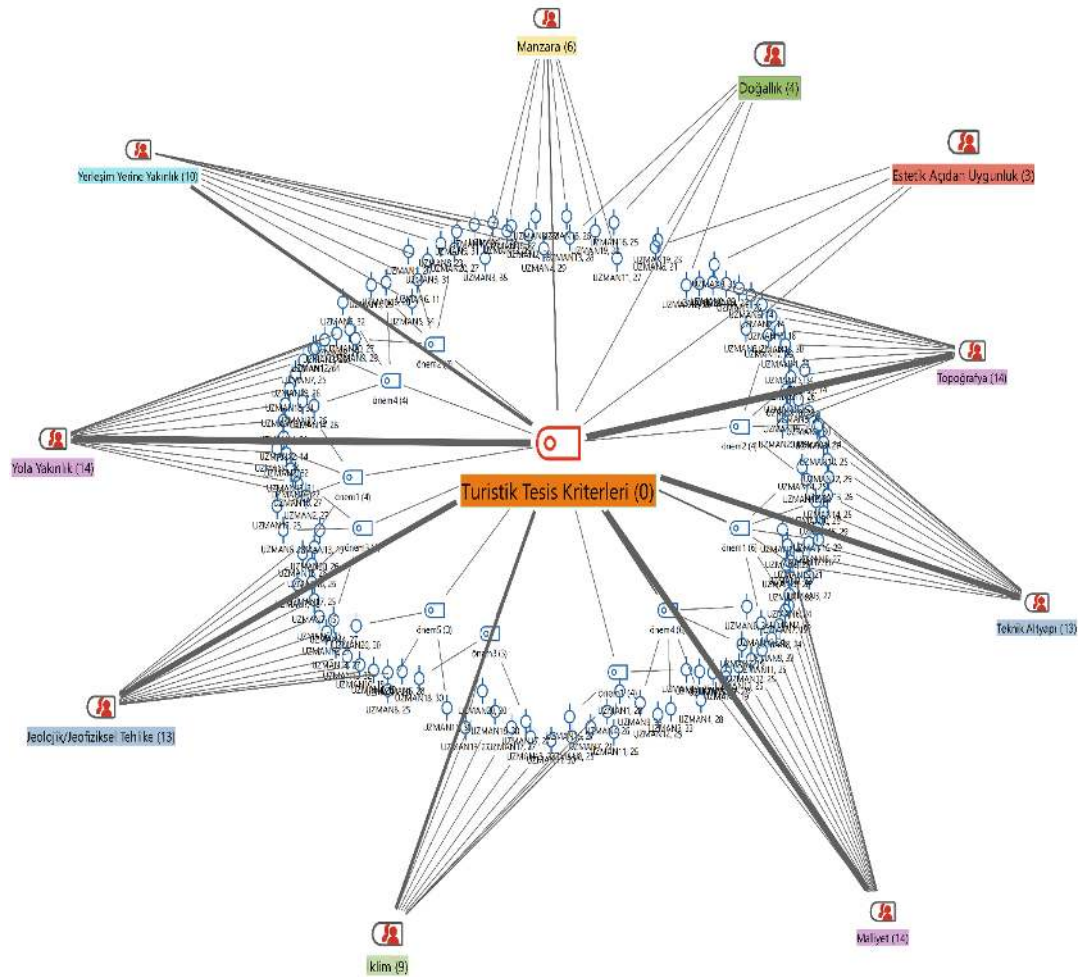
Yukarıda yer alan görüşmeler sonucunda Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerindeki macera turizmi potansiyeli teyit edilmiştir.

Öncelikle çalışma için hazırlanan anket formunda yer alan ve çalışmanın ana konusunu oluşturacak macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi amacıyla 10 kriter uzmanlara sıralama yapılması amacıyla sorulmuştur. Bu kriterler; Yola Yakınlık/ Yola Uzaklık, Yerleşim Yerlerine Yakınlık/ Yerleşim Yerlerine Uzaklık,

Teknik Altyapı Uygunluğu, İklim, Topografya, Jeolojik/Jeofiziksel Tehlike, Estetik Açıdan Uygunluk, Manzara, Doğallık, Maliyet olarak belirlenmişti. 20 uzman ile yapılan görüşmeler transkript edilerek MAXQDA programına girilmiştir. Veriler girildikten sonra hiyerarşik kod-alt kod modeli, kod-alt kod-bölümler modeli ve kelime bulutu modelleri analizleri yapılmıştır.

4.1 Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli

Çalışmanın sonuçlanmasını sağlayacak macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi için önemli olan kriter seçimlerinin belirlendiği ve hangi uzmanın hangi maddelere hangi yoğunlukta yer verdiğinin görüldüğü kod- alt kod bölümler modeli Şekil 4.1’de verilmiştir.

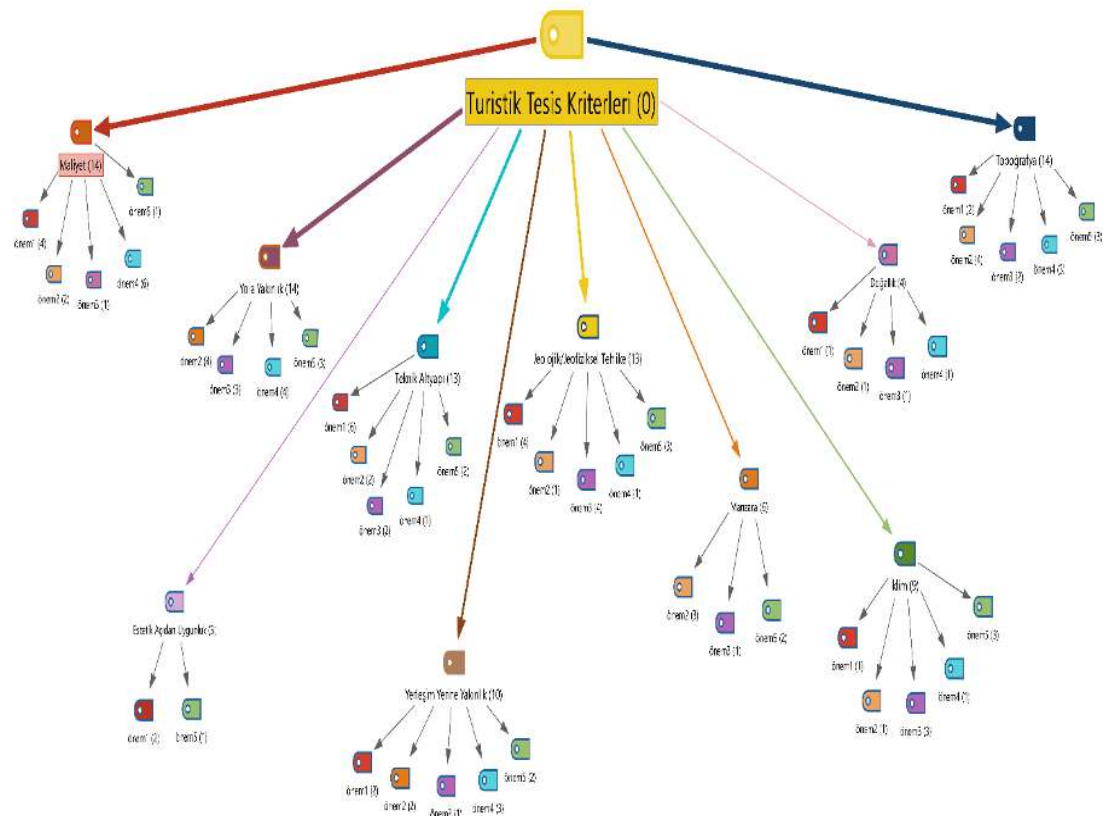

Şekil 4.1 Kod-alt kod-bölümler modeli

Macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi için kriterlerin önem sıralamasında birinci sırayı 14 kez ile maliyet, yola yakınlık/ yola uzaklık ve topografya almıştır. İkinci sırayı 13 kez ile teknik altyapı uygunluğu ve jeolojik/jeofiziksel tehlike almıştır. Üçüncü sırada 10 kişinin ilk tercihi ile yerleşim yerlerine yakınlık/ yerleşim yerlerine uzaklık, dördüncü sırada 9 kişinin tercihi ile iklim, beşinci sırada 6 kişinin tercihi ile manzara, altıncı sırada 4 kişinin tercihi ile doğallık ve son sırada 3 kişinin tercih ettiği estetik açıdan uygunluk yer almıştır.

4.2 Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Çalışmanın sonuçlanmasını sağlayacak macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi için önemli olan kriter seçimlerinin belirlendiği ve uzmanların hangi seçenekleri en fazla tercih ettikleri Şekil 4.2’de belirtilmiştir.

Şekil 4.2 Hiyerarşik kod-alt kod modeli

Uzmanlarla yapılan görüşmeler neticesinde turistik tesis kurulumu için önemli olan kriterlerin uzmanların tarafından madde olarak hangilerini en fazla seçtikleri sıralamalar şu şekilde olmuştur. Birinci sırada 6 kişinin en önemli madde olarak

sıralamalarında ilk sırada yer verdiği kriter olarak teknik altyapı yer almıştır. İkinci sırada 4 kişinin en önemli madde olarak sıralamalarında ilk sırada yer verdiği kriter olarak maliyet ve jeolojik/jeofiziksel tehlike yer almaktadır. Daha sonra 2 kişinin en önemli madde olarak sıralamalarında ilk sırada yer verdiği kriterler; topografya, yerleşim yerlerine yakınlık/ yerleşim yerlerine uzaklık ve estetik açıdan uygunluk olmuştur. 1 kişi ise en önemli madde olarak sıralamalarında ilk sırada doğallık ve iklim kriterlerine yer vermiştir.

4.3 Kelime Bulutu

Şekil 4.3'te görüldüğü üzere uzmanlardan toplanan verilerin transkript edilmesi sonucunda hem maddelerde yer alan hem de uzmanlar tarafından en fazla kullanılan kelimelerin haritası verilmektedir.

Şekil 4.3 Kelime bulutu

Oluşturulan kelime bulutu haritasında uzmanların en çok kullandıkları kelimeler yerleşim, altyapı ve yakınlık kelimeleri olmuştur. Diğer kelimeler arasında uzaklık, turistik, macera ön plana çıkmıştır.

4.4 Analitik Hiyerarşi Süreci Analizleri

AHS, çok boyutlu bir problemin kriterleri ve bu kriterlerin önem derecelerini belirleyip tek boyutlu bir yapıya dönüştürmeye imkân sağlaması sebebiyle en çok kullanılan yöntemlerden biri olmuştur (Özbek, 2017).

AHS süreci altı adımda çözüme ulaşmaktadır. Bu çözüm adımları şu şekildedir (Aydın vd., 2009).

Adım 1: Problemin tanımlanması ve hiyerarşik yapının kurulumu

Adım 2: İkili karşılaştırma matrislerinin oluşturulması

Adım 3: İkili karşılaştırma matrislerinin normalize edilmesi

Adım 4: Kriterlerin öz vektör ağırlıklarının hesaplanması

Adım 5: Tutarlılık analizinin yapılması

Adım 6: Genel öncelik sıralamasının elde edilmesi

Bu adımlar tek tek açıklanarak analizlerin sonuçları tablolarda verilmiştir.

4.4.1 Hiyerarşik Yapının Kurulumu

MAXQDA programında yapılan analizler sonucunda sıralamaları belirlenen kriterler (Maliyet, Yola Yakınlık/ Yola Uzaklık, Topografya, Teknik Altyapı Uygunluğu, Jeolojik/Jeofiziksel Tehlike, Yerleşim Yerlerine Yakınlık/ Yerleşim Yerlerine Uzaklık, İklim, Manzara, Doğallık ve Estetik Açıdan Uygunluk) ikili karşılaştırmaları yapmaları amacıyla katılımcılara Saaty (1980) tarafından geliştirilen kriterlerin ve alt kriterlerin seçimlerini 1’den – 9’a kadar derecelendirip belirledikleri anket formu ile uygulanmıştır.

Şekil 4.4 Kriterler sıralaması

4.4.2 İkili Karşılaştırma Matrisinin Oluşturulması

Belirlenen kriterler çerçevesinde 20 uzman ile yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler, excel tablosuna girilmiştir. Verilerin girildiği excel tablosunda her uzmanın her bir kriter için verdiği cevapların geometrik ortalamaları alınmıştır. Uzmanların verdiği cevapların geometrik ortalamalarının alınması, kriter seçimlerinde hata payını azaltması nedeniyle tercih edilmektedir (Saaty, 1980; Krejčí ve Stoklasa, 2018; Helmy vd., 2021). Yapılan ikili karşılaştırma anketi EK C’de sunulmaktadır. İkili karşılaştırma, iki kriter veya faktörün birbirleriyle karşılaştırılmasıdır ve karar verenin yargısına dayanır. İkili karşılaştırma ile hiyerarşideki elemanların bir üstünde yer alan elemana göre önemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır (Güngör ve İşler, 2005).

Analitik hiyerarşi süreci şablonuna girilen geometrik ortalama verileri sonucunda Tablo 4.1 de yer alan ikili karşılaştırma A matrisi oluşturulmuştur. İlgili ikili karşılaştırma A matrisi Tablo 4.1 de sunulmuştur.

Tablo 4.1 İkili karşılaştırma matrisi

	Kriterler	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
A=	K1	1,000	0,629	1,515	2,607	2,957	2,837	1,156	3,494	1,029	3,455
	K2	1,590	1,000	2,503	2,588	3,521	3,521	1,993	2,837	2,117	3,328
	K3	0,660	0,400	1,000	1,257	2,342	2,684	0,889	2,137	0,554	2,810
	K4	0,384	0,386	0,796	1,000	1,420	2,034	0,572	2,768	0,600	2,852
	K5	0,338	0,284	0,427	0,704	1,000	2,852	1,143	2,449	0,648	1,870
	K6	0,352	0,284	0,373	0,492	0,351	1,000	0,359	1,429	0,154	2,684
	K7	0,865	0,502	1,125	1,748	0,875	2,786	1,000	2,852	1,077	2,837
	K8	0,286	0,352	0,468	0,361	0,408	0,700	0,351	1,000	0,451	1,745
	K9	0,972	0,472	1,805	1,667	1,543	6,494	0,929	2,217	1,000	3,126
	K10	0,289	0,300	0,356	0,351	0,535	0,373	0,352	0,573	0,320	1,000
	Toplam	6,737	4,610	10,367	12,775	14,952	25,279	8,744	21,756	7,950	25,707

20 uzmandan alınan görüşler sonucunda ikili karşılaştırma matrisi oluşturmak amacıyla $(n \cdot n - 1/2)$ formülünden yararlanılmıştır (Saaty, 1980). Toplamda 10 kriter için 45 adet karşılaştırma yapılmıştır.

4.4.3 İkili Karşılaştırma Matrisinin Normalize Edilmesi

Bu adım kriterleri standardize etmek ve ikili karşılaştırmaların eşit değerlendirilebilmesi için uygulanmaktadır. Bir önceki adımda oluşturulan ikili karşılaştırma matrisindeki her bir kriterin toplam değerinin sütun toplamına bölünmesiyle verilerin normalize edilmesi sağlanmıştır (Aydın vd., 2009). Normalize edilen veriler sonucu ortaya çıkan normalize B matrisi Tablo 4.2’de verilmektedir.

Tablo 4.2 İkili karşılaştırma matrisinin normalize edilmesi

	Kriterler	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	Ortalama
B=	K1	0,148	0,136	0,146	0,204	0,198	0,112	0,132	0,161	0,129	0,134	0,1502
	K2	0,236	0,217	0,241	0,203	0,235	0,139	0,228	0,130	0,266	0,129	0,2026
	K3	0,098	0,087	0,096	0,098	0,157	0,106	0,102	0,098	0,070	0,109	0,1021
	K4	0,057	0,084	0,077	0,078	0,095	0,080	0,065	0,127	0,075	0,111	0,0850
	K5	0,050	0,062	0,041	0,055	0,067	0,113	0,131	0,113	0,082	0,073	0,0785
	K6	0,052	0,062	0,036	0,038	0,023	0,040	0,041	0,066	0,019	0,104	0,0482
	K7	0,128	0,109	0,109	0,137	0,059	0,110	0,114	0,131	0,135	0,110	0,1143
	K8	0,042	0,076	0,045	0,028	0,027	0,028	0,040	0,046	0,057	0,068	0,0458
	K9	0,144	0,102	0,174	0,130	0,103	0,257	0,106	0,102	0,126	0,122	0,1367
	K10	0,043	0,065	0,034	0,027	0,036	0,015	0,040	0,026	0,040	0,039	0,0366

Tabloya bakıldığında K2 (Teknik Altyapı) ortalaması en yüksek kriter olarak göze çarpmaktadır. Ortalaması en düşük kriter ise K10 (Estetik Açından Uygunluk) olarak görülmektedir.

4.4.4 Seçim Kriterlerinin Önem Derecelerinin Belirlenmesi

Bu aşamada elde edilmiş olan normalize matrisin satır ortalamaları hesaplanarak kriterlere ilişkin yüzdelik ağırlık değerleri belirlenmektedir (Aydın vd., 2009). Belirlenen değerler, w ağırlık vektörü olarak Tablo 4.3 de verilmektedir.

Tablo 4.3 Seçim kriterlerinin önem dereceleri

	Kriterler	Ortalama	%
$W=$	K1	0,150	15
	K2	0,203	20,3
	K3	0,102	10,2
	K4	0,085	8,5
	K5	0,079	7,9
	K6	0,048	4,8
	K7	0,114	11,4
	K8	0,046	4,6
	K9	0,136	13,7
	K10	0,036	3,6
	Toplam	1,000	100

Bu aşamada kriterlerin değerleri yüzdelik olarak ifade edilmiştir. Sıralamadaki yüzdelik ağırlıkları belirlenen kriterlerin tutarlılığı için 5. adım olan tutarlılık analizi yapılmıştır.

4.4.5 Tutarlılık Analizi

Tutarlılığın hesaplanabilmesi için öncelikle, e öncelikler vektörünün hesaplanması gerekmektedir (Aydın vd., 2009). Öncelikler vektörünün (e değeri) amacı tutarlılık değerini hesaplamaktır. Öncelikler vektörü; ikili karşılaştırma matrisinin tüm ortalamaları (A matrisi) ile ikili karşılaştırma normalize matrisi ortalaması (B matrisi) sütun vektörünün matris çarpımı sonrası kriterlerin önem derecelerinin ortalamasına (w) bölünmesiyle elde edilmektedir. e öncelikler vektörünün w ye bölünmesinin

nedeni lambda değerini (λ) hesaplayabilmek içindir. Hesaplanan e değeri Tablo 4.4.'de belirtilmektedir.

Tablo 4.4 Tutarlılık analizi

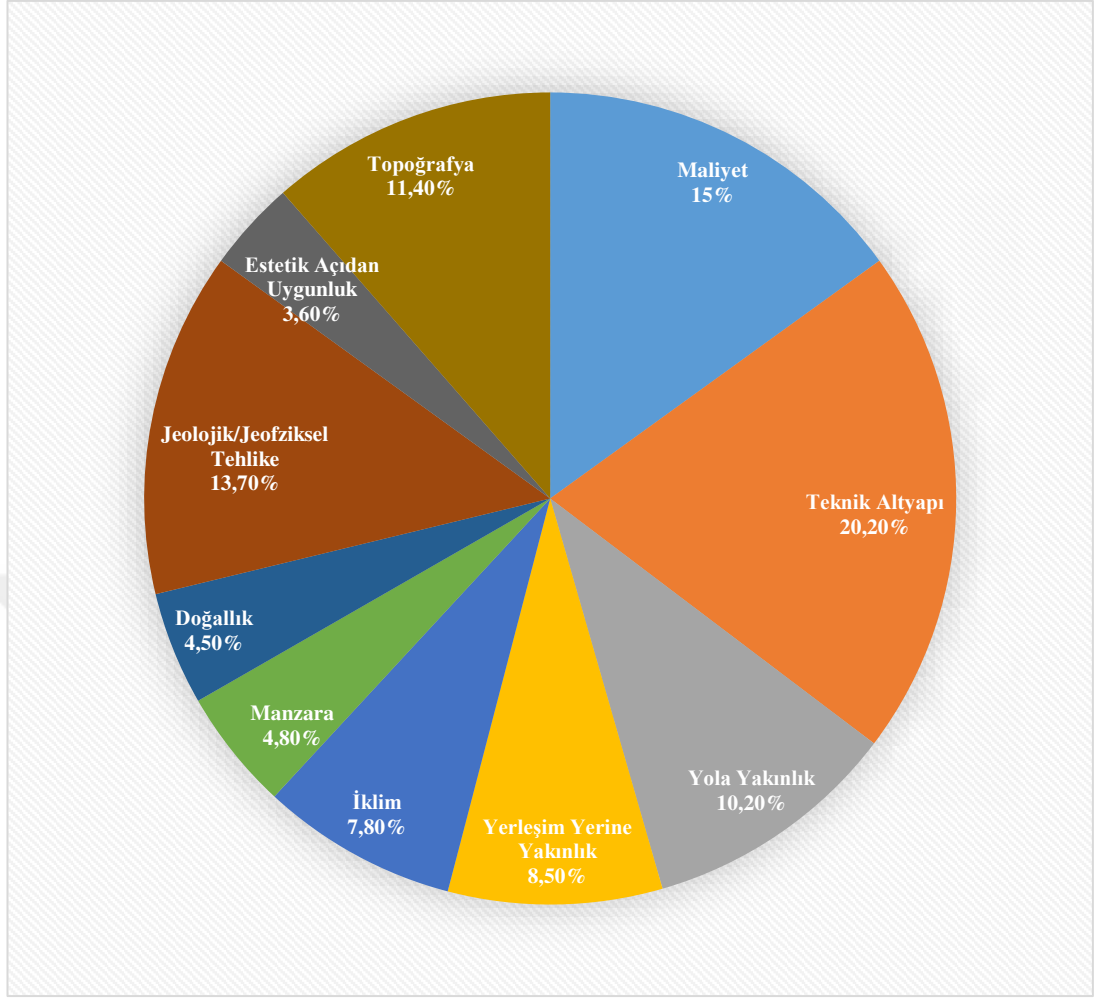
e=	K1	10,49
	K2	10,50
	K3	10,53
	K4	10,40
	K5	10,54
	K6	10,17
	K7	10,42
	K8	10,38
	K9	10,69
	K10	10,42
	Toplam	104,55

Hesaplanan e değerlerinin toplam değeri faktör sayısına bölünerek lambda değeri; λ_{max} değeri $\lambda_{max} = \sum_{i=1}^n e/n = 104,55/10 = 10,45$ olarak hesaplanmıştır.

Lambda değerinin 10,45 olarak hesaplanması sonrasında tutarlılık indeksi (Consistency Index) $CI = (\lambda - n)/(n-1) = (10,45-10)/(10-1)$ formülü ile 0,050 olarak hesaplanmıştır. Son olarak tutarlılık oranını bulabilmemiz için gerekli rassal indeks (RI- Random Index) bulmamız gerekmektedir. Rassal indeks değeri standart olarak 10 kriter olduğu için 1,490 olarak alınmıştır (Baidya vd., 2018). Tutarlılık oranı (CR Consistency Ratio) için formül uygulanmıştır ve sonuç olarak; $CR = CI/RI = 0,050/1,490 = 0,033$ değeri belirlenmiştir. $CR < 0,10$ olduğu için değerlendirmelerin tutarlı olduğu söylenebilir (Saaty, 1990).

4.4.6 Genel Öncelik Sıralamasının Elde Edilmesi

Analitik hiyerarşi sürecinin son adımı olan, hesaplanan kriterlerin yüzdelik ağırlıklarına göre oluşturulduğu grafik, şekil 4.5'te sunulmaktadır.

Şekil 4.5 Kriterlerin yüzdelik ağırlıkları

Şekil 4.5’deki grafik incelendiğinde; Macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesindeki en önemli kriterin %20,2 ile “*Teknik Altyapı*” olduğu görülmektedir. Uzmanlara göre teknik altyapının yer seçiminde oldukça önemli olduğu ifade edilmiştir. İlgili ifadelerin birkaç örneği şu şekildedir;

U2: “Seçilen bölgede teknik altyapı uygun olmadığı durumlarda yapılacak olan yatırımların âtil kalması kaçınılmazdır. Şu anda bazı ilçelerimizde gerçekleşmiş olan çoğu yatırım teknik altyapı eksikliğinden ya az ya da hiç kullanılamamaktadır ne yazık ki. Önceden öngörülemedikleri için sadece bina olarak anılmaktadırlar. Herhangi bir yatırım söz konusu olduğunda yol-ulaşım ve tüm altyapı bir arada değerlendirilmediği takdirde biz acentacılar tarafından ürün satışı ve tanıtımı da oldukça zor olmaktadır.”

U12: “Elektrik, su, kanalizasyon, ısıtma-soğutma sistemleri gibi temel altyapı sistemlerinin etkili bir şekilde kurulması ve yönetilmesi, tesisin dayanıklılığı ve uzun ömürlülüğü için kritiktir.”

U14: “İnşaat yapılacak yerin teknik altyapısının uygunluğu önemlidir. Teknik altyapı uygun olduğu takdirde inşaat maliyetleri, inşaat yapım hızı vb. kriterler tesisin kurulumunun daha kolay, daha hızlı ve daha maliyetsiz olmasına neden olur.”

U20: “Kurulacak tesis içmesuyu, kanalizasyon, internet, telefon vb. teknik altyapı nesnelerinin o bölgede bulunmasını zorunlu kılmaktadır.”

İkinci kriter ise %15 ağırlığı ile “Maliyet” olmuştur. Bu kriterle ilgili bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir;

U1: “tesis önemli maddi boyutu olan yatırımdır. Bu yatırımı teknik ve estetik açıdan güzel hale getirebilmek için ciddi bir mali bütçenin olması gerekir.”

U5: “inşaat yapabilmek için maliyet kalemlerinin asgari düzeyde olmasına dikkat edilmelidir. Bu takdirde inşaat hem daha kolay ve hızlı bir şekilde yapılır hem de istenilen ve planlanan şeyler daha yapılabilir hale gelir.”

U13: “inşaat yapılabilmesi için maddi olanaklar en önemli kriterdir. Proje ve altyapıya göre inşaat maliyetlerinin belirlenip en optimize şartlarla inşaat yapılmalıdır.”

U15: “işletmenin karlılığını doğrudan etkiler. Gelirlerin maliyetlere göre daha yüksek olması, işletmenin kârlı olmasını sağlar. Maliyetlerin düşük tutulması, işletmenin finansal sağlığını ve rekabet avantajını artırabilir.”

Üçüncü kriter ise %13,7 ağırlığı ile “Jeolojik/ Jeofiziksel Tehlike” olmuştur. Bu kriter ile ilgili bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir;

U1: “bölgenin jeolojik açıdan özelliklerini veya tehlike teşkil edebilecek unsurlarını belirlemeden bir yatırım alanı belirlenmesi mümkün değildir. Öncelikli olarak hava

su veya kara temelli hangi etkinliğin yapılacağı belirlenmeli ona göre jeolojik açıdan uygunluğu tespit edilmelidir. Her etkinlik her alanda yapılamamaktadır. Örneğin balon seyahati, kanoculuk, trekking, yelkencilik, bisikletçilik, safari, rafting vb. etkinliklerin tamamı için farklı ve olabilirliği yüksek, uygun alanlar gerekir.”

U8: *“deprem, heyelan, toprak kayması gibi jeolojik tehlikelerin belirlenmesi ve bu risklere karşı uygun tedbirlerin alınması tesisin kurulumu, işletmesi ve devamlılığının olması açısından büyük önem taşır.”*

U19: *“ülkemiz kuzeyden güneye büyük ölçekli kenet kuşakları ile ayrılmış pontid, anatolid-torid ve arap platformu olmak üzere üç önemli tektonik kuşağından oluşur. Önemli ölçüde jeoeşitliğe sahip ülkemizde, Batı Karadeniz bölgesi de bu tektonik kuşaklardan pontid sınırları içerisinde yer alır. Türkiye jeolojisine ışık tutan birçok jeolojik birimlerin yüzeyletiği bölge turizm açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, derin kanyonları ile ön plana çıkmaktadır. Ancak turizme yönelik yapılacak tesislerin bu önemli yapılara zarar verecek şekilde yapılmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.”*

U20: *“deprem, heyelan, çığ, tsunami vb. doğal afet bakımından riskli olan alanlarda yapılaşma olası bir afette fazlasıyla can ve mal kaybına neden olabilir. Bu nedenle Jeolojik/ Jeofiziksel Tehlike riski barındıran yerlere inşaat yapılması önerilemez.”*

Dördüncü kriter ise %11,4 ağırlığı ile “Topoğrafya” olmuştur. Bu kriter ile alakalı katılımcı görüşleri şu şekildedir;

U5: *“arazi yüzeyinin ayrıntılarının bilinmesi inşaatta her türlü avantaj sağlar. Ekolojik unsurların devreye girmesi, çevresel faktörlerin etkisi, hafıza bellek gibi yere ait olguların katılımı tasarıma sosyolojik bir boyut kazandırır.”*

U8: *“arazi yüksekliği, eğimi ve diğer topoğrafik özellikler, inşaat maliyetlerini ve inşaatın yapısal gereksinimleri etkiler.”*

U19: *“tektonik kuşaklardan beraberinde sarp topoğrafyaların, ulaşılması zor alanlarında gelişmesine sebebiyet vermektedir. Bu da, trekking ve dağ bisikleti gibi*

macera turizmine yönelik çalışmalarda rotalarının belirlenmesinde uygun ve yol güzergahları için önem arz etmektedir. Özellikle, kaya düşmeleri, heyalan riskleri dikkate alınmalıdır. Yamaç paraşütü için kanyonlar uygun alanlar olup orman ve bitki örtüsü dikkate alınmalıdır.”

U20: *“kurulacak tesisin topografik olarak yükseklik, eğim ve bakı gibi parametreler açısından uygun bir konumda bulunması gerekmektedir.”*

Beşinci önemli kriter ise %10,2 ağırlığı ile “Yola Yakınlık” kriteri olmuştur. Bu kriter ile ilgili bazı katılımcı ifadeleri şu şekildedir;

U8: *“ulaşım ağlarına olan yakınlık, inşa edilecek olan tesise erişilebilirliği doğrudan etkilemektedir. Bu mesafe hem inşa halindeyken kurulumu hem de inşaat sonrası gelecek olan talepleri doğrudan etkiler.”*

U10: *“yapılacak olan tesise kolay ulaşım ve erişim konukların tesise ulaşımını kolaylaştırmak adına avantaj sağlayacak olup tesise olan talebi de olumlu anlamda etkileyecektir.”*

U12: *“yola yakın bir konum, tesisin kolayca ulaşılabilir olmasını sağlar. Misafirlerin rahat bir şekilde tesisinize ulaşabilmesi, konuk memnuniyetini artırabilir ve tesisinizin tercih edilme olasılığını yükseltebilir. Turistlerin ve potansiyel müşteri kitlenizin tesisinize erişimini kolaylaştırır. Bu da rezervasyonları artırabilir ve tesisi daha cazip hale getirebilir. Yoldan geçen sürücülerin dikkatini çekebilecek tabelalar, reklam panoları veya yoldan görülebilecek diğer pazarlama araçları, tesisi daha görünür kılabilir.”*

U19: *“turistik faaliyetlerin yapılacağı yerlere en kısa yoldan ulaşım sağlamanın ziyaretçiler için öncelik olduğunu düşünüyorum. Ayrıca inşaat yapılacağı zaman inşaat ile ilgili tüm hizmet ve malların en maliyetsiz, güvenli ve hızlı şekilde iletilmesi gerekmektedir.”*

Yukarıda yer alan AHS sonucunda kriterlerin önem dereceleri belirlenmiş ve çalışmanın nihai aşaması olan CBS analizleri belirlenen kriterlere göre yapılmıştır.

4.5 Coğrafi Bilgi Sistem (CBS) Analizleri

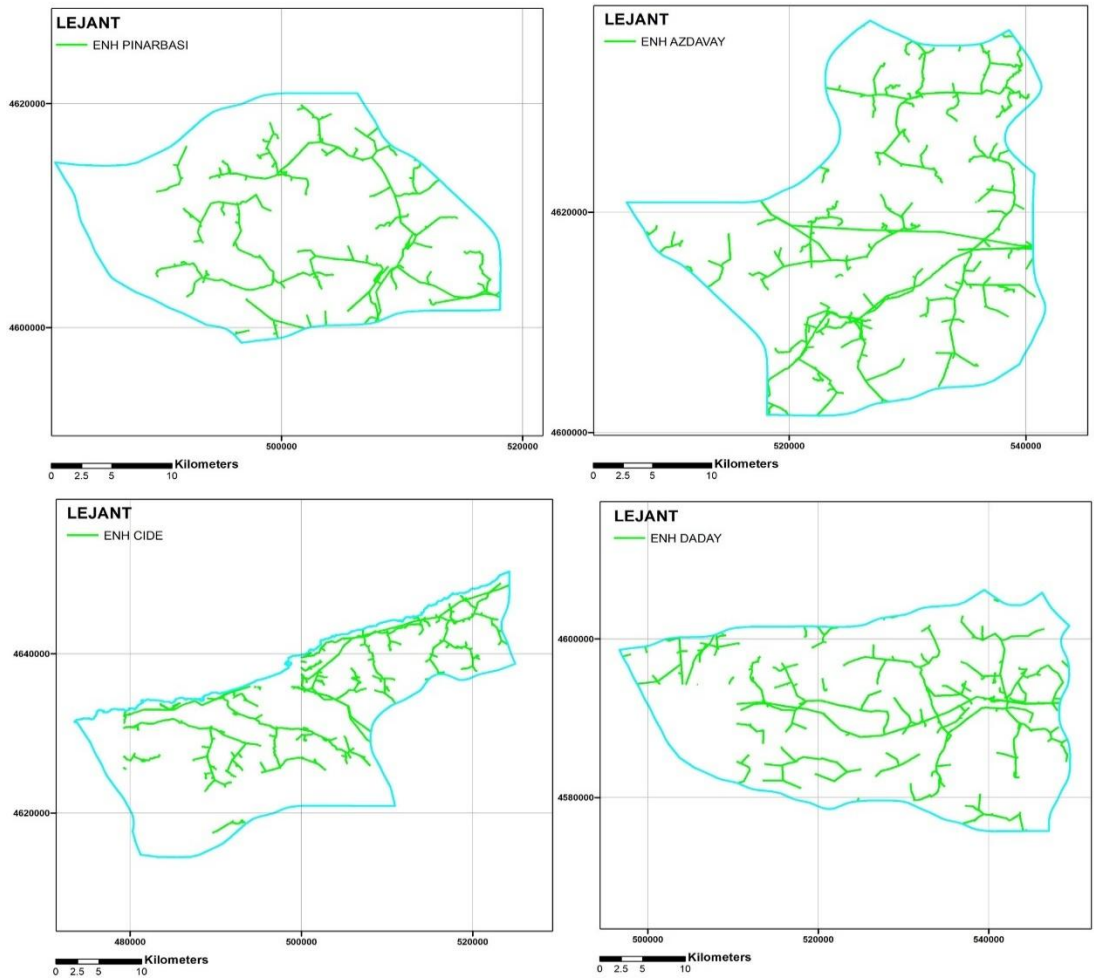
CBS analizleri için veri toplama süreci başlığı altında talep edilmiş veriler ışığında ve AHS ikili karşılaştırmalar sonucunda belirlenmiş olan teknik altyapı uygunluğu, topoğrafya, jeolojik/ jeofiziksel tehlike ve yola yakınlık kriterlerine uygun olarak toplanan tüm veriler CBS alanında uzmandan destek alınarak ESRI ArcGIS 10.8 programına yüklenmiş ve ağırlıklı çakıştırma analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İlk olarak analiz sürecinde belirlenen faktörlerden analize başlanmıştır. Topoğrafya kriterine göre eğimi %5'ten az olan alanlar bulunmuş ve ortaya çıkan katmanlar kayıt edilmiştir. Uzmanlara göre eğimin %5'ten fazla olması durumunda yapılacak tesisin maliyetinin artacağı ve eğimin; kübaj, dekapaj gibi etkenleri de kapsadığı için fazla olmaması gerektiği belirtilmiştir. *Kübaj* (hacim hesabı): Projenin yapılacağı arazide ne kadar hafriyat kazılacağıının ya da dolgu için ne kadar hafriyat/dolgu malzemesi ihtiyacı olduğunun hesaplanmasıdır. *Dekapaj*: İşletmelerin projeye uygun olarak örtü yatağının gevşetilip sonra da kazılarak yüklenmesi, taşınması ve dökülmesi gereken alana boşaltılması işlemleridir (Saban, 2016). Teknik altyapı uygunluğu faktöründe ise enerji nakil hatlarına en az 100 metre yakın olan alanlar belirlenmiş ve katmanlar oluşturulup kayıt edilmiştir. Yola yakınlık faktöründe ise yola en az 100 metre yakın olan alanlar belirlenmiş ve katmanlar oluşturulup kaydedilmiştir. Jeolojik/jeofiziksel tehlike kriteri için ise göl, ırmak, çay vb. akarsu alanlarına en az 250 metre uzak olan alanlar belirlenmiş ve katmanlar oluşturulup kayıt edilmiştir. Daha sonra yapılan bu analizler sonucunda ortaya çıkan katmanların ortak ara kesitleri alınmış ve çalışmamızın amacı olan macera turizmine yönelik yatırım alanları ortaya çıkmıştır.

Analizler sonucunda yerel karar vericiler açısından daha uygun olacağı düşünüldüğünden, çalışma alanlarımız olan Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçe bazlı olarak kriterlere uygun alanlar haritalandırılmıştır. Toplamda haritalandırma yapılan 4 ilçede 733 alan kriterlere uygun olarak belirlenmiştir. Bu alanlar 4.500 m² ile 466.000 m² aralığında değişmektedir. Belirlenen alanlar için uzman görüşleri doğrultusunda anayola, enerji nakil hatlarına ve ilçe merkezlerine yakınlığı olan göl, ırmak, çay vb. akarsu alanlarına uzak olan alanlar kriterlerine göre daraltılmıştır. Çalışma sonucunda Daday ilçesinde 3 alan belirlenmiş olup bu alanlar 17.883 m² ile 118.671 m² büyüklüğündedir. Azdavay ilçesinde 3 alan belirlenmiş olup bu alanlar

4.765 m²'den 21.025 m²'ye kadar değişmektedir. Cide ilçesinde 3 alan belirlenmiş olup bu alanlar 4.765 m²'den 8.179 m²'ye kadar değişmektedir. Son olarak Pınarbaşı ilçesinde 3 alan belirlenmiş olup bu alanlar 4.765 m² ile 32.951 m² büyüklüğündedir. İlgili bütün alanların parsel sorguları Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel sorgu uygulamasından sorgulanmıştır (TKGM Parsel Sorgu, 2025). Sorgulanan bütün alanların mülkiyet durumu bilinmemek kaydıyla tarla ve bahçe niteliğinde görünmektedir. İlgili ilçelerin belirlenen kriterlere göre enerji nakil hatları, anayola yakınlık ve eğim haritaları da belirlenmiş ve ilgili şekillerde ifade edilmiştir.

4.5.1 Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Enerji Nakil Hat Haritaları

Çalışmanın yapıldığı ilçeler olan Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide ilçelerinin enerji nakil hattı haritaları 4.6'da verilmektedir.

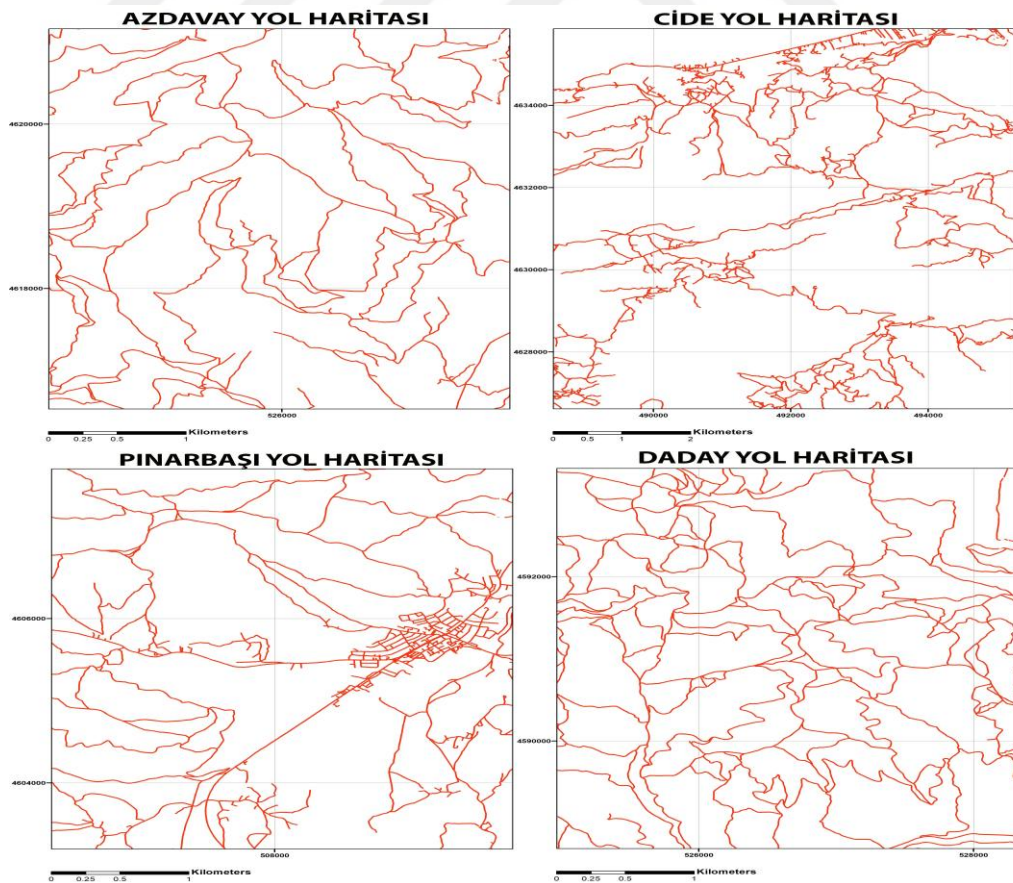

Şekil 4.6 Enerji nakil hatları

Pınarbaşı ENH ağı, ilçe sınırlarının merkez ve güneydoğu kesiminde daha yoğunlaşmıştır. Hatların dağılımı nispeten daha yoğun olup, merkezî bir yerleşim etrafında dallanan bir yapıda gözlenmektedir. Bu durum, ilçede daha merkezî bir nüfus yoğunluğunu işaret etmektedir. Azdavay ENH hatları tüm ilçe yüzeyine daha homojen bir şekilde dağılmıştır. Hem kuzey hem güney kesimlerde yoğun bir bağlantı ağı bulunmaktadır. Cide ENH ağı daha çok kuzey kesimde yoğunlaşmış, güney bölümlerde ise daha seyrek hatlar gözlenmektedir. Daday ENH dağılımı geniş yüzey boyunca doğrusal bir uzanım sergilemektedir. Hatlar, doğu-batı doğrultusunda uzanan bir iskelet hattı üzerinden dallanarak kırsal alanlara yönelmektedir.

4.5.2 Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Yol Haritaları

Çalışmanın yapıldığı ilçeler olan Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide ilçelerinde bulunan yatırım alanlarının yer aldığı ilçe merkezi yol haritaları şekil 4.7’de verilmektedir.

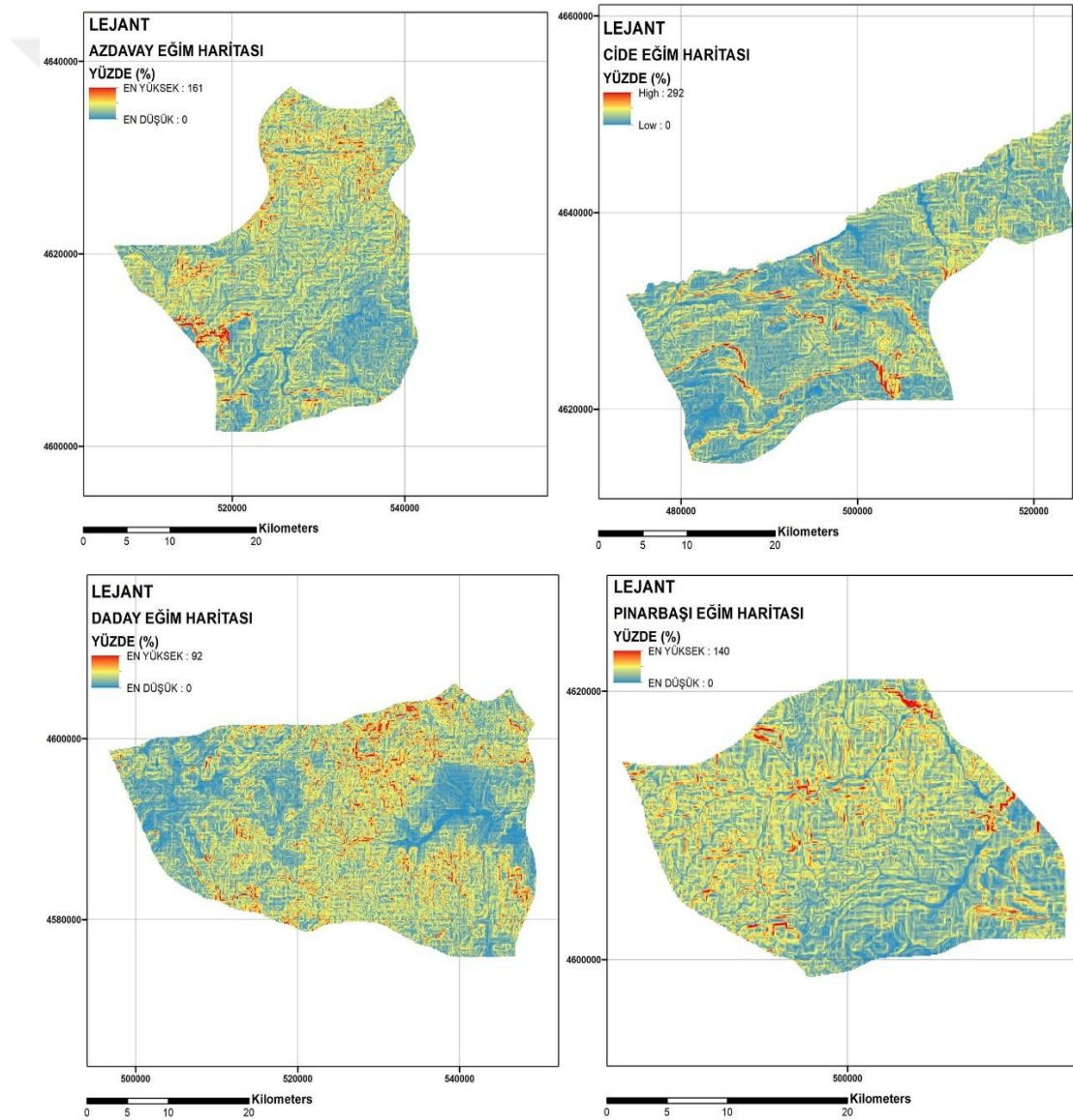

Şekil 4.7 İlçelerin yol haritaları

Pınarbaşı merkezî yoğunluklu bir yol ağına sahipken, Azdavay ve Daday’da kırsal ve karmaşık bir yol örgüsü baskındır. Cide ise kıyı şeridi boyunca doğrusal ve yoğun bir ulaşım ağı göstermektedir. Bu farklılıklar, ilçelerin coğrafi koşulları (dağlık alan, kıyı hattı, ova) ve sosyo-ekonomik yerleşim düzeniyle doğrudan ilişkilidir.

4.5.3 Azdavay, Cide, Daday ve Pınarbaşı İlçelerinin Eğim Haritaları

Çalışmanın yapıldığı ilçeler olan Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide ilçelerinin eğim haritaları 4.8’de verilmektedir.

Şekil 4.8 İlçelerin eğim haritaları

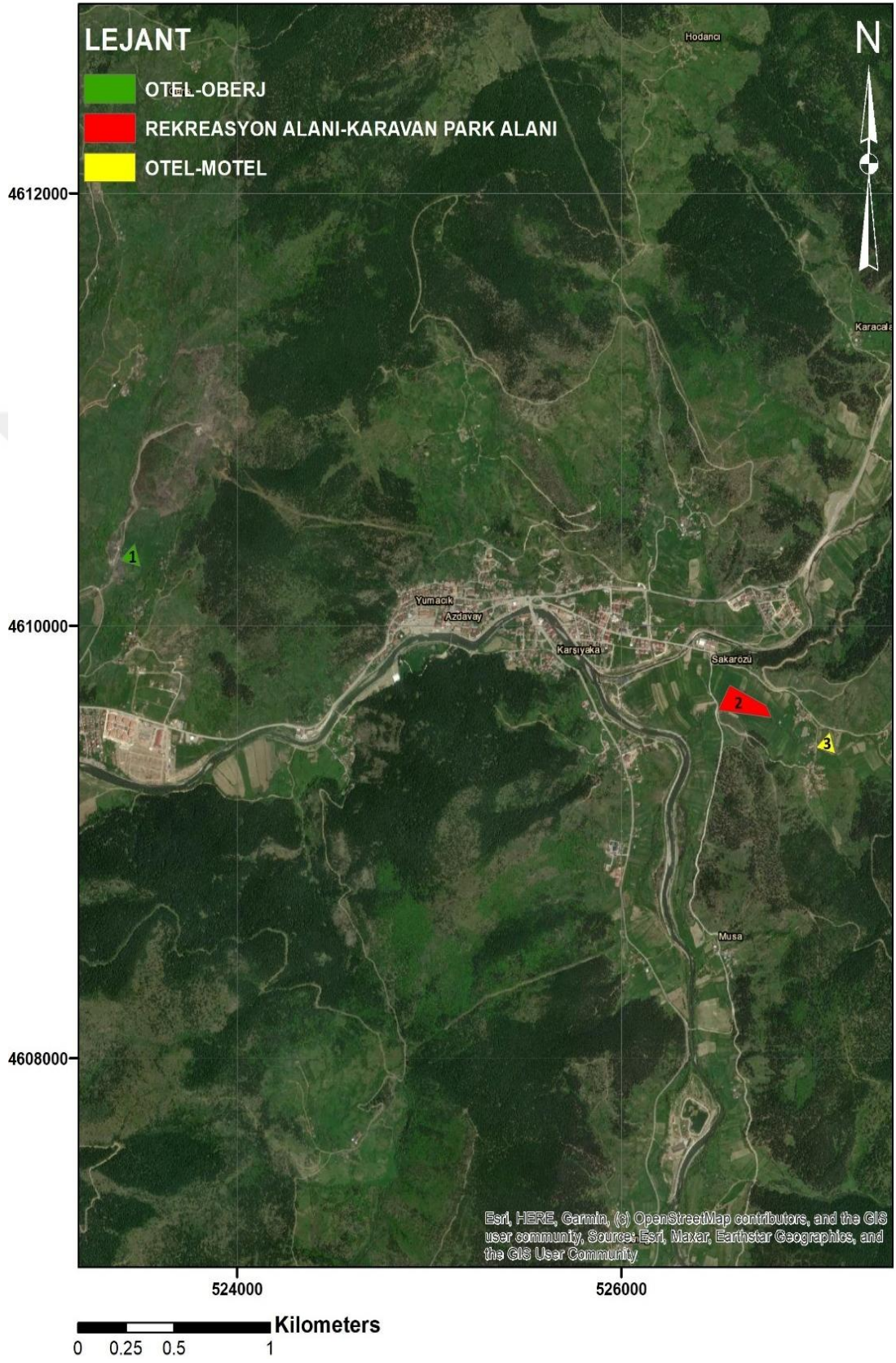
Böylece haritada yer alan 1 numaralı alan Kalem Mahallesiinde bulunmakta olup, alan büyüklüğü 17.883 m²'dir. İlgili alan oberj alanı veya otel alanı olarak önerilmiştir. 2 numaralı alan Davut köyünde bulunmakta olup; alan büyüklüğü 37.674 m²'dir. İlgili alan rekreasyon alanı olarak önerilmiştir. 3 numaralı alan Kelebek Mahallesi, Aşağıçayır mevkiinde bulunmakta olup; alan büyüklüğü toplam 118.671 m²'dir. İlgili alan kamping alanı veya karavan park alanı olarak önerilmiştir. İlgili alanların koordinatları şu şekildedir: 1 numaralı alan sağa değer 537297,1557 yukarı değeri ise 4591952,0127'dir. 2 numaralı alan sağa değer 539598,8697, yukarı değer 4592528,1939'dur. 3 numaralı alan sağa değer 540433,4271, yukarı değer 4591304,4802'dir.

4.5.5 Azdavay Uygun Alanlar

Azdavay ilçesinde belirlenen 3 alan şekil 4.10'daki haritada belirtilmiştir. Belirlenmiş olan alanlar numaralandırılmıştır. Bulunan alanlar tarla niteliğinde olup; ilgili kamulaştırma yapıldıktan sonra yatırım alanı olarak değerlendirilebilir.

Böylece haritada yer alan 1 numaralı alan Bahçelievler Mahallesiinde yer almakta olup; alan büyüklüğü 4.765 m²'dir. İlgili alan otel alanı ve oberj alanı olarak önerilmiştir. 2 numaralı alan Yenimahalle Sakaröz mevkiinde bulunmakta olup, parsellerin toplam alan büyüklüğü 21.025 m²'dir. İlgili alan karavan park alanı ve rekreasyon alanı olarak önerilmiştir. 3 numaralı alan Yumacık Köyü Sakaröz mevkiinde bulunmakta olup, parsellerin toplam alan büyüklüğü 4.960 m²'dir. İlgili alan otel alanı ve motel alanı olarak önerilmiştir. İlgili alanların koordinatları şu şekildedir: 1 numaralı alan sağa değer 523398,8721, yukarı değer 4610370,4738'dir. 2 numaralı alan sağa değer 526630,1994, yukarı değer 4609639,262'dir. 3 numaralı alan sağa değer 527069,8935, yukarı değer 4609452,7185'dir.

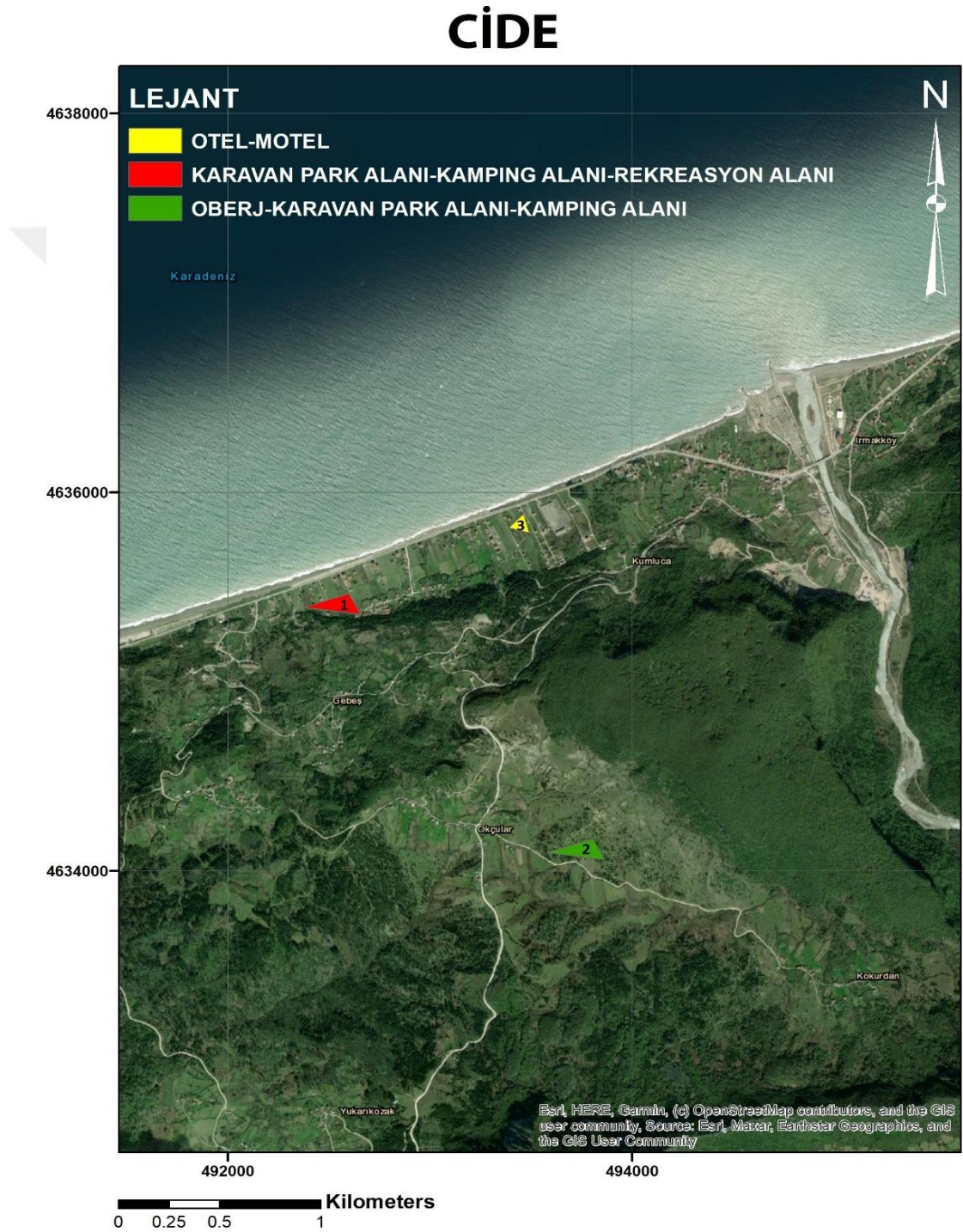
AZDAVAY

Şekil 4.10 Azdavay uygun alanlar

4.5.6 Cide Uygun Alanlar

Cide ilçesinde belirlenen 3 alan şekil 4.11’deki haritada belirtilmiştir. Belirlenmiş olan alanlar numaralandırılmıştır. Bulunan alanlar tarla ve bahçe niteliğinde olup; ilgili kamulaştırma yapıldıktan sonra yatırım alanı olarak değerlendirilebilir.

Şekil 4.11 Cide uygun alanlar

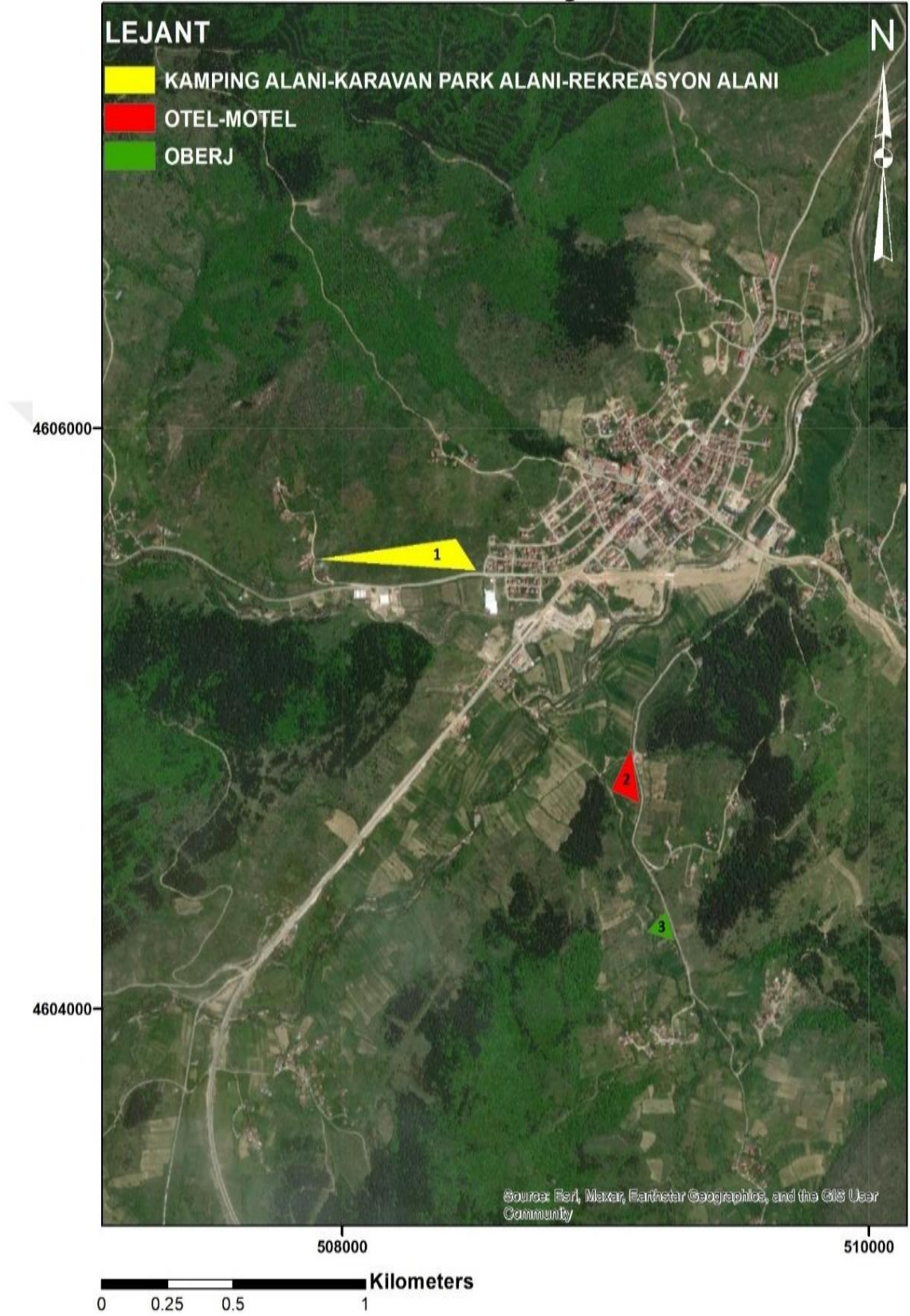
Böylece haritada yer alan 1 numaralı alan Gebeş Mahallesi'nde Gebe Kese mevkiinde bulunmakta olup, toplam alan büyüklüğü 4.765 m²'dir. İlgili alan karavan park alanı, kamping alanı ve rekreasyon alanı olarak önerilmiştir. 2 numaralı alan Okçular Köyü Erikdüzü mevkiinde bulunmakta olup; alan büyüklüğü 4.990 m²'dir. İlgili alan oberj, karavan park alanı ve kamping alanı olarak önerilmiştir. 3 numaralı alan Kumluca Mahallesi Çiftlik mevkiinde bulunmakta olup; alan büyüklüğü 8.179 m²'dir. İlgili alan otel alanı veya motel alanı olarak önerilmiştir. İlgili alanların koordinatları şu şekildedir: 1 numaralı alan sağa değer 492543,9088, yukarı değer 4635404,6028'dir. 2 numaralı alan sağa değer 493711,9611, yukarı değer 4634069,686'dır. 3 numaralı alan sağa değer 493446,6755, yukarı değer 4635900,7591'dir.

4.5.7 Pınarbaşı Uygun Alanlar

Pınarbaşı ilçesinde belirlenen 3 alan şekil 4.12'deki haritada belirtilmiştir. Belirlenmiş olan alanlar numaralandırılmıştır. Bulunan alanlar tarla niteliğinde olup; ilgili kamulaştırma yapıldıktan sonra yatırım alanı olarak değerlendirilebilir

Böylece haritada yer alan 1 numaralı alan Uzunçam Mahallesi'nde bulunmakta olup, parsellerin toplam alan büyüklüğü 32.951 m²'dir. İlgili alan kamping alanı, karavan park alanı ve rekreasyon alanı olarak önerilmiştir. 2 numaralı alan Fatih Mahallesi'nde bulunmakta olup; alan büyüklüğü toplam 9.504 m²'dir. İlgili alan otel alanı ve motel alanı olarak önerilmiştir. 3 numaralı alan Fatih Mahallesi Kındıza mevkiinde bulunmakta olup; alan büyüklüğü toplam 4.765 m²'dir. İlgili alan oberj alanı olarak önerilmiştir. İlgili alanların koordinatları şu şekildedir: 1 numaralı alan sağa değer 508024,6816, yukarı değer 4605538,2433'dür. 2 numaralı alan sağa değer 509128,0922, yukarı değer 4604732,3167'dir. 3 numaralı alan sağa değer 509215,3811, yukarı değer 4604279,9164'tür.

PINARBAŞI

Şekil 4.12 Pınarbaşı uygun alanlar

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma, Kastamonu ilinde macera turizmi potansiyeli olan Cide, Daday, Azdavay ve Pınarbaşı ilçelerinde macera turizmine yönelik yatırım alanlarını belirli kriterler sonucunda belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın ulaştığı sonuçlar açıklanmış, çalışmanın özgünlüğü ve etkisi belirtilerek literatür ışığında değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada şu soruların cevapları aranmıştır;

- Kastamonu ilinde macera turizmi potansiyeli var mıdır? Macera turizmi potansiyeli yüksek olan ilçeler hangileridir? Bu soru cevabı olarak Kastamonu’da macera turizmi potansiyelinin bulunduğu ve bu ilçelerin ağırlıklı olarak Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide oldukları literatür taraması sonrası belirlenmiştir.
- Daday, Azdavay, Pınarbaşı ve Cide ilçelerinin yerel yöneticilerine göre macera turizmi potansiyeli var mıdır? Sorusunun cevabı olarak ilçelerdeki macera turizmi potansiyeli belirlenmiş ve tablolanmıştır. İlgili ilçelerin yöneticileri ve mülki amirlerinin görüşleri bulgular kısmında da açıklandığı üzere ilçerin macera turizmi potansiyeli barındırdığı yönünde olmuştur.
- Literatüre ve alan uzmanlarına göre turizm faaliyetlerinin sürdürülebileceği yatırım alanlarının belirlenmesinde gerekli olan kriterler nelerdir? Sorusuna cevaben ise literatür taraması ve uzman görüşleri sonrasında 10 adet kriter belirlenmiştir. İlgili kriterler Maliyet, Teknik Altyapı, Yola Yakınlık, Yerleşim Yerine Yakınlık, İklim, Manzara, Topoğrafya, Doğallık, Jeolojik / Jeofiziksel tehlike ve Estetik Açından Uygunluk olarak belirlenmiştir.
- Turizm yatırım alanları için belirlenen kriterlerin alan uzmanları görüşü ve AHS’ye göre önem sıralaması nasıldır? AHS sonucunda uzmanların ikili karşılaştırmada belirledikleri kriterler Teknik Altyapı, Maliyet, Jeolojik/ Jeofiziksel Tehlike, Topoğrafya ve Yola Yakınlık kriterleri olmuştur.
- AHS ile belirlenen önem derecesi yüksek olan kriterler ışığında Daday, Azdavay, Pınarbaşı, Cide ilçeleri haritalarına göre CBS kullanılarak oluşturulabilecek yatırım

alanları mevcut mudur? Sorusunun cevaben ilgili ilçelerde yatırım alanlarının mevcut olduğu bulunmuş ve ilgili alanlar CBS aracılığıyla bulunmuş olup Tablo 5.1’de sunulmuştur.

Tablo 5.1 Yatırım alanları nitelikleri

İlçeler	Bulunan Alanlar	Alan Büyüklükleri	Alan Mevkii	Alan Niteliği	Önerilen Tesisler
Daday	1	17.883 m ²	Kalem Mahallesi	Tarla	Otel- Oberj
	2	37.674 m ²	Davut Köyü	Tarla	Rekreasyon Alanı
	3	118.671 m ²	Kelebek Mahallesi- Aşağı çayır Mevkii	Tarla	Kamping Alanı- Karavan Park Alanı
Azdavay	1	4.765 m ²	Bahçelievler Mahallesi	Tarla	Otel- Oberj
	2	21.025 m ²	Yenimahalle- Sakaröz Mevkii	Tarla	Karavan Park Alanı- Rekreasyon Alanı
	3	4.960 m ²	Yumacık Köyü- Sakaröz Mevkii	Tarla	Otel- Motel
Cide	1	4.765 m ²	Gebeş Mahallesi- Gebe Kese Mevkii	Tarla	Karavan Park Alanı- Kamping Alanı- Rekreasyon Alanı
	2	4.990 m ²	Okçular Köyü- Erikdüzü Mevkii	Bahçe	Oberj- Karavan Park Alanı- Kamping Alanı-
	3	8.179 m ²	Kumluca Mahallesi- Çiftlik Mevkii	Tarla	Otel- Motel
Pınarbaşı	1	32.951 m ²	Uzunçam Mahallesi	Tarla	Karavan Park Alanı- Kamping Alanı- Rekreasyon Alanı
	2	9.504 m ²	Fatih Mahallesi	Tarla	Otel- Motel
	3	4.765 m ²	Fatih Mahallesi- Kındıza Mevkii	Tarla	Oberj

Macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi amacıyla literatür incelemesi ve uzman görüşleri neticesinde 10 adet kriter belirlenmiştir. Turizm, inşaat, topoğrafya, jeoloji, çevre yönetimi, mimarlık, coğrafi bilgi sistemi alanlarında görev yapan ve en az 10 yıl deneyimi olan uzmanların görüşleri sonucunda belirlenen

kriterler; yola yakınlık/ yola uzaklık, yerleşim yerlerine yakınlık/ yerleşim yerlerine uzaklık, teknik altyapı uygunluğu, iklim, topografya, jeolojik/jeofiziksel tehlike, estetik açıdan uygunluk, manzara, doğallık, maliyet şeklindedir. Belirlenen kriterlerin önem derecesine göre sıralanabilmesi ve hangi kriterin neden önemli olduğunun açıklanabilmesi için uzmanlardan tekrar görüş alınmıştır. Uzman görüşlerinin MAXQDA programında yapılan analizleri sonucunda Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli, Kod-Alt Kod-Bölümler Modeli ve Kelime Bulutu modelleri analizleri yapılmıştır. Macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesi için kriterlerin önem sıralamasında birinci sırayı maliyet, yola yakınlık/ yola uzaklık ve topografya, ikinci sırayı teknik altyapı uygunluğu ve jeolojik/jeofiziksel tehlike üçüncü sırayı yerleşim yerlerine yakınlık/ yerleşim yerlerine uzaklık, dördüncü sırayı iklim, beşinci sırayı manzara kriterleri almıştır. Uzmanlar tarafından elde edilen önem sıralaması ise sırasıyla; teknik altyapı, maliyet, jeolojik/jeofiziksel tehlike, topografya, yerleşim yerlerine yakınlık/ yerleşim yerlerine uzaklık, estetik açıdan uygunluk, doğallık ve iklim olarak belirlenmiştir. MAXQDA programında yapılan analizlerin sonuncusu olan kelime bulutunda uzmanların görüşmeler neticesinde en fazla kullandıkları kelimeler; turistik, altyapı, yerleşim, yakınlık, uzaklık, macera olmuştur.

Macera turizmine yönelik yatırım alanları için önem arz eden 5 kriter, uzmanlarca 10 madde arasından 1 ile 9 arasında puanlanmıştır. Puanlamalar AHS ikili karşılaştırmalı sonucunda sıralama; “Teknik Altyapı”, “Maliyet”, “Jeolojik/ Jeofiziksel Tehlike”, “Topoğrafya”, “Yola Yakınlık” olarak belirlenmiştir.

Araştırmada belirlenen kriterler ile paralel olarak, literatürde turizme uygun alanların, ekoturizm tesislerine uygun alanların, potansiyel turizm bölgelerinin, turizm tanıtımı için festival etkinliklerinin, doğa temelli turizm alanlarının, kültürel turizm alanlarının, turistik oteller için uygun alanların, macera turizmine uygun alanların, jeotermal turizm alanlarının belirlendiği çalışmalar mevcuttur. (Manap, 2006; Abed vd., 2011; Bunruamkaew ve Murayam, 2011; Ghamgosar vd., 2011; Chen, 2014; Morteza vd., 2016; Hoang vd., 2018; Firoozi, 2019; Ghorbanzadeh vd., 2019; Sahani, 2020; Zabihi vd., 2020; Wang ve Yang, 2021; Acharya vd., 2022; Chaudhary vd., 2022; Gu vd., 2022; Das vd. 2023; Maaiah vd., 2023; Pagare, 2023; Pathmanandakumar vd., 2023; Koca ve Kaymaz, 2024). Bu çalışmalarda kullanılan kriterler tek tek açıklanmış olup,

araştırmayı destekleyici niteliktedir. İlgili kriterlerin yer aldığı çalışmalar şu şekildedir;

Manap, (2006) AHS ile turizm merkezi seçiminde; topoğrafya (doğal ortam), mesafe (yola uzaklık/yakınlık) kriterlerini belirlemiştir. Abed vd., (2011) turizm alanları belirlemek amacı ile topoğrafya ve jeolojik/jeofiziksel tehlike kriterlerini değerlendirmede kullanmışlardır. Bunruamkaew ve Murayam, (2011), potansiyel ekoturizm alanlarını belirledikleri çalışmalarında, topoğrafya, yerleşim yerlerine yakınlık, yola yakınlık gibi kriterlerden yararlanmışlardır. Ghamgosar vd., (2011) turizme uygun alanların belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında topoğrafya ve jeolojik/jeofiziksel tehlike kriterlerini değerlendirmede kullanmışlardır. Morteza vd., (2016) çeşitli turizm alternatifleri arasındaki en uygun turizm alanlarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, topoğrafya, yerleşim yerlerine yakınlık ve yola yakınlık kriterlerini kullanmışlardır. Hoang vd., (2018) çalışmalarında hem doğal hem de kültürel turizme yönelik potansiyel alanların belirlenmesi için yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık, topoğrafya, teknik altyapı uygunluğu, yola yakınlık/uzaklık, maliyet gibi kriterleri değerlendirmelerinde kullanmışlardır. Firoozi, (2019) çalışmasında İran'ın Ahvaz şehrindeki oteller için uygun yer seçimi için topoğrafya, yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık, teknik altyapı ve maliyet gibi kriterleri dikkate almıştır. Ghorbanzadeh vd., (2019) İran'ın Doğu Azerbaycan tarafında yer alan potansiyel doğa temelli turizm alanlarını belirledikleri çalışmalarında kullanılan kriterler arasında topoğrafya ve yerleşim yerlerine/yola yakınlık uzaklık bulunmaktadır. Sahani, (2020) potansiyel ekoturizm alanlarının belirlenmesinde topoğrafya, jeolojik/jeofiziksel tehlike, yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini dikkate almıştır. Zabihi vd., (2020) ekoturizme uygun alanları belirlemek için topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık kriterlerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Wang ve Yang, (2021) dağ tabanlı macera turizmi için uygun alanları belirlerken; topoğrafya, jeolojik/jeofiziksel tehlike, yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini dikkate almışlardır. Acharya vd., (2022) jeo-ekoturizmin potansiyelini ve saha uygunluğunu coğrafi olarak analiz etmeyi amaçladıkları çalışmalarında, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini kullanmışlardır. Chaudhary vd., (2022) potansiyel ekoturizm alanlarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, topoğrafya, yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık, jeolojik/jeofiziksel tehlike kriterlerini kullanmışlardır. Gu

vd., (2022) doğa temelli destinasyonların turizm çekiciliğini değerlendirmeyi amaçladıkları çalışmalarında, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini de kullanmışlardır. Das vd. (2023) ekoturizm alanlarına uygun olası bölgeleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini de kullanmışlardır. Maaiah vd., (2023) doğa temelli turizm için turistik cazibe merkezlerinin mesafe ve maliyeti de dikkate alan bir haritasını üretmeyi amaçladıkları çalışmalarında, yerleşim yerlerine ve yollara yakınlık/uzaklık ve teknik altyapı kriterlerini değerlendirmelerinde kullanmışlardır. Pagare, (2023) Hindistan'ın Maharashtra eyaletinin kuzeybatı kesiminde yer alan Nashik bölgesindeki turizm potansiyeli ve uygunluğu olan yerleri belirlemeyi amaçladığı çalışmada, teknik altyapı, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini de kullanmıştır. Pathmanandakumar vd., (2023) Sri Lanka'nın Batticaloa Bölgesi'nde ekoturizm gelişimine uygun bölgeleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmada, teknik altyapı, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık kriterlerini kullanmışlardır. Koca ve Kaymaz, (2024) yılında Çamlıhemşin'de ekoturizm için uygun alanlarının belirlenmesini amaçladıkları çalışmalarında, teknik altyapı, topoğrafya ve yerleşim yerlerine yakınlık/uzaklık, jeolojik/jeofiziksel tehlike kriterlerini dikkate almışlardır.

Literatürle de desteklenmiş olan ve araştırmada belirlenmiş beş kriter, CBS'de haritalanacak olan yerlerin ağırlıklı çakıştırma analizi yöntemiyle analiz edilmesi için ESRI ArcGIS 10.8 programına girilmiştir. Ağırlıklı çakıştırma analizleri sonucunda Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçelerinde macera turizmüne yönelik kamping alanı, karavan park alanı, otel, motel, oberj ve rekreasyon alanına uygun toplamda 733 yatırım alanı tespit edilmiştir. Belirlenen 733 alan uzman görüşleri doğrultusunda enerji nakil hatlarına, anayola, ilçe merkezlerine yakınlık ve göl, ırmak, çay vb. akarsu alanlarına uzaklık kriterlerine göre daraltılmış olup; Daday ilçesinde 3 alan, Azdavay ilçesinde 3 alan, Cide ilçesinde 3 alan ve Pınarbaşı ilçesinde 3 alan belirlenmiştir. Belirlenen tüm alanlar Dünya jeodezi sisteminde (WGS 84) Türkiye'nin ve Kastamonu'nun içinde bulunduğu UTM ZONE 36 N Coğrafi Koordinat Sistem Referansı'nda (Datum) bulunmaktadır.

Araştırmada CBS verileri ile belirlenen koordinatlar doğrultusunda oluşturulan ve bulgulara sunulan alanlar haritalandırılarak gösterilmiştir. Ayrıca ilgili alanlara macera turizmine uygun hangi yatırım alanlarının (otel, motel, oberj, rekreasyon alanı, kamping alanı, karavan park alanı) yapılabileceğine dair öneriler de sunulmuştur. Literatürde ise CBS ile haritalandırılma yapılan çalışmalarda belirlenen alanlar benzer şekilde ifade edilmiştir ancak bu araştırmadan farklı olarak turizme uygun alanlar yalnızca haritalandırılarak belirtilmiştir (Bunruamkaew ve Murayam, 2011; Calbet, 2011; Moharamnejad vd., 2013; Gökyer vd., 2015; Rahayuningsih vd., 2016; İlhan vd., 2017; Pazhuhan ve Shiri, 2020; Ünüvar, 2020; Montoya vd., 2021; Marzuki vd., 2023; Aksoy, 2024; Güngör vd., 2024) Kastamonu İlinde yapılan bir diğer çalışmada ise macera ve doğa turizmine yönelik bir rota belirlemesi yapılmış olup, yatırım alanları için bir planlama yapılmamıştır (Yordam vd., 2024).

Araştırmanın bu bölümünde ulaşılan sonuçlar ve uzman görüşlerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda karar alıcılara, sektöre ve araştırmacılara yönelik önerilere ayrı ayrı başlıklar altında yer verilmiştir.

5.1 Karar Alıcılara Yönelik Öneriler

Çalışmada önerilen yatırım alanları Kastamonu'nun Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçelerini kapsamaktadır. Çalışma bu bölgelerde turizme yönelik yatırımlar için yol gösterici olabilir. Bölgedeki turizm potansiyelinin doğru yönetilmesi ve sürdürülebilir turizm anlayışının bölgede benimsenmesi yerel kalkınma için önemli fırsatlar ortaya çıkarabilir. Karar alıcılara (belediyeler, valilik, turizm müdürlüğü, il özel idaresi, yatırımcılar vb.) yönelik öneriler hem sürdürülebilirlik hem de çekicilik açısından çeşitlendirilebilir. Turistik tesis kurulacak yerlere doğa dostu altyapı yatırımları yapılabilir, yenilenebilir enerjiye yönelik çalışmalar, atık yönetimi, çevre dostu ulaşım sistemleri gibi projeler değerlendirilebilir. Araştırma Macera turizmine katılım sağlayan turistlerin beklentileri araştırılıp, mobil uygulamalar ve sosyal medya yardımıyla katılımcıların ilgisine yönelik istatistikler takip edilebilir. Yatırımlar yıl boyu kullanılabilecek çeşitlilikte olabilir (kayak merkezinde yaz etkinlikleri, sahil ilçesinde kış festivalleri gibi).

Çalışmada belirlenen anayola ve şehir merkezlerine yakın alanlar dikkate alınarak daha sonra planlanacak bağlantı yollarının ve enerji nakil hatlarının geliştirilmesi kaydıyla ilgili alanlarda çeşitli turizm tesisleri için konumlandırılabilir.

Çalışmanın yapıldığı ilçelerin sahip olduğu zengin turizm potansiyelinin daha geniş topluluklara tanıtılması için Kültür ve Turizm Bakanlığının, yapılan ulusal ve uluslararası fuar programlarına ilgili ilçeleri de dâhil etmesi turizm gelişimi açısından faydalı olabilir. Çalışmanın yapıldığı ilçelere özel slogan ve logo tasarımları yapılabilir.

Macera turizmine yönelik alanlar genellikle doğal alanlar olduğu için, macera turizmi faaliyetleri çeşitli riskler barındırır. Bölgedeki doğa temelli turistik faaliyetlerin yapıldığı yerlere çeşitli yol gösterici tabelalar konabilir ve telefon operatörlerinin baz istasyonları güçlendirilebilir. Bölgedeki turizm faaliyetlerinin hareketlendirilmesi ve bölgenin tanıtım faaliyetlerinin artırılması için geleneksel medya, sosyal medya, il ve ilçedeki kamu kurum ve kuruluşları, yerel medya ve sektör temsilcileri sorumluluk alabilir.

Kastamonu’da gerçekleştirilen turizm faaliyetleri genellikle mevsimsel olarak görülmektedir. Buna karşılık gerekli altyapı ve turizm tesislerinin turizm potansiyeli olan tüm yerleşim yerlerine yayılarak, buralarda bütün yıl boyunca turistik faaliyetlerin yapılmasının önü açılabilir. Böylece destinasyonun diğer turistik destinasyonlarla olan rekabet gücü artacaktır. Bölgenin fiziki yapısı ve iklimi de gözeticilerle buralara uygun turistik mimari tasarımların inşa edilmesi de bölgenin turistik çekiciliğini artırabilir.

5.2 Sektöre Yönelik Öneriler

Çalışmanın yapıldığı ilçeler genel bir turizm destinasyonu yerine, macera, doğa ve ekoturizm odaklı bir marka olarak konumlandırılabilir. Turistlere yönelik hedef kitle olarak doğa ve macera turizmi meraklıları, fotoğrafçılar vb. belirlenebilir. Kastamonu ilçeleri arasında nüfusunda artış olan ve altyapının geliştiği yerlerde, bölgedeki arazi kullanımlarına uygun mekânsal dağılımın yapılması gerekmektedir. Bölgedeki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için turizm sektörüne odaklanması ve yatırım

yapılması göz önüne alındığında, yeni otellerin konumlandırılması ve bunlar için optimum lokasyonların belirlenmesi ihtiyacı sürekli artacaktır. Bu ihtiyaçlara göre yerel yöneticilerin ve sektör uzmanlarının birbirleriyle görüş alışverişinde bulunmaları ve gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Daday ilçesi at çiftlikleriyle ünlü bir ilçe. Bu avantajı kullanılarak araştırmada önerilmiş alanlara binicilik ve atlı sporları destekleyecek özel pistler, eğitim alanları kurulabilir.

Turistik destinasyonlarda rota planlaması ve rota yönetimi için CBS'nin sağladığı analiz ve görselleştirme olanakları, sektöre büyük katkı sunmaktadır. Yapılan görüşmelerde, Kastamonu bölgesinde yeterli konaklama altyapısının bulunmadığı belirlenmiştir. Çalışma kapsamında, turizm yatırımcılarına bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda tesis kurulabilecek Daday, Azdavay, Cide ve Pınarbaşı ilçelerindeki alanlar sunulmuş olup; bölgeye konaklama, yeme içme, ulaşım ve sağlık vb. alanlarda yatırımlar yapılabilir.

Benzersiz deneyimler arayan turistler için farklı konseptlerde olan oteller cazip olabilmektedir. Özellikle doğal güzelliklerin bulunduğu bu destinasyona tematik ahşap evler vb. yapılar yapıp, bu düşüncede olan turistler çekilebilir. İlgili bölgelerin özgün bir hikâyesi yaratılarak atlı turizm, kanyon gibi macera turizmi etkinliklerinde ilerleme kaydedilebilir.

Doğa ile iç içe, çevre dostu ve sürdürülebilir turizm işletmeleri de giderek daha fazla talep görmektedir. Çevreye duyarlı bir yaklaşım sunan bu tür yatırımlar da bölgede özendirilebilir. Bölgeye, çevre bilinci yüksek olan turistlere de hitap edecek kamp alanları kurulabilir.

5.3 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmadaki macera turizmine yönelik yatırım alanlarının belirlenmesinde etkili olduğu düşünülen kriterlerin önem derecesine göre sıralanmasında izlenen yol, farklı yatırım alanları ya da rotaların belirlenmesi gibi akademik çalışmalar için rehber niteliğinde olabilir. Kış turizmi, yayla turizmi, sağlık turizmi ya da kongre turizmi gibi farklı turizm alanlarında bölgenin uygun rotalarının belirlenmesi için de AHS

yaklaşımı kullanılabilir. Bunun yanında yine turizm türlerine uygun rotalar farklı bölge ve şehirler için de belirlenebilir.

CBS, turizmin sürdürülebilirliği için etkin bir teknolojik sistem ortaya koymaktadır. Literatürde, CBS'nin turizm bölgelerinin etkin yönetiminde, stratejik planlamasında ve ürün/hizmet pazarlamasında önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır (Çalhan vd., 2020). Araştırmada CBS ile macera turizmine yönelik haritalandırma yapılmış, ancak ilgili alanlar için rota planlaması yapılmamıştır. İlgili haritalar göz önünde bulundurularak bölgede Yordam vd., (2024) çalışmasına benzer şekilde CBS ile turizm rotası planlaması yapılabilir.

Turizm çeşitlendirilmesi temel alınarak Kastamonu ilindeki tarihi mekânların, doğal oluşumların ya da gastronomi turizmine yönelik yerlerin CBS ile haritalanması ya da rotalanması yapılabilir.

Benzer çalışmalar Kastamonu merkez ve diğer ilçelerle, diğer şehirler için genişletilebilir. Bu bölgelerde farklı turizm alanları için farklı yatırım potansiyeli belirlenebilir. Yapılacak olan çalışmalarda saha araştırmaları (anket, mülakat, odak grup) ile turistlerin ve yatırımcıların beklentileri ölçülebilir. Büyük veri ve yapay zekâ analizleri (Google trends, sosyal medya veri madenciliği) ile popülerleşen bölgeler tespit edilebilir. Diğer bölgelerdeki benzer yatırım alanları incelenerek karşılaştırma yapılabilir.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Daire Başkanlığının 2025 yılı yatırım programı kapsamında Kastamonu Üniversitesine ihtisaslaşma projesi kapsamında doğa turizminin geliştirilmesine yönelik 2020-2027 arasını kapsayan bakım onarım, basılı yayın alımı, bit, elektronik yayın alımı, etütproje, makine-teçhizat, müşavirlik, teknolojik alımlarda harcanacak ve 2025 yılı içerisinde ödenecek 6.000.000 TL mevcuttur (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025). Kastamonu Üniversitesindeki araştırmacıların bu hibeden yararlanarak doğa temelli turizm genelinde araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abed, M. H., Monavari, M., Karbasi, A., Farshchi, P. & Abedi, Z. (2011, July). Site selection using Analytical Hierarchy Process by geographical information system for sustainable coastal tourism. In *Proceedings International Conference Environmental and Agriculture Engineering*, (Vol. 15, pp. 120-124) Chengdu, China.
- Abulafia, D. (2019). *The boundless sea: A human history of the oceans*. Penguin UK.
- Acharya, A., Mondal, B. K., Bhadra, T., Abdelrahman, K., Mishra, P. K., Tiwari, A. & Das, R. (2022). Geospatial analysis of geo-ecotourism site suitability using AHP and GIS for sustainable and resilient tourism planning in West Bengal, India. *Sustainability*, 14(4), 2422.
- Açıksöz, S., Görmüş, S. ve Karadeniz, N. (2010). Determination of ecotourism potential in national parks: Kure mountains national park, Kastamonu-Bartın, Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 5(8), 589-599.
- Adams, J. S. & McShane, T. O. (1996). *The myth of wild Africa: conservation without illusion*. Univ of California Press.
- Adıgüzel, O., Çetintürk, İ. ve Er, O. (2009). Konaklama işletmelerine olan müşteri tercihinin analitik hiyerarşi prosesi yöntemi ile belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1(1), 17-35.
- Adriana, V. (2019). Tourism of the future – an on going challenge. *Studies in Business and Economics*. 14. 258-272. 10.2478/sbe-2019-0058.
- Adventure Travel Trade Association (ATTA). (2024). [Çevrim-ıç: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2024-adventure-travel-industry-snapshot>], Erişim Tarihi: 03.10.2024.
- Adventure Travel Trade Association. (ATTA) (2023). [Çevrim-ıç: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2023-adventure-travel-industry-snapshot#>], Erişim Tarihi: 03.10.2024.
- Akbar Javadi, S., Arzani, H., Esfehan, E. Z. ve Shadkani, M. J. (2010). *The study of range land suitability for outdoor recreation and tourism*. Purposes Using Geographic Information System (GIS).
- Akdemir, A. (2019). *Alışveriş merkezleri için cbs tabanlı en uygun yer seçimi analizi: Üsküdar ilçesi örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.

- Akın, T. ve Gül, A. (2020). Isparta-Atabey yöresinin ekoturizm potansiyeli ve turizm rotalarının belirlenmesi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 5(2), 221-240.
- Akkuş, G. ve Akkuş, Ç. (2019). Kastamonu ilçeleri temel turistik arz kaynakları envanteri: Tabiat turizmi alt türleri ve doğa sporları. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 146-164.
- Akpınar, A. (2024). *Coğrafi bilgi sistemi aracılığıyla inanç turizmi rotalarının oluşturulması: Kapadokya örneği*. [Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Aksoy, G. (2011). *Arhavi (Artvin) ve çevresinin heyelan duyarlılık analizi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Aksoy, T. (2024). Kayak merkezi için coğrafi bilgi sistemleri (cbs) destekli yer tespiti: Cilo ve Sat dağları millî parkı örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 35(2), 7-18.
- Aktaş, A. K. (2023). *Enerji iletim hatları planlamasında coğrafi bilgi sistemi uygulaması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akyurt, H. ve Turpcu, E. (2023). Otel yöneticilerinin ekoturizm kapsamında engelli turizmi kriterleri değerlendirmesi: Ordu ili üzerine bir araştırma. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 171-186.
- Alawer, A. (2018). *The role of Geographical Information Systems (GIS) in archaeological tourism assessment and development in Najran, Saudi Arabia* [Doctoral dissertation]. University of Southampton.
- Allied Market Research. (2022). [Çevrim-ichi: <https://www.alliedmarketresearch.com/adventure-tourism-market>], Erişim Tarihi: 04.11.2024.
- Anadolu Ajansı. (2024). [Çevrim-ichi: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/motor-sporlarinin-yapildigi-sugla-yaylasi-doga-turizmi-merkezine-donusuyor/2701986>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Arıca, R. (2020). *Seyahat acentalarında sürdürülebilir ürün üretimi ve yönetimi. Doğa temelli turların sistemleştirilmesi*. Nobel Yayıncılık.
- Aronoff, S. (1989). *Geographic information systems: a management perspective*. WDL Publications.
- Asan, H. (2020). *Macera turizmi çalışanlarının mesleki kişilikleri çerçevesinde gösterdikleri duygusal emeğin iş tatminine etkisi*. [Doktora Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

- Aslan, S. ve Aydar, U. (2022). Çanakkale ili merkez ilçesinin otopark sorununun coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ile analizi ve çözüm önerileri. *Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemleri Dergisi*, 4(1), 34-46.
- ATDI. (2020). [Çevrim-içi: <https://cdn-research.adventuretravel.biz/research/7832975982376892.2352352/atdi-report2020.pdf>], Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- ATDI. (2024). [Çevrim-içi: <https://www.adventuretravelnews.com/new-adventure-travel-development-index-atdi-coming-in-2024>], Erişim Tarihi: 15.05.2024.
- Atmaca, M. ve Akcay, C. (2021). Construction site layout planning using GIS overlay analysis-A case study. *Arabian Journal of Geosciences*, 14, 1-14.
- Aydın, Ç. (2024). Kastamonu ilinde oluşturulan doğa yürüyüş rotalarının doğa temelli turizm potansiyeli üzerine bir inceleme. *Tourism and Recreation*, 6(2), 394-403.
- Aydın, Ö., Öznehir, S. ve Akçalı, E. (2009). Ankara için optimal hastane yeri seçiminin analitik hiyerarşi süreci ile modellenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 69-86.
- Aydoğdu, A. ve Şevik, H. (2015). Mağaralarda iç ortam hava kalitesi: ılgarini ve mantar mağaraları örneği. *Social Sciences Studies*, 16, 1165-1176.
- Aydoğdu, A. (2018). *Kastamonu örneğiyle kırsal turizm*. Detay Yayıncılık.
- Aylar, F., Zeybek, H. İ. ve Dinçer, H. (2019). Medil (köklü) mağarası (Azdavay-Kastamonu) ve turizm açısından önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(41), 15-38.
- Azdavay Belediyesi. (2024). [Çevrim-içi: https://www.instagram.com/azdavaybel/p/DBI7ubVMfxa/?img_index=1], Erişim Tarihi: 31.10.2024.
- Azdavay Kaymakamlığı. (2024). [Çevrim-içi: <http://www.azdavay.gov.tr/catak-kanyonu-cam-terasi>], Erişim Tarihi: 14.08.2024.
- Baidya, R., Debnath, B. & Ghosh, S. K. (2018). Analysis of E-waste supply chain framework in india using the analytic hierarchy process. In *Waste management and resource efficiency: Proceedings of 6th IconSWM 2016* (pp. 867-878). Singapore: Springer Singapore.
- Bailey, A. W., Kang, H. K. & Lewis, T. G. (2017). Outdoor recreation and adventure tourism: Unique but allied industries. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 9(2), 244-247. <https://doi.org/10.18666/jorel-2017-v9-i2-8262>

- Baldemir, E. & Kurnaz, H. A. (2013). İlçelerin turizm potansiyellerinin analitik hiyerarşi yöntemi ile sıralanması: Muğla örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 51-67.
- Ballı, A. (2019). Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir girişimcilik ve Türkiye’de sürdürülebilir girişimcilik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(29), 464-483.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231274.
- Barmelgy, H. M. & K. M. Samy (2005). *Sustainable tourism versus sustainable development: attempting sustainable tourism development for Egypt*. Development and Tourism in Coastal Areas.
- Beckman, E., Whaley, J. E. & Kim, Y.-K. (2017). Motivations and experiences of whitewater rafting tourists on the Ocoee River, USA. *International Journal of Tourism Research*, 19(2), 257–267.
- Beedie, P. (2002). Adventure tourism. Chapter 7. In Hudson, S. (Ed.), *Sport and Adventure Tourism*. London: The Haworth Hospitality Press.
- Beedie, P. (2013). The adventure enigma: An analysis of mountain-based adventure tourism in Britain. Chapter 2 in: Taylor, S., Varley, P. and Johnston, T. (Eds.). *Adventure Tourism. Meanings, Experience and Learning*. London: Routledge.
- Bektöre, E., Korkmaz, E., Erşen, VE. & Atak A, (2018). Frig vadisi potansiyel kamp alanları ve rotalarının cbs aracılığıyla belirlenmesi. *Gsi Journals Serie C: Advancements in Information Sciences and Technologies*, 1(1), 35-50.
- Belkayali, N. ve Kesimoğlu, M. D. (2015). The stakeholders’ point of view about the impact of recreational and tourism activities on natural protected area: a case study from Kure Mountains National Park, Turkey. *Biotechnology & Biotechnological Equipment*, 29(6), 1092-1103.
- Bindu, T. (2013). An analysis of push and pull travel motivations of domestic tourists to Kerala. *International Journal Of Management and Bussiness Studies*, 3(2), 112– 118.
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı, (2005). [Çevrim-içi: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&isAllowed=y], Erişim Tarihi: 20.11.2024.

- Birleşmiş Milletler, (2015). [Çevrim-ıçı: <https://sdgs.un.org/goals>], Erişim Tarihi: 10.09.2024
- Bozdağ, A. (2023). A spatial analysis for sustainable planning of tourism impacts using GIS: Çesme (Cyssus), İzmir, Turkey. *Environment, Development and Sustainability*, 25(9), 9877-9902.
- Bozkurt, G. (2022). *Sürdürülebilir turizm bakış açısıyla talebin yönetilmesinde taşıma kapasitelerinin hesaplanması ve pazarlamama çerçevesinde incelenmesi: Kapadokya örneği*. [Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Böyükıılmaz, S. ve Oğan, Y. (2020). Kastamonu ilinde bulunan kanyonların turizm potansiyelinin değerlendirilmesi üzerine bir inceleme. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 3(2), 203-222.
- Bruntland, G. (1987). *World Commission on Environment and Development. Our Common Future*. Oxford.
- Buckley, R. (2006). *Adventure Tourism*. Wallingford: CABI.
- Buckley, R. (2007). Adventure tourism products: price, duration, size, skill, remoteness. *Tourism Management*, 28(6), 1428-1433.
- Buckley, R. (2011). *Adventure tourism management*. Routledge.
- Buckley, R. C. (2015). Adventure thrills are addictive. *Frontiers in Psychology*, 6, 1915.
- Bunruamkaew, K. & Murayam, Y. (2011). Site suitability evaluation for ecotourism using GIS & AHP: A case study of Surat Thani province, Thailand. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 21, 269-278.
- Byun, D.H. (2001). The AHP approach for selecting an automobile purchase model. *Information and Management*, 38, 289-297.
- Calbet, Ò. V. (2011). *ZoomAzores project: implementation of a webgis for nature and adventure tourism*. [Master's thesis]. Universidade NOVA de Lisboa.
- Cam, O. ve Çılgınoğlu, H. (2023). Kastamonu ili Cide ilçesinin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 13-26.
- Campbell, J. & Shin, M. (2012). *Geographic Information System Basics*. Book Archive.

- Cascante, D.M., Brennan, M. A. & Luloff, A. E. (2010). Community agency and sustainable tourism development: The case of La Fortuna, Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(6), 735-756.
- Cater, C. (2013). The meaning of adventure. Chapter 1 in: Taylor, S., Varley, P. and Johnston, T. (eds.). *Adventure Tourism. Meanings, Experience and Learning*. London: Routledge.
- Ceylan, M. A. ve Yakut, M. (2021). Türkiye’de turistik konaklama türlerine ve dağılışına coğrafi bir bakış. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 697-724.
- Chaudhary, S., Kumar, A., Pramanik, M. & Negi, M. S. (2022). Land evaluation and sustainable development of ecotourism in the Garhwal Himalayan region using geospatial technology and analytical hierarchy process. *Environment, Development And Sustainability*, 1-42.
- Chen, C. A. (2014). Suitable festival activities for Taiwan's tourism and nation branding with the application of the PR AHP program. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 19(12), 1381-1398.
- Chen, Y. C., Yao, H. L., Weng, S. D. & Tai, Y. F. (2022). An analysis of the optimal facility location of tourism industry in plain region by utilizing GIS. *SAGE Open*, 12(2), 21582440221095020.
- Cheng, E.W.L. & Li, H. (2001). Information prioritysetting for better resource allocation using analytic hierarchy process. *Information Management and Computer Security*, 61–70.
- Chhetri, A. (2014). *Modelling spatial tourism and hospitality employment clusters using geographical information systems*. [Doctoral Dissertation]. RMIT University.
- Cide Belediyesi. (2024). [Çevrim-ıçı: <https://www.cide.bel.tr/foto/kilicli-magarasi>], Erişim Tarihi: 05.09.2024
- Cloke, P. & Perkins, H. C. (1998). Cracking the canyon with the awesome foursome: representations of adventure tourism in New Zealand. *Environment and Planning D: Society and Space*, 16(2), 185-218.
- Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism. *Social research*, 164-182.
- Coleman, S. & Olsen, D. H. (2021). Managing religious and spiritual tourism sites. In *The Routledge Handbook of Religious and Spiritual Tourism* (pp. 344-358). Routledge.

- Comaroff, J. & Comaroff, J. L. (2008). *Of revelation and revolution, volume 1: Christianity, colonialism, and consciousness in South Africa (Vol. 1)*. University of Chicago Press.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten kitap.
- Çakılcıoğlu, M. (2013). Turizm odaklı sürdürülebilir kalkınma için bir yöntem önerisi. *Tasarım+ Kuram*, 9(16), 27-42.
- Çalhan, Ö., Öter, Z. ve Kaya, Ç. M. (2020). Coğrafi bilgi sisteminin turizm endüstrisindeki önemi: kültürel mirasın belirlenmesinde kullanımı için bir doküman analizi. *Journal of Travel and Tourism Research*, 16, 25-45.
- Çoban, A. ve Aydınözü, D. (2016). Ilıca Şelalesi (Kastamonu-Pınarbaşı). *Electronic Turkish Studies*, 11(18), 43-53.
- Danielsen, R. & Agnarsson, S. (2018). Fisheries policy in the Faroe Islands: managing for failure. *Marine Policy*, 94, 204-214.
- Dann, G. (1977). Anomie, ego-enhancement and tourism. *Annals of tourism research*, 4(4), 184-194.
- Das, R., Singh, M., Malhotra, V., Roy, S., Pandey, K. & Karnatak, H. (2023). Identification of suitable ecotourism sites in Himalayan mountainous setting using Analytical Hierarchy Process (AHP) and GIS: A case study of Chamoli district, Uttarakhand. *Journal of Geomatics*, 17(1), 22-36.
- Dash, M. & Sharma, K. (2018). Competitive analysis of Indian tourism aggregators using multi-criteria analytic hierarchy process. *International Journal of Marketing & Business Communication*, 7(3), 10.
- Davies, M. (2001). Adaptive ahp: a review of marketing applications with extensions. *European journal of marketing*, 872-893.
- Demirer, A. (2017). *Güneş enerjisi santrali yer seçimi probleminin analitik hiyerarşi prosesi yardımı ile değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Doğan, N. ve Gencan, S. (2013). Seyahat acentası yöneticilerinin bakış açısıyla en uygun otel seçimi: bir analitik hiyerarşi prosesi (ahp) uygulaması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (41), 69-88.

- Doğan, N. Ö. ve Sözbilen, G. (2014). Kaya otel işletmeleri için en uygun stratejinin belirlenmesi: Bir SWOT/AHP uygulaması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 95-112.
- Eade, J. & Sallnow, M. J. (Eds.). (2000). *Contesting the sacred: The anthropology of pilgrimage*. University of Illinois Press.
- El Leithy, W. M. M. (2017). *Girls' empowerment through sports: Sports and physical activity with life skills*. American University in Cairo
- Elsrud, T. (2001). Risk creation in traveling: Backpacker adventure narration. *Annals of Tourism Research*, 28(3), 597-617. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00061-X](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00061-X)
- Erbaş, E. (2014). *Kalite fonksiyon göçerimi ve analitik hiyerarşi süreci aracılığıyla stratejik destinasyon rekabetçiliği planlaması: Termal turizm destinasyonları örneği*. [Doktora Tezi]. Nevşehir Üniversitesi.
- Ergüven, M.H. (2011). Cittaslow-yaşamaya değer şehirlerin uluslararası birliği: Vize örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 201-210.
- Eryılmaz, B. (2011). Alternatif turizm çeşidi olarak Samsun'da kongre turizmi olanaklarının değerlendirilmesi. *Samsun Sempozyumu*, 1-13.
- Fennell, D. A. (2020). *Ecotourism*. Routledge.
- Fernández-Armesto, F. (2006). *Pathfinders: A global history of exploration*. WW Norton & Company.
- Firoozi, M. A. (2019). Site selection of hotels in Ahvaz using GIS and AHP. *Tourism Management Studies*, 14(46), 165-195.
- Fortunebusinessinsights, (2024). Fortunebusinessinsights macera turizmi raporu. [Çevrim-içi: <https://www.fortunebusinessinsights.com/adventure-tourism-market-107924>], Erişim Tarihi: 07.09.2024
- Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F. & Davidson, L. (2002). Understanding and evaluating qualitative research. *Australian and New Zealand journal of psychiatry*, 36(6), 717-732.
- Fussell, P. (1982). *Abroad: British literary traveling between the wars*. Oxford University Press.
- Gahramanov, V. (2019). *Gençlik turizmi kapsamında hostellerin rekabet koşulları* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.

- Garda, B. ve Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir turizm çeşitleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 83-103,
- Gavilanes Montoya, A. V., Esparza Parra, J. F., Chávez Velásquez, C. R., Tito Guanuche, P. E., Parra Vintimilla, G. M., Mestanza-Ramón, C. & Vizuete, D. D. C. (2021). A nature tourism route through GIS to improve the visibility of the natural resources of the Altar Volcano, Sangay National Park, Ecuador. *Land*, 10(8), 884.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 3(3), 196- 215.
- Ghamgosar, M., Haghyghy, M., Mehrdoust, F. & Arshad, N. (2011). Multicriteria decision making based on analytical hierarchy process (AHP) in GIS for tourism. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 10(4), 501-507.
- Ghorbanzadeh, O., Pourmoradian, S., Blaschke, T. & Feizizadeh, B. (2019). Mapping potential nature-based tourism areas by applying GIS-decision making systems in East Azerbaijan Province, Iran. *Journal of Ecotourism*, 18(3), 261-283.
- Giddy, J. K. & Webb, N. L. (2018). Environmental attitudes and adventure tourism motivations. *GeoJournal*, 83(2), 275-287. <https://doi.org/10.1007/s10708-017-9768-9>
- Gligorijević, Ž. & Stefanović, V. (2012). Tourism as a socio-economic phenomenon: conceptual and time coverage. *Economic*, 273.
- Goodchild, M. F. (2011). Scale in GIS: An overview. *Geomorphology*, 130(1-2), 5-9.
- Göker, G. ve Ünlüöner, K. (2019). Açık alanda yapılan doğa temelli rekreatif etkinlikler ve destinasyon markalaşması: Ilgaz dağı milli parkı örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 774-789.
- Göktuğ, T.H. ve Arpa, N.Y. (2015). Korunan alanlar yönetimi bağlamında kayak merkezlerinin fiziksel ve sosyal taşıma kapasitelerinin analizi: Ilgaz dağı milli parkı, Ilgaz kış sporları turizm merkezi. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 15(1) 104-119.
- Gökyer, E., Öztürk, M., Dönmez, Y. ve Çabuk, S. (2015). Bartın ili dağlık alanlarında coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak ekoturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(12), 25-35.
- Gönülal N. (2024). *Sürdürülebilir turizmde inovatif uygulama örnekleri üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Gu, X., Hunt, C. A., Jia, X. & Niu, L. (2022). Evaluating nature-based tourism destination attractiveness with a Fuzzy-AHP approach. *Sustainability*, 14(13), 7584.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.
- Gungor, S., Sucu, F., Dinc, Y., Cetin, M. ve Deniz Adiguzel, A. (2024). GIS based daily tourism route proposal for surrounding provinces and districts from Ankara's Çankaya district (Turkey). *Environment, Development and Sustainability*, 1-26.
- Gülbay, Y. (2007). *Turizm tur güzergâhlarının cbs kullanılarak etkileşimli tasarlanması Fethiye örneği*. [Yüksek Lisans Tezi] Ankara Üniversitesi.
- Gülcan, B. (2004). Macera turizminin kapsamı ve macera turizminde kaza riski. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Dergisi*, 1, 18-38.
- Gülşen, Ç. (2021). *Ahs ve topsis yöntemleri ile restoranların hizmet kalitesinin değerlendirilmesi: Edirne ili örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Gündüz, E. (2023). Kırsal turizm odaklı sürdürülebilir gelişme stratejilerinin tespit edilmesi: Kilistra örneği. *Planarch-Design And Planning Research*, 7(1), 8-18.
- Gündüz, H. ve Güler, M. E. (2015). Termal turizm işletmelerinde çok ölçütlü karar verme teknikleri kullanılarak uygun tedarikçinin seçilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 203-222.
- Güngör, I. ve İşler, D. B. (2005). Analitik hiyerarsi yaklaşımı ile otomobil secime. *ZKU Sosyal Bilimler Dergisi* 1(2), 21-31.
- Haddock, C. & Wisheard, P. (1993). *Managing Risk in Outdoor Activities*. New Zeland Mountain Safety Council.
- Hall, C. M. & Weiler, B. (Eds.). (1992). *Special Interest Tourism*. Belhaven Press.
- Hall, C. M. (1992). Adventure, sport and health tourism. *Adventure, sport and health tourism*, 141-158.
- Han, F., Adai, A. & Zhandilla, B. D. (2023). Application of GIS technology in cross-border tourism cooperation planning. Taking the analysis of the spatial pattern of cross-border eco-tourism cooperation in the Altai Mountains region as an example. *Bulletin of the Karaganda university Biology. Medicine. Geography series*, 110(2), 199-205.

- Hanciles, J. (2008). *Beyond Christendom: Globalization, African Migration, and The Transformation of The West*. Orbis Books.
- Hanim, N. B., Nurhasanah, S., Mutawakkil, M. A. K. & Diva, O. P. (2024). Penerapan Metode Analytic Hierarchy Process (AHP) dalam Pemilihan Metode Pembayaran e-Wallet di Yogyakarta. *Sunan Kalijaga: Islamic Economics Journal*, 3(1), 69-85.
- Harris, J. M. (2000). *Basic Principles of Sustainable Development*. Global Development and Environment Institute, Tufts University, USA. [Paper No: 00-04:1-25].
- Harris, R., Williams, P. & Griffin, T. (Eds.). (2012). *Sustainable Tourism*. Routledge
- Hattie, J., March, H. W., Neill, J. T. & Richards, G. E. (1997). Adventure education and outward bound: out-of-class experiences that make a lasting difference. *Review of Educational Research*, 67(1), 43-87. <https://doi.org/10.3102/00346543067001043>
- Helmy S.E, Gamal H.E. & Mohamed E. (2021). Fuzzy analytical hierarchy process (FAHP) using geometric mean method to select best processing framework adequate to big data. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 99(1), 207-226.
- Herrera-Matamoros, V. & Velastegui-Montoya, A. (2021, July). *GIS-based analysis of tourism potential case study: rural regions El Morro and Posorja, Guayas, Ecuador*. In 2021 IEEE International Geoscience and Remote Sensing Symposium IGARSS (pp. 6544-6547). IEEE.
- Hoang, H. T., Truong, Q. H., Nguyen, A. T. & Hens, L. (2018). Multicriteria evaluation of tourism potential in the central highlands of vietnam: Combining geographic information system (GIS), analytic hierarchy process (AHP) and principal component analysis (PCA). *Sustainability*, 10(9), 3097.
- Holland, P. & Huggan, G. (1998). *Tourists with typewriters: Critical reflections on contemporary travel writing*. University of Michigan Press.
- Howell, B. M. & Paris, J. W. (2010). *Introducing Cultural Anthropology: A Christian Perspective*. Baker Academic.
- Hudson, S. (2003). *Sport and adventure tourism*. The Haworth Hospitality Press.
- Hübner, R. (2007). Evaluation of Individual Production Sites. *Strategic Supply Chain Management in Process Industries: An Application to Specialty Chemicals Production Network Design*, 127-162.

- İbret, B. U., Aydinozu, D. ve Bastemur, C. (2013). A geographic study on the effects of coastal tourism on sustainable development: coastal tourism in Cide. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 20(2), 134-141.
- İbret, Ü. ve Cansız, E. (2016). Kanyon turizmi ve ekoturizm açısından değerlendirilmesi gereken bir yöre: Küre Ersizlerdere-Karacehennem kanyonu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 107-117.
- İbret, Ü., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu şehrinde kültür ve inanç turizmi. *Marmara coğrafya dergisi*, (32), 239-269.
- İlhan, A., Çelik, M. A., Gülersoy, A. E. ve Gümüş, N. (2017). Cehennem deresi kanyonu'nun (Ardanuç, Artvin) ekoturizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi ve planlama önerileri. *Electronic Turkish Studies*, 12(3), 309-340.
- İşler, H. ve Akyurt, H. (2021). AHP yöntemi ile seyahat acentalarının ekoturizm kriterleri algılarının tespiti: Giresun örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1103-1121.
- Jewpanya, P., Nuangpirom, P., Nakkiew, W., Pitjamit, S. & Jaichomphu, P. (2025). Optimizing tourist destination selection using ahp and fuzzy ahp based on individual preferences for personalized tourism. *Sustainability*, 17(3), 1116.
- Jirásek, I. & Hanuš, M. (2022). General frost: A nature-based solution and adventure tourism: A case study of snowshoeing in Siberia. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(3), 490-517.
- Judijanto, L. & Jayadi, H. (2024). The role of geographic information systems in sustainable tourism development in indonesia a literature review on the utilization of geographic data for location-based decision making. *Sciences du Nord Nature Science and Technology*, 1(1), 7-12.
- Jun, H. & Jian-liang, P. (2008, December). Application of supplier selection based on the AHP theory. In *2008 IEEE International Symposium on Knowledge Acquisition and Modeling Workshop* (pp. 1095-1097). IEEE.
- KAD (Kanyon Araştırma Derneği). (2024). [Çevrim-içi: <https://www.kad.org.tr/fotograflar>], Erişim Tarihi: 04.07.2024
- Kadiroğlu, N.H. (2023). *Turizm algısının turizmi destekleme davranışına etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü: karma yöntemli bir çalışma*. [Doktora Tezi]. Kafkas Üniversitesi.

- Kaiser, R., Spiegel, P. B., Henderson, A. K. & Gerber, M. L. (2003). The application of geographic information systems and global positioning systems in humanitarian emergencies: lessons learned, programme implications and future research. *Disasters*, 27(2), 127-140.
- Kane, M. J. & Tucker, H. (2004). Adventure tourism. The freedom to play with reality. *Tourist studies*, 4(3), 217-234.
- Kane, M. J. & Tucker, H. (2010). Adventure Tourism Market Report. *Tourist Studies*, 4(3), 217– 234.
- Karaağaç, G. A. (2018). Coğrafi bilgi sistemleri yardımıyla gayrimenkul değer artışı haritalarının oluşturulması: eskişehir ili tepebaşı ilçesi örneği. [Yüksek Lisans]. Anadolu Üniversitesi.
- Karaatlı, M., Ömürbek, N., Aksoy, E. ve Karakuzu, H. (2014). Turizm işletmeleri için AHP temelli bulanık TOPSIS yönetimi ile tur operatörü seçimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 53-70.
- Karaçar, E. (2016). *Rekreatif faaliyetlerde çevreye yönelik tutumların ve destinasyon imajının tekrar ziyaret niyetine etkisi: Ilgaz dağı milli parkı örneği*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Karadağ, L. (2016). *Sürdürülebilir turizm stratejilerinin geliştirilmesinde turistik ürün çeşitlendirmesinin önemi: Muğla ili örneği*. [Doktora Tezi]. Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi.
- Kastabil Kastamonu Valiliği İl Bilgi Sistemi. (2024). Kastabil [Çevrim-İçi: <https://www.kastabil.gov.tr/veritablolari/kastamonu/tarim-ve-orman/kastamonu-ili-orman-alani>], Erişim Tarihi: 25.08.2024.
- Kastamonu İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2024). Kastamonu İl Kültür Müdürlüğü. [Çevrim-İçi: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-339589/doga-turizmi.html>], Erişim Tarihi: 15.09.2024.
- Kastamonu Valiliği, (2025). Kastamonu Valiliği [Çevrim-İçi: <http://www.kastamonu.gov.tr/>], Erişim Tarihi: 23.01.2025
- Kastamonu Valiliği Konaklama İstatistikleri (2024). *Konaklama İstatistikleri* [Çevrim-İçi: <https://www.kastabil.gov.tr/veritablolari/kastamonu/kultur-ve-turizm/son-5-yilin-konaklama-istatistigi-2017-2021>], Erişim Tarihi: 04.09.2025
- Kazancı, N. (2009). Milli Parklarda Jeolojik Miras–7 Küre Dağları Milli Parkı ve Çevresi Jeositleri (Kastamonu-Bartın). *TÜBİTAK Çaydağ-106Y043*.

- KDMPM Küre Dağları Milli Parkı. (2024). KDMPM [Çevrim-içi: <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/20/Kure-Daglari-Milli-Parki-Mudurlugu>], Erişim Tarihi: 02.09.2024.
- Kıpırtı F. (2022). *Analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile termal otel işletmelerinde hizmet kalitesini değerlendirme: Kütahya ili örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Kim, S. C. & Min, K.J., 2004. Determining multicriteria priorities in the planning of electric power generation: the development of an analytic hierarchy process for using the opinions of experts. *International Journal of Management*, 186–193.
- Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu’da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergâhlarının belirlemede örnek bir çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 165-174.
- Koca, C. ve Kaymaz, Ç. K. (2024). CBS tabanlı ÇKKV-AHS yöntemi ile ekoturizm alanlarının yer seçimi: Çamlıhemşin ilçesi örneği. *Geomatik*, 9(2), 185-206.
- Korstanje, M. (2007). The origin and meaning of tourism: etymological study. *E-Review of tourism Research*, 5(5), 100-108.
- Kozak, M. (2017). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. (3. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, A. M. ve Kozak, M. (2014). *Genel turizm ilkeler- kavramlar*. Detay Yayıncılık.
- Krejčí, J. & Stoklasa, J. (2018). Aggregation in the analytic hierarchy process: Why weighted geometric mean should be used instead of weighted arithmetic mean. *Expert Systems with Applications*, 114, 97-106.
- Kuruüzüm, A. & Atsan, N. (2001). Analitik hiyerarşi yöntemi ile işletmecilik alanındaki uygulamaları. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 83-105.
- KUZKA, (2025). KUZKA [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1928&Haber=kastamonu-g%FCney-karadeniz-jeopark%FD%92ndan-yeni-ad%FDm-gezici-ziyaret%E7i-merkezi-yeni-sezonda-faaliyete-ge%E7iyor>], Erişim Tarihi: 01.10.2024.
- KUZKA. (2019). KUZKA [Çevrim-içi: <https://www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1451&Haber=5-milyon-liralik-sugla-yaylasi-projesi-hayata-geciyor>], Erişim tarihi: 01.10.2024.

- Küçükahmetoğlu, M. ve Oktay, K. (2024). Küçük ilçelerin yavaş şehirler (cittaslow) ağına dahil olma hikayeleri: kastamonu Daday örneği. *Söke İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-19.
- Külekçi, E. A. ve Bulut, Y. (2012). Erzurum ili Oltu ve Olur ilçelerinde en uygun ekoturizm etkinliğinin analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43(2), 175-189.
- Külekçi, E. A., Bulut, Y. ve Sezen, İ. (2019). Oltu ve Olur (Erzurum) ilçeleri yayla turizmi potansiyelinin coğrafi bilgi sistemiyle belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 291-302.
- Küpçü, S. (2019). Coğrafi Bilgi Sistemleri [Çevrim-içi: <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/CBS104U/ebook/CBS104U-15V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>], Erişim Tarihi: 17.10.2024.
- Laarman, J. G., & Durst, P. B. (1987). Nature travel in the tropics. *Journal of Forestry*, 85 (5), 43-46.
- Lipscombe, N. (1995). Appropriate adventure for the aged. *Australian Parks and Recreation*, 31(2), 41-45.
- Lisle, D. (2006). *The global politics of contemporary travel writing*. Cambridge University Press.
- Liu, X. (2010). *The silk road in world history*. Oxford University Press.
- Løseth, K. (2014). *Adventure tourism: Exploring relations between knowledge and innovation*. Aalborg Universitet.
- Maaiah, B., Al-Badarneh, M. & Al-Shorman, A. (2023). Mapping potential nature based tourism in Jordan using AHP, GIS and remote sensing. *Journal of Ecotourism*, 22(2), 260-280.
- MacKenzie, J. M. (1997). *The empire of nature: hunting, conservation, and British imperialism* (Vol. 7). Manchester University Press.
- Magige, J. M., Jepkosgei, C. & Onywere, S. M. (2020). Use of GIS and remote sensing in tourism. *Handbook of e-Tourism*, 1-27.
- Maguire, D. J. (1991). *An overview and definition of GIS. Geographical Information Systems: Principles And Applications*, 1(1), 9-20.
- Mağara Araştırma Derneği, (2024). [Çevrim-içi: <https://www.mad.org.tr/magara-haber-ve-gunce/dagli-kuylucu-proje-faaliyeti>], Erişim Tarihi: 05.10.2024

- Mallett, M. (2009). *Mercenaries and their masters: warfare in Renaissance Italy*. Pen and Sword.
- Mamat, N. J. Z. & Daniel, J. K. (2007). Statistical analyses on time complexity and rank consistency between singular value decomposition and the duality approach in AHP: A case study of faculty member selection. *Mathematical and Computer Modelling*, 46(7-8), 1099-1106.
- Manap, G. (2006). Analitik hiyerarşi yaklaşımı ile turizm merkezi seçimi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 157-170.
- Mango, J., Çolak, E. & Li, X. (2021). Web-based GIS for managing and promoting tourism in sub-Saharan Africa. *Current Issues in Tourism*, 24(2), 211-227.
- Marshall, M. N. (1996). Sampling for qualitative research. *Family practice*, 13(6), 522-526.
- Marzuki, A., Bagheri, M., Ahmad, A., Masron, T. & Akhir, M. F. (2023). Establishing a GIS-SMCDA model of sustainable eco-tourism development in Pahang, Malaysia. *Episodes Journal of International Geoscience*, 46(3), 375-387.
- Mason, M. C., Gos, L. & Moretti, A. (2016). Motivations, perceived risk and behavioural intentions in hard adventure tourism. A natural park case study. *Sinergie Italian Journal of Management*, 34(May-Aug), 181-199.
- McKercher, B. (2003). *Sustainable Tourism Development - Guiding Principles for Planning And Management*.
- Meaden, G. J. & Aguilar-Manjarrez, J. (2013). Advances in geographic information systems and remote sensing for fisheries and aquaculture. *FAO fisheries and aquaculture technical paper*, (552).
- Medeiros, C. B. & Pires, F. (1994). Databases for GIS. *ACM Sigmod Record*, 23(1), 107-115.
- Mei, A. W. S., Hong, P. L., Keikhosrokiani, P., Xin, C. H., Ying, T. X. & Samat, N. (2021, July). A GIS-based mobile application to improve tourism experience: a case study of Terengganu, Malaysia. In *2021 international congress of advanced technology and engineering (ICOTEN)* (pp. 1-10). IEEE.
- Merge Turizm. (2024a). [Çevrim-içi: <https://www.mergezturizm.com/ilica-selalesi/>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Merge Turizm. (2024b). [Çevrim-içi: <https://www.mergezturizm.com/valla-kanyonu/>], Erişim Tarihi: 03.09.2024

- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from "Case Study Research in Education."*. Jossey-Bass Publishers.
- Meydan, K., Vural, O., Oztürk, S. ve Isinkaralar, O. (2020). Development of ecotourism resource values using rapid rural assessment method: the case of Ilıca village. *Sciences*, 10(1), 1-14.
- Mısırlı, İ. ve Dağıstan, M. T. (2017). *Kastamonu yayla turizminde yeni bir destinasyon önerisi "Ilgaz Kırkpınar yaylası örneği*. Proceedings Book, 512.
- Middleton, V. & Hawkins, R. (1998). *Sustainable Tourism: A marketing Perspective*, Routledge.
- Miller, G., Rathouse, K., Scarles, C., Holmes, K. & Tribe, J. (2010). Public understanding of sustainable tourism. *Annals of tourism research*, 37(3), 627-645.
- Millet, I. & Wedley, W.C. (2002). Modelling Risk and Uncertainty with the Analytic Hierarchy Process. *Journal of Multicriteria Decision Analysis*, 97–107.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2022). *Konaklama ve seyahat hizmetleri. Turizm işletmeleri*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Min, H. (1994). Location analysis of international consolidation terminals using the analytic hierarchy process. *Journal of Business Logistics*, 25–44.
- Moharamnejad, N., Laghai, H. A., Arjmandi, R., Alesheikh, A. A. & Bahmanpour, H. (2013). Ecological capability evaluation of outdoor recreation by integrating geographic information system (gis) and index overlaying (io) case study: Shahrood county, Iran. *Arabian Journal for Science and Engineering*, 38, 121-134.
- Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals. *Journal Of Environmental Sustainability*, 1(1), 1-9.
- Morteza, Z., Reza, F. M., Seddiq, M. M., Sharareh, P. & Jamal, G. (2016). Selection of the optimal tourism site using the ANP and fuzzy TOPSIS in the framework of Integrated Coastal Zone Management: A case of Qeshm Island. *Ocean & coastal management*, 130, 179-187.
- Mortlock, C. (1984). *The adventure alternative*. Milnthorpe: Cicerone Press.
- Mukherjee, S., Singh, M. & Mukherjee, M. (2023). Showcasing new tourism destination by using gis: a study of Sikkim. *International Journal of Professional Business Review*, 8(3), e01086-e01086.

- Murat, G. ve Çelik, N. (2007). Analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile otel işletmelerinde hizmet kalitesini değerlendirme: Bartın örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(6), 1-20.
- Mutlu, Ç. (2022). Gizli potansiyel destinasyon olarak cide ilçesinin turistik değerler açısından incelenmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 25(2), 194-213.
- Mykletun, R. J. & Gyimóthy, S. (2007). *Adventure tourism: Den grænseoverskridende leg med risiko*. Oplevelsesøkonomi. Produktion, forbrug, kultur. Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü. (2005). [Çevrim-ichi: <https://growthorientedsustainableentrepreneurship.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/07/en-measuring-sustainable-development.pdf>], Erişim Tarihi:12.01.2025.
- Oktay, K., İşlek, E. ve Yaşar, U. (2016). Kastamonu’da doğa turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 47-54.
- Online Etimoloji Sözlüğü, (2025). [Çevrim-ichi: <https://www.etymonline.com/search?q=bungalov>], Erişim Tarihi: 10.06.2025
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2013). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Kastamonu Doğa Turizmi Master Planı. [Çevrim-ichi: <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Documents/KASTAMONU%20ILI%20DOGA%20TURIZMI%20MASTER%20PLANI.pdf>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Ouma, Y. O., Kipkorir, E. C. & Tateishi, R. (2011). MCDA-GIS integrated approach for optimized landfill site selection for growing urban regions: an application of neighborhood-proximity analysis. *Annals of GIS*, 17(1), 43-62.
- Oxford Sözlük, (2024). [Çevrim-ichi: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/adventure?q=adventure>], Erişim Tarihi: 10.01.2024
- Oxford Sözlük, (2025). [Çevrim-ichi: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/motel?q=motel>], Erişim Tarihi: 10.06.2025
- Önder, G. ve Önder, E. (2015). *Analitik hiyerarşi süreci. Çok kriterli karar verme yöntemleri*. Dora.
- Özbek, A. (2017). *Çok kriterli karar verme yöntemleri ve excel ile problem çözümü*. Seçkin Yayıncılık.

- Özkan, E. (2023). Hatırlanabilir turizm deneyiminin oluşumunda müşteri-hizmet personeli etkileşiminin rolü (the role of customer-service personnel interaction in the memorable tourism experience). *Turkish Journal of Marketing*, 8(3), 75-105.
- Özşahin, E. (2015). Hatay ilinde macera turizmi potansiyelinin coğrafi yaklaşımla incelenmesi. *Turkish Studies*, 10 (2), 749-772.
- Öztürk, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre dağları milli parkı'nın rekreasyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2), 138-148.
- Pagare, P. A. (2023). Site suitability analysis for potential eco-tourism sites with fuzzy multi criteria decision analysis in nashik district. *International Journal of Advance and Applied Research*, 10 (3), 700-704.
- Palinkas, L.A., Horwitz, S.M., Green, C.A., Wisdom, J.P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health*, 42(5), 533-44.
- Park, D., Wayne, S. & Petalcorin, C. C. (2019). *Sustainable tourism for sustainable development*. [Çevrim-içi: <https://blogs.adb.org/blog/sustainable-tourism-sustainable-development>], Erişim Tarihi: 20.12.2024.
- Parrott, D. (2012). *The business of war: Military enterprise and military revolution in early modern Europe*. Cambridge University Press.
- Pathmanandakumar, V., Goh, H. C. & Chenoli, S. N. (2023). Identifying potential zones for ecotourism development in Batticaloa district of Sri Lanka using the GIS-based AHP spatial analysis. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 46(1), 252-261.
- Patterson, I. & Pan, R. (2007). The motivations of baby boomers to participate in adventure tourism and the implications for adventure tour providers. *Annals of Leisure Research*, 10(1), 26-53.
- Pazhuhan, M. & Shiri, N. (2020). Regional tourism axes identification using GIS and TOPSIS model (Case study: Hormozgan Province, Iran). *Journal of Tourism Analysis: Revista de Análisis Turístico*, 27(2), 119-141.
- Peters, F. E. (2021). *The Hajj: The Muslim pilgrimage to Mecca and the holy places*. Princeton University Press.
- Pınarbaşı Belediyesi. (2024). [Çevrim-içi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/horma-kanyonu>], Erişim Tarihi: 09.10 2024

- Pınarbaşı Kaymakamlığı. (2024a). [Çevrim-içi: <http://www.pinarbasi.gov.tr/valla-kanyonu#gallery-8>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Pınarbaşı Kaymakamlığı. (2024b). [Çevrim-içi: <http://www.pinarbasi.gov.tr/horma-kanyonu#gallery-30>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Pınarbaşı Kaymakamlığı. (2024c). [Çevrim-içi: <http://www.pinarbasi.gov.tr/magaralar>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Pınarbaşı Kaymakamlığı. (2024d). [Çevrim-içi: <http://www.pinarbasi.gov.tr/ilica-selalesi#gallery-2>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- Piras, F., Sottile, E. & Meloni, I. (2024). Supporting tourism through the promotion of cycling: GIS model applied in the metropolitan area of Cagliari (Italy). *Case Studies on Transport Policy*, 101229.
- Pomeranz, K. (2020). *The great divergence: China, Europe, and the Making of the modern world economy*. Princeton University Press.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: A conceptual framework for research. *Tourism Management*, 27(1), 113–123.
- Pope, C., Ziebland, S. & Mays, N. (2006). Analysing qualitative data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81.
- Powell, J. (2006). *Bungalow Details: Interior*. Gibbs Smith.
- Pundt, H. & Brinkkötter-Runde, K. (2000). Visualization of spatial data for field based GIS. *Computers & Geosciences*, 26(1), 51-56.
- Punniyamoorthy, M., Mathiyalagan, P. & Lakshmi, G. (2012). A combined application of structural equation modeling (SEM) and analytic hierarchy process (AHP) in supplier selection. *Benchmarking: An International Journal*, 19(1), 70-92.
- Raha, S. & Gayen, S. K. (2023). Application of analytic hierarchy process and weighted sum techniques for green tourism potential mapping in the Gangetic West Bengal, India. *GeoJournal*, 88(1), 197-240.
- Rahayuningsih, T., Muntasib, E. H. & Prasetyo, L. B. (2016). Nature based tourism resources assessment using geographic information system (GIS): Case study in Bogor. *Procedia Environmental Sciences*, 33, 365-375.
- Raj, R. & Griffin, K. (Eds.). (2015). *Religious tourism and pilgrimage management: An international perspective*. Cabi.

- Ramanathan, R. (2001). A note on the use of the analytic hierarchy process for environmental impact assessment. *Journal of Environmental Management*, 63, 27-35.
- Rantala, O., Hallikainen, V., Ilola, H. & Tuulentie, S. (2018). The softening of adventure tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 18(4), 343-361.
- Rantala, O., Rokenes, A. & Valkonen, J. (2016). Is adventure tourism a coherent concept? A review of research approaches on adventure tourism. *Annals of Leisure Research*, 21 (5), 539-552. doi/abs/10.1080/11745398.2016.1250647.
- Raymond, E. M. & Hall, C. M. (2008). The development of cross-cultural (mis) understanding through volunteer tourism. *Journal of sustainable tourism*, 16(5), 530-543.
- Reid, R. E. (1996). *An investigation of human values: building a foundation for indicators of ecologically sustainable tourism*. [Master's Thesis]. University of Calgary. Ottawa.
- Rogers, C. J. (2010). *The Oxford encyclopedia of medieval warfare and military technology (Vol. 1)*. Oxford University Press, USA.
- Saaty, T. L. (1980). *The analytic hierarchy process*. New York, NY: McGraw- Hill.
- Saaty, T. L. (1990). How to make a decision: the analytic hierarchy process. *European Journal of Operational Research*, 48, 9–26.
- Saaty, T. L. (1994). Highlights and critical points in the theory and application of the analytic hierarchy process. *European journal of operational research*, 74(3), 426-447.
- Saaty, T. L. (2016). *The analytic hierarchy and analytic network processes for the measurement of intangible criteria and for decision-making. Multiple criteria decision analysis: state of the art surveys*, 363-419.
- Saban, M. (2016). Yer üstü maden işletmelerinde dekapaj maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(30), 39-61.
- Saçlı, E. ve Doğan N. Ö. (2024). Kapadokya bölgesi'nde en uygun sıcak hava balon işletmesinin seçimi: hizmet kalitesine dayalı bir analitik hiyerarşi prosesi uygulaması. *Social Sciences Studies Journal*, 6(66), 3270-3279.
- Sağır, H. (2020). Çevresel sürdürülebilirlik bağlamında Konya kapalı havzası üzerine bir değerlendirme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 29(4), 73-118.

- Sahani, N. (2020). Application of analytical hierarchy process and GIS for ecotourism potentiality mapping in Kullu District, Himachal Pradesh, India. *Environment, Development and Sustainability*, 22(7), 6187-6211.
- Sakıcı, Ç. ve Çelik, S. (2017). *Kastamonu'nun mağara turizmi potansiyeli ve görsel etkisi*. Proceedings Book.
- Sakıcı, Ç. ve Çelik, S. (2017). Determination of Ecotourism potential. In Kastamonu province, western Turkey. In *Developments in Social Sciences*, 403.
- Sarkar, T. B. (2020). *Community participation in sustainable tourism development in Rose Blanche, Newfoundland and Labrador*. [Doctoral dissertation]. Memorial University of Newfoundland.
- Scalabrini, E. C. B., Correia, A. I., Fonseca, M., Nunes, A. N., Veloso, C. M., Vieira, E. & Fernandes, P. O. (2022). The use of a geographic information system to increase outdoor tourism. *European Journal of Applied Business and Management*, 1-13.
- Schiffman, L. G. & Kanuk, L. L. (2004). *Consumer behavior. America*: Prentice Hall International, Inc.
- Schlegelmilch, F. & Ollenburg, C. (2013). Marketing the adventure: Utilizing the aspects of risk/fear/thrill to target the youth traveller segment. *Tourism Review*, 68(3), 44-54.
- Schneider, P. P. & Vogt, C. A. (2012). Applying the 3M Model of personality and motivation to adventure travellers. *Journal of Travel Research*, 51(6), 704-716.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing As Qualitative Research: A Guide For Researchers In Education And The Social Sciences*. Teachers college press.
- Sezgin, O. M. (1995). *Genel turizm*. Tutibay Yayınları.
- Shih, S. F. (1996). Integration of remote sensing and GIS for hydrologic studies. In *Geographical Information Systems in Hydrology* (pp. 15-42). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Singh, P. (2015). Role of geographical information systems in tourism decision making process: a review. *Information Technology & Tourism*, 15, 131-179.
- Stanley, B. (1990). *The Bible and the flag: Protestant missions and British imperialism in the nineteenth and twentieth centuries*. Apollos.

- Stausberg, M. (2012). *Religion and tourism: Crossroads, destinations and encounters*. Routledge.
- Stillwell, J. & Clarke, G. (Eds.). (2004). *Applied GIS and spatial analysis* (pp. 254-255). Chichester: Wiley.
- Stowell, S. (2024). [Çevrim-içi: <https://learn.adventuretravel.biz/research/2024-adventure-travel-industry-snapshot>], Erişim Tarihi: 28.12.2024.
- Subrahmanyam, S. (1997). *The career and legend of Vasco da Gama*. Cambridge University Press.
- Sung, H. Y., Morrison, A. M. & O'leary, J. T. (2000). Segmenting the adventure travel market by activities: From the North American industry providers' perspective. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 9(4), 1-20.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Cabi.
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S. & Pomfret, G. (2003). *Adventure tourism: The new frontier*. Routledge
- Şahan, V. (2019). *Kentsel gelişme alanları için çok kriterli karar verme yöntemi kullanılarak uygun yer seçimi-Antalya örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Şen, H., Kaya, A. ve Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım*, 29 (107), 1-47.
- Şimşek, B. (2018). *Utilising web-based gis application for spatial centrographic analysis of earthquake data*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Technical University.
- Şimşek, Ç. K., Türk, T. ve Ödül, H. (2019). Determination of paragliding fields with GIS-based Analytic Hierarchy Process. *Coğrafya Dergisi*, (38), 1-10.
- T.C. Resmi Gazete. (2019). [Çevrim-içi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190601-16.pdf>], Erişim Tarihi: 24.12.2024.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2024). [Çevrim-içi: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201131/tesis-istatistikleri.html>], Erişim Tarihi: 02.11.2024
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2022). [Çevrim-içi: https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Turizm%20%C4%B0%C5%9Fletmeleri.pdf], Erişim Tarihi: 15.11.2024.

- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 10.bölge (2024). [Çevrim-içi: https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Haber/1309/Kastamonuda-Guney-Karadeniz-Jeoparki-_jeokar_-Toplantisi-Gerceklestirildi%E2%80%A6], Erişim Tarihi: 10.11.2024.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Küre Dağları Milli Parkı. (2024). [Çevrim-içi: <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/39/Kure-Daglari-Milli-Parki>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Küre Dağları Milli Parkı. (2024). [Çevrim-içi: <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/40/Ilgaz-Dagi-Milli-Parki>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- T.C.KTB.YİGM, (2024). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. [Çevrim-içi: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201121/bakanlik-belgeli-tesis-konaklama-istatistikleri.html>], Erişim Tarihi: 03.09.2025
- Tallett, F. & Trim, D. J. (Eds.). (2010). *European warfare, 1350-1750*. Cambridge University Press.
- Tanrısever, C., Karaçor, B. ve Dağıstanlı, T. (2017). Geomorphologic features and tourism potential of the Valla Canyon Kastamonu/Turkey. *1st International Sustainable Tourism Congress / November 23-25, 2017 / Kastamonu-Turkey*.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, (2024). [Çevrim-içi: <https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/20/Kure-Daglari-Milli-Parki-Mudurlugu>], Erişim Tarihi: 03.09.2024
- Taşdemir, S. S. ve Çam, A. V. (2024). Türkiye’de coğrafi bilgi sistemi tabanlı yatırım teşvik politikalarının oluşturulması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 276-301.
- TDK. (2024). [Çevrim-içi: <https://sozluk.gov.tr/>], Erişim Tarihi: 03.09.2024
- Teddlie, C. & Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of mixed methods research*, 1(1), 77-100.
- Thompson, C. (2011). *Travel writing*. Routledge.
- Timothy, D. J. & Olsen, D. H. (Eds.). (2006). *Tourism, religion and spiritual journeys* (Vol. 4). London: Routledge.
- TKGM Parsel Sorgu, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgu Uygulaması (2025). [Çevrim-içi: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>], Erişim Tarihi: 11.03.2025.

Tolungüç, A. (1999). *Turizm olgusu ve Türk turizmi*. Mediat

Turan, E. S. (2022). *Adana ili için coğrafi bilgi sistemleri ve analitik hiyerarşi prosesi kullanılarak güneş enerjisi santrali yer seçiminin optimizasyonu*. [Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Türk, T. ve Gumusay, M. U. (2004, July). GIS design and application for tourism. In *XXth ISPRS Congress* (pp. 12-23).

TÜİK (2025). [Çevrim-içi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik-ve-Yillik,-2024-53660#:~:text=Turizm%20geliri%202024%20y%C4%B1%C4%B1nda%20%258,milyon%20401%20bin%20dolar%20oldu>], Erişim Tarihi: 17.05.2025.

TÜİK Turizm Gelir Raporu, (2024). [Çevrim-içi: <https://www.tursab.org.tr/turizm-geliri/turizm-geliri-2023>], Erişim Tarihi: 05.10.2024.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2025). [Çevrim-içi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/02/2025-Yili-Yatirim-Programi-06022025.pdf>], Erişim Tarihi: 07.09.2025

Türkiye Kültür Portalı, (2024). [Çevrim-içi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/catak-kanyonu>], Erişim Tarihi: 05.10.2024

TÜRSAB Ziyaretçi Raporları, (2024). [Çevrim-içi: <https://www.tursab.org.tr/ziyaretci-sayilari/ziyaretci-sayilari-2023>], Erişim Tarihi: 11.11.2024.

TÜRSAB, (2014) [Çevrim-içi: https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf], Erişim Tarihi: 11.11.2024.

UNWTO, (2014). Global Report on Adventure Tourism [Çevrim-içi: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416622>], Erişim Tarihi: 10.11.2024.

UNWTO, (2024). [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-to-reach-pre-pandemic-levels-in-2024>], Erişim Tarihi: 01.10.2024

UNWTO, (2025). [Çevrim-içi: <https://www.unwto.org/un-tourism-world-tourism-barometer-data>]. Erişim Tarihi: 09.06.2025

Usta, Ö. (2011). *Genel turizm*. Anadolu Matbaacılık.

Ustaşüleyman, T. ve Çelik, P. (2015). Ahs ve bulanık promethee yöntemleriyle destinasyon seçimini etkileyen faktörlerin önem derecesinin belirlenmesi ve en uygun destinasyon seçimi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (14), 85-102.

- Uyan, M. (2011). *Arazi düzenlemesi çalışmalarında mekânsal karar destek sistemleri kurulumu ve uygulaması*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Uyguçgil, H. (2016). *Coğrafi bilgi sistemlerine giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Ünüvar, O. (2020). *Turizm girişimcilik eğiliminin belirlenmesi ve coğrafi bilgi sistemi ile haritalandırılması*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Vaidya, O. S. & Kumar, S. (2006). Analytic hierarchy process: an overview of applications. *European Journal of Operational Research*, 169 (1), 1-29.
- Valentine, P. (1992). *Nature-based tourism*. Belhaven Press.
- Valentine, P. S. (1992). Review. Nature-Based Tourism. In: Weiler, B. And Hall, C. M. (Eds.). *Special Interest Tourism*. London: Belhaven Press.
- Vallance, S., Perkins, H. C. & Dixon, J. E. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, 42(3), 342-348.
- Varley, P. & Semple, T. (2015), “Nordic slow adventure. Explorations in time and nature”, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 15 (1/2), 73-90.
- Vuković, M. (2022). The application of GIS in sustainable tourism management. *Economics of Sustainable Development*, 6(2), 53-62
- Waleghwa, B. & Heldt, T. (2022). Exploring the use of public participation GIS in transportation planning for tourism at a Nordic destination. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 22(3), 210-234.
- Wang, C. & Yang, Z. (2021). Suitability evaluation for mountain-based adventure tourism: A case study of Xinjiang Tianshan, China. *Plos one*, 16(2), e0247035.
- Wanyonyi, J. W., Imwati, A. & Boitt, M. (2016). GIS in analysis of potential sites for ecotourism—a case study of Kwale County. *Journal of Environmental Science, Toxicology and Food Technology*, 10(10), 43-49.
- Wearing, S. (Ed.). (2001). *Volunteer Tourism: Experiences That Make A Difference*. Cabi Publishing.
- Weaver, D. B. (Ed.). (2001). *The encyclopedia of ecotourism*. Cabi Publishing.
- Weber, K. (2001). Outdoor adventure tourism a review of research approaches. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 360-377. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00051-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00051-7)

- Wickham, C. (2019). *Early medieval Italy: central power and local society*, 400-1000 (Vol. 198). University of Michigan Press.
- Wikiloc, (2024). [Çevrim-içi: <https://hu.wikiloc.com/turazas-nyomvonalak/eren-tepesi-kirkpinar-golu-ve-yaylasi-142107536>], Erişim Tarihi: 05.10.2024
- WTTC, *Türkiye Seyahat ve Turizm Ekonomik Etki Araştırması* (2024). [Çevrim-içi: https://researchhub.wttc.org/product/turkiye-economic-impact-report?_gl=1*1qzt5p*_ga*ODAxMzI3OTUyLjE3MjkxNjg0MjY.*_ga_JM5GLX6V1W*MTcyOTg4MjI3MC4zLjEuMTcyOTg4NDYxMS4wLjAuMA..*_gcl_au*NzUyNDUwMzQwLjE3MjkxNjg1NDY]. Erişim Tarihi: 22.11.2024.
- Wulf, A. (2015). *The invention of nature: Alexander von Humboldt's new world*. Knopf.
- WWF (Doğal Hayatı Koruma Vakfı). (2012). [Çevrim-içi: <https://www.wwf.org.tr/?1384/kuredaglariartikpanpark>], Erişim Tarihi: 24.11.2024.
- Yeşiltaş, M. (2009). Karadeniz bölgesindeki turizm olanaklarının swot analizi ile değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 250-269.
- Yeşiltaş, M., Çeken, H. ve Öztürk, İ. (2009). Karadeniz bölgesindeki turizm olanaklarının swot analizi ile değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 250-269.
- Yetgin, D. (2018). Selahattin Çoruh: turizmde bir adanmışlık öyküsü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29 (1), 113-123.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. (2023). *Çok kriterli karar verme ve coğrafi bilgi sistemi hibrit çözüm yaklaşımı: Siirt ili güneş enerji uygulaması*. [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Yılmaz, A. Y., Ünal, A. ve Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir turizm literatürü üzerine bir değerlendirme: Türkiye bağlamı. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4 (2), 55-83.
- Yılmaz, H. ve Surat, H. (2015). Analitik hiyerarşi süreci kullanılarak en uygun ekoturizm etkinliğinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 16(2), 164-176.

- Yiğit, C. T., Karaçor, B., ve Dağıstan, M. T. (2017). *Kastamonu İçin Sürdürülebilir Turizm Politikaları*. Proceedings Book, 868.
- Yomralıoğlu, T. (2000). *Coğrafi bilgi sistemleri temel kavramlar ve uygulamalar*. Akademi Kitabevi.
- Yomralıoğlu, T. (2005). *Coğrafi bilgi sistemleri: Temel kavramlar ve uygulamalar*. Güven Kitap Yayın Dağıtım.
- Yordam-Dağıstan, S., Türk, T., Sevim, B., Haberal, H., Erkan, B. ve Bülbül, E. (2024) "Macera Turizmine Yönelik Geliştirilen Rotaların Web Tabanlı Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile Sunumu: Kastamonu İli Örneği", 76. *Uluslararası Katılımlı Türkiye Jeoloji Kurultayı*, Ankara, Türkiye, (Haziran 2024)
- Zabihi, H., Alizadeh, M., Wolf, I. D., Karami, M., Ahmad, A. & Salamian, H. (2020). A GIS-based fuzzy-analytic hierarchy process (F-AHP) for ecotourism suitability decision making: A case study of Babol in Iran. *Tourism Management Perspectives*, 36, 100726.
- Zengin, B., Ulama, Ş. ve Koç, D. E. (2019). Kastamonu ilinin doğa turizmi potansiyelinin alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251-274.
- Zeren, I., Sevik, H. ve Cetin, M. (2016). Determinants of rural tourism: A case study of Kastamonu, Turkey. *VII International Scientific Agriculture Symposium "Agrosym 2016"*, Saraybosna, Bosna Hersek, (October 06-09).

EKLER

EK A Görüşme Soruları

Macera Turizmi İçin Yatırım Alanlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Model Önerisi.

Tarih:../../... Saat (Başlangıç/Bitiş): ../../.....

Eğitim Durumunuz:..... Toplam İş Deneyim Süresi:.....

1) Hangi kurumda çalışmaktasınız?

2) Kurumunuzdaki göreviniz ve unvanınız nedir?

3) Kastamonu'da / İlçenizde macera turizmi potansiyeli var mıdır, varsa bunlardan hangileri tercih edilmektedir? Lütfen aşağıdaki seçeneklerden belirtiniz. Seçeneklerde yoksa ekleyiniz.

☐ Yamaç Paraşütü - Zipline ☐ Trekking (Rotalı Uzun-Kısa Yürüyüş) ☐ Bisiklet – Dağ Bisikleti ☐ Mağaracılık ☐ Kaya Tırmanışı ☐ Atlı Turizm ☐ Kampçılık ☐ Kanoculuk ☐ Diğer

4) Kastamonu'da / İlçenizde hangi turizm çeşidi geliştirilmelidir?

EK B Görüşme Formu

Macera Turizmi İçin Yatırım Alanlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Model Önerisi.

Tarih:../../... Saat (Başlangıç/Bitiş): ../../.....

Eğitim Durumunuz:..... Toplam İş Deneyim Süresi:.....

- 1) Hangi kurumda çalışmaktasınız?
- 2) Kurumunuzdaki göreviniz ve unvanınız nedir?
- 3) Kurumunuzda hangi birimde çalışmaktasınız?
- 4) Kurumunuzda ne zamandır çalışmaktasınız?
- 5) Turistik tesis (Otel, Kamp alanı, Motel vb.) kurulumu altyapısı için aşağıdaki faktörleri önem sırasına göre sıralayabilir misiniz?
 - Yola Yakınlık/ Yola Uzaklık,
 - Yerleşim Yerlerine Yakınlık/ Yerleşim Yerlerine Uzaklık,
 - Teknik Altyapı Uygunluğu,
 - İklim,
 - Topografya,
 - Jeolojik/Jeofiziksel Tehlike,
 - Estetik Açıdan Uygunluk,
 - Manzara,
 - Doğallık,
 - Maliyet
- 6) En önemli gördüğünüz faktörün neden önemli olduğunu açıklayabilir misiniz?
 1. Çünkü;
 2. Çünkü;
 3. Çünkü;
 4. Çünkü;
 5. Çünkü;
 6. Çünkü;
 7. Çünkü;
 8. Çünkü;
 9. Çünkü;
 10. Çünkü;
- 7) Bu faktörler dışında aklınıza gelen eklemek istediğiniz faktörler varsa belirtebilir misiniz?

EK C Ahs Kriterler Anketi

KRİTERLER ANKETİ

Bu çalışma, Kastamonu ilinde Macera Turizmine Yönelik Yatırım Alanlarının AHS ve CBS yöntemiyle Belirlenmesi için yapılmaktadır. Bu anketten elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi, bütün soruların tam ve doğru olarak cevaplandırılmasına bağlıdır. Bu hassasiyetle anketimize katılarak yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

İKİLİ KARŞILAŞTIRILACAK KRİTERLER

Macera Turizmine yönelik turistik tesis yeri seçim kriterleri																		
Maliyet																		
Teknik Altyapı																		
Yola Yakınlık																		
Yerleşim Yeri Yakınlık																		
İklim																		
Manzara																		
Topoğrafya																		
Doğallık																		
Jeolojik / Jeofiziksel tehlike																		
Estetik Açıdan Uygunluk																		

AĞIRLIKLARIN BELİRLENMESİ ANKETİ

A KRİTERİ B KRİTERİNE GÖRE DAHA ÖNEMLİDİR. ÖNEM DERECEŚİ 1-9 ARASINDAKİ DEĞERLERDEN BİRİNİ İŞARETLEYİNİZ										İKİ	B KRİTERİ A KRİTERİNE GÖRE DAHA ÖNEMLİDİR. ÖNEM DERECEŚİ 1-9 ARASINDAKİ DEĞERLERDEN BİRİNİ İŞARETLEYİNİZ									
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Teknik Altyapı	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yola Yakınlık	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yerleşim Yeri Yakınlık	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İklim	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Manzara	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike	B
A	Maliyet	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Açıdan Uygunluk	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yola Yakınlık	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yerleşim Yeri Yakınlık	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İklim	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Manzara	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike	B
A	Teknik Altyapı	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Açıdan Uygunluk	B

Ek C'nin Devamı

A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yerleşim Yakınlık	Yerine	B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İklim		B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Manzara		B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya		B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık		B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	Yola Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	İklim		B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Manzara		B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya		B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık		B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	Yerleşim Yerine Yakınlık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	İklim	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Manzara		B
A	İklim	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya		B
A	İklim	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık		B
A	İklim	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	İklim	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	Manzara	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Topoğrafya		B
A	Manzara	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık		B
A	Manzara	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	Manzara	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	Topoğrafya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Doğallık		B
A	Topoğrafya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	Topoğrafya	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	Doğallık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike		B
A	Doğallık	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B
A	Jeolojik / Jeofiziksel tehlike	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Estetik Uygunluk	Açıdan	B

EK D Etik Kurul Onayı

İ.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve
Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI SAYISI
7

KARAR SAYISI
34

TOPLANTI TARİHİ
8.06.2023

DAĞITIM YERLERİNE

Turizm Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Doç. Dr. Burhan SEVİM'in yardımcı araştırmacı, Erdem TÜRK'ün sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları "Macera Turizmine Yönelik Yatırım Alanlarının AHS ve CBS ile Belirlenmesi: Kastamonu İli Örneği" isimli çalışması; Kurulumuzca uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; Onam Formlarının gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması, veri toplama araçlarının (anket, ölçek, mülakat, ...) uygulama izninin gerekli kurumlardan alınması, veri toplamaya etik kurul kararından sonra başlanması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Kutay OKTAY
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Tolga ULUSOY
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Eyüp AKMAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Burhan BALTACI
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Serkan DİLEK
Kurul Üyesi

DAĞITIM LİSTESİ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kuruluna
Sayın Doç. Dr. Burhan SEVİM

Belge Doğrulama Kodu: FFAHFFF

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takiip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Konyaaltı Kampüsü, Merkez Kastamonu

Telefon No: (0 366) 2801012

e-Posta:

Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@ku01.ksp.tr

Faks No: (0 366) 2801038

İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr

Bilgi için :

Serdar Durur

Raportör

Telefon No:

(0 366) 2801000 - 1144

EK E Karayolları Genel Müdürlüğü Cevap Yazısı

T.C.
KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
15. Bölge Müdürlüğü

Sayı : E.81331959- 770 / 1268974
Konu : Veri Tabanı

GÜNLÜ
18.08.2023

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)
KASTAMONU

İlgi: 30.03.2023 tarihli ve E-26350463-300-2300033761 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ile istenilen bilgilere ilişkin olarak; CBS veri tabanında veri bulunmamakta olup, ilçeler arası mesafeleri gösteren harita ekte gönderilmiştir.
Bilgilerine arz ederim.

Ali BAŞAK
Bölge Müdürü a.
Bölge Müdür Yardımcısı

EK:
Harita (1 Sayfa)

EK F Azdavay Belediyesi Cevap Yazısı

T.C.
AZDAVAY BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Fen İşleri Müdürlüğü

Sayı : E-91397761-000-3767
Konu : Veri Talebi

10.04.2023

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 30.03.2023 tarihli ve E-26350463-300-2300033761 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazınıza esas olmak üzere, **Macera Turizmine Yönelik Yatırım Alanların Ahs ve Csb ile Belirlenmesi: Kastamonu İli Örneği** konulu tez çalışmasına yönel ihtiyaç duyulan verilerin shp mdb gdb formatlar istenilmektedir. Söz konusu yapılacak olan tez çalışmasına yönelik shp mdb gdb veriler Kurumumuzca kullanılmamakta olup, istenilen veriler nateat cd ortamında gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Osman Nuri CİVELEK
Belediye Başkanı

Ek: 1 ad. cd

EK G Orman Genel M¼d¼rl¼ğ¼ Cevap Yazısı

T.C.
ORMAN GENEL M¼D¼RL¼ğ¼
Kastamonu Orman Bölge M¼d¼rl¼ğ¼
BASIN VE İLETİŞİM ŞUBE M¼D¼RL¼ğ¼

Sayı : E-97240854-604.01.01-7726629

Konu : Veri Talebi Hk.(Erdem TÜRK)

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼)

İlgi : 30.03.2023 tarihli ve E-26350463-300-2300033761 sayılı yazımız.

Enstitünüz Turizm İşletmeciliği Doktora Programı öğrencisi Erdem TÜRK' ün "Macera Turizmine Yönelik Yatırım Alanlarının AHS ve CBS ile Belirlenmesi: Kastamonu İli Örneği" konulu doktora tez çalışması kapsamında kullanmak üzere talep ettiğiniz veriler ; Orman Genel M¼d¼rl¼ğ¼ 2023 yılı Bilgi ve Belgeye erişim ücretleri 8. sırada bulunan maddesi gereği her birim için 2,080.00TL.x 24 (Seflik/ Pafta sayısı) = 49.920,00 TL tutarı Kastamonu Orman İşletme M¼d¼rl¼ğ¼ne yatırılması gerekmektedir.Ücret yatırılması sonrasında talep edilen veriler Orman İdaresi ve Planlama Şube M¼d¼rl¼ğ¼ tarafından teslim edilecektir.

Bilgilerinize arz ederim.

Fahri SÖNMEZOĞLU
Bölge Müdürü

Ek: Erişim Ücretleri. (2 Sayfa)